Kiến trúc máy tính & hợp ngữ

00 – Giới thiệu môn học

Vũ Minh Trí - vmtri@fit.hcmus.edu.vn

Thông tin GV

* ThS. Vũ Minh Trí
* Email: vmtri@fit.hcmus.edu.vn
  * Subject khi gửi mail bắt đầu: [KHMT_*Tên Lớp*]....
  * Nên bắt đầu gửi câu hỏi trên Moodle trước khi gửi email (trừ khi được yêu cầu)
* Bộ môn MMT&VT, Khoa CNTT, Trường ĐHKHTN
  * Phòng I74, Cơ sở 227 Nguyễn Văn Cừ Q5
  * Khi cần thiết, hãy email hẹn trước nếu muốn gặp GV

Thông tin về môn học

* Tên môn học: Kiến trúc máy tính & Hợp ngữ
* Số tín chỉ: 4
  * Lý thuyết: 45 tiết
  * Thực hành: 30 tiết (Hình thức 2)

Mô tả nội dung môn học

* Mô tả cấu tạo của máy tính
* Giải thích nguyên tắc hoạt động của máy tính và của các thành phần bên trong
* Tính toán số học trên máy tính
* Sử dụng hợp ngữ để viết một đoạn chương trình thực hiện một công việc đơn giản. Giải thích cặn kẽ các công đoạn: biên dịch, liên kết, nạp, thực thi của chương trình đã viết.
* Trình bày các bước trong một chu trình xử lý lệnh
* Hình dung được các công đoạn thiết kế bộ vi xử lý
* Nguyên tắc hoạt động của các bộ nhớ trên máy tính.

Phân bố thang điểm

Hình thức	Diễn giải	Thang điểm
Kiểm tra trên lớp	Trong 1 số buổi học LT ngẫu nhiên GV sẽ yêu cầu SV làm bài kiểm tra nhỏ về bài học (tối đa 30 phút)	2 điểm
Thi LT giữa kỳ	Dự kiến vào tuần thứ 8, kiểm tra kiến thức đã học của 7 tuần trước	2 điểm
Thi LT cuối kỳ	Thời gian theo lịch của trường, kiểm tra tất cả các kiến thức đã học của 15 tuần trước	4 điểm
Thực hành	GVTH sẽ upload các bài tập lên moodle cho SV làm. Cuối kỳ GV sẽ chọn ngẫu nhiên 3 bài nộp của SV để chấm lấy điểm TH	2 điểm

Phương pháp học

* Trên lớp:
  * Tập trung nghe giảng, không nói chuyện riêng
  * Suy nghĩ
  * Thảo luận (khi có yêu cầu)
  * Đặt câu hỏi với GV
* Ở nhà:
  * Đọc thêm sách
  * Tìm kiếm tài liệu trên Internet
  * Tham gia tích cực trên moodle

Tài liệu đọc thêm

* Patterson and Hennessy, ***Computer Organization and Design: The Hardware / Software Interface (3rd edition)***, Morgan Kaufmann, 2005
* Nguyễn Minh Tuấn, ***Kiến trúc máy tính***, ĐHKHTN, TP.HCM
* W.Stallings, ***Computer Architecture and Organization***, Prentice Hall, 2007

Một số quy định môn học

* Không nói chuyện nhiều trong lớp, gây ảnh hưởng GV và không khí lớp học
* Khi kiểm tra, thi cử:
  * Không gian lận, copy bài nhau. Nếu vi phạm sẽ nhận 0 điểm cho tất cả các bài liên quan
  * Không xin điểm, nộp bài trễ deadline
* Thường xuyên theo dõi thông tin trên moodle

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

01 – Tổng quan máy tính

Nội dung bài giảng

- Quá trình phát triển và một số nét đặc trưng của các thế hệ máy tính
- Định luật Moore
- Một số thành phần cơ bản của máy tính cá nhân ngày nay
- Giải thích các khái niệm wafer, chip, chipset
- Mô hình abstraction layers

Thế hệ 0
Non-digital computers

http://en.wikipedia.org/wiki/Analog_computer

Thế hệ 1
Vacuum-tube (Đèn chân không)

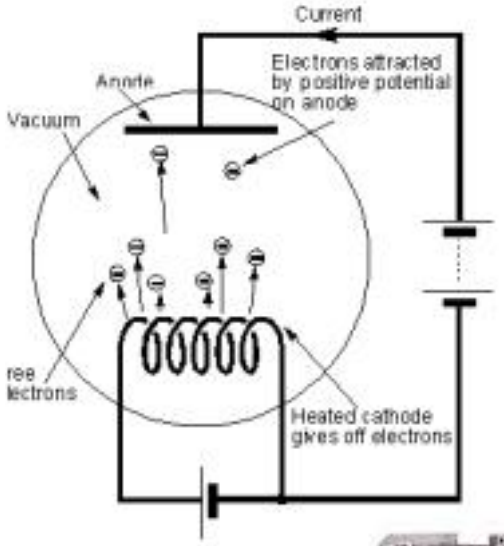

Vacuum tube

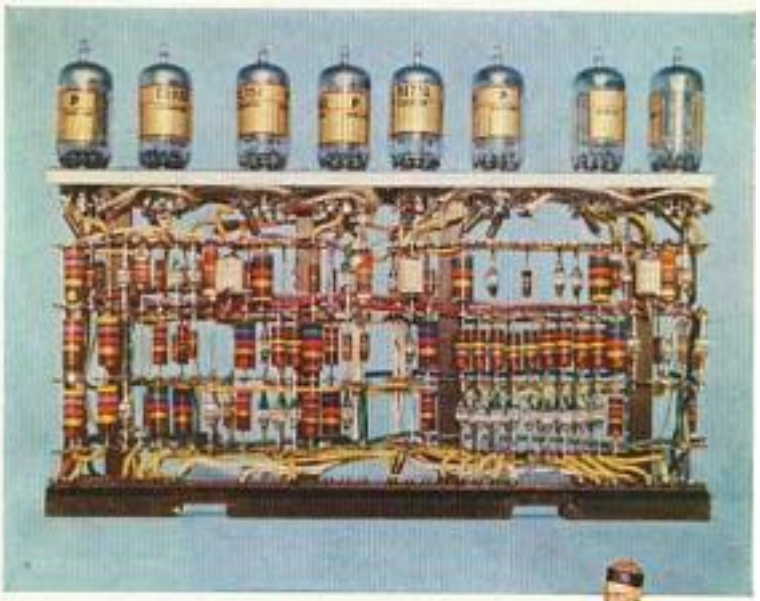

MODERN ABACUS

new tool for lightning-fast calculation

Resembling a Chinese abacus, this 12-inch electronic assembly operates at a speed of one million pulses a second. It is one of 274 similar electronic units that perform the computing and control functions of IBM's great new "701" Electronic Data Processing Machines.

These extraordinary machines are providing the nation's defense projects with the most flexible and productive computer ever manufactured in quantity.

In every field of business, IBM machines reduce the drudgery and increase the speed and accuracy of computing and accounting operations.

IBM

Electronic Business Machines

INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES

IBM 700

Hệ thống ENIAC (Electronic Numerical Intergrator and Computer)

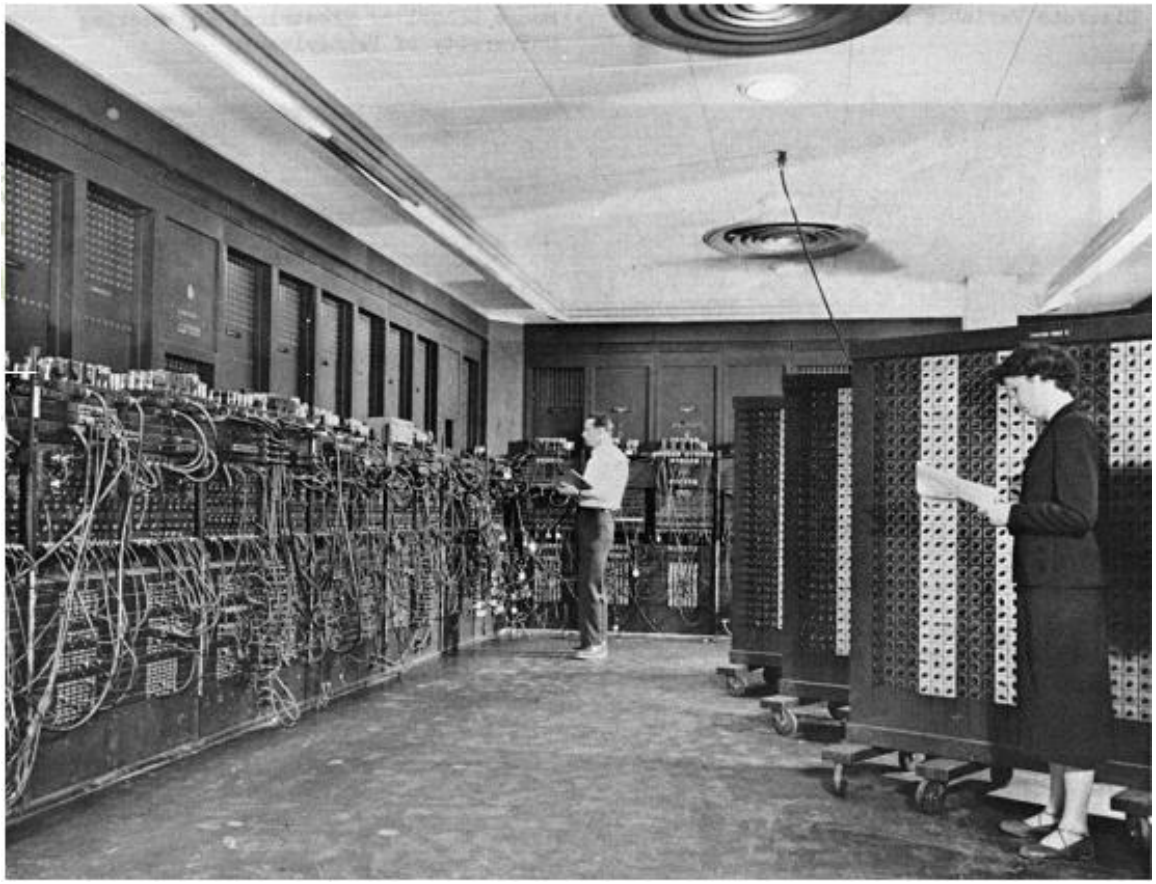

Detail of the back of a panel of ENIAC, showing vacuum tubes

Thế hệ 2
Transistor (Linh kiện bán dẫn)

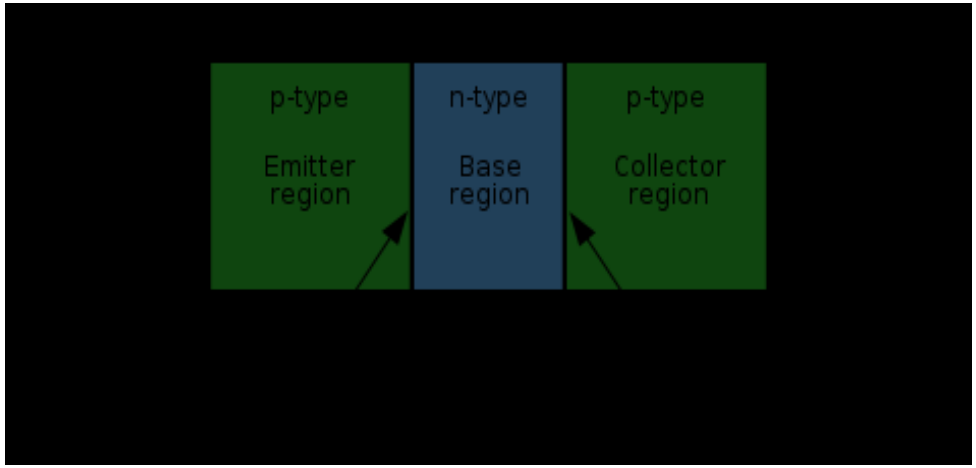

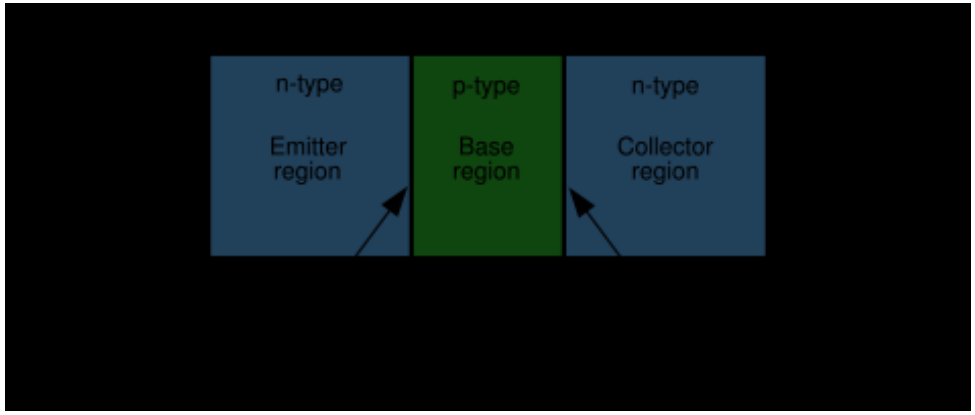

IBM 7094

Thế hệ 3
Integrated Curcuit (Vi mạch tích hợp)

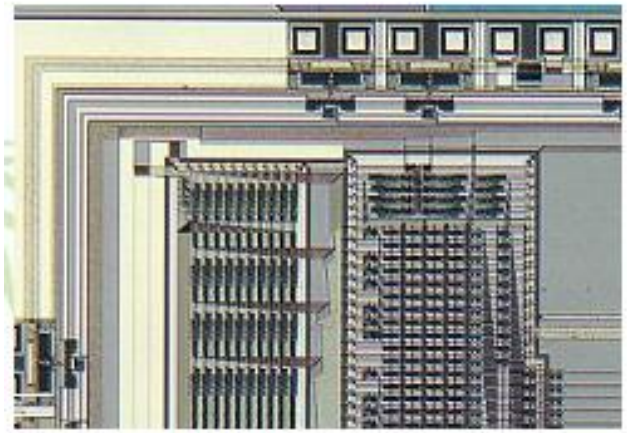

Integrated circuit (IC)

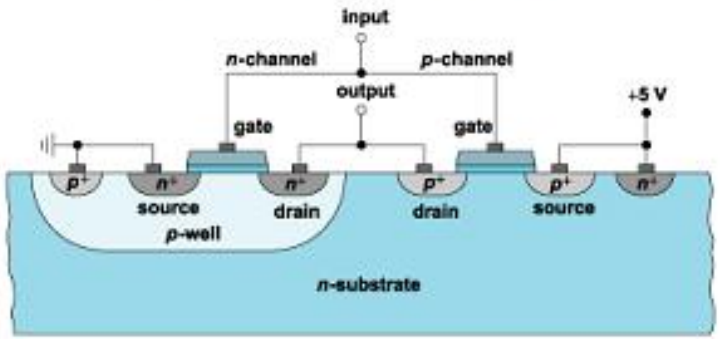

IBM 360

http://en.wikipedia.org/wiki/IBM_360

Thế hệ 4
Microprocessor (Vi xử lý)

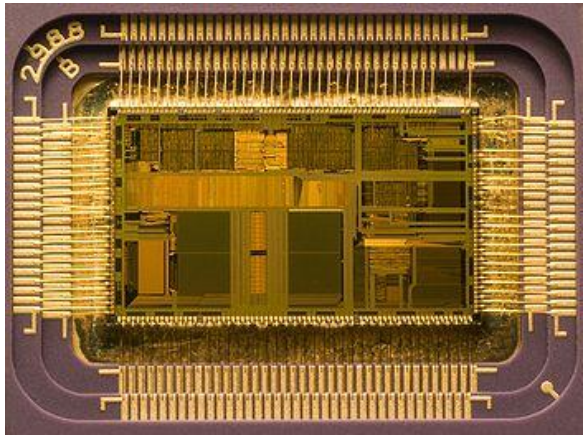

Bộ vi xử lý Intel 80486DX2

Intel 4004 with 2300 transistors inside

XT computer with Intel 8086 chip

Ngày nay
(CPU đa nhân, Super-computer)

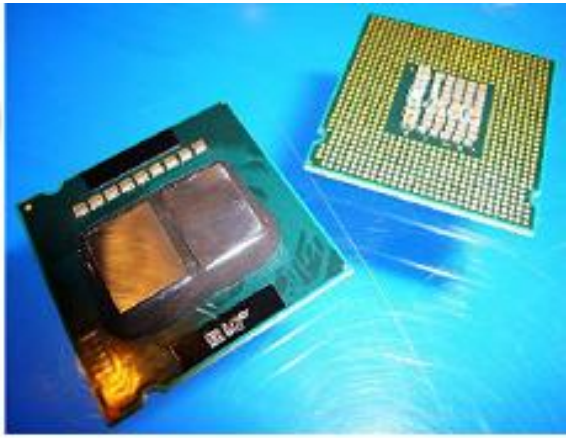

Thế hệ 5
Parallel Processing ?

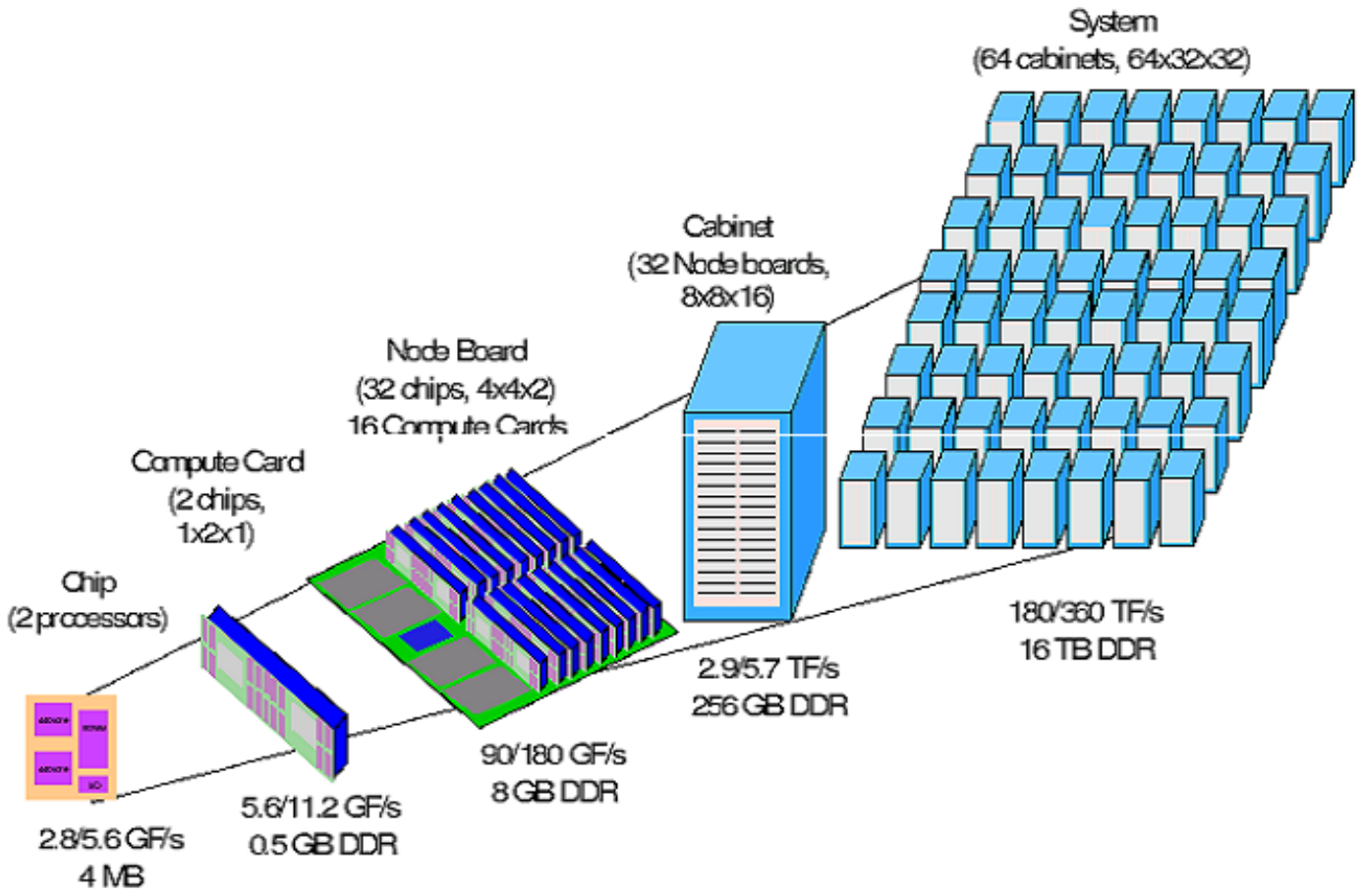

Tổng kết

Thế hệ	Khoảng thời gian	Công nghệ
1	1940 – 1956	Vacuum tubes
2	1956 – 1963	Transistors
3	1964 – 1971	Integrated Circuits
4	1971 – nay	Microprocessors
5	Tương lai	Parallel Processing

Định luật Moore

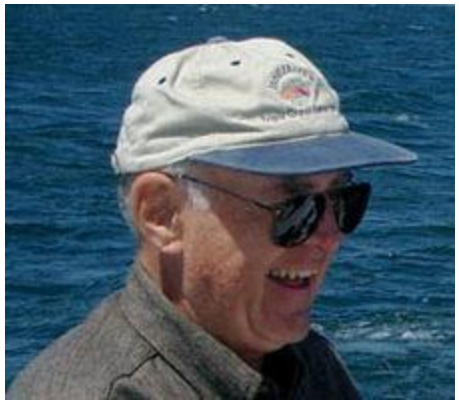

The number of transistors on a chip will double about every two years (18 months in some docs)

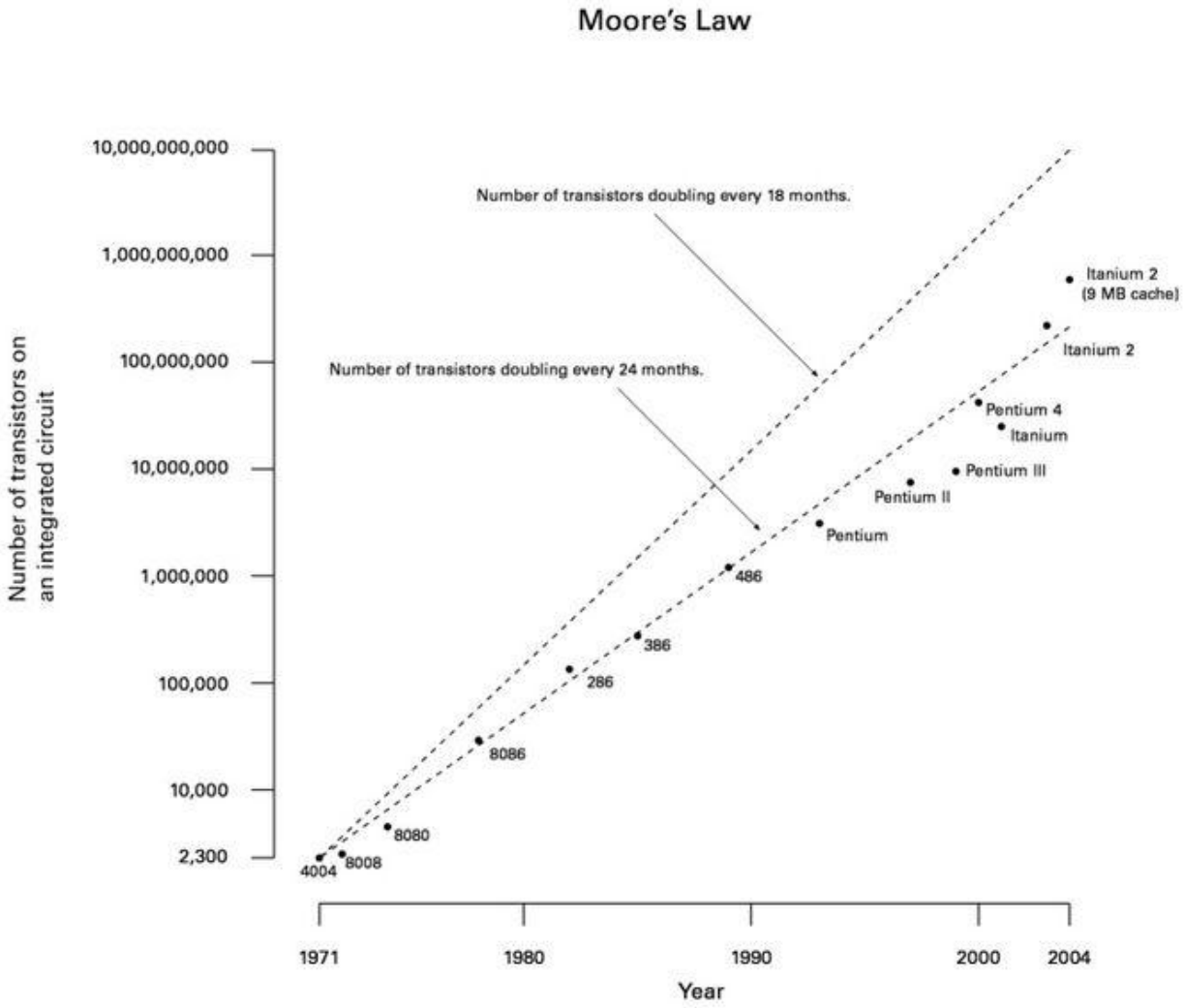

Một số thành phần cơ bản trên máy tính cá nhân ngày nay

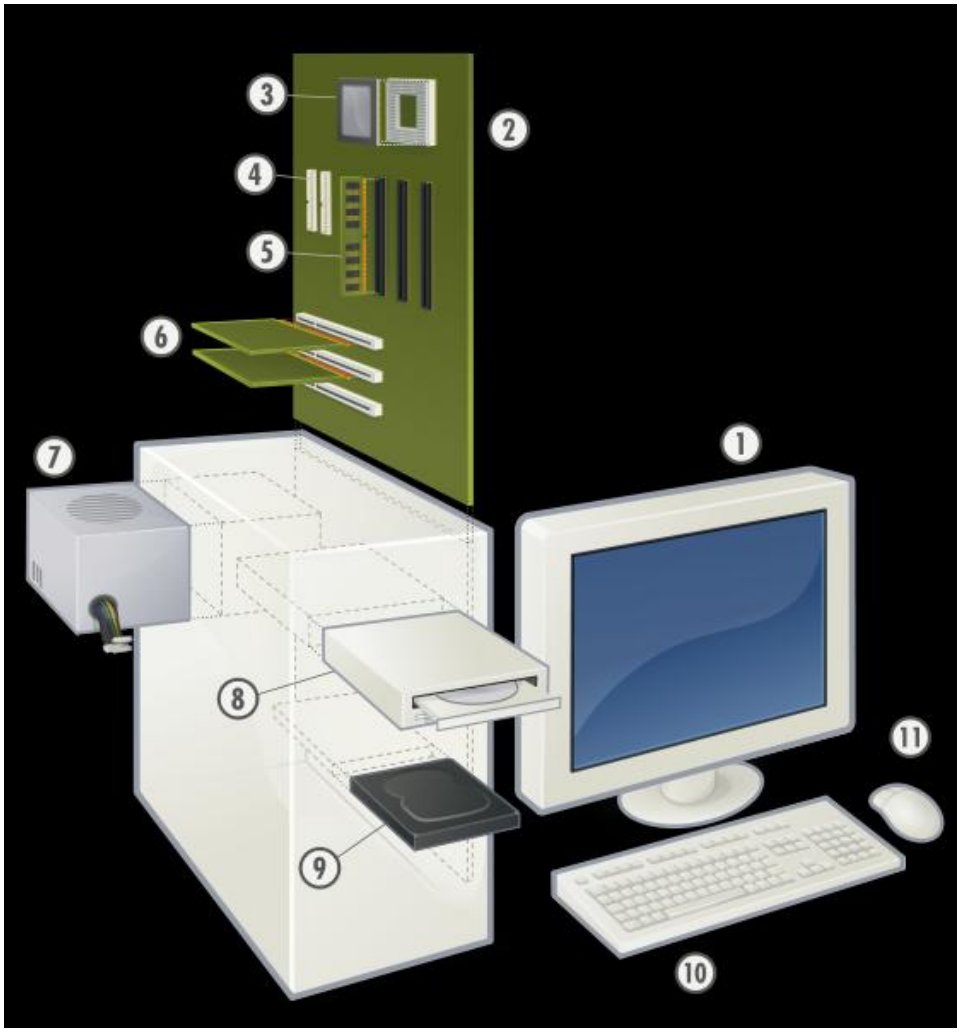

1: Màn hình

2: Mainboard

3: CPU

4: Chân cắm dây nối HDD

5: RAM

6: Chân cắm mở rộng PCI / PCI Express

7: Nguồn điện

8: Ổ quang CD / DVD

9: Ổ đĩa cứng

10: Bàn phím

11: Chuột

…5 thành phần cơ bản

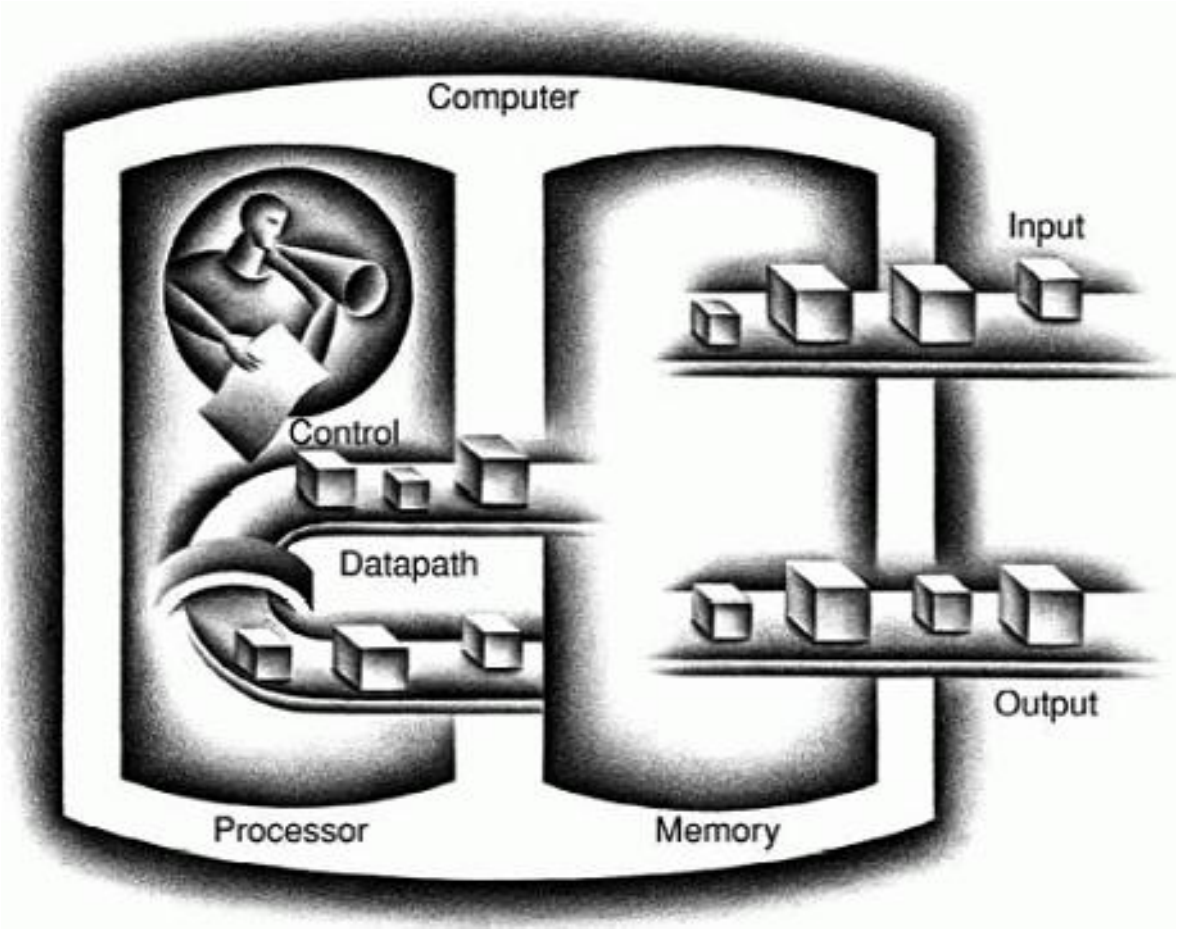

Control – Data path ?

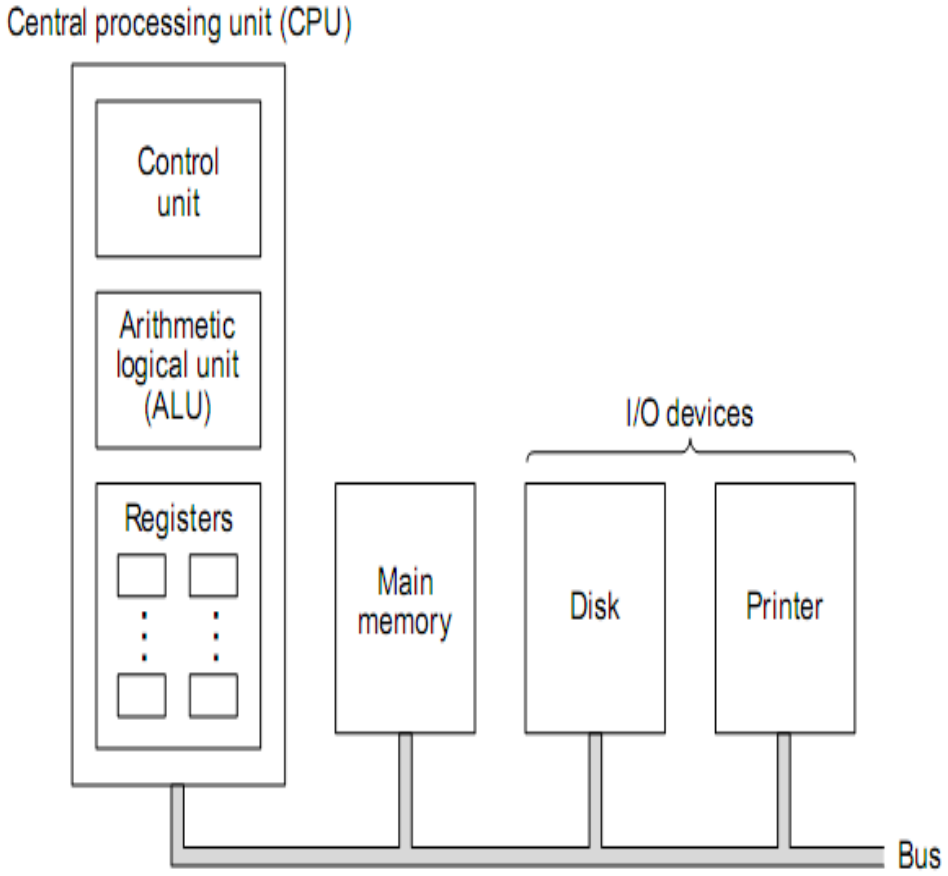

The organization of a simple computer with one CPU and two I/O devices.

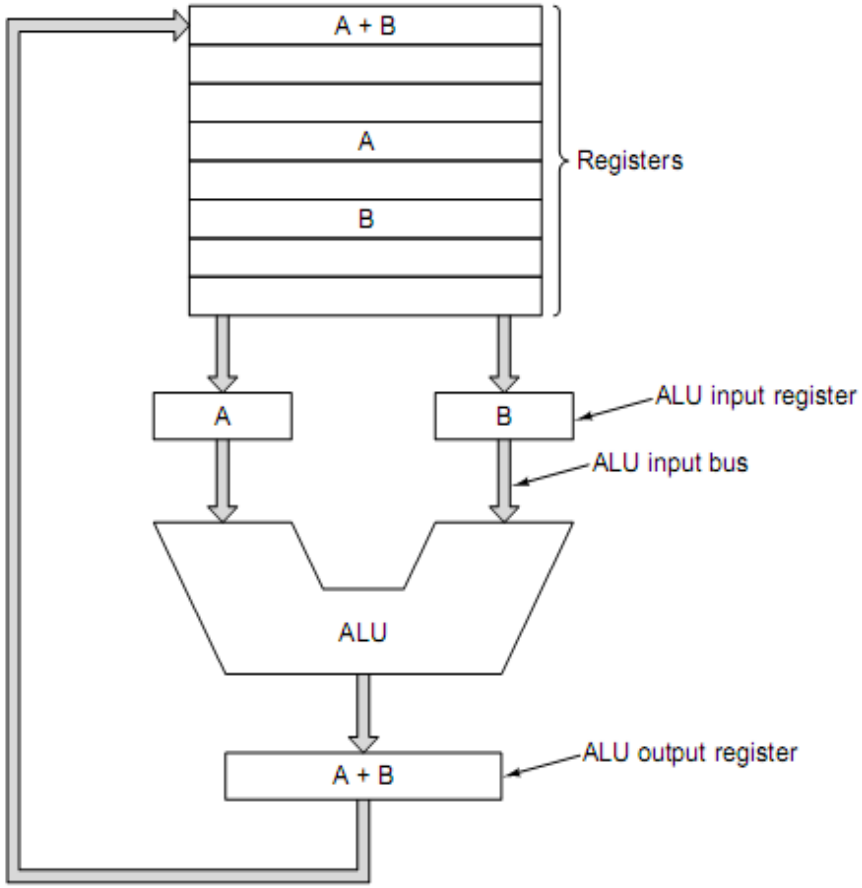

The data path of a typical Von Neumann machine

Inside PC

power supply
fan with cover
motherboard
DVD drive
Zip drive
Hard drive

Mainboard (Motherboard)

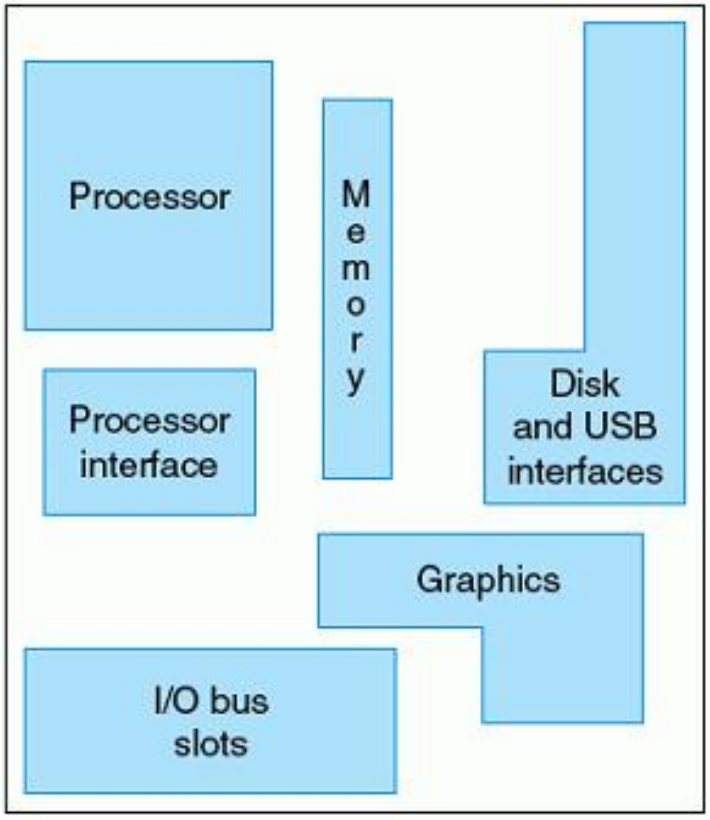

Inside mainboard

*The motherboard is at the heart of the computer. All the various components of a computer are **connected** to the motherboard. 1. The processor (cpu) 2. Memory chips 3. Hard disk 4. Power supply (psu) 5. Graphics card (AGP) 6. Floppy drive 7. PCI slots for sound cards, modems etc.*

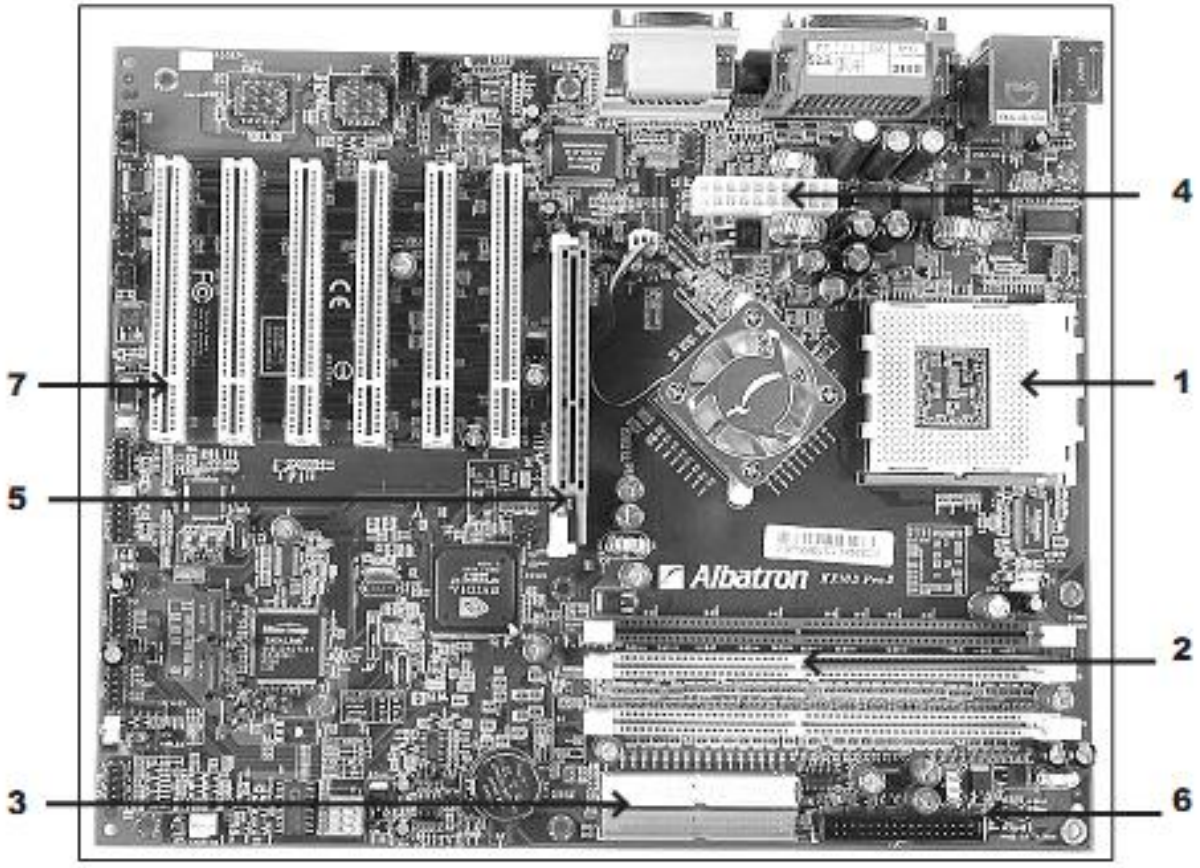

Một số khái niệm cơ bản - Wafer

- Wafer (Đế chip): Tấm silicon mỏng đã được cấy vật liệu khác nhau để tạo ra những vi mạch
- Có kích thước trung bình từ 25,4mm (1 inch) – 200mm (7.9 inch).
- Intel, TSMC hay Samsung đã nâng kích thước của wafer lên 300mm (12 inch), thậm chí lên 450mm (18 inch)
- Kích thước wafer được tăng lên đã làm giá thành của một vi mạch trở nên rất rẻ.

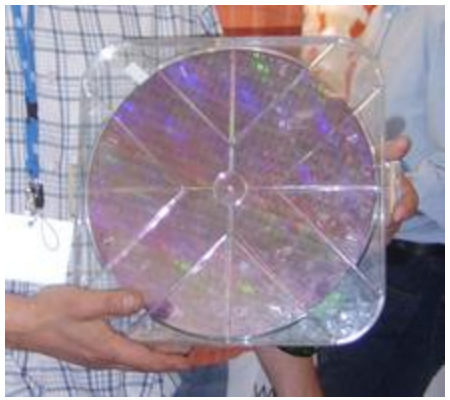

Một số khái niệm cơ bản - Chip

- Chip: Có thể hiểu là mạch tích hợp (Integrated Circuit) gắn trên đế chip (wafer) nhằm xử lý các công việc trên máy tính
- Chip có kích thước rất nhỏ nhưng có thể chứa hàng chục triệu transistor, số lượng trasistor càng lớn thì tốc độ truyền và xử lý tín hiệu càng nhanh
- Hiện nay có các loại chip xử lý: 4, 8, 16, 32, 64 bit

Một số khái niệm cơ bản - Chipset

- Chipset là tập hợp nhiều chip gắn kết lại với nhau trên cùng 1 đế chip (wafer) để xử lý nhiều công việc trên máy tính
- Một số chipset thông dụng:
  - **CPU:** Đơn vị xử lý trung tâm
  - **GPU:** Đơn vị xử lý đồ họa trên máy
  - **RAM**: Bộ nhớ truy cập tức thời chuyên phục vụ cho CPU
  - **Bán cầu bắc** (tích hợp trên mainboard): Hỗ trợ truyền thông tin cho CPU, RAM, nằm sát CPU (Hệ thống Mainboard AMD không có chipset này vì được tích hợp ngay trên CPU)
  - **Bán cầu nam** (tích hợp trên mainboard): Quản lý thiết bị ngoại vị như HDD, Mouse, Keyboard…Nằm cuối mainboard

Abstraction layers

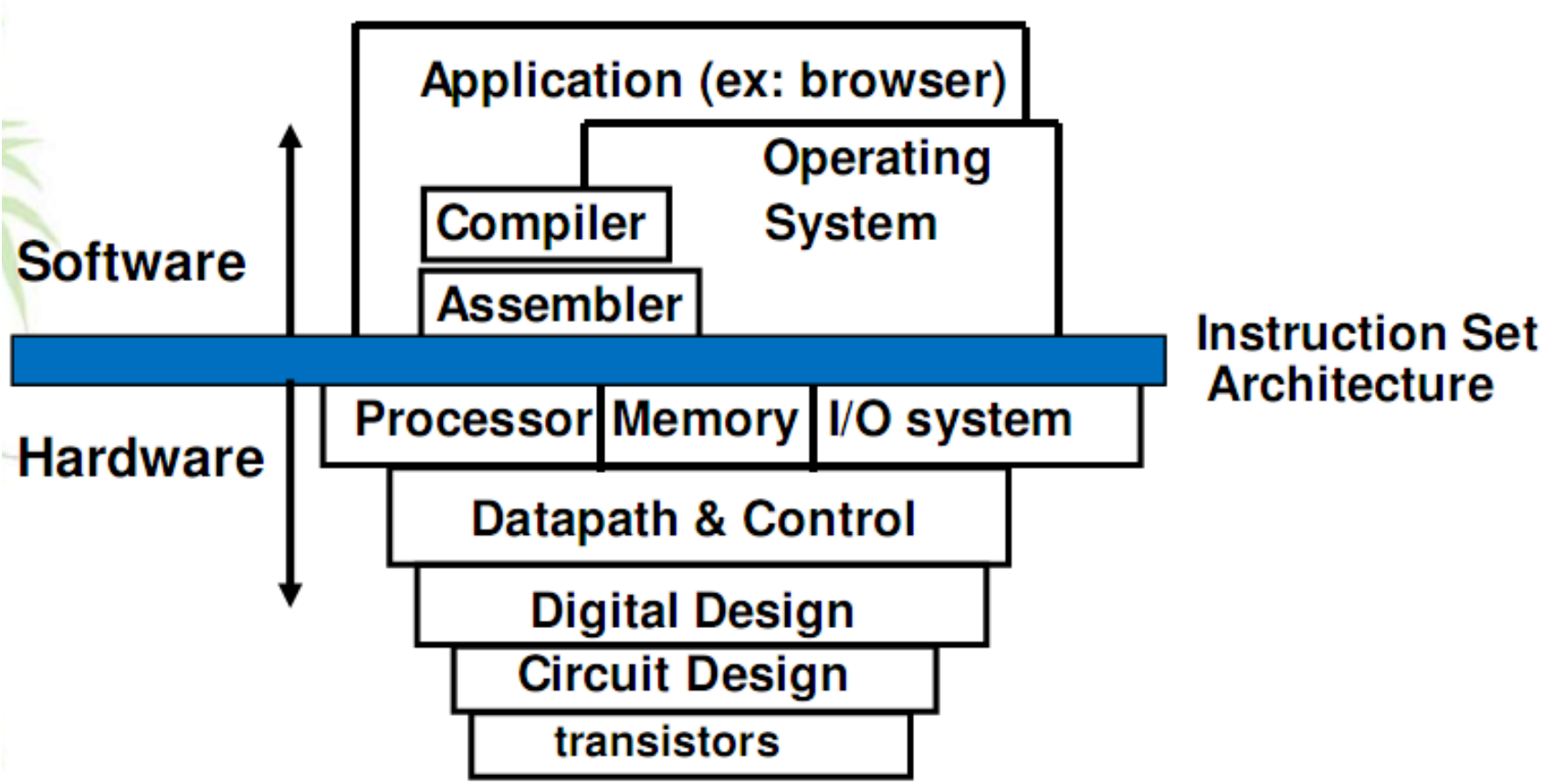

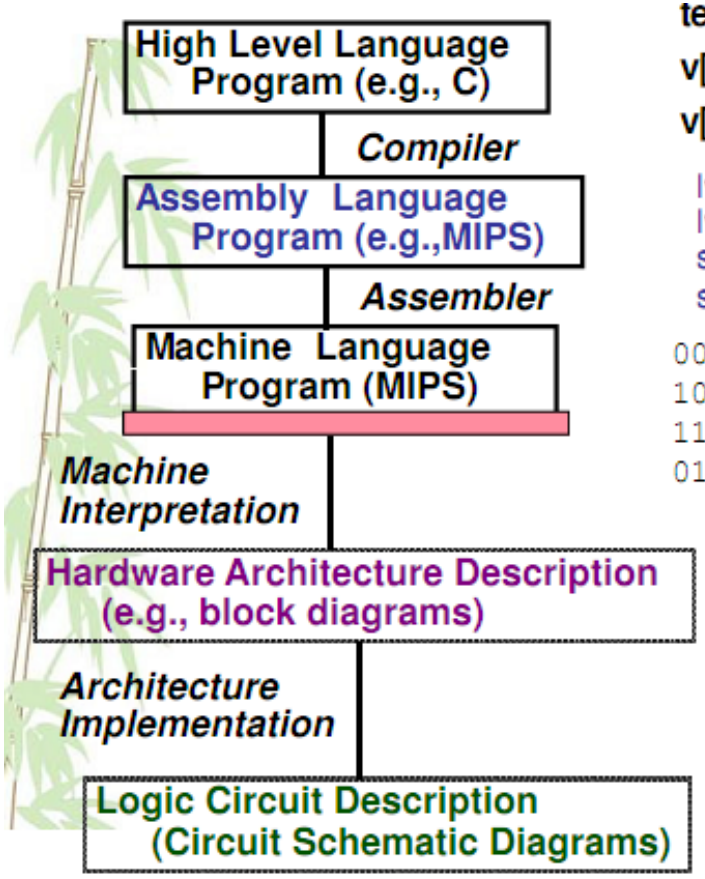


```
temp = v[k];
v[k] = v[k+1];
v[k+1] = temp;
```

```
lw   $t0, 0($2)
lw   $t1, 4($2)
sw   $t1, 0($2)
sw   $t0, 4($2)
```

```
0000 1001 1100 0110 1010 1111 0101 1000
1010 1111 0101 1000 0000 1001 1100 0110
1100 0110 1010 1111 0101 1000 0000 1001
0101 1000 0000 1001 1100 0110 1010 1111
```

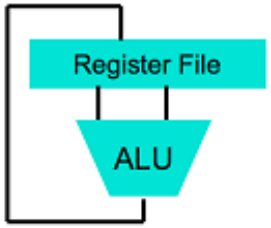

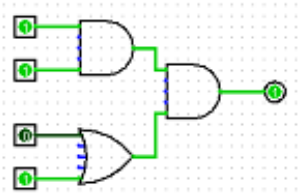

Homework

- Đọc tài liệu:
  - 01_Timeline.pdf
  - 02_Hardware.pdf
  - Patterson and Hennessy, ***Computer Organization and Design: The Hardware / Software Interface (3rd edition)***, Chương 1

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

02 – Biểu diễn số nguyên

Hệ cơ số q tổng quát

- Tổng quát số nguyên có n chữ số thuộc hệ cơ số q bất kỳ được biểu diễn:

$$x_{n-1}...x_1x_0 = x_{n-1}.q^{n-1} + ... + x_1.q^1 + x_0.q^0$$

(mỗi chữ số x_i lấy từ tập X có q phần tử)

- Ví dụ:
  - Hệ cơ số 10: A = 123 = 100 + 20 + 3 = **1**.10^2 + **2**.10^1 + **3**.10^0
  - q = 2, X = {0, 1}: hệ nhị phân (binary)
  - q = 8, X = {0, 1, 2,…, 7}: hệ bát phân (octal)
  - q = 10, X = {0, 1, 2,…, 9}: hệ thập phân (decimal)
  - q = 16, X = {0, 1, 2,…,9, A, B,…, F}: hệ thập lục phân (hexadecimal)
- Chuyển đổi: A = 123 d = 01111011 b = 173 o = 7B h
- Hệ cơ số thường được biểu diễn trong máy tính là hệ cơ số 2

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số

- Đặc điểm
  - Con người sử dụng hệ thập phân
  - Máy tính sử dụng hệ nhị phân, bát phân, thập lục phân
- Nhu cầu
  - Chuyển đổi qua lại giữa các hệ đếm ?
    - Hệ khác sang hệ thập phân (... → dec)
    - Hệ thập phân sang hệ khác (dec → ...)
    - Hệ nhị phân sang hệ khác và ngược lại (bin ←→ ...)
    - ...

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số
[1] Decimal (10) → Binary (2)

- Lấy số cơ số 10 chia cho 2
  - Số dư đưa vào kết quả
  - Số nguyên đem chia tiếp cho 2
  - Quá trình lặp lại cho đến khi số nguyên = 0
- Ví dụ: A = 123
  - 123 : 2 = 61 dư 1
  - 61 : 2 = 30 dư 1
  - 30 : 2 = 15 dư 0
  - 15 : 2 = 7 dư 1
  - 7 : 2 = 3 dư 1
  - 3 : 2 = 1 dư 1
  - 1 : 2 = 0 dư 1

Kết quả: 1111011, vì 123 là số dương, thêm 1 bit hiển dấu vào đầu là 0 vào

→ Kết quả cuối cùng: **01111011**

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số
[2] Decimal (10) → Hexadecimal (16)

- Lấy số cơ số 10 chia cho 16
  - Số dư đưa vào kết quả
  - Số nguyên đem chia tiếp cho 16
  - Quá trình lặp lại cho đến khi số nguyên = 0
- Ví dụ: A = 123
  - 123 : 16 = 7 dư 12 (B)
  - 7 : 16 = 0 dư 7

→ Kết quả cuối cùng: **7B**

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số
[3] Binary (2) → Decimal (10)

- Khai triển biểu diễn và tính giá trị biểu thức

$$x_{n-1}...x_1x_0 = x_{n-1}.2^{n-1} + ... + x_1.2^1 + x_0.2^0$$

- Ví dụ:
  - $1011_2 = 1.2^3 + 0.2^2 + 1.2^1 + 1.2^0 = 11_{10}$

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số
[4] Binary (2) → Hexadecimal (16)

- Nhóm từng bộ 4 bit trong biểu diễn nhị phân rồi chuyển sang ký số tương ứng trong hệ thập lục phân (0000 → 0,…, 1111 → F)
- Ví dụ
  - $1001011_2 = 0100\ 1011 = 4B_{16}$

HEX	BIN	HEX	BIN	HEX	BIN	HEX	BIN
0	0000	4	0100	8	1000	C`	1100
1	0001	5	0101	9	1001	D	1101
2	0010	6	0110	A	1010	E	1110
3	0011	7	0111	B	1011	F	1111

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số
[5] Hexadecimal (16) → Binary (2)

- Sử dụng bảng dưới đây để chuyển đổi:

HEX	BIN	HEX	BIN	HEX	BIN	HEX	BIN
0	0000	4	0100	8	1000	C`	1100
1	0001	5	0101	9	1001	D	1101
2	0010	6	0110	A	1010	E	1110
3	0011	7	0111	B	1011	F	1111

- Ví dụ:
  - $4B_{16} = 1001011_2$

Chuyển đổi giữa các hệ cơ số
[6] Hexadecimal (16) → Decimal (10)

- Khai triển biểu diễn và tính giá trị biểu thức

$$x_{n-1}...x_1x_0 = x_{n-1}.16^{n-1} + ... + x_1.16^1 + x_0.16^0$$

- Ví dụ:
  - $7B_{16} = 7.16^1 + 12\ (B).16^0 = 123_{10}$

Hệ nhị phân

$$x_{n-1}...x_1x_0 = x_{n-1}.2^{n-1} + ... + x_1.2^1 + x_0.2^0$$

- Được dùng nhiều trong máy tính để biểu diện các giá trị lưu trong các thanh ghi hoặc trong các ô nhớ. Thanh ghi hoặc ô nhớ có kích thước 1 byte (8 bit) hoặc 1 word (16 bit).
- n được gọi là chiều dài bit của số đó
- Bit trái nhất x_{n-1} là bit có giá trị (nặng) nhất MSB (Most Significant Bit)
- Bit phải nhất x_0 là bit ít giá trị (nhẹ) nhất LSB (Less Significant Bit)

Ý tưởng nhị phân

- Số nhị phân có thể dùng để biểu diễn bất kỳ việc gì mà bạn muốn!
- Một số ví dụ:
  - Giá trị logic: 0 → False; 1 → True
  - Ký tự:
    - 26 ký tự (A → Z): 5 bits ($2^5 = 32$)
    - Tính cả trường hợp viết hoa/thường + ký tự lạ → 7 bits (ASCII)
    - Tất cả các ký tự ngôn ngữ trên thế giới → 8, 16, 32 bits (Unicode)
  - Màu sắc: Red (00), Green (01), Blue (11)
  - Vị trí / Địa chỉ: (0, 0, 1)…
  - Bộ nhớ: N bits → Lưu được tối đa 2^N đối tượng

Số nguyên không dấu

- Đặc điểm
  - Biểu diễn các đại lương luôn dương
    - Ví dụ: chiều cao, cân nặng, mã ASCII…
  - Tất cả bit đều được sử dụng để biểu diễn giá trị (không quan tâm đến dấu âm, dương)
  - Số nguyên không dấu 1 byte lớn nhất là $1111\ 1111_2 = 2^8 - 1 = 255_{10}$
  - Số nguyên không dấu 1 word lớn nhất là $1111\ 1111\ 1111\ 1111_2 = 2^{16} - 1 = 65535_{10}$
  - Tùy nhu cầu có thể sử dụng số 2, 3… word.
  - LSB = 1 thì số đó là số đó là số lẻ

Số nguyên có dấu

- Lưu các số dương hoặc âm (số có dấu)
- Có 4 cách phổ biến:
  - [1] Dấu lượng
  - [2] Bù 1
  - [3] Bù 2
  - [4] Số quá (thừa) K
- Số có dấu trong máy tính được biểu diễn ở dạng số bù 2

Số nguyên có dấu
[1] Dấu lượng

- Bit trái nhất (MSB): bit đánh dấu âm / dương
  - 0: số dương
  - 1: số âm
- Các bit còn lại: biểu diễn độ lớn của số (hay giá trị tuyệt đối của số)
- **Ví dụ:**
  - Một byte 8 bit: sẽ có 7 bit (trừ đi bit dấu) dùng để biểu diễn giá trị tuyệt đối cho các số có giá trị từ 0000000 (0_{10}) đến 1111111 (127_{10})

  → Ta có thể biểu diễn các số từ -127_{10} đến $+127_{10}$
  - -N và N chỉ khác giá trị bit MSB (bit dấu), phần độ lớn (giá trị tuyệt đối) hoàn toàn giống nhau

Số nguyên có dấu
[2] Bù 1

- Tương tự như phương pháp [1], bit MSB dùng làm bit dấu
  - 0: Số dương
  - 1: Số âm
- Các bit còn lại (*) dùng làm độ lớn
- Số âm: Thực hiện phép đảo bit tất cả các bit của (*)
- **Ví dụ:**
  - Dạng bù 1 của 00101011 (43) là 11010100 (−43)
  - Một byte 8 bit: biểu diễn từ -127_{10} đến $+127_{10}$
  - Bù 1 có hai dạng biểu diễn cho số 0, bao gồm: 00000000 (+0) và 11111111 (−0) (mẫu 8 bit, giống phương pháp [1])
  - Khi thực hiện phép cộng, cũng thực hiện theo quy tắc cộng nhị phân thông thường, tuy nhiên, nếu còn phát sinh bit nhớ thì phải tiếp tục cộng bit nhớ này vào kết quả vừa thu được

Số nguyên có dấu
[3] Bù 2

- Biểu diễn giống như số bù 1 + ta phải cộng thêm số 1 vào kết quả (dạng nhị phân)
- Số bù 2 ra đời khi người ta gặp vấn đề với hai phương pháp dấu lượng [1] và bù 1 [2], đó là:
  - Có hai cách biểu diễn cho số 0 (+0 và -0) → không đồng nhất
  - Bit nhớ phát sinh sau khi đã thực hiện phép tính phải được cộng tiếp vào kết quả → dễ gây nhầm lẫn

  → Phương pháp số bù 2 khắc phục hoàn toàn 2 vấn đề đó
- **Ví dụ:**
  - Một byte 8 bit: biểu diễn từ -128_{10} đến $+127_{10}$ (được lợi 1 số vì chỉ có 1 cách biểu diễn số 0)

Số bù 1 và Số bù 2

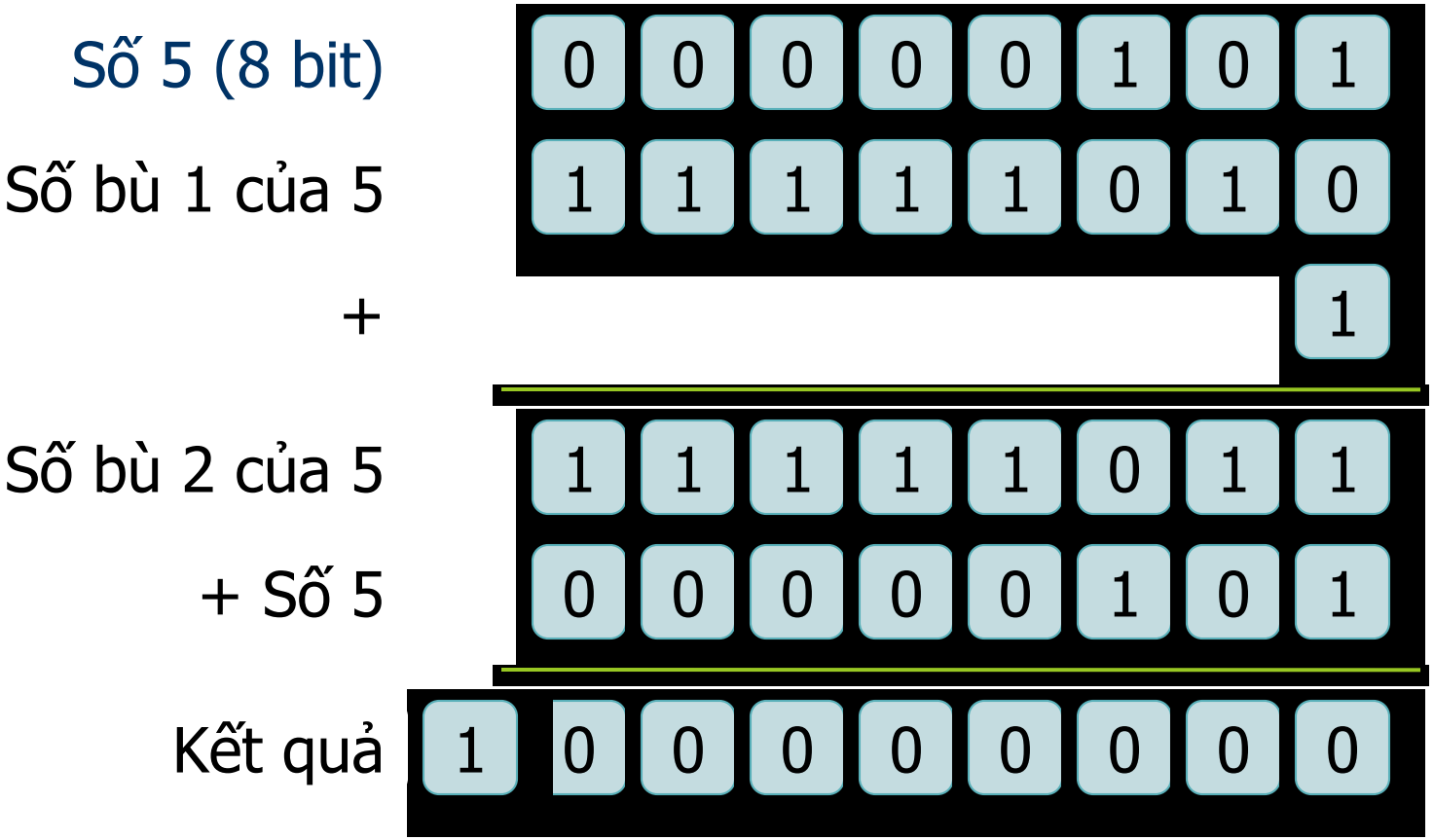

Nhận xét số bù 2

- (Số bù 2 của x) + x = một dãy toàn bit 0 (không tính bit 1 cao nhất do vượt quá phạm vi lưu trữ)

→ Do đó số bù 2 của x chính là giá trị âm của x hay – x (Còn gọi là phép lấy đối)

- Đổi số thập phân âm –5 sang nhị phân?

→ Đổi 5 sang nhị phân rồi lấy số bù 2 của nó

- Thực hiện phép toán a – b?

→ a – b = a + (–b) → Cộng với số bù 2 của b.

Số nguyên có dấu
[4] Số quá (thừa) K

- Còn gọi là biểu diễn số dịch (*biased representation*)
- Chọn một số nguyên dương K cho trước làm giá trị dịch
- Biểu diễn số N:
  - **+N (dương):** có được bằng cách lấy K + N, với K được chọn sao cho tổng của K và một số âm bất kỳ trong miền giá trị luôn luôn dương
  - **-N (âm):** có được bằng cách lấy K - N (hay lấy bù hai của số vừa xác định)
- **Ví dụ:**
  - Dùng 1 Byte (8 bit): biểu diễn từ -128_{10} đến $+127_{10}$
  - Trong hệ 8 bit, biểu diễn N = 25, chọn số thừa k = 128, :
    - $+25_{10} = 10011001_2$
    - $-25_{10} = 01100111_2$
  - Chỉ có một giá trị 0: $+0 = 10000000_2$, $-0 = 10000000_2$

Nhận xét

- Số bù 2 [3] → lưu trữ số có dấu và các phép tính của chúng trên máy tính (thường dùng nhất)
  - Không cần thuật toán đặc biệt nào cho các phép tính cộng và tính trừ
  - Giúp phát hiện dễ dàng các trường hợp bị tràn.
- Dấu lượng [1] / số bù 1 [2] → dùng các thuật toán phức tạp và bất lợi vì luôn có hai cách biểu diễn của số 0 (+0 và -0)
- Dấu lượng [1] → phép nhân của số có dấu chấm động
- Số thừa K [4] → dùng cho số mũ của các số có dấu chấm động

Biểu diễn số âm (số bù 2)

$$x_{n-1}...x_1x_0 = x_{n-1}.(-2^{n-1}) + x_{n-2}.2^{n-2}... + x_1.2^1 + x_0.2^0$$

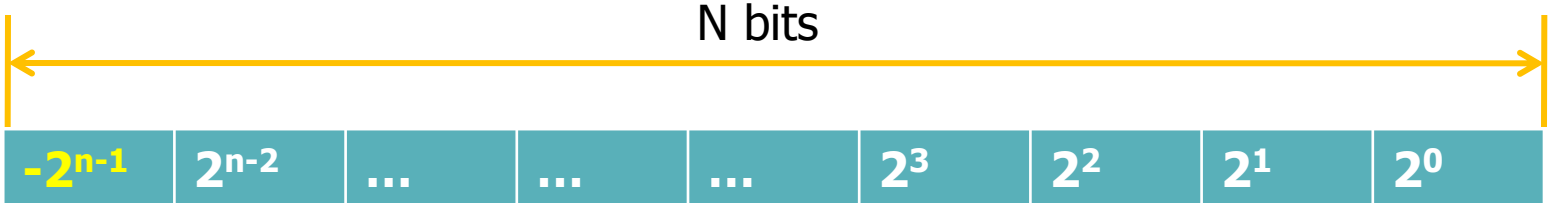

Phạm vi lưu trữ: $[-2^{n-1}, 2^{n-1} - 1]$

- Ví dụ:
  - $1101\ 0110_2 = -2^7 + 2^6 + 2^4 + 2^3 + 2^2 + 2^1$
    $= -128 + 64 + 16 + 4 + 2 =$
    $= -42_{10}$

Ví dụ (số bù 2)


```
+123 = 01111011b
-123 = 10000101b
   0 = 00000000b
  -1 = 11111111b
  -2 = 11111110b
  -3 = 11111101b
-127 = 10000001b
-128 = 10000000b
```

Tính giá trị không dấu và có dấu

- Tính giá trị không dấu và có dấu của 1 số?
  - Ví dụ số word (16 bit): 1100 1100 1111 0000
  - Số nguyên không dấu ?
    - Tất cả 16 bit lưu giá trị → giá trị là 52464
  - Số nguyên có dấu ?
    - Bit MSB = 1 do đó số này là số âm
    - Áp dụng công thức → giá trị là –13072

Tính giá trị không dấu và có dấu

- Nhận xét
  - Bit MSB = 0 thì giá trị có dấu bằng giá trị không dấu.
  - Bit MSB = 1 thì giá trị có dấu bằng giá trị không dấu trừ đi 256 (2^8 nếu tính theo byte) hay 65536 (2^{16} nếu tính theo word).
- Tính giá trị không dấu và có dấu của 1 số?
  - Ví dụ số word (16 bit): 1100 1100 1111 0000
  - Giá trị không dấu = 52464
  - Giá trị có dấu: vì bit MSB = 1 nên giá trị có dấu = 52464 – 65536 = –13072

Phép dịch bit và phép xoay

- Shift left (SHL): 1100 1010 → 1001 0100
  - Chuyển tất cả các bit sang trái, bỏ bit trái nhất, thêm 0 ở bit phải nhất
- Shift right (SHR): 1001 0101 → 0100 1010
  - Chuyển tất cả các bit sang phải, bỏ bit phải nhất, thêm 0 ở bit trái nhất
- Rotate left (ROL): 1100 1010 → 1001 0101
  - Chuyển tất cả các bit sang trái, bit trái nhất thành bit phải nhất
- Rotate right (ROR): 1001 0101 → 1100 1010
  - Chuyển tất cả các bit sang phải, bit phải nhất thành bit trái nhất

Phép toán Logic
AND, OR, NOT, XOR

AND	0	1
0	0	0
1	0	1

"Phép nhân"

OR	0	1
0	0	1
1	1	1

"Phép cộng"

XOR	0	1
0	0	1
1	1	0

"Phép so sánh khác"

NOT	0	1
	1	0

"Phép phủ định"

```
AND  11010011      OR  00000011      XOR  01100011
     00001111          01100000           01100011
     --------          --------           --------
     00000011          01100011           00000000
```

```
NOT  11010011
   = 00101100
```

Ví dụ

- X = 0000 1000b = 8d
  - X shl 2 = 0010 0000b = 32d = $8 . 2^2$
  - (X shl 2) or X = 0010 1000b = 40d = 32 + 8

- Y = 0100 1010b = 74d
  - ((Y and 0Fh) shl 4) = 1010 0000

OR OR

  - ((Y and F0h) shr 4) = 0000 0100

= 1010 0100 = 164d (không dấu)

= $(164 - 2^8)$ = -92d (có dấu)

Một số nhận xét

- x SHL y = x . 2^y
- x SHR y = x / 2^y
- AND dùng để tắt bit (AND với 0 luôn = 0)
- OR dùng để bật bit (OR với 1 luôn = 1)
- XOR, NOT dùng để đảo bit (XOR với 1 = đảo bit đó)
- x AND 0 = 0
- x XOR x = 0

- Mở rộng:
  - Lấy giá trị tại bit thứ i của x: (x SHR i) AND 1
  - Gán giá trị 1 tại bit thứ i của x: (1 SHL i) OR x
  - Gán giá trị 0 tại bit thứ i của x: NOT(1 SHL i) AND x
  - Đảo bit thứ i của x: (1 SHL i) XOR x

Các phép toán tử

- Phép Cộng (+)
- Phép Trừ (-)
- Phép Nhân (*)
- Phép Chia (/)

Phép cộng

- Nguyên tắc cơ bản:

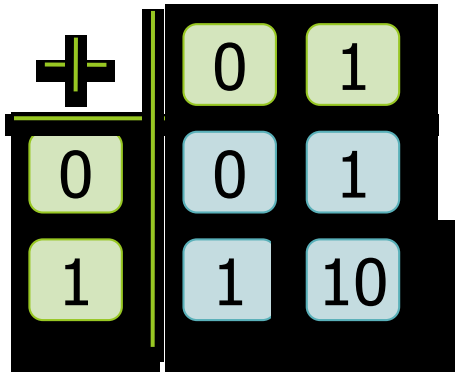

- Ví dụ:

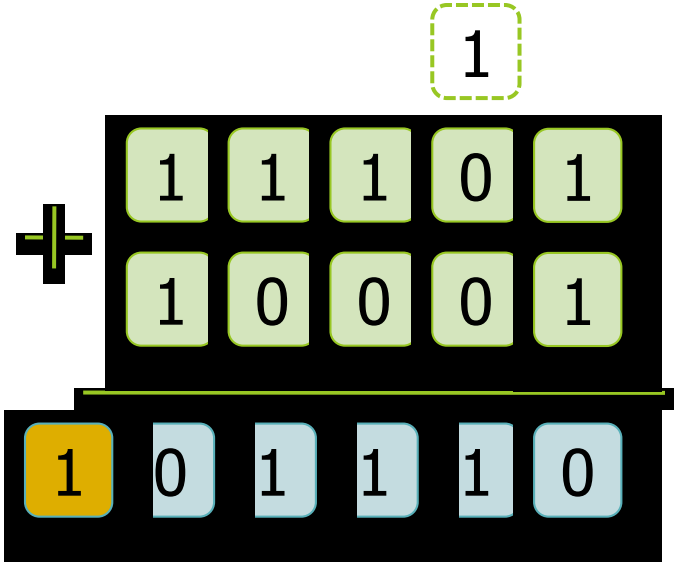

Phép cộng

1001 = −7 +0101 = 5 1110 = −2 (a) (−7) + (+5)	1100 = −4 +0100 = 4 10000 = 0 (b) (−4) + (+4)
0011 = 3 +0100 = 4 0111 = 7 (c) (+3) + (+4)	1100 = −4 +1111 = −1 11011 = −5 (d) (−4) + (−1)
0101 = 5 +0100 = 4 1001 = Overflow (e) (+5) + (+4)	1001 = −7 +1010 = −6 10011 = Overflow (f) (−7) + (−6)

Phép trừ

- Nguyên tắc cơ bản: Đưa về phép cộng

  A – B = A + (-B) = A + (số bù 2 của B)

- Ví dụ: 11101 – 10011 = 11101 + 01101

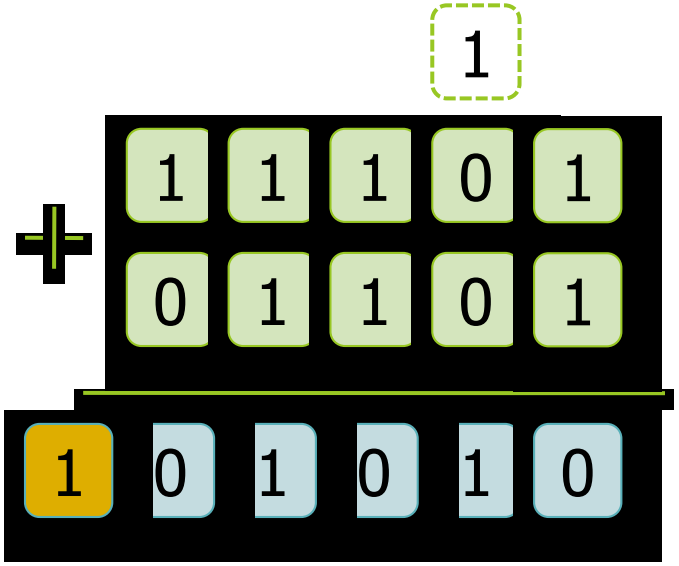

Phép trừ


```
        0010 =  2
       +1001 = −7
        1011 = −5

(a) M = 2 = 0010
    S = 7 = 0111
   −S =     1001
```

```
        0101 =  5
       +1110 = −2
       10011 =  3

(b) M = 5 = 0101
    S = 2 = 0010
   −S =     1110
```

```
        1011 = −5
       +1110 = −2
       11001 = −7

(c) M =−5 = 1011
    S = 2 = 0010
   −S =     1110
```

```
        0101 = 5
       +0010 = 2
        0111 = 7

(d) M = 5 = 0101
    S =−2 = 1110
   −S =     0010
```

```
        0111 = 7
       +0111 = 7
        1110 = Overflow

(e) M =  7 = 0111
    S = −7 = 1001
   −S =     0111
```

```
        1010 = −6
       +1100 = −4
       10110 = Overflow

(f) M = −6 = 1010
    S =  4 = 0100
   −S =     1100
```

Phép nhân

- Nguyên tắc cơ bản:

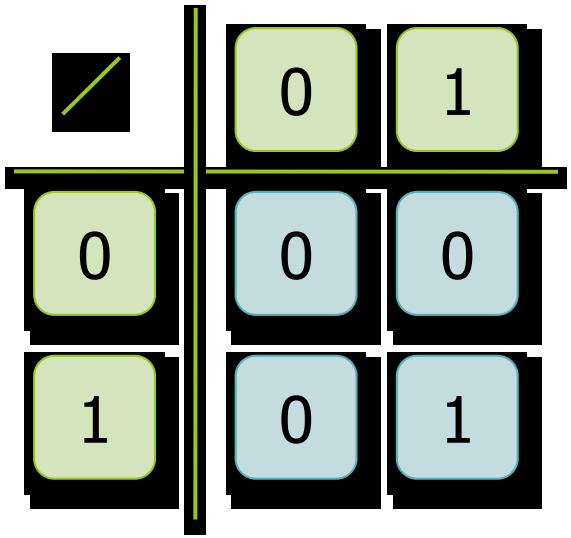

Phép nhân

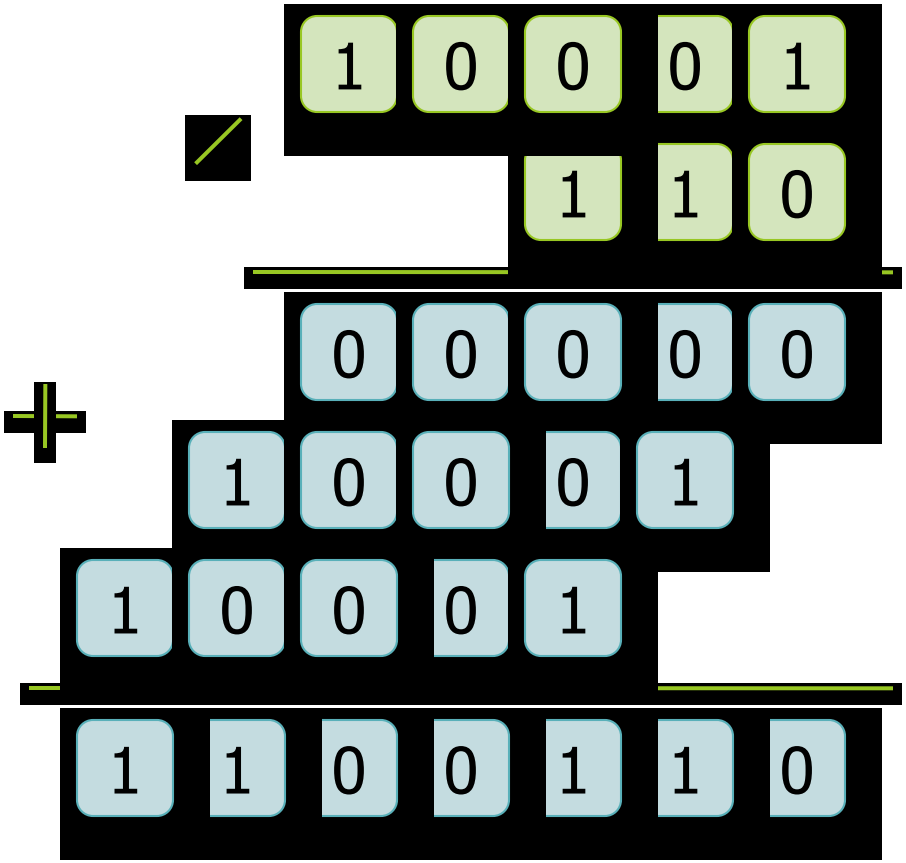

Phép nhân

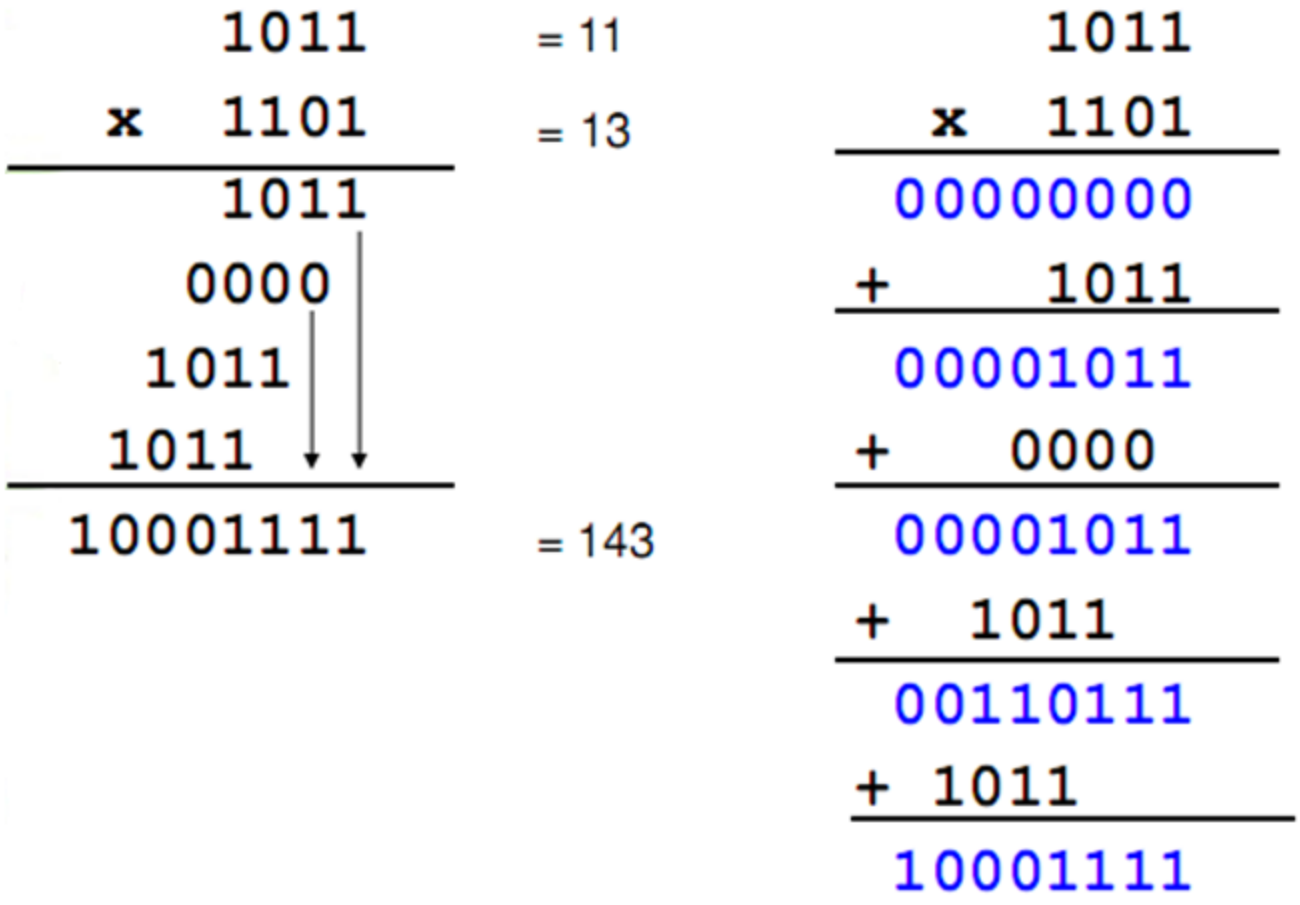
1011 = 11
x 1101 = 13
1011
0000
1011
1011
10001111 = 143
1011
x 1101
00000000
+ 1011
00001011
+ 0000
00001011
+ 1011
00110111
+ 1011
10001111

Thuật toán nhân

- Giả sử ta muốn thực hiện phép nhân M x Q với
  - Q có n bit
- Ta định nghĩa các biến:
  - C (1 bit): đóng vai trò bit nhớ
  - A (n bit): đóng vai trò 1 phần kết quả nhân ([C, A, Q]: kết quả nhân)
  - [C, A] (n + 1 bit) ; [C, A, Q] (2n + 1 bit): coi như các thanh ghi ghép
- Thuật toán:

```
Khởi tạo: [C, A] = 0; k = n
Lặp khi k > 0
{
        Nếu bit cuối của Q = 1 thì
                Lấy (A + M) → [C, A]

        Shift right [C, A, Q]
        k = k – 1
}
```

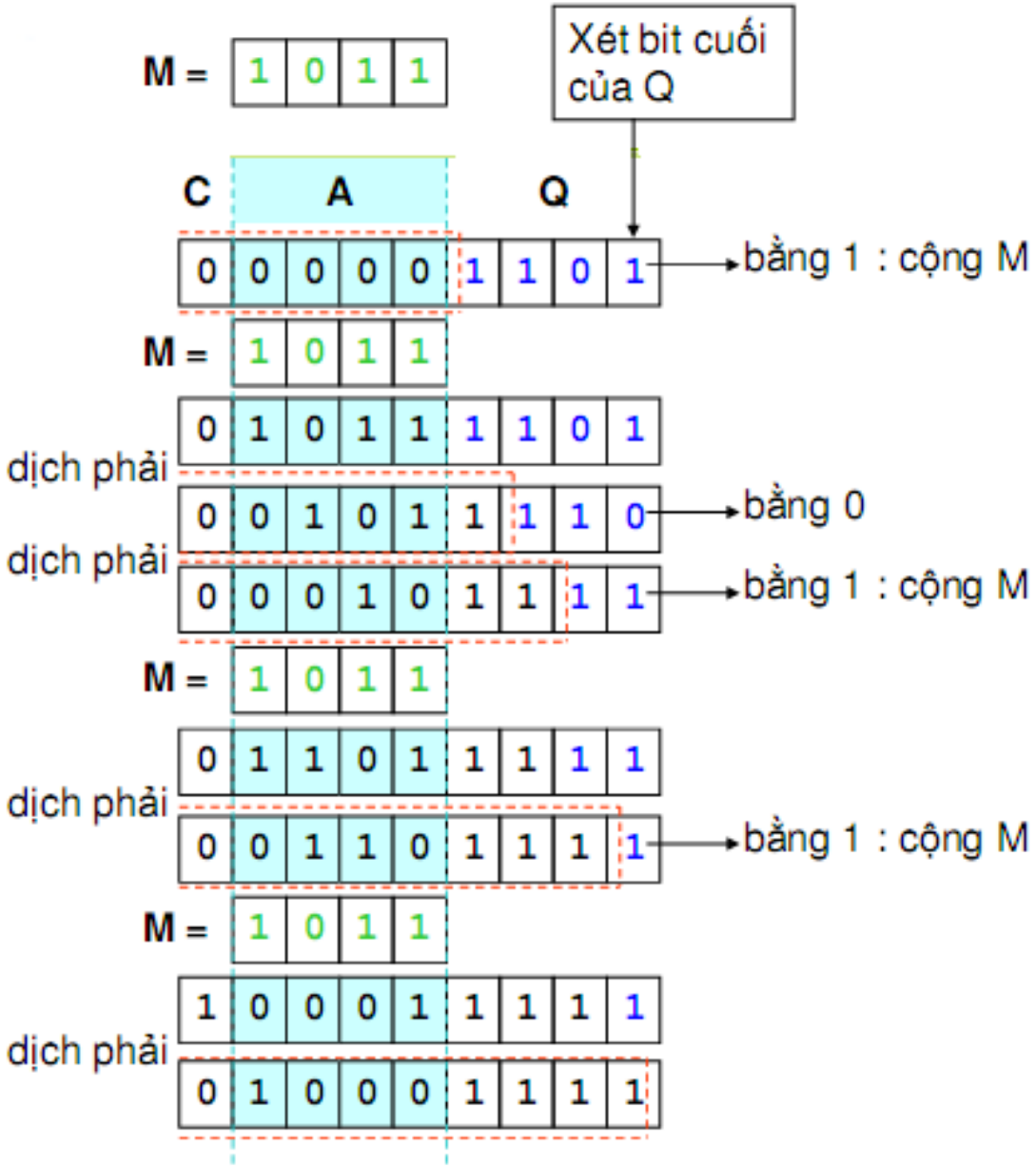
M = 1 0 1 1
Xét bit cuối của Q
C
A
Q
0 0 0 0 0 1 1 0 1
bằng 1 : cộng M
M = 1 0 1 1
0 1 0 1 1 1 1 0 1
dịch phải
0 0 1 0 1 1 1 1 0
bằng 0
dịch phải
0 0 0 1 0 1 1 1 1
bằng 1 : cộng M
M = 1 0 1 1
0 1 1 0 1 1 1 1 1
dịch phải
0 0 1 1 0 1 1 1 1
bằng 1 : cộng M
M = 1 0 1 1
1 0 0 0 1 1 1 1 1
dịch phải
0 1 0 0 0 1 1 1 1

Thuật toán nhân cải tiến (số không/có dấu)

Khởi tạo: A = 0; k = n; Q_{-1} = 0 (thêm 1 bit = 0 vào cuối Q)
Lặp khi k > 0
{
    Nếu 2 bit cuối của Q_0Q_{-1}
    {
        = 10 thì A – M → A
        = 01 thì A + M → A
        = 00, 11 thì A không thay đổi
    }

    Shift right [A, Q, Q_{-1}]
    k = k – 1
}
Kết quả: [A, Q]

Ví dụ
M = 7, Q = -3, n = 4

		A	Q	Q_{-1}	M
Khởi đầu		0000	1101	0	0111
Bước 0:	A=A-M	1001	1101	0	0111
	shift	1100	1110	1	0111
Bước 1:	A=A+M	0011	1110	1	0111
	shift	0001	1111	0	0111
Bước 2:	A=A-M	1010	1111	0	0111
	shift	1101	0111	1	0111
Bước 3:	shift	1110	1011	1	0111

Kết quả 11101011 = -21

Phép chia

- Giả sử ta muốn thực hiện Q / M với

Khởi tạo: A = n bit 0 nếu Q > 0; A = n bit 1 nếu Q < 0; k = n
Lặp khi k > 0
{
    Shift left (SHL) [A, Q]

    A – M → A
        # Nếu A < 0: Q_0 = 0 và A + M → A
        # Ngược lại: Q_0 = 1

    k = k – 1
}
Kết quả: Q là thương, A là số dư

Ví dụ phép chia

A	Q	M = 0011
0000	0111	Initial value
0000	1110	Shift
1101		Subtract
0000	1110	Restore
0001	1100	Shift
1110		Subtract
0001	1100	Restore
0011	1000	Shift
0000		Subtract
0000	1001	Set $Q_0 = 1$
0001	0010	Shift
1110		Subtract
0001	0010	Restore

(a) (7)/(3)

A	Q	M = 1101
0000	0111	Initial value
0000	1110	Shift
1101		Add
0000	1110	Restore
0001	1100	Shift
1110		Add
0001	1100	Restore
0011	1000	Shift
0000		Add
0000	1001	Set $Q_0 = 1$
0001	0010	Shift
1110		Add
0001	0010	Restore

(b) (7)/(−3)

Prefix in byte (Chuẩn IEC)

- International Electrotechnical Commission (IEC)

Name	Abbr	Factor
kibi	Ki	2^{10} = 1,024
mebi	Mi	2^{20} = 1,048,576
gibi	Gi	2^{30} = 1,073,741,824
tebi	Ti	2^{40} = 1,099,511,627,776
pebi	Pi	2^{50} = 1,125,899,906,842,624
exbi	Ei	2^{60} = 1,152,921,504,606,846,976
zebi	Zi	2^{70} = 1,180,591,620,717,411,303,424
yobi	Yi	2^{80} = 1,208,925,819,614,629,174,706,176

Prefix in byte (Chuẩn SI)

- International System of Units (SI)

Name	Abbr	Factor	SI size
Kilo	K	2^{10} = 1,024	10^{3} = 1,000
Mega	M	2^{20} = 1,048,576	10^{6} = 1,000,000
Giga	G	2^{30} = 1,073,741,824	10^{9} = 1,000,000,000
Tera	T	2^{40} = 1,099,511,627,776	10^{12} = 1,000,000,000,000
Peta	P	2^{50} = 1,125,899,906,842,624	10^{15} = 1,000,000,000,000,000
Exa	E	2^{60} = 1,152,921,504,606,846,976	10^{18} = 1,000,000,000,000,000,000
Zetta	Z	2^{70} = 1,180,591,620,717,411,303,424	10^{21} = 1,000,000,000,000,000,000,000
Yotta	Y	2^{80} = 1,208,925,819,614,629,174,706,176	10^{24} = 1,000,000,000,000,000,000,000,000

- Chú ý: khi nói "kilobyte" chúng ta nghĩ là 1024 byte nhưng thực ra nó là 1000 bytes theo chuẩn SI, 1024 bytes là kibibyte (IEC)
- Hiện nay chỉ có các nhà sản xuất đĩa cứng và viễn thông mới dùng chuẩn SI
  - **30** GB → 30 * 10^{9} ~ **28** * 2^{30} bytes
  - 1 Mbit/s → 10^{6} b/s

Homework

- Đọc chương 9, sách của W.Stalling
- Đọc trước slide bài giảng số thực

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

03 – Biểu diễn số thực

Đặt vấn đề

- Biểu diễn số 123.375_{10} sang hệ nhị phân?
- Ý tưởng đơn giản: Biểu diễn phần nguyên và phần thập phân riêng lẻ
  - Với phần nguyên: Dùng 8 bit ([0_{10}, 255_{10}])

    $123_{10} = 64 + 32 + 16 + 8 + 2 + 1 = 0111\ 1011_2$
  - Với phần thập phân: Tương tự dùng 8 bit

    $0.375 = 0.25 + 0.125 = 2^{-2} + 2^{-3} = 0110\ 0000_2$

→ $123.375_{10} = 0111\ 1011.0110\ 0000_2$

- Tổng quát công thức khai triển của số thập phân hệ nhị phân:

$$x_{n-1}x_{n-2}...x_0.x_{-1}x_{-2}...x_{-m} = x_{n-1}.2^{n-1} + x_{n-2}.2^{n-2}... + x_0.2^0 + x_{-1}.2^{-1} + x_{-2}.2^{-2} + ... + x_{-m}2^{-m}$$

Đặt vấn đề

- Tuy nhiên...với 8 bit:
  - Phần nguyên lớn nhất có thể biểu diễn: 255
  - Phần thập phân nhỏ nhất có thể biểu diễn: $2^{-8} \sim 10^{-3} = 0.001$
- → Biểu diễn số nhỏ như 0.0001 (10^{-4}) hay 0.000001 (10^{-5})?
- → Một giải pháp: Tăng số bit phần thập phân
  - Với 16 bit cho phần thập phân: min = $2^{-16} \sim 10^{-5}$
  - Có vẻ không hiệu quả...Cách tốt hơn ?
- → Floating Point Number (Số thực dấu chấm động)

Floating Point Number ?

- Giả sử ta có số (ở dạng nhị phân)

  $X = 0.\underbrace{00000000000000}_{\text{14 số 0}}11_2 = (2^{-15} + 2^{-16})_{10}$

- $X = 0.11_2 * (2^{-14})_{10}$ $(= (2^{-1} + 2^{-2}).2^{-14} = 2^{-15} + 2^{-16})$
- Thay vì dùng 16 bit để lưu trữ phần thập phân, ta có thể chỉ cần 6 bit:

  $X = 0.11\ 1110$

- Cách làm: Di chuyển vị trí dấu chấm sang phải 14 vị trí, dùng 4 bit để lưu trữ số 14 này
- Đây là ý tưởng **cơ bản** của số thực dấu chấm động (floating point number)

Chuẩn hóa số thập phân

- Trước khi các số được biểu diễn dưới dạng số chấm động, chúng cần được chuẩn hóa về dạng: $\pm 1.F * 2^E$
  - *F: Phần thập phân không dấu (định trị - Significant)*
  - *E: Phần số mũ (Exponent)*
- Ví dụ:
  - $+0.09375_{10} = 0.00011_2 = +1.1 * 2^{-4}$
  - $-5.25_{10} = 101.01_2 = -1.0101 * 2^2$

Biểu diễn số chấm động

- Có nhiều chuẩn nhưng hiện nay chuẩn IEEE 754 được dùng nhiều nhất để lưu trữ số thập phân theo dấu chấm động trong máy tính, gồm 2 dạng:

  (slide sau)

Biểu diễn số chấm động

- *Số chấm động chính xác đơn (32 bits):*

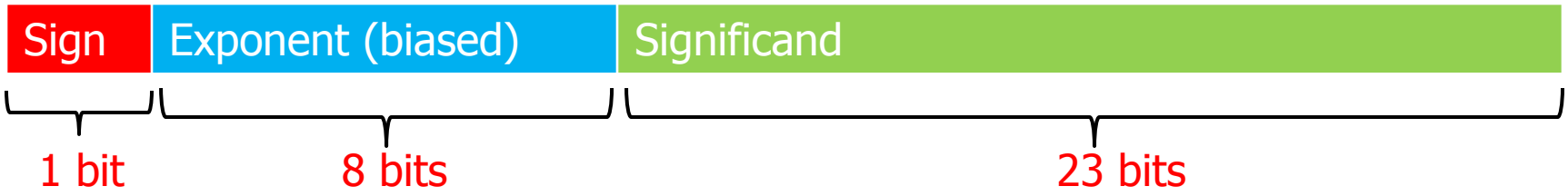

- *Số chấm động chính xác kép (64 bits):*

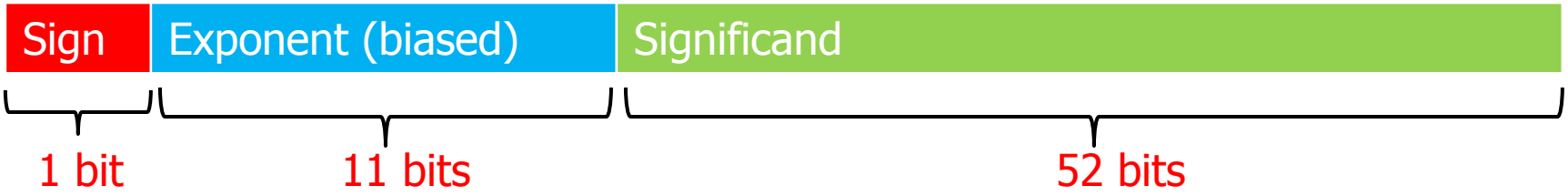

- **Sign:** Bit dấu (1: Số âm, 0: Số dương)
- **Exponent:** Số mũ (Biểu diễn dưới dạng số quá K (Biased) với
  - *Chính xác đơn:* K = 127 ($2^{n-1} - 1 = 2^{8-1} - 1$) với n là số bit lưu trữ Exponent
  - *Chính xác kép:* K = 1023 ($2^{n-1} - 1 = 2^{11-1} - 1$)
- **Significand (Fraction):** Phần định trị (phần lẻ sau dấu chấm)

Ví dụ

- Biểu diễn số thực sau theo dạng số chấm động chính xác đơn (32 bit): **X = -5.25**
- **Bước 1:** Đổi X sang hệ nhị phân

  $X = -5.25_{10} = -101.01_2$

- **Bước 2:** Chuẩn hóa theo dạng $\pm 1.F * 2^E$

  $X = -5.25 = -101.01 = -1.0101 * 2^2$

- **Bước 3:** Biểu diễn Floating Point
  - Số âm: bit dấu Sign = 1
  - Số mũ E = 2 → Phần mũ exponent với số thừa K=127 được biểu diễn:

    → Exponent = E + 127 = 2 + 127 = $129_{10} = 1000\ 0001_2$
  - Phần định trị = 0101 0000 0000 0000 0000 000 (Thêm 19 số 0 cho đủ 23 bit)

→ Kết quả nhận được: 1 1000 0001 0101 0000 0000 0000 0000 000

Câu hỏi

- Vì sao phần số mũ exponent không giữ nguyên lại phải lưu trữ dưới dạng số quá K (Dạng biased)?

Đáp án

- Sở dĩ Exponent được lưu trữ dưới dạng Biased vì ta muốn chuyển từ miền giá trị số có dấu sang số không dấu (vì trong biased, số k được chọn để sau khi cộng số bất kỳ trong miền giá trị gốc, kết quả là số luôn dương)

→ Dễ dàng so sánh, tính toán

Câu hỏi

- Khi muốn biểu diễn số 0 thì ta không thể tìm ra bit trái nhất có giá trị = 1 để đẩy dấu chấm động, vậy làm sao chuẩn hóa về dạng $\pm 1.F * 2^E$?
- Với số dạng $\pm 0.F * 2^{-127}$ thì chuẩn hóa được nữa không?
- Với K = 127, exponent lớn nhất sẽ là 255

→ Số mũ gốc ban đầu lớn nhất là 255 – 127 = +128

→ **Vô lý** vì với 8 bit có dấu ta không thể biểu diễn được số +128 ?

Đáp án

- Vì đó là những số thực đặc biệt, ta không thể biểu diễn bằng dấu chấm động ☺

Số thực đặc biệt

- Số 0 (zero)
  - Exponent = 0, Significand = 0
- Số không thể chuẩn hóa (denormalized)
  - Exponent = 0, Significand != 0
- Số vô cùng (infinity)
  - Exponent = 111…1 (toàn bit 1), Significand = 0
- Số báo lỗi (NaN – Not a Number)
  - Exponent = 111…1 (toàn bit 1), Significand != 0

Normalized number

- Largest positive normalized number: +1.[23 số 1] * 2^{127}

S	Exp	Significand (Fraction)
-	----------	----------
0	1111 1110	1111 1111 1111 1111 1111 111

- Smallest positive normalized number: +1.[23 số 0] * 2^{-126}

S	Exp	Significand (Fraction)
-	----------	----------
0	0000 0001	0000 0000 0000 0000 0000 000

- Tương tự cho số negative (số âm)

Denormalized number

- Largest positive denormalized number: +0.[23 số 1] * 2^{-127}

  S Exp Significand (Fraction)
  - ---------- ----------
  0 0000 0000 1111 1111 1111 1111 1111 111

  Tuy nhiên IEEE 754 quy định là +0.[23 số 1] * 2^{-126} vì muốn tiến gần hơn với "Smallest positive normalized number = +1.[23 số 0] * 2^{-126}"

- Smallest positive denormalized number: +1.[22 số 0]1 * 2^{-127}

  S Exp Significand (Fraction)
  - ---------- ----------
  0 0000 0000 0000 0000 0000 0000 001

  Tuy nhiên IEEE 754 quy định là +0.[22 số 0]1 * 2^{-126}

- Tương tự cho số negative (số âm)

Ví dụ: n = 4, m = 3, bias = 7

	s	exp	frac	E	Value	
Denormalized numbers	0	0000	000	-6	0	
	0	0000	001	-6	1/8*1/64 = 1/512	← closest to zero
	0	0000	010	-6	2/8*1/64 = 2/512	
	...					
	0	0000	110	-6	6/8*1/64 = 6/512	
	0	0000	111	-6	7/8*1/64 = 7/512	← largest denorm
Normalized numbers	0	0001	000	-6	8/8*1/64 = 8/512	← smallest norm
	0	0001	001	-6	9/8*1/64 = 9/512	
	...					
	0	0110	110	-1	14/8*1/2 = 14/16	
	0	0110	111	-1	15/8*1/2 = 15/16	← closest to 1 below
	0	0111	000	0	8/8*1 = 1	
	0	0111	001	0	9/8*1 = 9/8	← closest to 1 above
	0	0111	010	0	10/8*1 = 10/8	
	...					
	0	1110	110	7	14/8*128 = 224	
	0	1110	111	7	15/8*128 = 240	← largest norm
	0	1111	000	n/a	inf	

Phân bố các số thực (32 bits)

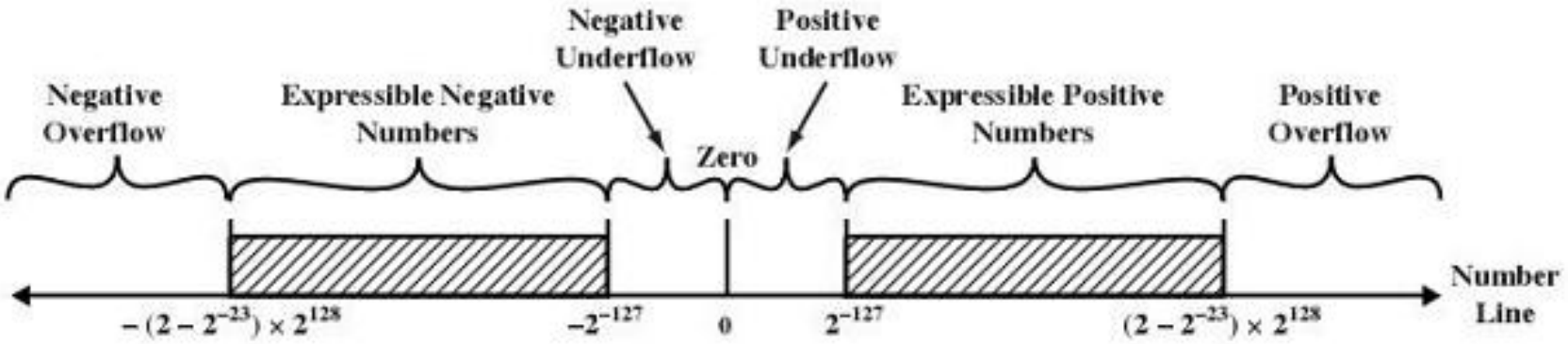

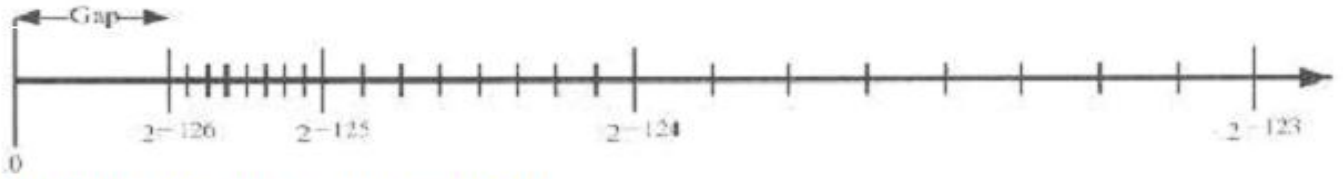

Without denormalized numbers

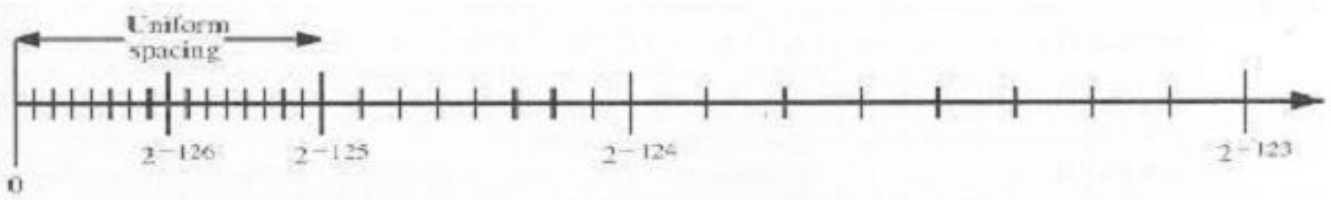

With denormalized numbers

Chuẩn IEEE 754

	Format			
Parameter	**Single**	**Single Extended**	**Double**	**Double Extended**
Word width (bits)	32	≥ 43	64	≥ 79
Exponent width (bits)	8	≥ 11	11	≥ 15
Exponent bias	127	unspecified	1023	unspecified
Maximum exponent	127	≥ 1023	1023	≥ 16383
Minimum exponent	–126	≤ –1022	–1022	≤ –16382
Number range (base 10)	10^{-38}, 10^{+38}	unspecified	10^{-308}, 10^{+308}	unspecified
Significand width (bits)*	23	≥ 31	52	≥ 63
Number of exponents	254	unspecified	2046	unspecified
Number of fractions	2^{23}	unspecified	2^{52}	unspecified
Number of values	1.98×2^{31}	unspecified	1.99×2^{63}	unspecified

* not including implied bit

Bài tập 1

- Biểu diễn số thực sau theo dạng số chấm động chính xác đơn (32 bit): **X = +12.625**
- **Bước 1:** Đổi X sang hệ nhị phân

  $X = -12.625_{10} = -1100.101_2$

- **Bước 2:** Chuẩn hóa theo dạng $\pm 1.F * 2^E$

  $X = -12.625_{10} = -1100.101_2 = -1.100101 * 2^3$

- **Bước 3:** Biểu diễn Floating Point
  - Số dương: bit dấu Sign = 0
  - Số mũ E = 3 → Phần mũ exponent với số thừa K=127 được biểu diễn:

    → Exponent = E + 127 = 3 + 127 = $130_{10} = 1000\ 0010_2$
  - Phần định trị = 1001 0100 0000 0000 0000 000 (Thêm 17 số 0 cho đủ 23 bit)

→ Kết quả nhận được: 0 1000 0010 1001 0100 0000 0000 0000 000

Bài tập 2

- Biểu diễn số thực sau theo dạng số chấm động chính xác đơn (32 bit): **X = -3050**
- **Bước 1:** Đổi X sang hệ nhị phân

  $X = -3050_{10} = -1011\ 1110\ 1010_2$

- **Bước 2:** Chuẩn hóa theo dạng $\pm 1.F * 2^E$

  $X = -3050_{10} = -\ 1011\ 1110\ 1010_2 = -1.01111101010 * 2^{11}$

- **Bước 3:** Biểu diễn Floating Point
  - Số âm: bit dấu Sign = 1
  - Số mũ E = 11 → Phần mũ exponent với số thừa K=127 được biểu diễn:

    → Exponent = E + 127 = 11 + 127 = $138_{10} = 1000\ 1010_2$
  - Phần định trị = 0111 1101 0100 0000 0000 000 (Thêm 12 số 0 cho đủ 23 bit)

→ Kết quả nhận được: 1 1000 1010 0111 1101 0100 0000 0000 000

Bài tập 3

- Biểu diễn số thực sau theo dạng số chấm động chính xác đơn (32 bit): **$X = +1.1 * 2^{-128}$**
- **Lưu ý:**
  - Số X: positive number
  - X < Smallest positive normalized number: $+1.[23 \text{ số } 0] * 2^{-126}$
  - → số X là số không thể chuẩn hóa (denormalized number)
  - → **Chuyển X về dạng: $X = +0.011 * 2^{-126}$**
- **Bước 3:** Biểu diễn Floating Point
  - Số dương: bit dấu Sign = 0
  - Vì đây là số không thể chuẩn hóa → Phần mũ exponent được biểu diễn: $0000\ 0000_2$
  - Phần định trị = 0110 0000 0000 0000 0000 000

→ Kết quả nhận được: 0 0000 0000 0110 0000 0000 0000 0000 000

Homework

- Sách W.Stalling – Computer Arithmetic, đọc chương 9
- Đọc file 04_FloatingPoint.doc
- Trả lời các câu hỏi:
  - Overflow, underflow?
  - Cộng trừ nhân chia trên số thực?
  - Quy tắc làm tròn?
  - NaN: nguyên tắc phát sinh?
  - Quiet NaN và Signaling NaN?

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

04 – Lập trình hợp ngữ (Phần 1)

Ngôn ngữ lập trình

- Là loại ngôn ngữ nhân tạo (Ví dụ: C/C++) được cấu thành bởi 2 yếu tố chính:
  - Từ vựng: là các keyword (struct, enum, if, int…)
  - Ngữ pháp: syntax (if(…){} else{}, do{} while()…)
- Ngôn ngữ lập trình giúp cho người sử dụng nó (gọi là lập trình viên) có thể diễn đạt và mô tả các hướng dẫn cho máy tính hoạt động theo ý muốn của mình
- Độ phức tạp (trừu tượng) của các hướng dẫn này quyết định thứ bậc của ngôn ngữ
  - Độ phức tạp càng cao thì bậc càng thấp
  - Ví dụ: C Sharp (C#) là ngôn ngữ bậc cao hơn C

Nhận xét

- Ngôn ngữ nào mà con người dễ hiểu nhất lại là ngôn ngữ máy tính "khó hiểu" nhất
  - Ngôn ngữ bậc càng cao thì con người càng dễ hiểu nhưng máy tính lại càng "khó hiểu"
- Nhưng máy tính lại là nơi chúng ta cần nó hiểu đúng và nhanh nhất để có thể thực thi những gì chúng ta muốn

→ Ngôn ngữ máy (Machine language)

Ngôn ngữ máy (Machine Laguage)

- Ngôn ngữ máy cho phép người lập trình đưa ra các hướng dẫn đơn giản mà bộ vi xử lý (CPU) có thể thực hiện được ngay
- Các hướng dẫn này được gọi là chỉ thị / lệnh (instruction) hoặc mã máy (machine code)
- Mỗi bộ vi xử lý (CPU) có 1 ngôn ngữ riêng, gọi là bộ lệnh (instruction set)
- Trong cùng 1 dòng vi xử lý (processor family) bộ lệnh gần giống nhau

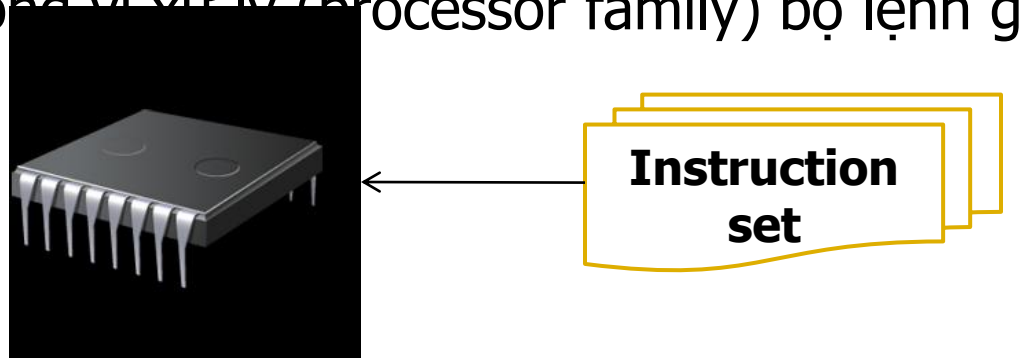

Instruction

- Là dãy bit chứa yêu cầu mà bộ xử lý trong CPU (ALU) phải thực hiện
- Instruction gồm 2 thành phần:
  - Mã lệnh (opcode): thao tác cần thực hiện
  - Thông tin về toán hạng (operand): các đối tượng bị tác động bởi thao tác chứa trong mã lệnh

ISA (Instruction Set Architecture)

- Tập lệnh dành cho những bộ vi xử lý có kiến trúc tương tự nhau
- Một số ISA thông dụng:
  - Dòng vi xử lý 80x86 (gọi tắt x86) của Intel
    - IA-16: Dòng xử lý 16 bit (Intel 8086, 80186, 80286)
    - IA-32: Dòng xử lý 32 bit (Intel 80368 – i386, 80486 – i486, Pentium II, Pentium III …)
    - IA-64: Dòng xử lý 64 bit (Intel x86-64 như Pentium D…)
  - MIPS: Dùng rất nhiều trong hệ thống nhúng (embedded system)
  - PowerPC của IBM

Thiết kế ISA: CISC & RISC

- Có 2 trường phái thiết kế bộ lệnh:
  - Complete Instruction Set Computer (CISC): bộ lệnh gồm rất nhiều lệnh, từ đơn giản đến phức tạp
  - Reduced Instruction Set Computer (RISC): bộ lệnh chỉ gồm các lệnh đơn giản
- Nên chọn kiểu nào?

Tuy nhiên

- Không phải ai cũng muốn / có thể lập trình ngôn ngữ máy vì quá khó hiểu so với ngôn ngữ bình thường của con người

→ Nhu cầu cần có bộ phận phiên dịch (interpreter)

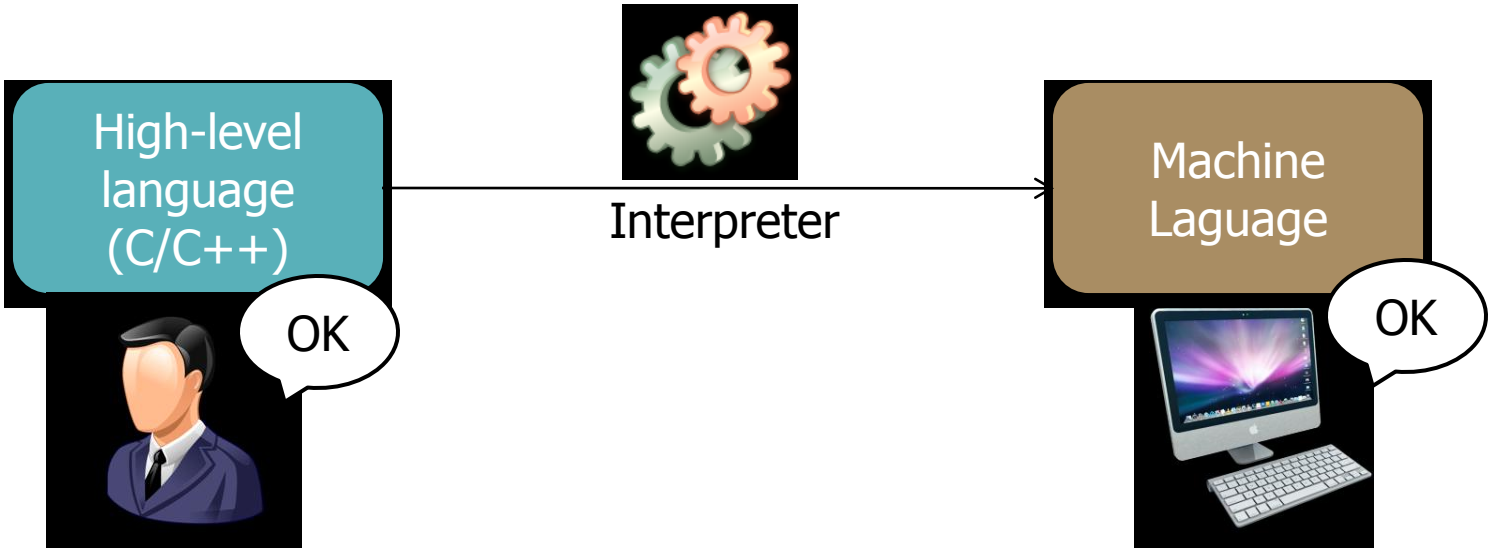

Nhận xét

- Trong 1 số trường hợp, việc viết bằng ngôn ngữ cấp "quá cao" trở nên chạy khá chậm vì phải phiên dịch nhiều lần để trở thành ngôn ngữ máy

→ Hợp ngữ (Assembly language)

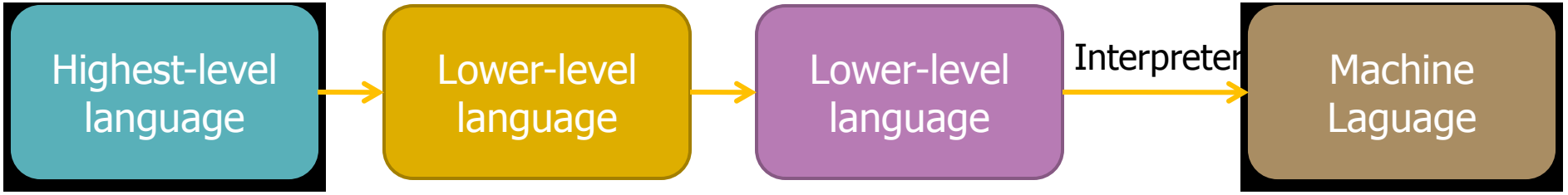

Hợp ngữ

- Các mã máy chỉ là các con số (0 / 1)
- Trong ngôn ngữ máy không có khái niệm biến → thay vào đó là địa chỉ ô nhớ, thanh ghi (lưu trữ mã lệnh, dữ liệu)
- Để dễ dàng lập trình hơn → dùng ký hiệu mã giả thay cho các số biểu diễn địa chỉ ô nhớ, các tên (label, tên biến, tên chương trình)
- Hợp ngữ rất gần với ngôn ngữ máy nhưng lại đủ để con người hiểu và sử dụng tốt hơn ngôn ngữ máy
  - Ví dụ: Ghi giá trị 5 vào thanh ghi $4

    Ngôn ngữ máy: 00110100 0000100 00000000 00000101

    Hợp ngữ : ori $4, $0, 5

Lưu ý

- Vì mỗi bộ vi xử lý có 1 cấu trúc thanh ghi và tập lệnh (ngôn ngữ) riêng nên khi lập trình hợp ngữ phải nói rõ là lập trình cho bộ vi xử lý nào, hay dòng (family) vi xử lý nào
  - Ví dụ:
    - Hợp ngữ cho MIPS
    - Hợp ngữ cho dòng vi xử lý Intel 80x86

Thảo luận

- Ta có thể hình dung như sau:


```
temp = v[k];
v[k] = v[k+1];
v[k+1] = temp;
```

```
lw $t0, 0($2)
lw $t1, 4($2)
sw $t1, 0($2)
sw $t0, 4($2)
```

```
0000 1001 1100
0110 1111 0101
.....
```

Compiler

- Trình biên dịch ngôn ngữ cấp cao → hợp ngữ
- Compiler phụ thuộc vào:
  - Ngôn ngữ cấp cao được biên dịch
  - Kiến trúc hệ thống phần cứng bên dưới mà nó đang chạy
  - Ví dụ:
    - Compiler cho C <> Compiler cho Java
    - Compiler cho "C on Windows" <> "C on Linux"

Assembler

- Trình biên dịch hợp ngữ → ngôn ngữ máy
- Một bộ vi xử lý (đi kèm 1 bộ lệnh xác định) có thể có nhiều Assembler của nhiều nhà cung cấp khác nhau chạy trên các OS khác nhau
  - *Ví dụ: Cùng là kiến trúc x86, nhưng có thể dùng A86, GAS, TASM, MASM, NASM*
- Assembly program phụ thuộc vào Assembler mà nó sử dụng (do các mở rộng, đặc điểm khác nhau giữa các Assembler)

Thảo luận

- Bản thân Compiler cũng là chương trình, vậy nó được biên dịch bằng gì?

→ Assembler

- Sau khi đã biên dịch tập tin mã nguồn ngôn ngữ cấp cao thành tập tin mã máy (machine language), làm sao để chạy những tập tin này trên máy tính?

→ Linker & Loader

Linker

- Thực tế khi lập trình, ta sẽ dùng nhiều file (header / source) liên kết và kèm theo các thư viện có sẵn

→ Cần chương trình Linker để liên kết các file sau khi đã biên dịch thành mã máy này (Object file)

→ *Tập tin thực thi (ví dụ: .exe, .bat, .sh)*

Quá trình tạo file thực thi

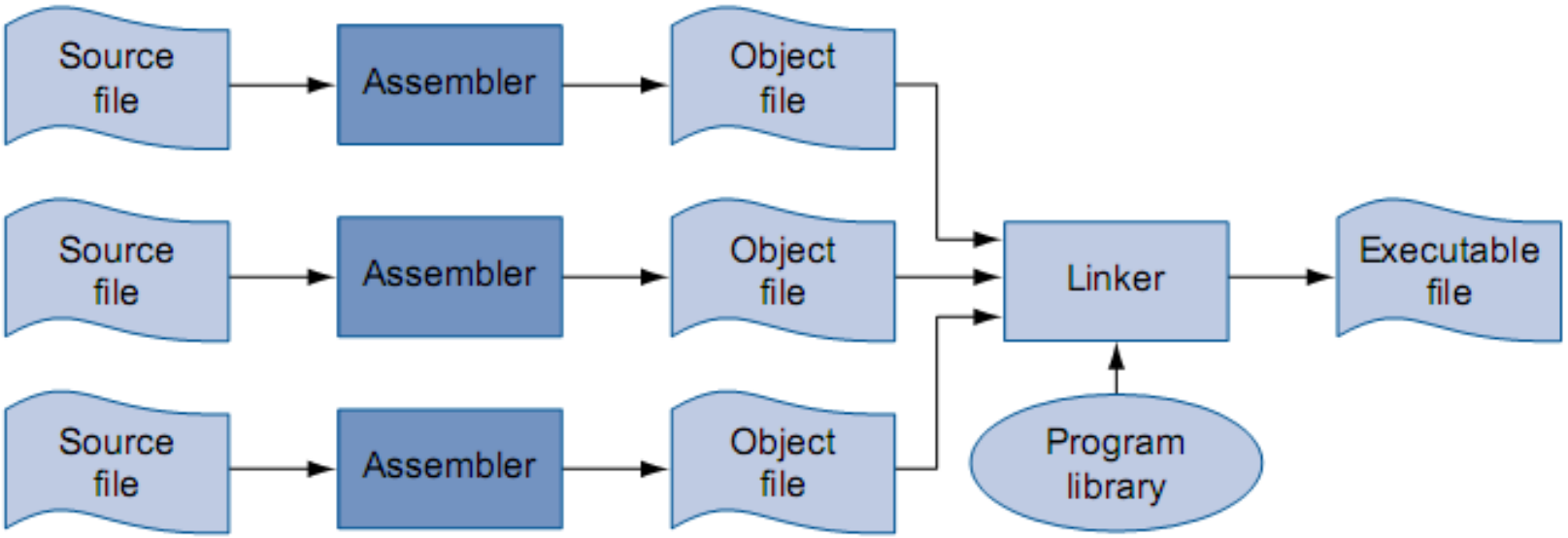

- Khi double click vào những tập tin thực thi, cần chương trình tính toán và tải vào memory để CPU xử lý

→ Loader

Quá trình thực thi file trên máy

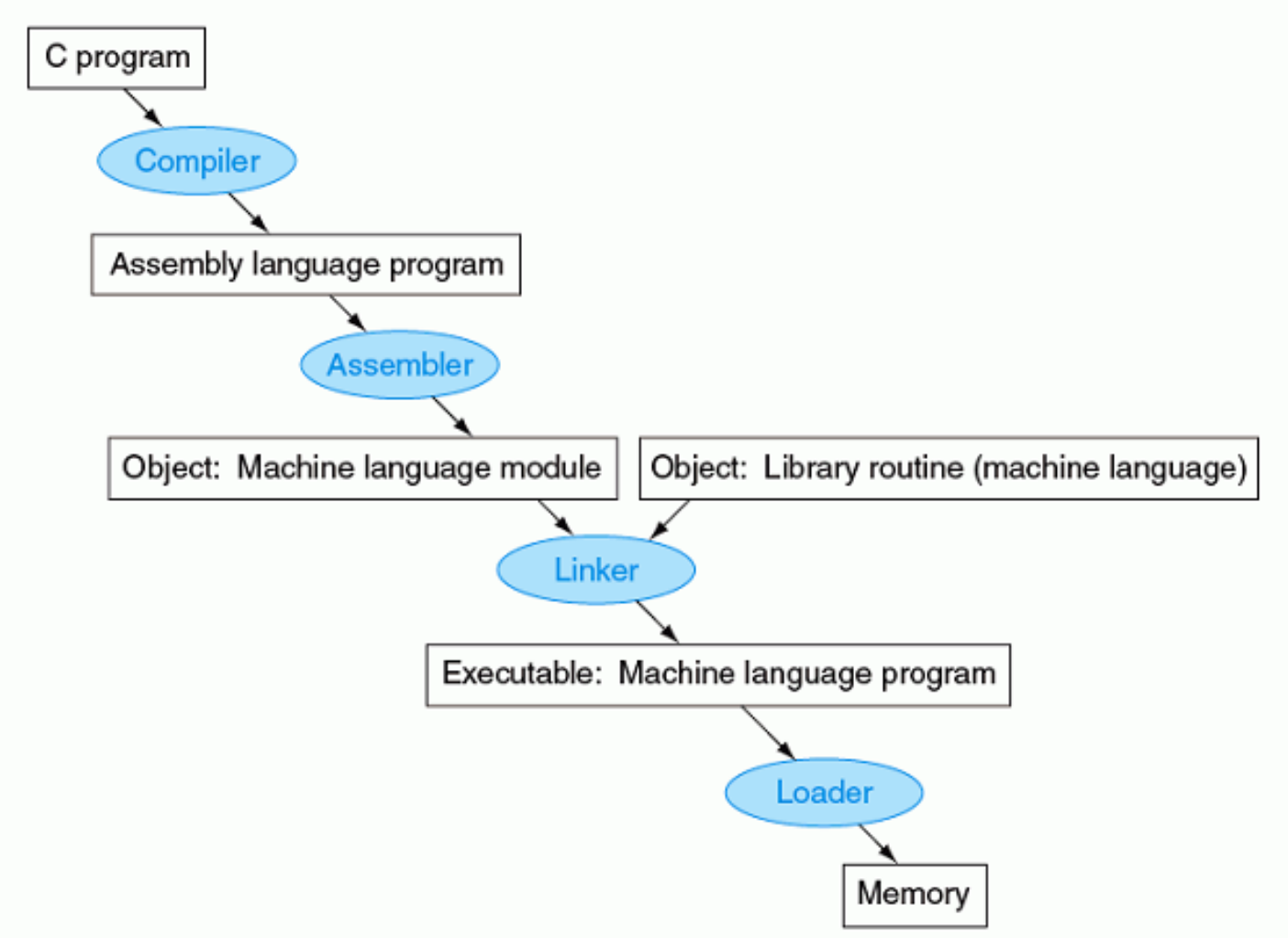

Ví dụ

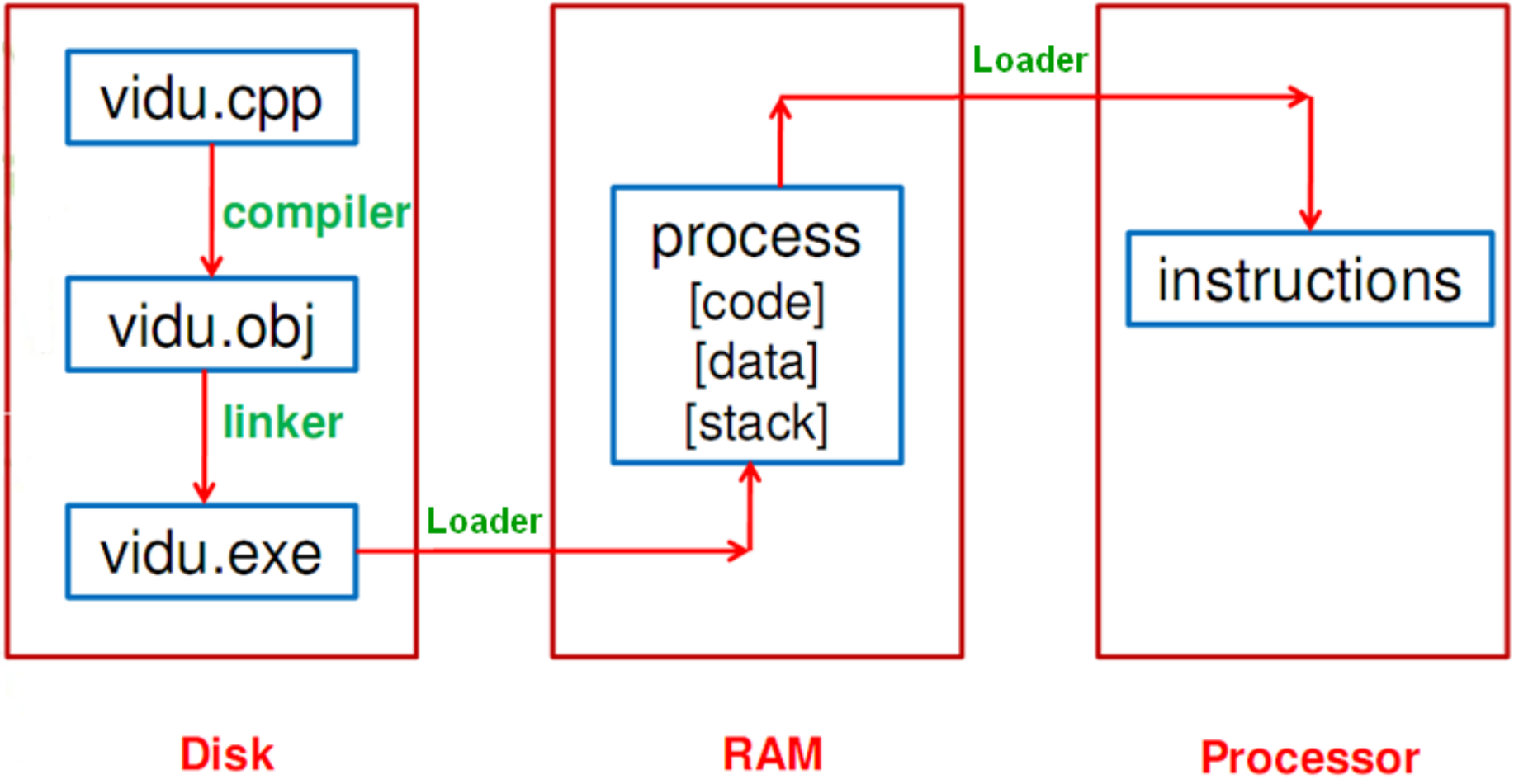
vidu.cpp
compiler
vidu.obj
linker
vidu.exe
Loader
process
[code]
[data]
[stack]
Loader
instructions
Disk
RAM
Processor

Mô hình thực tế

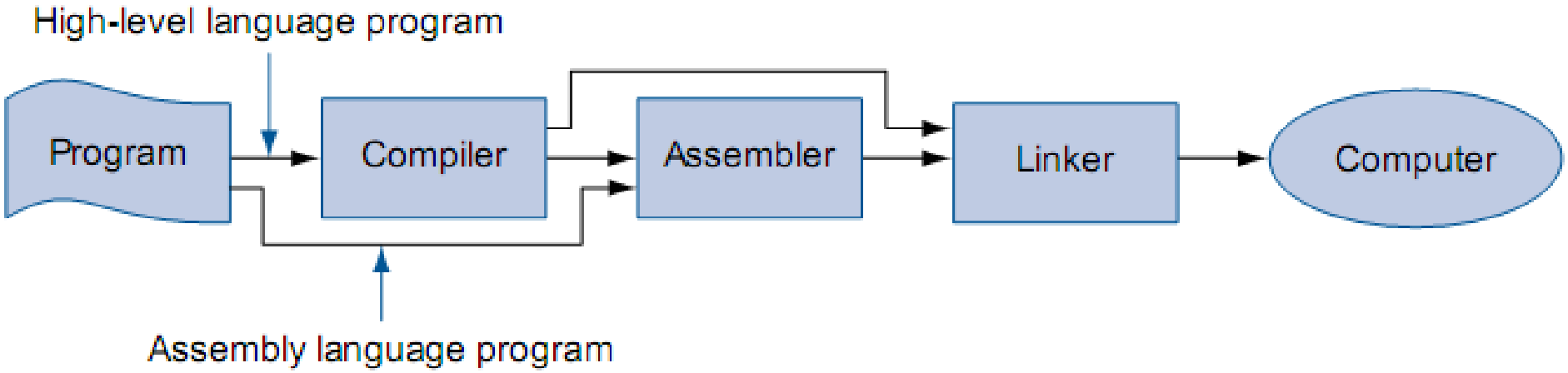

- Compiler và Assembler có thể được bỏ qua trong 1 số trường hợp cụ thể…
- Trong thực tế, có 1 số compiler có thể tạo file thực thi ở nhiều nền tảng kiến trúc bên dưới khác nhau, được gọi là cross-platform compiler
  - Compiler cho Java
  - Cygwin
  - Code::Block Studio

Quá trình thực thi file trên máy Java program

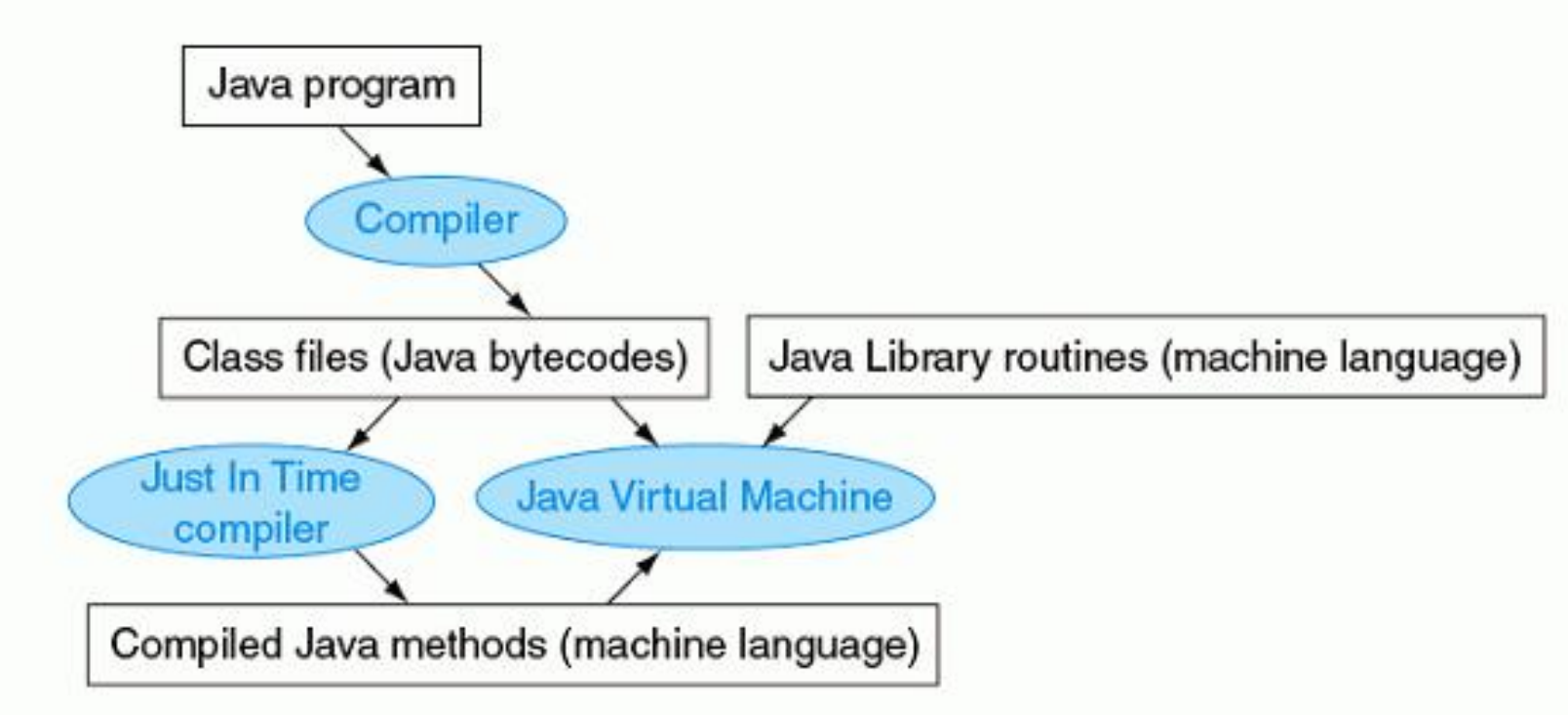

Hoạt động của CPU khi xử lý lệnh

- CPU xử lý lệnh qua 2 bước, gọi là chu kỳ lệnh:
  - Nạp lệnh (Fetch): Di chuyển lệnh từ memory vào thanh ghi (register) trong CPU
  - Thực thi lệnh (Excute): Giải mã lệnh và thực thi thao tác yêu cầu

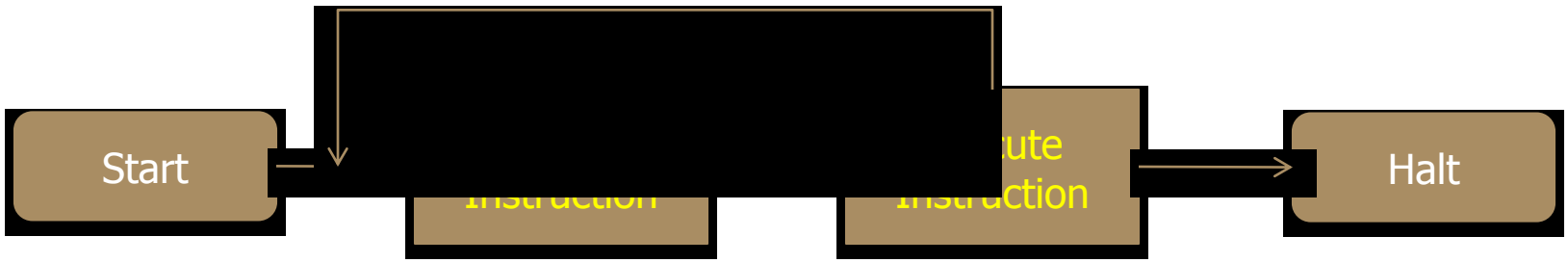

Quá trình nạp lệnh (Fetch cycle)

- MAR ← PC
- MBR ← Memory
- IR ← MBR
- PC ← PC + 1

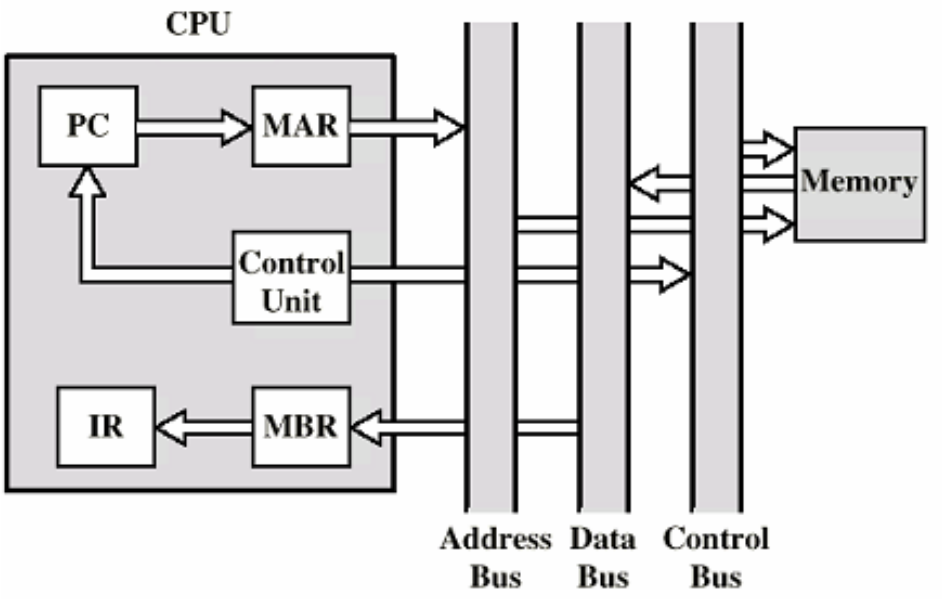

- Thanh ghi PC (Program Counter)
  - Lưu địa chỉ (address) của lệnh sắp được nạp
- Thanh ghi MAR (Memory Address Register)
  - Lưu địa chỉ (address) sẽ được output ra Address bus
- Thanh ghi MBR (Memory Buffer Register)
  - Lưu giá trị (value) sẽ được input / output từ Data bus
- Thanh ghi IR (Instruction Register)
  - Lưu mã lệnh sẽ được xử lý tiếp

• Control Unit di chuyển mã lệnh, *có địa chỉ trong PC*, vào thanh ghi IR

• Mặc định, giá trị thanh ghi PC sẽ tăng 1 lượng = chiều dài của lệnh vừa được nạp

Ví dụ

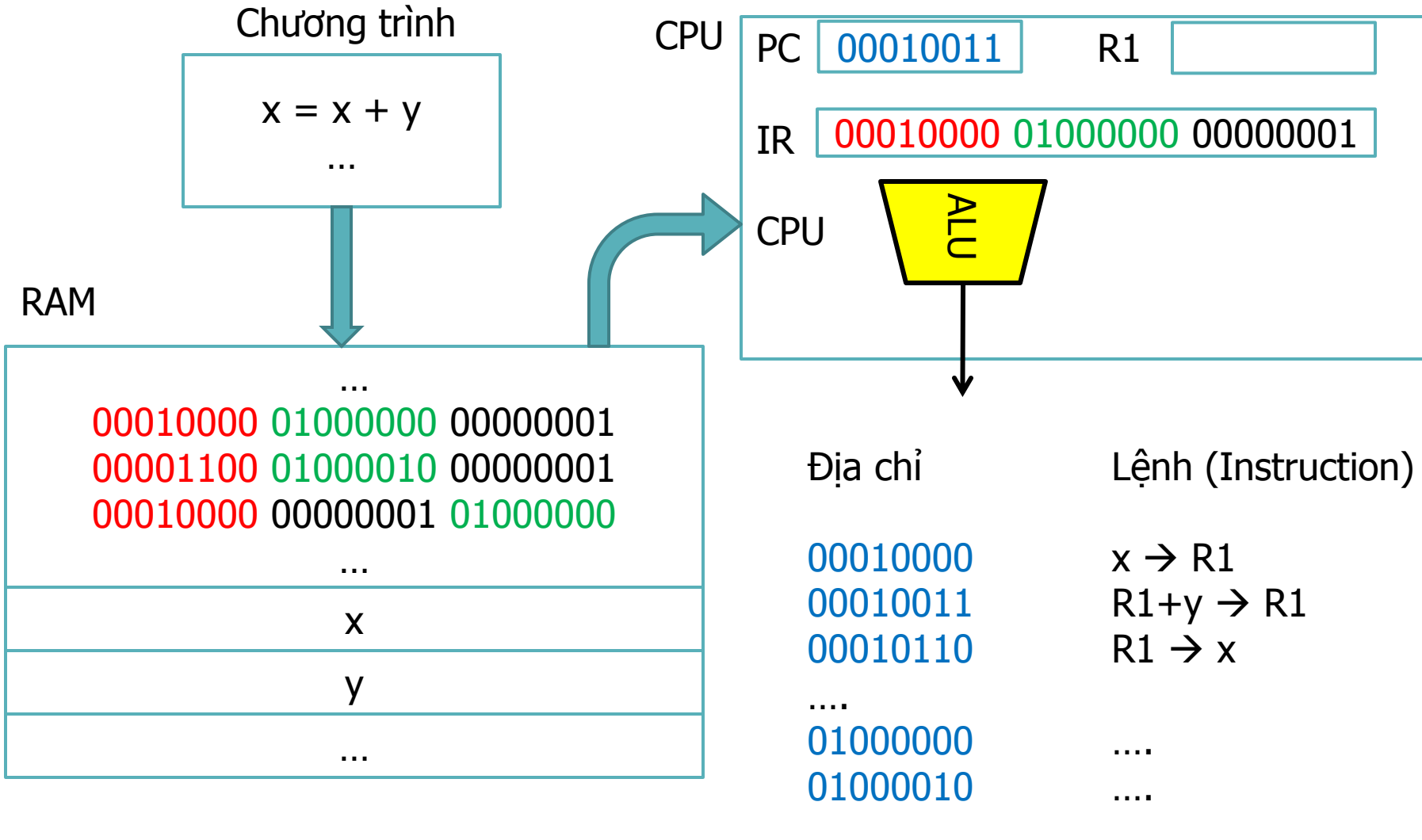
Chương trình
x = x + y
...
RAM
...
00010000 01000000 00000001
00001100 01000010 00000001
00010000 00000001 01000000
...
x
y
...
CPU
PC
00010011
R1
IR
00010000 01000000 00000001
CPU
ALU
Địa chỉ
Lệnh (Instruction)
00010000
x → R1
00010011
R1+y → R1
00010110
R1 → x
....
01000000
....
01000010
....

Quy trình thực thi lệnh (Execute Cycle)

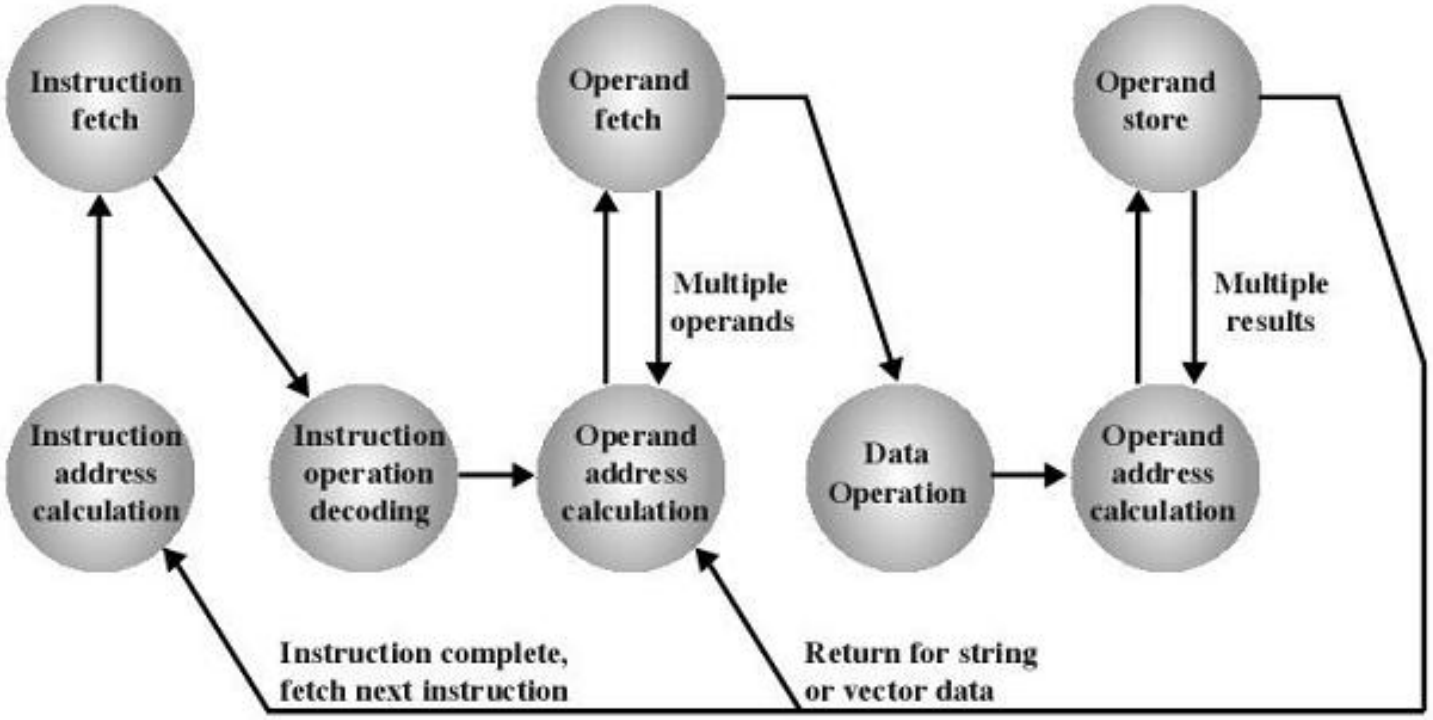

- Tính địa chỉ lệnh
- Nạp lệnh
- Giải mã lệnh
- Tính địa chỉ của toán hạng
- Nạp toán hạng
- Thực hiện lệnh
- Tính địa chỉ của toán hạng chứa kết quả
- Ghi kết quả

- Các bước này được lặp đi lặp lại cho tất cả các lệnh tiếp theo
- Quy trình này gọi là Instruction cycle – vòng lặp xử lý lệnh

Một số câu hỏi

- Ngôn ngữ lập trình giống và khác ngôn ngữ tự nhiên của con người ở những điểm nào?
- Tại sao cần nhiều loại ngôn ngữ lập trình: C, C++, C#, VB, Java…?
- Một chương trình không khai báo biến nào cả thì có sử dụng bộ nhớ không?
- Chương trình được thực thi trong RAM hay CPU?
- Tại sao file .exe chỉ chạy được trên Windows mà không thể chạy trên Linux?

Homework

- Sách Petterson & Hennessy: Đọc chương 2 (đọc kỹ 2.12 và 2.13)
- Tài liệu tham khảo: Đọc "08_HP_AppA.pdf"

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

04 – Lập trình hợp ngữ (Phần 2)

Giới thiệu

- Nhiệm vụ cơ bản nhất của CPU là phải thực hiện các lệnh được yêu cầu, gọi là instruction
- Các CPU sẽ sử dụng các tập lệnh (instruction set) khác nhau để có thể giao tiếp với nó

Kích thước lệnh

- Kích thước lệnh bị ảnh hưởng bởi:
  - Cấu trúc đường truyền bus
  - Kích thước và tổ chức bộ nhớ
  - Tốc độ CPU
- Giải pháp tối ưu lệnh:
  - Dùng lệnh có kích thước ngắn, mỗi lệnh chỉ nên được thực thi trong đúng 1 chu kỳ CPU
  - Dùng bộ nhớ cache

Bộ lệnh MIPS

- Chúng ta sẽ làm quen với tập lệnh cho kiến trúc MIPS (PlayStation 1, 2; PSP; Windows CE, Routers…)

- Được xây dựng theo kiến trúc (RISC) với 4 nguyên tắc:
  - Càng đơn giản, càng ổn định
  - Càng nhỏ gọn, xử lý càng nhanh
  - Tăng tốc xử lý cho những trường hợp thường xuyên xảy ra
  - Thiết kế đòi hỏi sự thỏa hiệp tốt

Cấu trúc cơ bản của 1 chương trình hợp ngữ trên MIPS


```
        .data                   # khai báo các data label (có thể hiểu là các biến)
                                # sau chỉ thị này
label1: <kiểu lưu trữ> <giá trị khởi tạo>
label2: <kiểu lưu trữ> <giá trị khởi tạo>
...
        .text                   # viết các lệnh sau chỉ thị này
        .globl  <các text label toàn cục, có thể truy xuất từ các file khác>
        .globl  main            # Đây là text label toàn cục bắt buộc của program
        ...
main:                           # điểm text label bắt đầu của program
...
```

Hello.asm


```
        .data                   # data segment
str:    .asciiz   "Hello asm !"
        .text                   # text segment
        .globl    main
main:                           # starting point of program
        addi   $v0, $0, 4       # $v0 = 0 + 4 = 4 → print str syscall
        la  $a0, str            # $a0 = address(str)
        syscall                 # excute the system call
```

Bộ lệnh MIPS – Thanh ghi

- Là đơn vị lưu trữ data duy nhất trong CPU
- Trong kiến trúc MIPS:
  - Có tổng cộng 32 thanh ghi đánh số từ $0 → $31
    - Càng ít càng dễ quản lý, tính toán càng nhanh
    - Có thể truy xuất thanh ghi qua tên của nó (slide sau)
  - Mỗi thanh ghi có kích thước cố định 32 bit
    - Bị giới hạn bởi khả năng tính toán của chip xử lý
    - Kích thước toán hạng trong các câu lệnh MIPS bị giới hạn ở 32 bit, nhóm 32 bit gọi là từ (word)

Thanh ghi toán hạng

- Như chúng ta đã biết khi lập trình, biến (variable) là khái niệm rất quan trọng khi muốn biểu diễn các toán hạng để tính toán
- Trong kiến trúc MIPS không tồn tại khái niệm biến, thay vào đó là thanh ghi toán hạng

Thanh ghi toán hạng

- Ngôn ngữ cấp cao (C, Java…): toán hạng = biến (variable)
  - Các biến lưu trong bộ nhớ chính
- Ngôn ngữ cấp thấp (Hợp ngữ): toán hạng chứa trong các thanh ghi
  - Thanh ghi không có kiểu dữ liệu
  - Kiểu dữ liệu thanh ghi được quyết định bởi thao tác trên thanh ghi
- So sánh:
  - **Ưu:** Thanh ghi truy xuất nhanh hơn nhiều bộ nhớ chính
  - **Khuyết:** Không như bộ nhớ chính, thanh ghi là phần cứng có số lượng giới hạn và cố định → Phải tính toán kỹ khi sử dụng

Một số thanh ghi toán hạng quan tâm

- Save register:
  - MIPS lấy ra 8 thanh ghi ($16 - $23) dùng để thực hiện các phép tính số học, được đặt tên tương ứng là $s0 - $s7
  - Tương ứng trong C, để chứa giá trị biến (variable)

- Temporary register:
  - MIPS lấy ra 8 thanh ghi ($8 - $15) dùng để chứa kết quả trung gian, được đặt tên tương ứng là $t0 - $t7
  - Tương ứng trong C, để chứa giá trị biến tạm (temporary variable)

Bảnh danh sách thanh ghi MIPS

Name	Register number	Usage
$zero	0	the constant value 0
$v0–$v1	2–3	values for results and expression evaluation
$a0–$a3	4–7	arguments
$t0–$t7	8–15	temporaries
$s0–$s7	16–23	saved
$t8–$t9	24–25	more temporaries
$gp	28	global pointer
$sp	29	stack pointer
$fp	30	frame pointer
$ra	31	return address

Thanh ghi 1 ($at) để dành cho assembler. Thanh ghi 26 – 27 ($k0 - $k1) để dành cho OS

Bộ lệnh MIPS – 4 thao tác chính

- Phần 1: Phép toán số học (Arithmetic)
- Phần 2: Di chuyển dữ liệu (Data transfer)
- Phần 3: Thao tác luận lý (Logical)
- Phần 4: Rẽ nhánh (Un/Conditional branch)

Phần 1: Phép toán số học

- Cú pháp:

  opt opr, opr1, opr2

  - opt (operator): Tên thao tác (toán tử, tác tử)
  - opr (operand): Thanh ghi (toán hạng, tác tố đích) chứa kết quả
  - opr1 (operand 1): Thanh ghi (toán hạng nguồn 1)
  - opr2 (operand 2): Thanh ghi / hằng số (toán hạng nguồn 2)

Ví dụ

- Giả sử xét câu lệnh sau:

  add a, b, c

  - Chỉ thị cho CPU thực hiện phép cộng

    a ← b + c

  - a, b, c được gọi là thanh ghi toán hạng
  - Phép toán trên chỉ có thể thực hiện với đúng 3 toán hạng (không nhiều cũng không ít hơn)

Cộng, trừ số nguyên

- Cộng (Add):
  - Cộng có dấu: `add $s0, $s1, $s2`
  - Cộng không dấu: `addu $s0, $s1, $s2` (u: unsigned)
  - Diễn giải: $s0 ← $s1 + $s2

    C/C++: (a = b + c)
- Trừ (Subtract):
  - Trừ có dấu: `sub $s0, $s1, $s2`
  - Trừ không dấu: `subu $s0, $s1, $s2` (u: unsigned)
  - Diễn giải: $s0 ← $s1 - $s2

    C/C++: (a = b - c)

Nhận xét

- Toán hạng trong các lệnh trên phải là thanh ghi
- Trong MIPS, lệnh thao tác với số nguyên có dấu được biểu diễn dưới dạng bù 2
- Làm sao biết 1 phép toán được biên dịch từ C (ví dụ a = b + c) là thao tác có dấu hay không dấu? → Dựa vào trình biên dịch
- Có thể dùng 1 toán hạng vừa là nguồn vừa là đích

  add $s0, $s0, $s1
- Cộng, trừ với hằng số? → $s2 sẽ đóng vai trò là hằng số
  - Cộng: addi $s0, $s1, 3 (addi = add immediate)
  - Trừ: addi $s0, $s1, -3

Ví dụ 1

- Chuyển thành lệnh MIPS từ lệnh C:

a = b + c + d – e

- Chia nhỏ thành nhiều lệnh MIPS:

```
add   $s0, $s1, $s2          #  a = b + c
add   $s0, $s0, $s3          #  a = a + d
sub   $s0, $s0, $s4          #  a = a – e
```

- Tại sao dùng nhiều lệnh hơn C?

→ Bị giới hạn bởi số lượng cổng mạch toán tử và thiết kế bên trong cổng mạch

- Ký tự "#" dùng để chú thích trong hợp ngữ cho MIPS

Ví dụ 2

- Chuyển thành lệnh MIPS từ lệnh C:

f = (g + h) – (i + j)

- Chia nhỏ thành nhiều lệnh MIPS:

```
add    $t0, $s1, $s2          #  temp1 = g + h
add    $t1, $s3, $s4          #  temp2 = i + j
sub    $s0, $t0, $t1          #  f = temp1 – temp2
```

Lưu ý: Phép gán ?

- Kiến trúc MIPS không có cổng mạch dành riêng cho phép gán

→ Giải pháp: Dùng thanh ghi zero ($0 hay $zero) luôn mang giá trị 0

- Ví dụ:

```
add   $s0, $s1, $zero
```

Tương đương: $s0 = $s1 + 0 = $s1 (gán)

- Lệnh "add $zero, $zero, $s0" có hợp lệ ?

Phép nhân, chia số nguyên

- Thao tác nhân / chia của MIPS có kết quả chứa trong cặp 2 thanh ghi tên là $hi và $lo
  Bit 0-31 thuộc $lo và 32-63 thuộc $hi

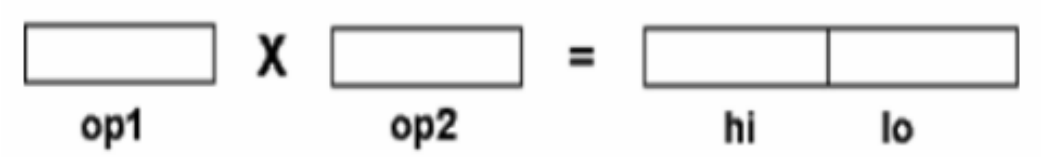

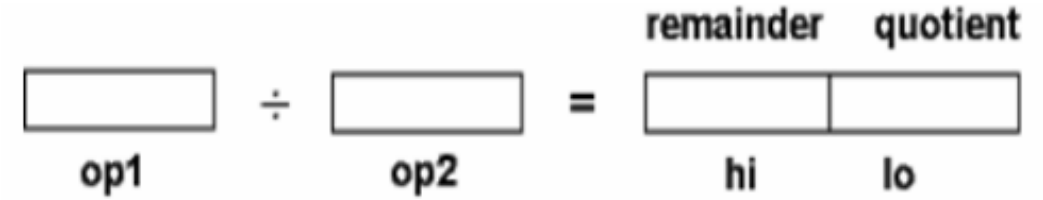

Phép nhân

- Cú pháp:

```
mult    $s0, $s1
```

- Kết quả (64 bit) chứa trong 2 thanh ghi
  - $lo (32 bit) = (($s0 * $s1) << 32) >> 32
  - $hi (32 bit) = ($s0 * $s1) >> 32
- Câu hỏi: Làm sao truy xuất giá trị 2 thanh ghi $lo và $hi?

  → Dùng 2 cặp lệnh mflo (move from lo), mfhi (move from hi) - mtlo (move to lo), mthi (move to high)
  - mflo $s0 ($s0 = $lo)
  - mfhi $s0 ($s0 = $hi)

Phép chia

- Cú pháp:

```
div   $s0, $s1
```

- Kết quả (64 bit) chứa trong 2 thanh ghi
  - $lo (32 bit) = $s0 / $s1 (thương)
  - $hi (32 bit) = $s0 % $s1 (số dư)

Thao tác số dấu chấm động

- MIPS sử dụng 32 thanh ghi dấu phẩy động để biểu diễn độ chính xác đơn của số thực. Các thanh ghi này có tên là : $f0 – $f31.
- Để biểu diễn độ chính xác kép (double precision) thì MIPS sử dụng sự ghép đôi của 2 thanh ghi có độ chính xác đơn.

Vấn đề tràn số

- Kết quả phép tính vượt qua miền giá trị cho phép → Tràn số xảy ra
- Một số ngôn ngữ có khả năng phát hiện tràn số (Ada), một số không (C)
- MIPS cung cấp 2 loại lệnh số học:
  - add, addi, sub: Phát hiện tràn số
  - addu, addiu, subu: Không phát hiện tràn số
- Trình biên dịch sẽ lựa chọn các lệnh số học tương ứng
  - Trình biên dịch C trên kiến trúc MIPS sử dụng addu, addiu, subu

Phần 2: Di chuyển dữ liệu

- Một số nhận xét:
  - Ngoài các biến đơn, còn có các biến phức tạp thể hiện nhiều kiểu cấu trúc dữ liệu khác nhau, ví dụ như array
  - Các cấu trúc dữ liệu phức tạp có số phần tử dữ liệu nhiều hơn số thanh ghi của CPU → làm sao lưu ??

  → Lưu phần nhiều data trong RAM, chỉ load 1 ít vào thanh ghi của CPU khi cần xử lý

  - Vấn đề lưu chuyển dữ liệu giữa thanh ghi và bộ nhớ ?

  → Nhóm lệnh lưu chuyển dữ liệu (data transfer)

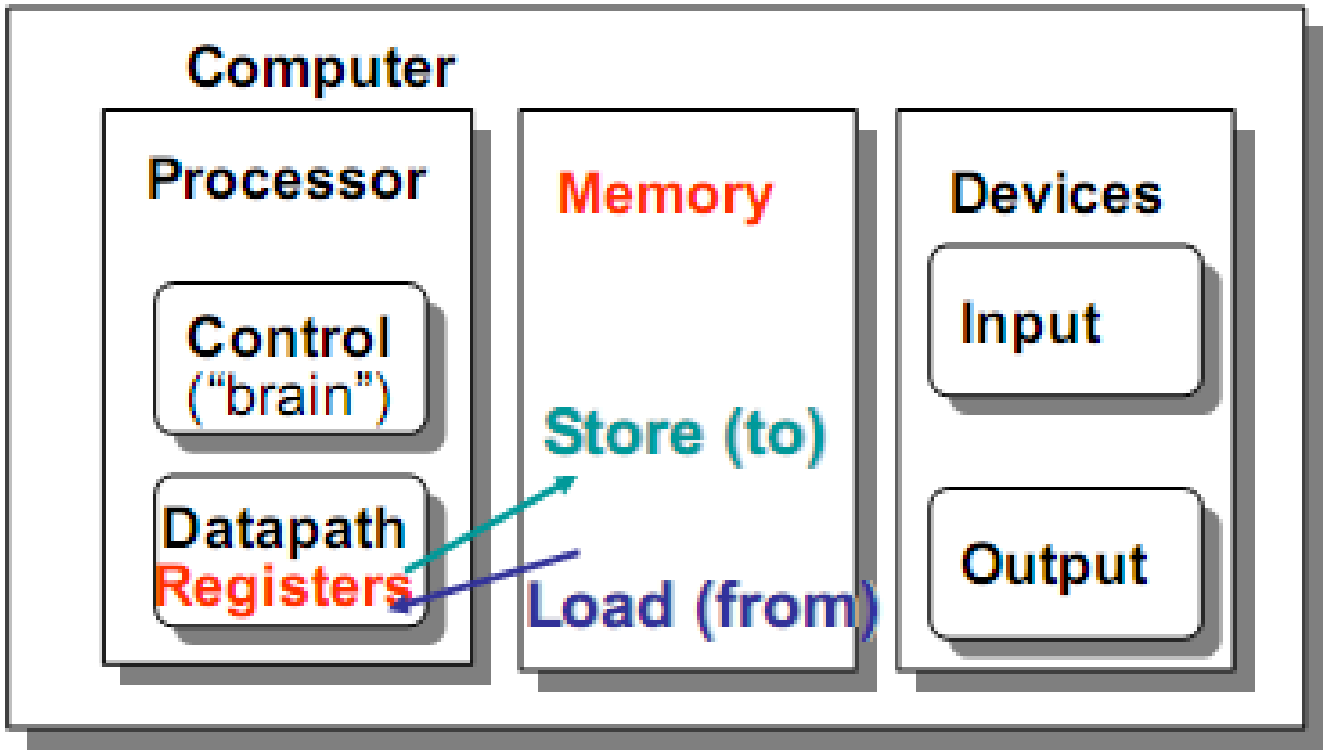
Computer
Processor
Control
("brain")
Datapath
Registers
Memory
Store (to)
Load (from)
Devices
Input
Output

Bộ nhớ chính

- Có thể được xem như là array 1 chiều rất lớn, mỗi phần tử là 1 ô nhớ có kích thước bằng nhau
- Các ô nhớ được đánh số thứ tự từ 0 trở đi

  → Gọi là địa chỉ (address) ô nhớ
- Để truy xuất dữ liệu trong ô nhớ cần phải cung cấp địa chỉ ô nhớ đó

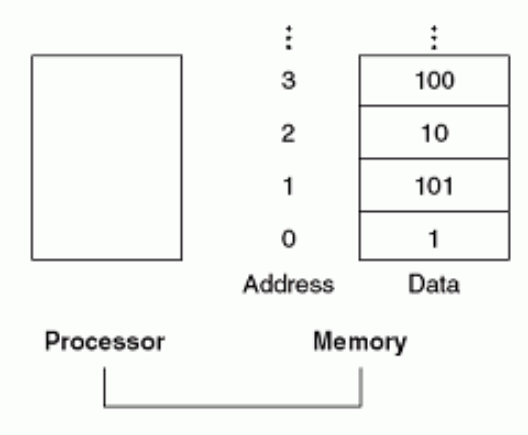

Cấu trúc lệnh

- Cú pháp:

  opt opr, opr1 (opr2)

  - opt (operator): Tên thao tác (Load / Save)
  - opr (operand): Thanh ghi lưu từ nhớ (word)
  - opr1 (operand 1): Hằng số nguyên
  - opr2 (operand 2): Thanh ghi chứa địa chỉ vùng nhớ cơ sở (địa chỉ nền)

Hai thao tác chính

- lw: Nạp 1 từ dữ liệu, từ bộ nhớ, vào 1 thanh ghi trên CPU (Load Word - lw)

lw $t0, 12 ($s0)

Nạp từ nhớ có địa chỉ ($s0 + 12) chứa vào thanh ghi $t0

- sw: Lưu 1 từ dữ liệu, từ thanh ghi trên CPU, ra bộ nhớ (Store Word – sw)

sw $t0, 12 ($s0)

Lưu giá trị trong thanh ghi $t0 vào ô nhớ có địa chỉ ($s0 + 12)

Lưu ý 1

- $s0 được gọi là thanh ghi cơ sở (base register) thường dùng để lưu địa chỉ bắt đầu của mảng / cấu trúc
- 12 gọi là độ dời (offset) thường dùng để truy cập các phần tử mảng hay cấu trúc

Lưu ý 2

- Một thanh ghi có lưu bất kỳ giá trị 32 bit nào, có thể là số nguyên (có dấu / không dấu), có thể là địa chỉ của 1 vùng nhớ trên RAM
- Ví dụ:
  - add $t2, $t1, $t0 → $t0, $t1 lưu giá trị
  - lw $t2, 4 ($t0) → $t0 lưu địa chỉ (C: con trỏ)

Lưu ý 3

- Số biến cần dùng của chương trình nếu nhiều hơn số thanh ghi của CPU?
- Giải pháp:
  - Thanh ghi chỉ chứa các biến đang xử lý hiện hành và các biến thường sử dụng
  - Kỹ thuật spilling register

Ví dụ 1

- Giả sử A là 1 array gồm 100 từ với địa chỉ bắt đầu (địa chỉ nền – base address) chứa trong thanh ghi $s3. Giá trị các biến g, h lần lượt chứa trong các thanh ghi $s1 và $s2
- Hãy chuyển thành mã hợp ngữ MIPS:

g = h + A[8]

- Trả lời:

```
lw    $t0, 32($s3)          # Chứa A[8] vào $t0
add   $s1, $s2, $t0
```

Ví dụ 2

- Hãy chuyển thành mã hợp ngữ MIPS:

A[12] = h - A[8]

- Trả lời:

```
lw    $t0, 32($s3)        # Chứa A[8] vào $t0
sub   $t0, $s2, $t0
sw    $t0, 48($s3)        # Kết quả vào A[12]
```

Nguyên tắc lưu dữ liệu trong bộ nhớ

- MIPS thao tác và lưu trữ dữ liệu trong bộ nhớ theo 2 nguyên tắc:
  - Alignment Restriction
  - Big Endian

Alignment Restriction

- MIPS lưu dữ liệu trong bộ nhớ theo nguyên tắc Alignment Restriction
  - Các đối tượng lưu trong bộ nhớ (từ nhớ) phải bắt đầu tại địa chỉ là bội số của kích thước đối tượng
  - Mà mỗi từ nhớ có kích thước là 32 bit = 4 byte = kích thước lưu trữ của 1 thanh ghi trong CPU

→ Như vậy, từ nhớ phải bắt đầu tại địa chỉ là bội số của 4

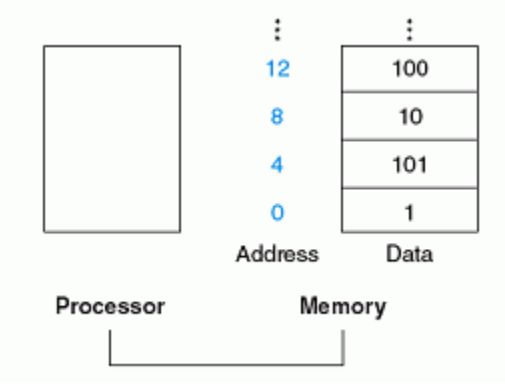

Big Endian

- MIPS lưu trữ thứ tự các byte trong 1 word trong bộ nhớ theo nguyên tắc Big Endian (Kiến trúc x86 sử dụng Little Endian)
- Ví dụ: Lưu trữ giá trị 4 byte: 12345678h trong bộ nhớ

Địa chỉ byte	Big Endian	Little Endian
0	12	78
1	34	56
2	56	34
3	78	12

Lưu ý

- Để truy xuất vào 1 từ nhớ sau 1 từ nhớ thì cần tăng 1 lượng 4 byte chứ không phải 1 byte
- Do đó luôn nhớ rằng các lệnh **lw** và **sw** thì độ dời (offset) phải là bội số của 4
- Tuy nhiên bộ nhớ các máy tính cá nhân ngày nay lại được đánh địa chỉ theo từng byte (8 bit)

Mở rộng: Load, Save 1 byte

- Ngoài việc hỗ trợ load, save 1 từ (lw, sw), MIPS còn hỗ trợ load, save từng byte (ASCII)
  - Load byte: lb
  - Save byte: sb
  - Cú pháp lệnh tương tự lw, sw
- Ví dụ:

```
lb   $s0, 3 ($s1)
```

Lệnh này nạp giá trị byte nhớ có địa chỉ ($s1 + 3) vào byte thấp của thanh ghi $s0

Nguyên tắc

- Giả sử nạp 1 byte có giá trị xzzz zzzz vào thanh ghi trên CPU (x: bit dấu của byte đó)
- Giá trị thanh ghi trên CPU (32 bit) sau khi nạp có dạng:

  xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xzzz zzzz

- → Tất cả các bit từ phải sang sẽ có giá trị = bit dấu của giá trị 1 byte vừa nạp (sign-extended)
- → Nếu muốn các bit còn lại từ phải sang có giá trị không theo bit dấu (=0) thì dùng lệnh:

  lbu (load byte unsigned)

Mở rộng: Load, Save 2 byte (1/2 Word)

- MIPS còn hỗ trợ load, save 1/2 word (2 byte) (Unicode)
  - Load half: lh (nạp 2 byte nhớ vào 2 byte thấp của thanh ghi $s0)
  - Store half: sh
  - Cú pháp lệnh tương tự lw, sw
- Ví dụ:

```
lh   $s0, 3 ($s1)
```

Lệnh này nạp giá trị 2 byte nhớ có địa chỉ ($s1 + 3) vào 2 byte thấp của thanh ghi $s0

Phần 3: Thao tác luận lý

- Chúng ta đã xem xét các thao tác số học (+, -, *, /)
  - Dữ liệu trên thanh ghi như 1 giá trị đơn (số nguyên có dấu / không dấu)
- Cần thao tác trên từng bit của dữ liệu → Thao tác luận lý
  - Các thao tác luận lý xem dữ liệu trong thanh ghi là dãy 32 bit riêng lẻ thay vì 1 giá trị đơn
- Có 2 loại thao tác luận lý:
  - Phép toán luận lý
  - Phép dịch luận lý

Phép toán luận lý

- Cú pháp:

  opt opr, opr1, opr2

  - opt (operator): Tên thao tác
  - opr (operand): Thanh ghi (toán hạng đích) chứa kết quả
  - opr1 (operand 1): Thanh ghi (toán hạng nguồn 1)
  - opr2 (operand 2): Thanh ghi / hằng số (toán hạng nguồn 2)

Phép toán luận lý

- MIPS hỗ trợ 2 nhóm lệnh cho các phép toán luận lý trên bit:
  - and, or, nor: Toán hạng nguồn thứ 2 (opr2) phải là thanh ghi
  - andi, ori: Toán hạng nguồn thứ 2 (opr2) là hằng số
- Lưu ý: MIPS không hỗ trợ lệnh cho các phép luận lý NOT, XOR, NAND…
- Lý do: Vì với 3 phép toán luận lý and, or, nor ta có thể tạo ra tất cả các phép luận lý khác → Tiết kiệm thiết kế cổng mạch
- Ví dụ:

  not (A) = not (A or 0) = A nor 0

Phép dịch luận lý

- Cú pháp:

  opt opr, opr1, opr2

  - opt (operator): Tên thao tác
  - opr (operand): Thanh ghi (toán hạng đích) chứa kết quả
  - opr1 (operand 1): Thanh ghi (toán hạng nguồn 1)
  - opr2 (operand 2): Hằng số < 32 (Số bit dịch)

Phép dịch luận lý

- MIPS hỗ trợ 2 nhóm lệnh cho các phép dịch luận lý trên bit:
  - Dịch luận lý
    - Dịch trái (sll – shift left logical): Thêm vào các bit 0 bên phải
    - Dịch phải (srl – shift right logical): Thêm vào các bit 0 bên trái
  - Dịch số học
    - Không có dịch trái số học
    - Dịch phải (sra – shift right arithmetic): Thêm các bit = giá trị bit dấu bên trái

Ví dụ

- **sll $s1, $s2, 2** # dịch trái luận lý $s2 2 bit

  $s2 = 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0101 0101 = 85

  $s1 = 0000 0000 0000 0000 0000 0001 0101 0100 = 340 (85 * 2^2)

- **srl $s1, $s2, 2** # dịch phải luận lý $s2 2 bit

  $s2 = 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0101 0101 = 85

  $s1 = 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0001 0101 = 21 (85 / 2^2)

- **sra $s1, $s2, 2** # dịch phải số học $s2 2 bit

  $s2 = 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 0000 = -16

  $s1 = 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1100 = -4 (-16 / 2^2)

Phần 4: Rẽ nhánh

- Tương tự lệnh if trong C: Có 2 loại
  - if (condition) clause
  - if (condition)

    clause1

    else

    clause2
- Lệnh if thứ 2 có thể diễn giải như sau:

```
if (condition)   goto L1   // if → Làm clause1
clause2                    // else → Làm clause2
goto L2                    // Làm tiếp các lệnh khác
L1:    clause1
L2:   …
```

Rẽ nhánh trong MIPS

- Rẽ nhánh có điều kiện
  - beq opr1, opr2, label
    - beq: Branch if (register are) equal
    - if (opr1 == opr2) goto label
  - bne opr1, opr2, label
    - bne: Branch if (register are) not equal
    - if (opr1 != opr2) goto label
- Rẽ nhánh không điều kiện
  - j label
    - Jump to label
    - Tương ứng trong C: goto label
    - Có thể viết lại thành: beq $0, $0, label

Ví dụ

- Biên dịch câu lệnh sau trong C thành lệnh hợp ngữ MIPS:

  if (i == j) f = g + h;

  else f = g – h;

- Ánh xạ biến f, g, h, i, j tương ứng vào các thanh ghi: $s0, $s1, $s2, $s3, $s4
- Lệnh hợp ngữ MIPS:

```
                beq  $s3, $s4, TrueCase    # branch (i == j)
                sub  $s0, $s1, $s2         # f = g – h (false)
                j    Fin                   # goto "Fin" label
TrueCase:       add  $s0, $s1, $s2         # f = g + h (true)
Fin:            …
```

Xử lý vòng lặp

- Xét mảng int A[]. Giả sử ta có vòng lặp trong C:

```
do {
        g = g + A[i];
        i  = i + j;
} while (i != h);
```

- Ta có thể viết lại:

```
Loop:       g = g + A[i];
            i  = i + j;
            if (i != h) goto Loop;
```

→ Sử dụng lệnh rẽ có điều kiện để biểu diễn vòng lặp!

Xử lý vòng lặp

- Ánh xạ biến vào các thanh ghi như sau:

g	h	i	j	base address of A
$s1	$s2	$s3	$s4	$s5

- Trong ví dụ trên có thể viết lại thành lệnh MIPS như sau:

```
Loop:   sll   $t1, $s3, 2      # $t1 = i * 2^2
        add   $t1, $t1, $s5    # $t1 = addr A[i]
        lw    $t1, 0 ($t1)     # $t1 = A[i]
        add   $s1, $s1, $t1    # g = g + A[i]
        add   $s3, $s3, $s4    # i = i + j
        bne   $s3, $s2, Loop   # if (i != j) goto Label
```

Xử lý vòng lặp

- Tương tự cho các vòng lặp phổ biến khác trong C:
  - while
  - for
  - do…while
- Nguyên tắc chung:
  - Viết lại vòng lặp dưới dạng goto
  - Sử dụng các lệnh MIPS rẽ nhánh có điều kiện

So sánh không bằng ?

- beq và bne được sử dùng để so sánh bằng (== và != trong C)
- → Muốn so sánh lớn hơn hay nhỏ hơn?
- MIPS hỗ trợ lệnh so sánh không bằng:
  - slt opr1, opr2, opr3
  - slt: Set on Less Than
  - if (opr2 < opr3)

    opr1 = 1;

    else

    opr1 = 0;

So sánh không bằng

- Trong C, câu lệnh sau:

  if (g < h) goto Less; # g: $s0, h: $s1

- Được chuyển thành lệnh MIPS như sau:

```
slt   $t0, $s0, $s1      # if (g < h) then $t0 = 1
bne   $t0, $0, Less      # if ($t0 != 0) goto Less
                         # if (g < h) goto Less
```

- Nhận xét: Thanh ghi $0 luôn chứa giá trị 0, nên lệnh bne và bep thường dùng để so sánh sau lệnh slt

Các lệnh so sánh khác?

- Các phép so sánh còn lại như >, ≥, ≤ thì sao?
- MIPS không trực tiếp hỗ trợ cho các phép so sánh trên, tuy nhiên dựa vào các lệnh slt, bne, beq ta hoàn toàn có thể biểu diễn chúng!

a: $s0, b: $s1

- **a < b**

```
slt    $t0, $s0, $s1      # if (a < b) then $t0 = 1
bne    $t0, $0, Label     # if (a < b) then goto Label
<do something>            # else then do something
```

- **a > b**

```
slt    $t0, $s1, $s0      # if (b < a) then $t0 = 1
bne    $t0, $0, Label     # if (b < a) then goto Label
<do something>            # else then do something
```

- **a ≥ b**

```
slt    $t0, $s0, $s1      # if (a < b) then $t0 = 1
beq    $t0, $0, Label     # if (a ≥ b) then goto Label
<do something>            # else then do something
```

- **a ≤ b**

```
slt    $t0, $s1, $s0      # if (b < a) then $t0 = 1
beq    $t0, $0, Label     # if (b ≥ a) then goto Label
<do something>            # else then do something
```

Nhận xét

- So sánh == → Dùng lệnh beq
- So sánh != → Dùng lệnh bne
- So sánh < và > → Dùng cặp lệnh (slt → bne)
- So sánh ≤ và ≥ → Dùng cặp lệnh (slt → beq)

So sánh với hằng số

- So sánh bằng: beq / bne
- So sánh không bằng: MIPS hỗ trợ sẵn lệnh slti
  - slti opr, opr1, const
  - Thường dùng cho switch…case, vòng lặp for

Ví dụ: switch…case trong C

- **switch (k) {**

  case 0: f = i + j; break;

  case 1: f = g + h; break;

  case 2: f = g - h; break;

  }

- Ta có thể viết lại thành các lệnh if lồng nhau:

  if (k == 0) f = i + j;

  else if (k == 1) f = g + h;

  else if (k == 2) f = g – h;

- Ánh xạ giá trị biến vào các thanh ghi:

f	g	h	i	j	k
$s0	$s1	$s2	$s3	$s4	$s5

Ví dụ: switch…case trong C

- Chuyển thành lệnh hợp ngữ MIPS:

```
        bne     $s5, $0, L1     # if (k != 0) then goto L1
        add     $s0, $s3, $s4   # else (k == 0) then f = i + j
        j       Exit            # end of case → Exit (break)
L1:     addi    $t0, $s5, -1    # $t0 = k – 1
        bne     $t0, $0, L2     # if (k != 1) then goto L2
        add     $s0, $s1, $s2   # else (k == 1) then f = g+ h
        j       Exit             # end of case → Exit (break)
L2:     addi    $t0, $s5, -2    # $t0 = k – 2
        bne     $t0, $0, Exit   # if (k != 2) then goto Exit
        sub     $s0, $s1, $s2   # else (k == 2) then f = g - h
Exit:   ….
```

Trình con (Thủ tục)

- Hàm (fucntion) trong C → (Biên dịch) → Trình con (Thủ tục) trong hợp ngữ
- Giả sử trong C, ta viết như sau:

```
void main()
{
    int a, b;
    …
    sum(a, b);
    …
}

int sum(int x, int y)
{
    return (x + y);
}
```

- Hàm được chuyển thành lệnh hợp ngữ như thế nào ?
- Dữ liệu được lưu trữ ra sao ?

C

```
... sum (a, b); ...                /* a: $s0, b: $s1 */
[Làm tiếp thao tác khác...]
}
int sum (int x, int y) {
    return x + y;
}
```

M I P S

Địa chỉ	Lệnh		
1000	add	$a0, $s0, $zero	# x = a
1004	add	$a1, $s1, $zero	# y = b
1008	addi	$ra, $zero, 1016	# lưu địa chỉ lát sau quay về vào $ra = 1016
1012	j	sum	# nhảy đến nhãn sum
1016	[Làm tiếp thao tác khác...]		
....			
2000	sum:	add	$v0, $a0, $a1 # thực hiện thủ tục "sum"
2024	jr	$ra	# nhảy tới địa chỉ trong $ra

Thanh ghi lưu trữ dữ liệu trong thủ tục

- MIPS hỗ trợ 1 số thanh ghi để lưu trữ dữ liệu cho thủ tục:
  - Đối số input (argument input): $a0 $a1 $a2 $a3
  - Kết quả trả về (return …): $v0 $v1
  - Biến cục bộ trong thủ tục: $s0 $s1 … $s7
  - Địa chỉ quay về (return address): $ra
- Nếu có nhu cầu lưu nhiều dữ liệu (đối số, kết quả trả về, biến cục bộ) hơn số lượng thanh ghi kể trên?

→ Bao nhiêu thanh ghi là đủ ?

→ Sử dụng ngăn xếp (stack)

C

```
... sum (a, b); ...                /* a: $s0, b: $s1 */
[Làm tiếp thao tác khác…]
}
int sum (int x, int y) {
    return x + y;
}
```

NHẬN XÉT 1

MIPS

Địa chỉ	Lệnh		
1000	add	$a0, $s0, $zero	# x = a
1004	add	$a1, $s1, $zero	
1008	addi	$ra, $zero, 1016	
1012	j	sum	
1016	[Làm tiếp thao tác khác…]		
….			
2000	sum:	add $v0, $a0, $a1	# thực hiện thủ tục "sum"
2024	jr	$ra	# nhảy tới địa chỉ trong $ra

- Tại sao không dùng lệnh j cho đơn giản, mà lại dùng jr ?

→Thủ tục "sum" có thể được gọi ở nhiều chỗ khác nhau, do vậy vị trí quay về mỗi lần gọi sẽ khác nhau

→ Lệnh mới: jr

C

```
... sum (a, b); ...                /* a: $s0, b: $s1 */
[Làm tiếp thao tác khác...]
}
int sum (int x, int y) {
    return x + y;
}
```

NHẬN XÉT 2

M I P S

Địa chỉ	Lệnh		
1000	add	$a0, $s0, $zero	
1004	add	$a1, $s1, $zero	
1008	addi	$ra, $zero, 1016	
1012	j	sum	
1016	[Làm tiếp thao tác khác...]		
....			
2000	sum:	add	$v0, $a0,
2024	jr	$ra	

• Thay vì dùng 2 lệnh để lưu địa chỉ quay về vào thanh ghi $ra và nhảy đến thủ tục "sum":

```
1008  addi  $ra, $zero, 1016   # $ra = 1016
1012  j  sum   # goto sum
```

→MIPS hỗ trợ lệnh mới: jal (jump and link) để thực hiện 2 công việc trên:

```
1008  jal  sum   # $ra = 1012, goto sum
```

→ Tại sao không cần xác định tường minh địa chỉ quay về trong $ra ?

Các lệnh nhảy mới

- jr (jump register)
  - Cú pháp: **jr register**
  - Diễn giải: Nhảy đến địa chỉ nằm trong thanh ghi register thay vì nhảy đến 1 nhãn như lệnh j (jump)
- jal (jump and link)
  - Cú pháp: **jal label**
  - Diễn giải: Thực hiện 2 bước:
    - Bước 1 (link): Lưu địa chỉ của lệnh kế tiếp vào thanh ghi $ra (Tại sao không phải là địa chỉ của lệnh hiện tại ?)
    - Bước 2 (jump): Nhảy đến nhãn label
- Hai lệnh này được sử dụng hiệu quả trong thủ tục
  - jal: tự động lưu địa chỉ quay về chương trình chính vào thanh ghi $ra và nhảy đến thủ tục con
  - jr $ra: Quay lại thân chương trình chính bằng cách nhảy đến địa chỉ đã được lưu trước đó trong $ra

Bài tập

- Chuyển đoạn chương trình sau thành mã hợp ngữ MIPS:

```
void main()
{
    int i, j, k, m;
    …
    i = mult (j, k);   …
    m = mult (i, i);  …
}
```

```
int mult (int mcand, int mlier)
{
        int product = 0;
        while (mlier > 0)
        {
                product = product + mcand;
                mlier = mlier – 1;
        }
        return product;
}
```

Thủ tục lồng nhau

- Vấn đề đặt ra khi chuyển thành mã hợp ngữ của đoạn lệnh sau:

```
int sumSquare (int x, int y)
{
        return mult (x, x) + y;
}
```

- Thủ tục sumSquare sẽ gọi thủ tục mult trong thân hàm của nó
- Vấn đề:
  - Địa chỉ quay về của thủ tục sumSquare lưu trong thanh ghi $ra sẽ bị ghi đè bởi địa chỉ quay về của thủ tục mult khi thủ tục này được gọi!
  - Như vậy cần phải lưu lại (backup) trong bộ nhớ chính địa chỉ quay về của thủ tục sumSquare (trong thanh ghi $ra) trước khi gọi thủ tục mult

→ Sử dụng ngăn xếp (Stack)

Ngăn xếp (Stack)

- Là ngăn xếp gồm nhiều ô nhớ kết hợp (vùng nhớ) nằm trong bộ nhớ chính
- Cấu trúc dữ liệu lý tưởng để chứa tạm các giá trị trong thanh ghi
  - Thường chứa địa chỉ trả về, các biến cục bộ của trình con, nhất là các biến có cấu trúc (array, list…) không chứa vừa trong các thanh ghi trong CPU
- Được định vị và quản lý bởi **stack pointer**
- Có 2 tác vụ hoạt động cơ bản:
  - push: Đưa dữ liệu từ thanh ghi vào stack
  - pop: Lấy dữ liệu từ stack chép vào thanh ghi
- Trong MIPS dành sẵn 1 thanh ghi **$sp** để lưu trữ stack pointer
- Để sử dụng Stack, cần khai báo kích vùng Stack bằng cách tăng (push) giá trị con trỏ ngăn xếp stack pointer (lưu trữ trong thanh ghi $sp)
  - Lưu ý: Stack pointer tăng theo chiều **giảm địa chỉ**

C

```
int sumSquare (int x, int y) { return mult (x, x) + y; }
/* x: $a0, y: $a1 */
```

MIPS

```
sumSquare:
init    addi   $sp, $sp, -8        # khai báo kích thước stack cần dùng = 8 byte
push    sw   $ra, 4 ($sp)          # cất địa chỉ quay về của thủ tục sumSquare đưa vào stack
push    sw   $a1, 0 ($sp)          # cất giá trị y vào stack
        add   $a1, $a0, $zero      # gán tham số thứ 2 là x (ban đầu là y) để phục vụ cho thủ tục mult sắp gọi
        jal   mult                 # nhảy đến thủ tục mult
pop     lw   $a1, 0 ($sp)          # sau khi thực thi xong thủ tục mult  , khôi phục lại tham số thứ 2 = y
                                   # dựa trên giá trị đã lưu trước đó trong stack
        add   $v0, $v0, $a1        # mult() + y
pop     lw   $ra, 4 ($sp)          # khôi phục địa chỉ quay về của thủ tục sumSquare từ  stack, đưa lại vào $ra
free    addi   $sp, $sp, 8         # khôi phục 8 byte giá trị $sp ban đầu đã "mượn", kết thúc stack
        jr   $ra                   # nhảy đến đoạn lệnh ngay sau khi gọi thủ tục sumSquare trong chương
                                   # trình chính, để thao tác tiếp các lệnh khác.
mult:
        …                          # lệnh xử lý cho thủ tục mult
        jr  $ra                    # nhảy lại đoạn lệnh ngay sau khi gọi thủ tục mult trong thủ tục sumSquare
```

Tổng quát: Thao tác với stack

- Khởi tạo stack (init)
- Lưu trữ tạm các dữ liệu cần thiết vào stack (push)
- Gán các đối số (nếu có)
- Gọi lệnh jal để nhảy đến các thủ tục con
- Khôi phục các dữ liệu đã lưu tạm từ stack (pop)
- Khôi phục bộ nhớ, kết thúc stack (free)

Cụ thể hóa

- **Đầu thủ tục:**

```
Procedure_Label:
        addi   $sp, $sp, –framesize      # khởi tạo stack, dịch chuyển stack pointer $sp lùi
        sw   $ra, framesize – 4 ($sp)    # cất $ra (kích thước 4 byte) vào stack (push)
        Lưu tạm các thanh ghi khác (nếu cần)
```

- **Thân thủ tục:**

```
jal  other_procedure                     # Gọi các thủ tục khác (nếu cần)
```

- **Cuối thủ tục:**

```
lw  $ra, frame_size – 4 ($sp)            # khôi phục $ra từ stack (pop)
lw  …                                    # khôi phục các thanh ghi khác (nếu cần)
addi   $sp, $sp, framesize               # khôi phục $sp, giải phóng stack
jr   $ra                                 # nhảy đến lệnh tiếp theo "Procedure Label"
                                         # trong chương trình chính
```

Một số nguyên tắc khi thực thi thủ tục

- Nhảy đến thủ tục bằng lệnh jal và quay về nơi trước đó đã gọi nó bằng lệnh jr $ra
- 4 thanh ghi chứa đối số của thủ tục: $a0, $a1, $a2, $a3
- Kết quả trả về của thủ tục chứa trong thanh ghi $v0 (và $v1 nếu cần)
- Phải tuân theo nguyên tắc sử dụng các thanh ghi (register conventions)

Nguyên tắc sử dụng thanh ghi

- $0: (Không thay đổi) Luôn bằng 0
- $s0 - $s7: (Khôi phục lại nếu thay đổi) Rất quan trọng, nếu thủ tục được gọi (callee) thay đổi các thanh ghi này thì nó phải khôi phục lại giá trị các thanh ghi này trước khi kết thúc
- $sp: (Khôi phục lại nếu thay đổi) Thanh ghi con trỏ stack phải có giá trị không đổi trước và sau khi gọi lệnh "jal", nếu không thủ tục gọi (caller) sẽ không quay về được.
- Tip: Tất cả các thanh ghi này đều bắt đầu bằng ký tự s !

Nguyên tắc sử dụng thanh ghi

- $ra: (Có thể thay đổi) Khi gọi lệnh "jal" sẽ làm thay đổi giá trị thanh ghi này. Thủ tục gọi (caller) lưu lại (backup) giá trị của thanh ghi $ra vào stack nếu cần
- $v0 - $v1: (Có thể thay đổi) Chứa kết quả trả về của thủ tục
- $a0 - $a1: (Có thể thay đổi) Chứa đối số của thủ tục
- $t0 - $t9: (Có thể thay đổi) Đây là các thanh ghi tạm nên có thể bị thay đổi bất cứ lúc nào

Tóm tắt

- Nếu thủ tục R gọi thủ tục E:
  - R phải lưu vào stack các thanh ghi tạm có thể bị sử dụng trong E trước khi gọi lệnh jal E (goto E)
  - E phải lưu lại giá trị các thanh ghi lưu trữ ($s0 - $s7) nếu nó muốn sử dụng các thanh ghi này → trước khi kết thúc E sẽ khôi phục lại giá trị của chúng
  - Nhớ: Thủ tục gọi R (caller) và Thủ tục được gọi E (callee) chỉ cần lưu các thanh ghi tạm / thanh ghi lưu trữ mà nó muốn dùng, không phải tất cả các thanh ghi!

Bảng tóm tắt

Name	Register number	Usage	Preserved on call?
$zero	0	the constant value 0	n.a.
$v0–$v1	2–3	values for results and expression evaluation	no
$a0–$a3	4–7	arguments	no
$t0–$t7	8–15	temporaries	no
$s0–$s7	16–23	saved	yes
$t8–$t9	24–25	more temporaries	no
$gp	28	global pointer	yes
$sp	29	stack pointer	yes
$fp	30	frame pointer	yes
$ra	31	return address	yes

System call

Service	System Call Code	Arguments	Result
print_int	1	`$a0` = integer	
print_float	2	`$f12` = float	
print_double	3	`$f12` = double	
print_string	4	`$a0` = string	
read_int	5		integer (in `$v0`)
read_float	6		float (in `$f0`)
read_double	7		double (in `$f0`)
read_string	8	`$a0` = buffer, `$a1` = length	
sbrk	9	`$a0` = amount	address (in `$v0`)
exit	10		
print_character	11	`$a0` = integer	
read_character	12		char (in `$v0`)

Hello.asm


```
        .data                   # data segment
str:    .asciiz  "Hello asm !"
        .text                   # text segment
        .globl   main
main:                           # starting point of program
        addi   $v0, $0, 4       # $v0 = 0 + 4 = 4 → print str syscall
        la  $a0, str            # $a0 = address(str)
        syscall                 # excute the system call
```

PHỤ LỤC

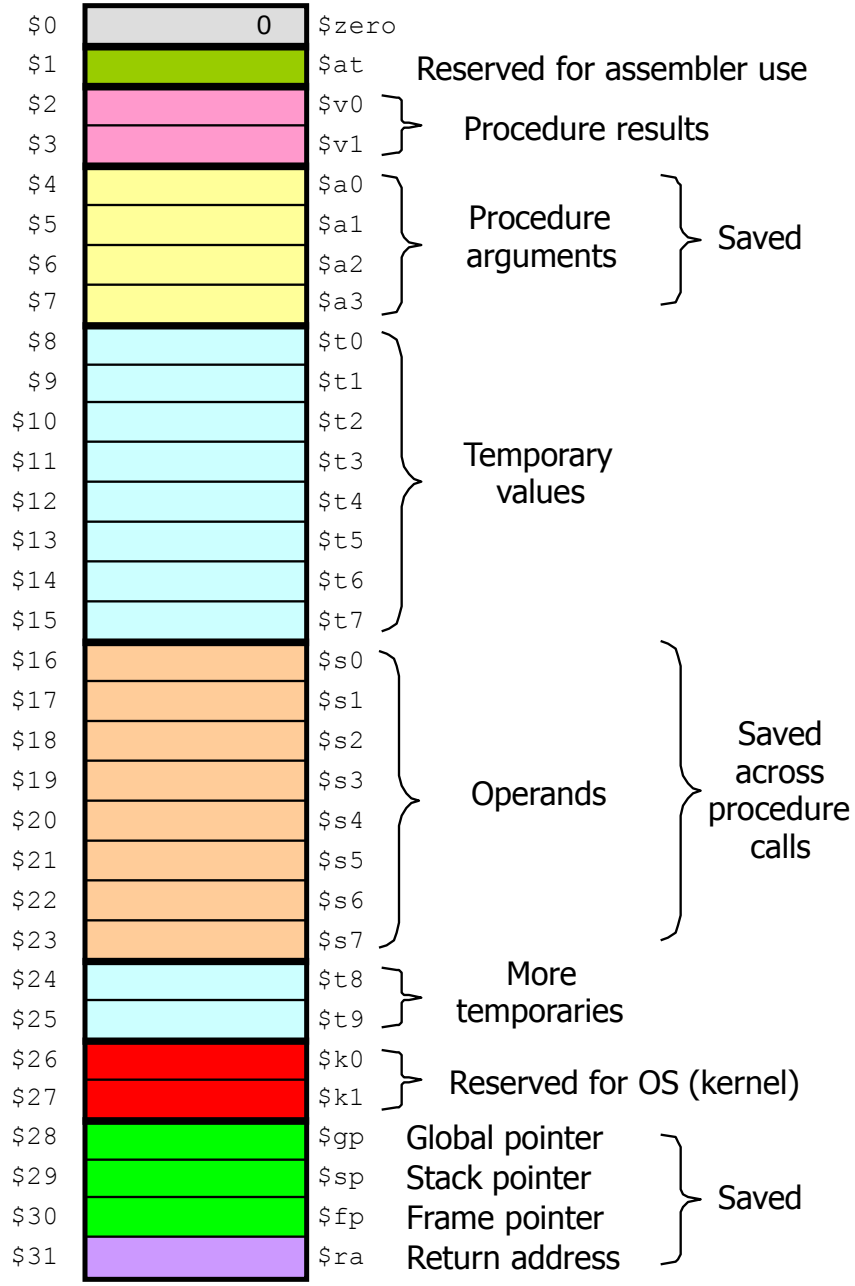
$0
0
$zero
$1
$at
Reserved for assembler use
$2
$v0
$3
$v1
Procedure results
$4
$a0
$5
$a1
$6
$a2
$7
$a3
Procedure arguments
Saved
$8
$t0
$9
$t1
$10
$t2
$11
$t3
$12
$t4
$13
$t5
$14
$t6
$15
$t7
Temporary values
$16
$s0
$17
$s1
$18
$s2
$19
$s3
$20
$s4
$21
$s5
$22
$s6
$23
$s7
Operands
Saved across procedure calls
$24
$t8
$25
$t9
More temporaries
$26
$k0
$27
$k1
Reserved for OS (kernel)
$28
$gp
Global pointer
$29
$sp
Stack pointer
$30
$fp
Frame pointer
$31
$ra
Return address
Saved

Phụ lục 1: 40 lệnh cơ bản MIPS

Instruction	Usage
Load upper immediate	`lui rt,imm`
Add	`add rd,rs,rt`
Subtract	`sub rd,rs,rt`
Set less than	`slt rd,rs,rt`
Add immediate	`addi rt,rs,imm`
Set less than immediate	`slti rd,rs,imm`
AND	`and rd,rs,rt`
OR	`or rd,rs,rt`
XOR	`xor rd,rs,rt`
NOR	`nor rd,rs,rt`
AND immediate	`andi rt,rs,imm`
OR immediate	`ori rt,rs,imm`
XOR immediate	`xori rt,rs,imm`
Load word	`lw rt,imm(rs)`
Store word	`sw rt,imm(rs)`
Jump	`j L`
Jump register	`jr rs`
Branch less than 0	`bltz rs,L`
Branch equal	`beq rs,rt,L`
Branch not equal	`bne rs,rt,L`

Instruction	Usage
Move from Hi	`mfhi rd`
Move from Lo	`mflo rd`
Add unsigned	`addu rd,rs,rt`
Subtract unsigned	`subu rd,rs,rt`
Multiply	`mult rs,rt`
Multiply unsigned	`multu rs,rt`
Divide	`div rs,rt`
Divide unsigned	`divu rs,rt`
Add immediate unsigned	`addiu rs,rt,imm`
Shift left logical	`sll rd,rt,sh`
Shift right logical	`srl rd,rt,sh`
Shift right arithmetic	`sra rd,rt,sh`
Shift left logical variable	`sllv rd,rt,rs`
Shift right logical variable	`srlv rd,rt,rs`
Shift right arith variable	`srav rd,rt,rs`
Load byte	`lb rt,imm(rs)`
Load byte unsigned	`lbu rt,imm(rs)`
Store byte	`sb rt,imm(rs)`
Jump and link	`jal L`
System call	`syscall`

Phụ lục 2: Pseudo Instructions

- "Lệnh giả": Mặc định không được hỗ trợ bởi MIPS
- Là những lệnh cần phải biên dịch thành rất nhiều câu lệnh thật trước khi được thực hiện bởi phần cứng

  → Lệnh giả = Thủ tục
- Dùng để hỗ trợ lập trình viên thao tác nhanh chóng với những thao tác phức tạp gồm nhiều bước

Ví dụ: Tính $s1 = |$s0|

- Để tính được trị tuyết đối của $s0 → $s1, ta có lệnh giả là: abs $s1, $s0
- Thực sự MIPS không có lệnh này, khi chạy sẽ biên dịch lệnh này thành các lệnh thật sau:

```
# Trị tuyệt đối của X là –X nếu X < 0, là X nếu X >= 0
abs:
        sub     $s1, $zero, $s0
        slt     $t0, $s0, $zero
        bne     $t0, $zero, done
        add     $s1, $s0, $zero
done:
        jr      $ra
```

Một số lệnh giả phổ biến của MIPS

Name	instruction syntax	meaning
Move	move rd, rs	rd = rs
Load Address	la rd, rs	rd = address (rs)
Load Immediate	li rd, imm	rd = 32 bit Immediate value
Branch greater than	bgt rs, rt, Label	if(R[rs]>R[rt]) PC=Label
Branch less than	blt rs, rt, Label	if(R[rs]<R[rt]) PC=Label
Branch greater than or equal	bge rs, rt, Label	if(R[rs]>=R[rt]) PC=Label
branch less than or equal	ble rs, rt, Label	if(R[rs]<=R[rt]) PC=Label
branch greater than unsigned	bgtu rs, rt, Label	if(R[rs]<=R[rt]) PC=Label
branch greater than zero	bgtz rs, Label	if(R[rs] >=0) PC=Label

Phụ lục 3: Biểu diễn lệnh trong ngôn ngữ máy

- Chúng ta đã học 1 số nhóm lệnh hợp ngữ thao tác trên CPU tuy nhiên…
- CPU có hiểu các lệnh hợp ngữ đã học này không?

→ Tất nhiên là không vì nó chỉ hiểu được ngôn ngữ máy gồm toàn bit 0 và 1

- Dãy bit đó gọi là lệnh máy (machine language instruction)
- Mỗi lệnh máy có kích thước 32 bit, được chia thành các nhóm bit, gọi là trường (fiedld), mỗi nhóm có 1 vai trò trong lệnh máy
- Lệnh máy có 1 cấu trúc xác định gọi là cấu trúc lệnh (Instruction Format)

MIPS Instruction Format

Name	Fields						Comments
Field size	6 bits	5 bits	5 bits	5 bits	5 bits	6 bits	All MIPS instructions 32 bits
R-format	op	rs	rt	rd	shamt	funct	Arithmetic instruction format
I-format	op	rs	rt	address/immediate			Transfer, branch, imm. format
J-format	op	target address					Jump instruction format

- Có 3 format lệnh trong MIPS:
  - R-format: Dùng trong các lệnh tính toán số học (add, sub, and, or, nor, sll, srl, sra…)
  - I-format: Dùng trong các lệnh thao tác với hằng số, chuyển dữ liệu với bộ nhớ, rẽ nhánh
  - J-format: Dùng trong các lệnh nhảy (jump – C: goto)

R-format

6 bits	5	5	5	5	6
opcode	rs	rt	rd	shmat	funct

- opcode (operation code): mã thao tác, cho biết lệnh làm gì
- funct (function code): kết hợp với opcode để xác định lệnh làm gì (trường hợp các lệnh có cùng mã thao tác với opcode)
- rs (source register): thanh ghi nguồn, thường chứa toán hạng nguồn thứ 1
- rt (target register): thanh ghi nguồn, thường chứa toán hạng nguồn thứ 2
- rd (destination register): thanh ghi đích, thường chứa kết quả lệnh
- shamt: chứa số bit cần dịch trong các lệnh dịch, nếu không phải lệnh dịch thì trường này có giá trị 0

Nhận xét

- Các trường lưu địa chỉ thanh ghi rs, rt, rd có kích thước 5 bit
  - → Có khả năng biểu diễn các số từ 0 đến 31
  - → Đủ để biểu diễn 32 thanh ghi của MIPS

- Trường lưu số bit cần dịch shamt có kích thước 5 bit
  - → Có khả năng biểu diễn các số từ 0 đến 31
  - → Đủ để dịch hết 32 bit lưu trữ của 1 thanh ghi

Ví dụ R-format (1)

- Biểu diễn machine code của lệnh: **add $t0, $t1, $t2**
- Biểu diễn lệnh với R-format theo từng trường:

opcode	rs	rt	rd	shmat	funct
0	9	10	8	0	32
000000	01001	01010	01000	00000	100000

- opcode = 0
- funct = 32

} Xác định thao tác cộng (tất cả các lệnh theo cấu trúc R-format đều có opcode = 0)

- rs = 9 (toán hạng nguồn thứ 1 là $t1 ~ $9)
- rt = 10 (toán hạng nguồn thứ 2 là $t2 ~ $10)
- rd = 8 (toán hạng đích là $t0 ~ $8)
- shmat = 0 (không phải lệnh dịch)

Ví dụ R-format (2)

- Biểu diễn machine code của lệnh: **sll $t2, $s0, 4**
- Biểu diễn lệnh với R-format theo từng trường:

opcode	rs	rt	rd	shmat	funct
0	0	16	10	4	0
000000	00000	10000	01010	00100	000000

- opcode = 0
- funct = 0

} Xác định thao tác dịch trái luận lý (tất cả các lệnh theo cấu trúc R-format đều có opcode = 0)

- rs = 0 (không dùng trong phép dịch)
- rt = 16 (toán hạng nguồn là $s0 ~ $16)
- rd = 10 (toán hạng đích là $t2 ~ $10)
- shmat = 4 (số bit dịch = 4)

Vấn đề của R-format

- Làm sao giải quyết trường hợp nếu câu lệnh đòi hỏi trường dành cho toán hạng phải lớn hơn 5 bit?
- Ví dụ:
  - Lệnh addi cộng giá trị thanh ghi với 1 hằng số, nếu giới hạn trường hằng số ở 5 bit → hằng số không thể lớn hơn $2^5 = 32$

  → Giới hạn khả năng tính toán số học!
  - Lệnh lw, sw cần biểu diễn 2 thanh ghi và 1 hằng số offset, nếu giới hạn ở 5 bit

  → Giới hạn khả năng truy xuất dữ liệu trong bộ nhớ
  - Lệnh beq, bne cần biểu diễn 2 thanh ghi và 1 hằng số chứa địa chỉ (nhãn) cần nhảy, nếu giới hạn ở 5 bit

  → Giới hạn lưu trữ chương trình trong bộ nhớ
- Giải pháp: Dùng I-format cho các lệnh thao tác hằng số, truy xuất dữ liệu bộ nhớ và rẽ nhánh

I-format

6 bits	5	5	16
opcode	rs	rt	immediate

- opcode (operation code): mã thao tác, cho biết lệnh làm gì (tương tự opcode của R-format, chỉ khác không cần thêm trường funct)
  - Đây cũng là lý do tại sao R-format có 2 trường 6 bit để xác định lệnh làm gì thay vì 1 trường 12 bit → Để nhất quán với các cấu trúc lệnh khác (I-format) trong khi kích thước mỗi trường vẫn hợp lý
- rs (source register): thanh ghi nguồn, thường chứa toán hạng nguồn thứ 1
- rt (target register): thanh ghi đích, thường chứa kết quả lệnh
- immediate: 16 bit, có thể biểu diễn số nguyên từ -2^{15} đến $(2^{15} - 1)$
  - I-format đã có thể lưu hằng số 16 bit (thay vì 5 bit như R-format)

Ví dụ I-format

- Biểu diễn machine code của lệnh: **addi $s0, $s1, 10**
- Biểu diễn lệnh với R-format theo từng trường:

opcode	rs	rt	immediate
8	17	16	10
001000	10001	10000	0000 0000 0000 0000 1010

- opcode = 8: Xác định thao tác cộng hằng số
- rs = 17 (toán hạng nguồn thứ 1 là $s1 ~ $17)
- rt = 16 (toán hạng đích là $s0 ~ $16)
- immediate = 10 (toán hạng nguồn thứ 2 = hằng số = 10)

Vấn đề I-format

- Trường hằng số (immediate) có kích thước 16 bit
- Nếu muốn thao tác với các hằng số 32 bit?
  - → Tăng kích thước trường immediate thành 32 bit?
  - → Tăng kích thước các lệnh thao tác với hằng số có cấu trúc I-format
  - → Phá vỡ cấu trúc lệnh 32 bit của MIPS

Vấn đề I-format (tt)

- Giải pháp: MIPS cung cấp lệnh mới "lui"
  - lui register, immediate
  - Load Upper Immediate
  - Đưa hằng số 16 bit vào 2 byte cao của 1 thanh ghi
  - Giá trị 2 byte thấp của thanh ghi đó gán = 0
  - Lệnh này có cấu trúc I-format

Ví dụ

- Muốn cộng giá trị 32 bit 0xABABCDCD vào thanh ghi $t0 ?
  - Không thể dùng:

```
addi   $t0, $t0, 0xABABCDCD
```

  - Giải pháp dùng lệnh lui:

```
lui    $at, 0xABAB
ori    $at, $at, 0xCDCD
add    $t0, $0, $at
```

Vấn đề rẽ nhánh có điều kiện trong I-format

- Các lệnh rẽ nhánh có điều kiện có cấu trúc I-format

6 bits	5	5	16
opcode	rs	rt	immediate

- opcode: xác định lệnh beq hay bne
- rs, rt: chứa các giá trị của thanh ghi cần so sánh
- immediate chứa địa chỉ (nhãn) cần nhảy tới?
  - immediate chỉ có 16 bit → chỉ có thể nhảy tới địa chỉ từ 0 – 2^{16} (65535) ?

  → Chương trình bị giới hạn không gian rất nhiều
- Câu trả lời: immediate KHÔNG phải chứa địa chỉ cần nhảy tới

Vấn đề rẽ nhánh có điều kiện trong I-format (tt)

- Trong MIPS, thanh ghi PC (Program Counter) sẽ chứa địa chỉ của lệnh đang được thực hiện
- immediate: số có dấu, chứa khoảng cách so với địa chỉ lệnh đang thực hiện nằm trong thanh ghi PC
  - immediate + PC → địa chỉ cần nhảy tới
- Cách xác định địa chỉ này gọi là PC-Relative Addressing (định vị theo thanh ghi PC)
  - Xem slide "Addressing Mode" (phần sau) để biết thêm về các Addressing mode trong MIPS

Vấn đề rẽ nhánh có điều kiện trong I-format (tt)

- Mỗi lệnh trong MIPS có kích thước 32 bit (1 word – 1 từ nhớ)
- MIPS truy xuất bộ nhớ theo nguyên tắc Alignment Restriction

→ Đơn vị của immediate, khoảng cách so với PC, là từ nhớ (word = 4 byte) chứ không phải là byte

→ Các lệnh rẽ nhánh có thể nhảy tới các địa chỉ có khoảng cách $\pm 2^{15}$ word tính từ địa chỉ lưu trong PC ($\pm 2^{17}$ byte)

Vấn đề rẽ nhánh có điều kiện trong I-format (tt)

- Cách tính địa chỉ rẽ nhánh:
  - Nếu không rẽ nhánh:

    PC = PC + 4 = địa chỉ lệnh kế tiếp trong bộ nhớ
  - Nếu thực hiện rẽ nhánh:

    PC = (PC + 4) + (immediate * 4)
- Vì sao cộng immediate với (PC + 4) thay vì PC? → Khi rẽ nhánh bị delayed 1 lệnh kề với lệnh rẽ nhánh
- Nhận xét: immediate cho biết số lệnh cần nhảy qua để đến được nhãn

Ví dụ I-format


```
Loop:   beq   $t1, $0, End
        add   $t0, $t0, $t2
        addi  $t1, $t1, -1
        j     Loop

End:    ...
```

opcode	rs	rt	immediate
4	9	0	3
000100	01001	00000	0000 0000 0000 0000 0011

- opcode = 4: Xác định thao tác của lệnh beq
- rs = 9 (toán hạng nguồn thứ 1 là $t1 ~ $9)
- rt = 0 (toán hạng nguồn thứ 2 là $0 ~ $0)
- immediate = 3 (nhảy qua 3 lệnh kể từ lệnh rẽ nhánh có điều kiện)

Vấn đề I-format

- Mỗi lệnh trong MIPS có kích thước 32 bit
- Mong muốn: Có thể nhảy đến bất kỳ lệnh nào (MIPS hỗ trợ các hàm nhảy không điều kiện như j)

→ Nhảy trong khoảng 2^{32} (4 GB) bộ nhớ

→ I-format bị hạn chế giới hạn vùng nhảy

→ Dùng J-format

- Tuy nhiên, dù format nào cũng phải cần tối thiểu 6 bit cho opcode để nhất quán lệnh với các format khác

→ J-format chỉ có thể dùng 32 – 6 = 26 bit để biểu diễn khoảng cách nhảy

J-format

6 bits	26
opcode	target address

- opcode (operation code): mã thao tác, cho biết lệnh làm gì (tương tự opcode của R-format và I-format)
  - Để nhất quán với các cấu trúc lệnh khác (R-format và I-format)
- target address: Lưu địa chỉ đích của lệnh nhảy
  - Tương tự lệnh rẽ nhánh, địa chỉ đích của lệnh nhảy tính theo đơn vị word

Nhận xét

- Trong J-format, các lệnh nhảy có thể nhảy tới các lệnh có địa chỉ trong khoảng 2^{26}
- Muốn nhảy tới các lệnh có địa chỉ lớn hơn từ 2^{27} đến 2^{32} ?
  - MIPS hỗ trợ lệnh jr (đọc trong phần thủ tục)
  - Tuy nhiên nhu cầu này không cần thiết lắm vì chương trình thường không quá lớn như vậy

Bảng tóm tắt Format

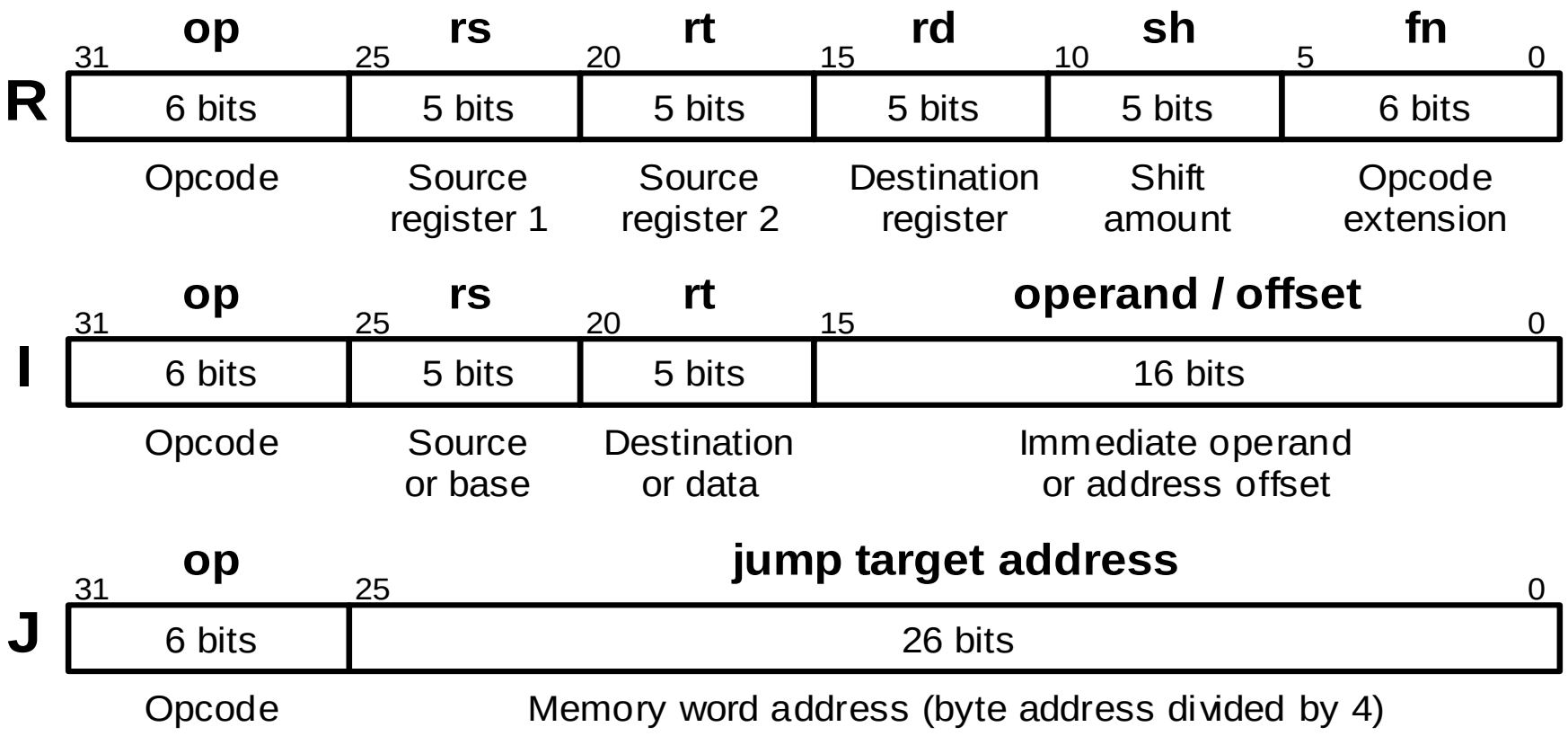

Phụ lục 4: Addressing mode

- Là phương thức định vi trí (địa chỉ hóa) các toán hạng trong kiến trúc MIPS
- Có 5 phương pháp chính:
  - **Immediate addressing** (Vd: addi $t0, $t0, 5)

    Toán hạng = hằng số 16 bit trong câu lệnh
  - **Register addressing** (Vd: add $t0, $t0, $t1)

    Toán hạng = nội dung thanh ghi
  - **Base addressing** (Vd: lw $t1, 8($t0))

    Toán hạng = nội dung ô nhớ (địa chỉ ô nhớ = nội dung thanh ghi + hằng số 16 bit trong câu lệnh)
  - **PC-relative addressing** (Vd: beq $t0, $t1, Label)

    Toán hạng = địa chỉ đích lệnh nhảy = nội dung thanh ghi PC + hằng số 16 bit trong câu lệnh
  - **Pseudodirect addressing** (Vd: j 2500)

    Toán hạng = địa chỉ đích lệnh nhảy = các bit cao thanh ghi PC + hằng số 26 bit trong câu lệnh

Addressing mode

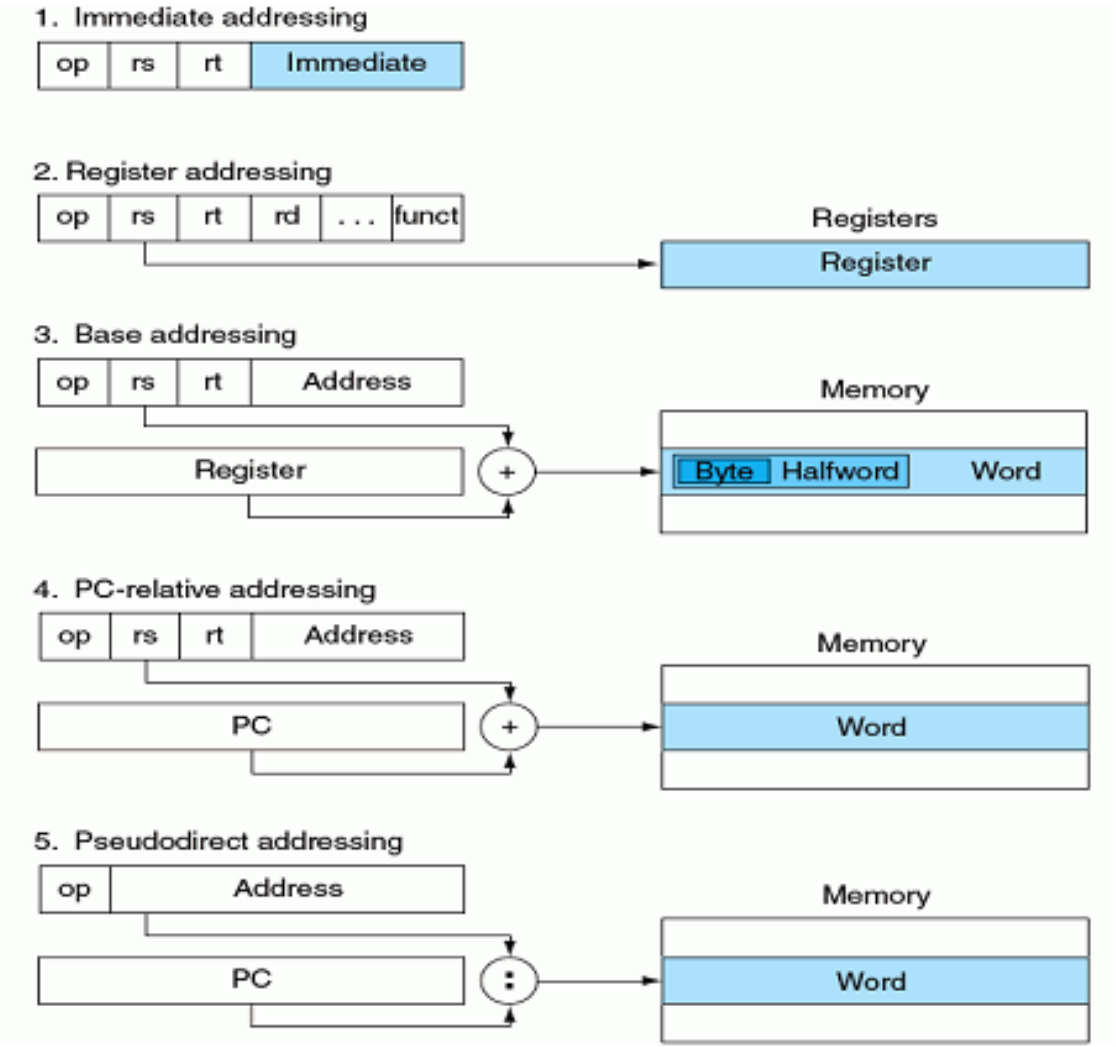

Homework

- Sách Petterson & Hennessy: Đọc hết chương 2
- Tài liệu tham khảo: Đọc "08_HP_AppA.pdf"

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

04 – Lập trình hợp ngữ (Phần 3)

THAM KHẢO

LẬP TRÌNH HỢP NGỮ CHO 8086

- Cấu trúc bên trong
- Mô tả tập lệnh của 8086
- Lập trình hợp ngữ 8086

- Cấu trúc bên trong
  - ❑ Sơ đồ khối
  - ❑ Các thanh ghi đa năng
  - ❑ Các thanh ghi đoạn
  - ❑ Các thanh ghi con trỏ và chỉ số
  - ❑ Thanh ghi cờ
  - ❑ Hàng đợi lệnh
- Mô tả tập lệnh của 8086
- Lập trình hợp ngữ 8086

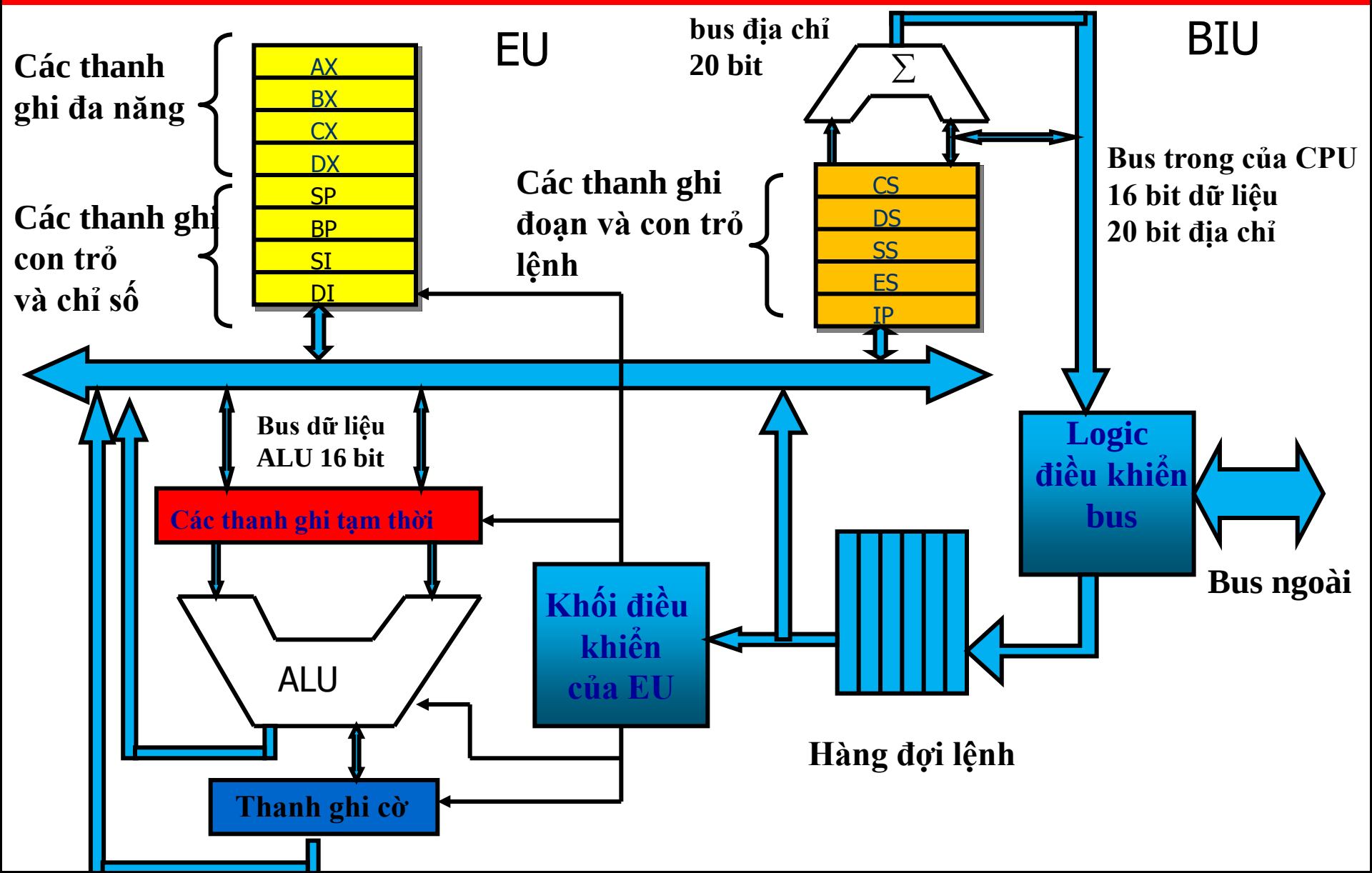
EU
BIU
Các thanh ghi đa năng
AX
BX
CX
DX
Các thanh ghi con trỏ và chỉ số
SP
BP
SI
DI
bus địa chỉ 20 bit
Σ
Các thanh ghi đoạn và con trỏ lệnh
CS
DS
SS
ES
IP
Bus trong của CPU 16 bit dữ liệu 20 bit địa chỉ
Bus dữ liệu ALU 16 bit
Các thanh ghi tạm thời
ALU
Khối điều khiển của EU
Logic điều khiển bus
Bus ngoài
Hàng đợi lệnh
Thanh ghi cờ

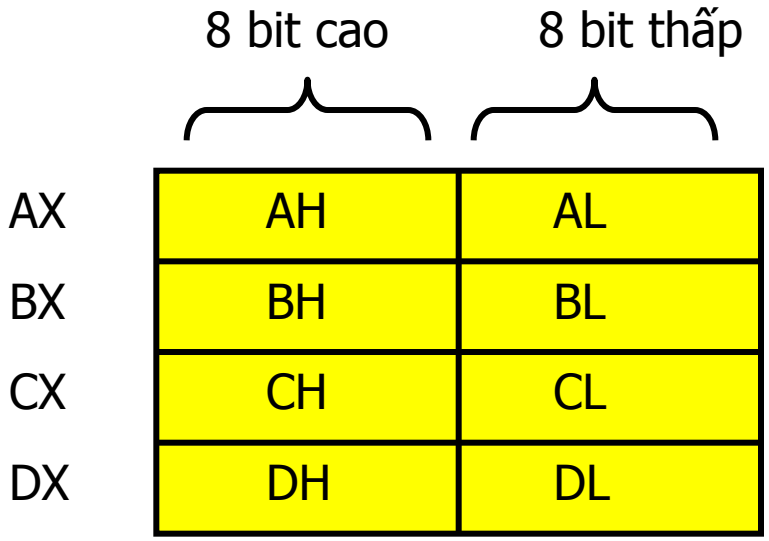

- 8088/8086 đến 80286 : 16 bits
- 80386 trở lên: 32 bits EAX, EBX, ECX, EDX

- Thanh ghi chứa AX (accumulator): chứa kết quả của các phép tính. Kết quả 8 bit được chứa trong AL
- Thanh ghi cơ sở BX (base): chứa địa chỉ cơ sở, ví dụ của bảng dùng trong lệnh XLAT (Translate)
- Thanh ghi đếm CX (count): dùng để chứa số lần lặp trong các lệnh lặp (Loop). CL được dùng để chứa số lần dịch hoặc quay trong các lệnh dịch và quay thanh ghi
- Thanh ghi dữ liệu DX (data): cùng AX chứa dữ liệu trong các phép tính nhân chia số 16 bit. DX còn được dùng để chứa địa chỉ cổng trong các lệnh vào ra dữ liệu trực tiếp (IN/OUT)

- Tổ chức của bộ nhớ 1 Mbytes
  - ❑ Đoạn bộ nhớ (segment)
    - ⇨ 2^{16} bytes =64 KB
    - ⇨ Đoạn 1: địa chỉ đầu 00000 H
    - ⇨ Đoạn 2: địa chỉ đầu 00010 H
    - ⇨ Đoạn cuối cùng: FFFF0 H
  - ❑ Ô nhớ trong đoạn:
    - ⇨ địa chỉ lệch: offset
    - ⇨ Ô 1: offset: 0000
    - ⇨ Ô cuối cùng: offset: FFFF
  - ❑ Địa chỉ vật lý:
    - ⇨ Segment : offset

Địa chỉ vật lý=Segment*16 + offset

Chế độ thực (real mode)

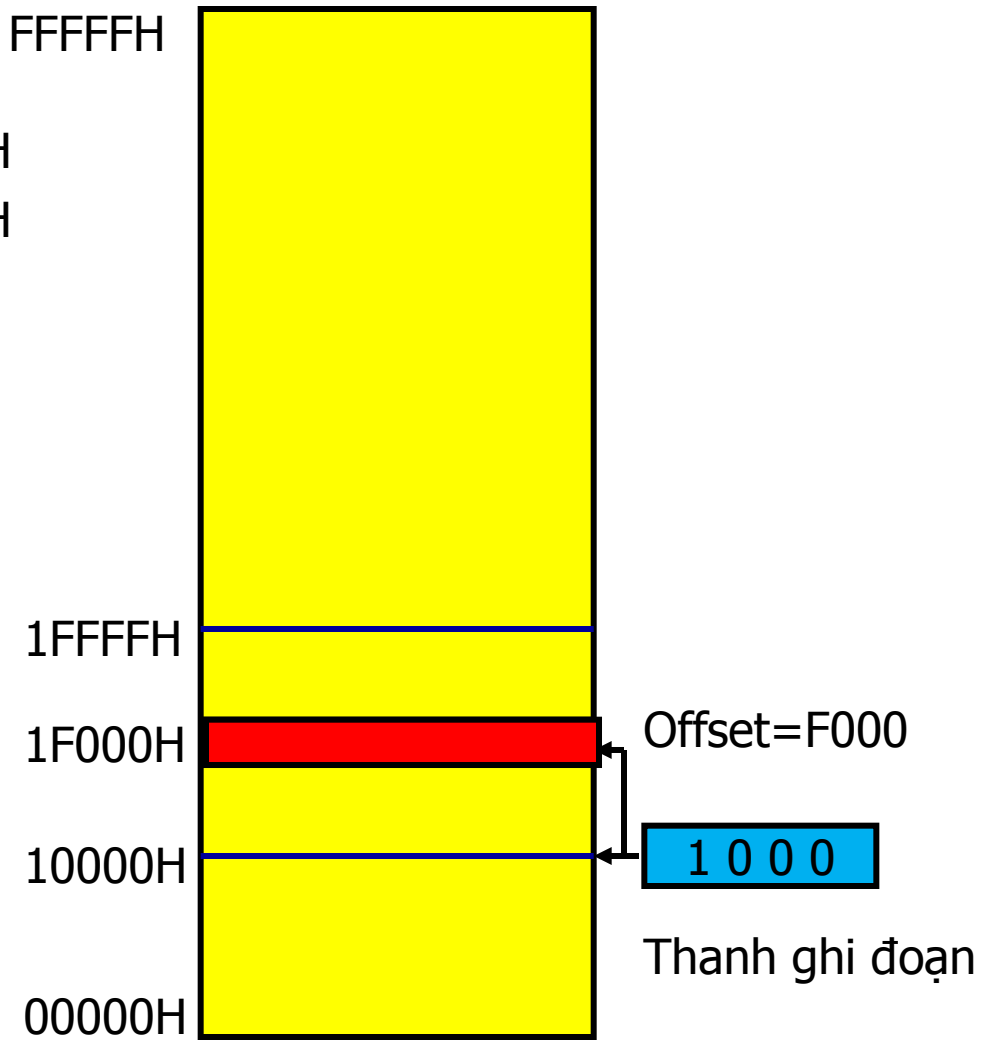

- Ví dụ: Địa chỉ vật lý 12345H

Địa chỉ đoạn	Địa chỉ lệch
1000 H	2345H
1200 H	0345H
1004 H	?
0300 H	?

- Ví dụ: Cho địa chỉ đầu của đoạn: 49000 H, xác định địa chỉ cuối

- Các thanh ghi đoạn: chứa địa chỉ đoạn

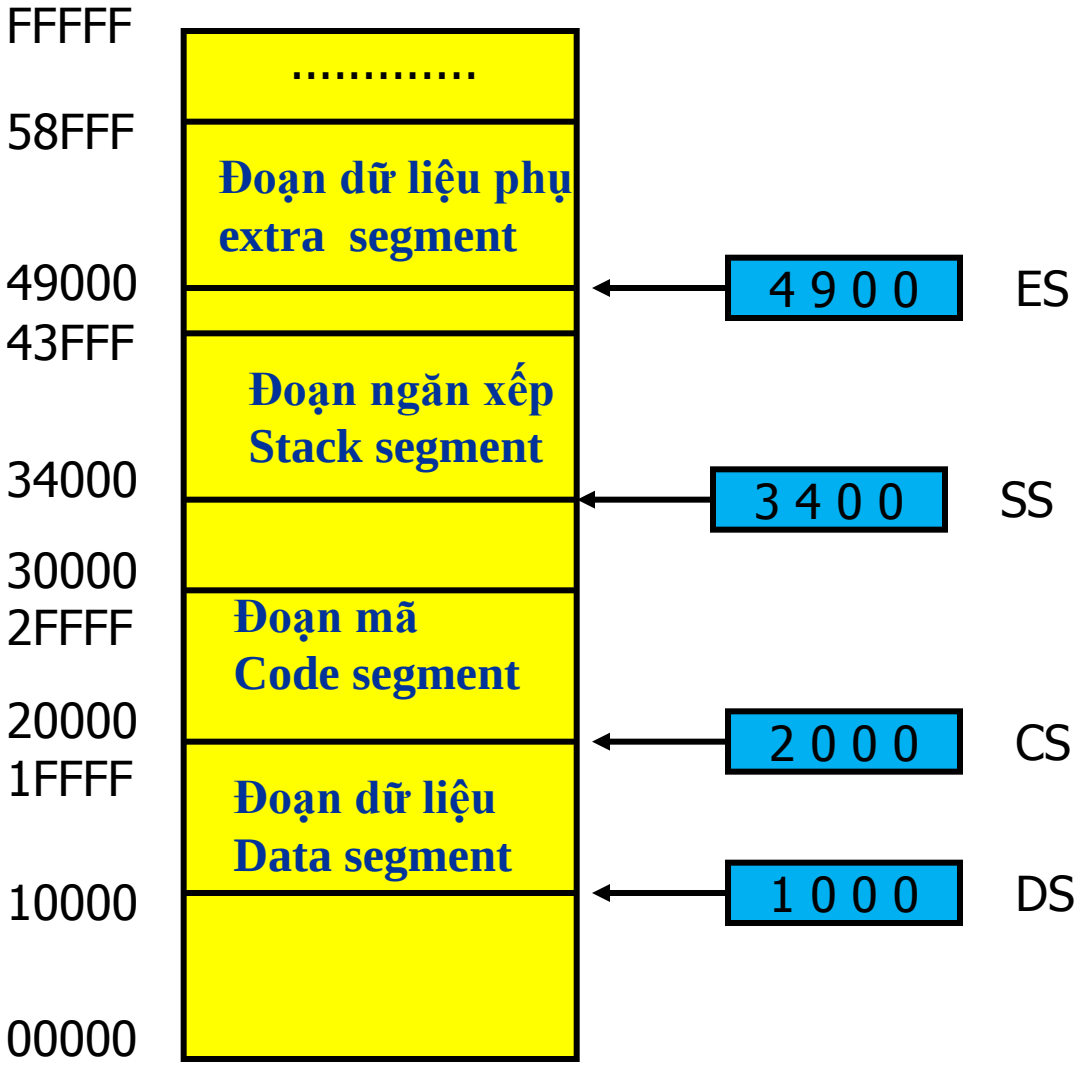

- Các đoạn chồng nhau

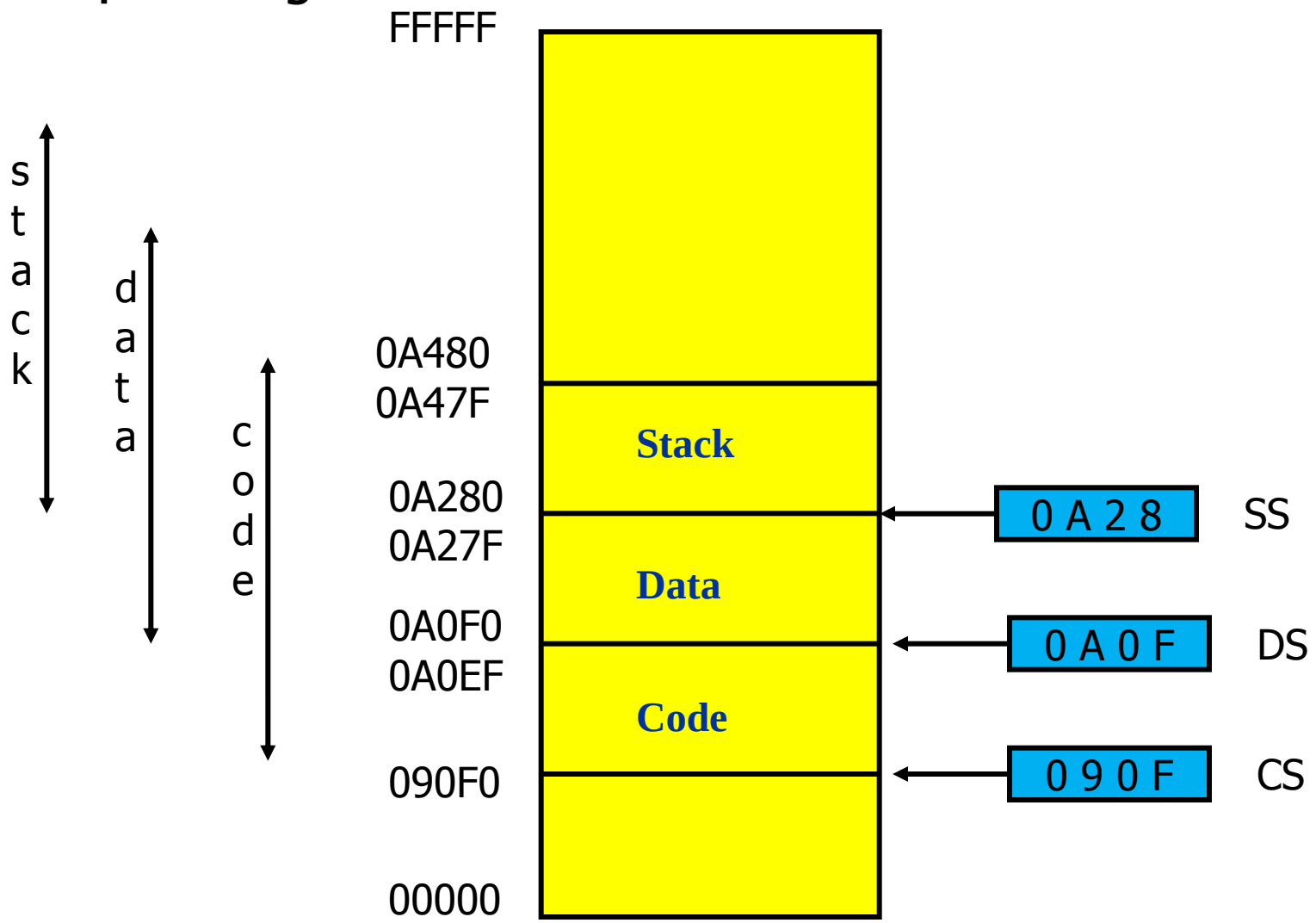

- Chứa địa chỉ lệch (offset)
  - Con trỏ lệnh IP (instruction pointer): chứa địa chỉ lệnh tiếp theo trong đoạn mã lệnh CS.
    - ⇨CS:IP
  - Con trỏ cơ sở BP (Base Pointer): chứa địa chỉ của dữ liệu trong đoạn ngăn xếp SS hoặc các đoạn khác
    - ⇨SS:BP
  - Con trỏ ngăn xếp SP (Stack Pointer): chứa địa chỉ hiện thời của đỉnh ngăn xếp
    - ⇨SS:SP
  - Chỉ số nguồn SI (Source Index): chứa địa chỉ dữ liệu nguồn trong đoạn dữ liệu DS trong các lệnh chuỗi
    - ⇨DS:SI
  - Chỉ số đích (Destination Index): chứa địa chỉ dữ liệu đích trong đoạn dữ liệu DS trong các lệnh chuỗi
    - ⇨DS:DI
  - SI và DI có thể được sử dụng như thanh ghi đa năng
  - 80386 trở lên 32 bit: EIP, EBP, ESP, EDI, ESI

- Thanh ghi đoạn và thanh ghi lệch ngầm định

Segment	Offset	Chú thích
CS	IP	Địa chỉ lệnh
SS	SP hoặc BP	Địa chỉ ngăn xếp
DS	BX, DI, SI, số 8 bit hoặc số 16 bit	Địa chỉ dữ liệu
ES	DI	Địa chỉ chuỗi đích

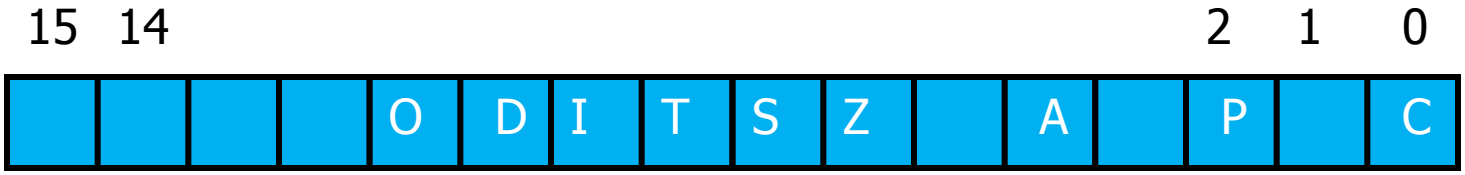

- 9 bit được sử dụng, 6 cờ trạng thái:
  - C hoặc CF (carry flag)): CF=1 khi có nhớ hoặc mượn từ MSB
  - P hoặc PF (parity flag): PF=1 (0) khi tổng số bít 1 trong kết quả là chẵn (lẻ)
  - A hoặc AF (auxilary carry flag): cờ nhớ phụ, AF=1 khi có nhớ hoặc mượn từ một số BCD thấp sang BCD cao
  - Z hoặc ZF (zero flag): ZF=1 khi kết quả bằng 0
  - S hoặc SF (Sign flag): SF=1 khi kết quả âm
  - O hoặc OF (Overflow flag): cờ tràn OF=1 khi kết quả là một số vượt ra ngoài giới hạn biểu diễn của nó trong khi thực hiện phép toán cộng trừ số có dấu

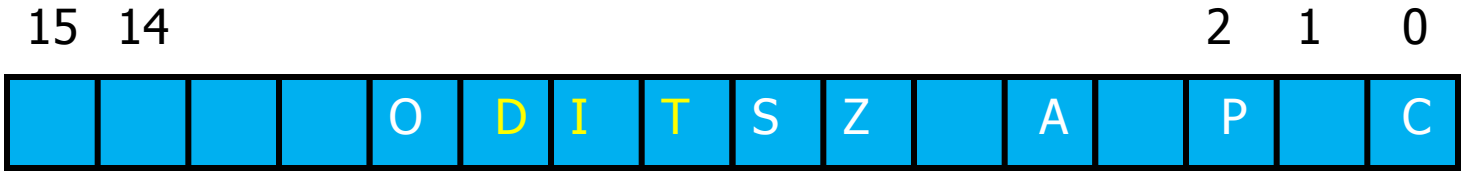

- 3 cờ điều khiển
  - ❑ T hoặc TF (trap flag)): cờ bẫy, TF=1 khi CPU làm việc ở chế độ chạy từng lệnh
  - ❑ I hoặc IF (Interrupt enable flag): cờ cho phép ngắt, IF=1 thì CPU sẽ cho phép các yêu cầu ngắt (ngắt che được) được tác động (Các lệnh: STI, CLI)
  - ❑ D hoặc DF (direction flag): cờ hướng, DF=1 khi CPU làm việc với chuỗi ký tự theo thứ tự từ phải sang trái (lệnh STD, CLD)

- Ví dụ:

$$\begin{array}{r} 80h \\ + \\ 80h \\ \hline 100h \end{array}$$

  - SF=0 vì msb trong kết quả =0
  - PF=1 vì có 0 bít của tổng bằng 1
  - ZF=1 vì kết qủa thu được là 0
  - CF=1 vì có nhớ từ bít msb trong phép cộng
  - OF=1 vì có tràn trong phép cộng 2 số âm

- 4 bytes đối với 8088 và 6 bytes đối với 8086
- Xử lý pipeline

Không có pipelining

Có pipelining

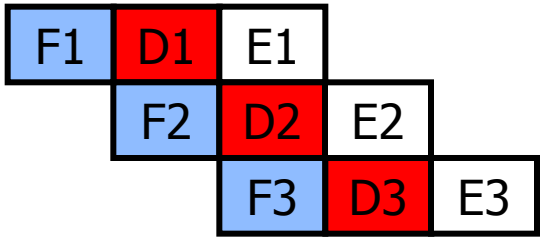

- Cấu trúc bên trong
- Mô tả tập lệnh của 8086
  - Các lệnh di chuyển dữ liệu
  - Các lệnh số học và logic
  - Các lệnh điều khiển chương trình
- Lập trình hợp ngữ với 8086

- MOV, XCHG, POP, PUSH, POPF, PUSHF, IN, OUT
- Các lệnh di chuyển chuỗi MOVS, MOVSB, MOVSW

- MOV
  - Dùng để chuyển giữa các thanh ghi, giữa 1 thanh ghi và 1 ô nhớ hoặc chuyển 1 số vào thanh ghi hoặc ô nhớ
  - Cú pháp: MOV Đích, nguồn
  - Lệnh này không tác động đến cờ
  - Ví dụ:
    - ⇨ MOV AX, BX
    - ⇨ MOV AH, 'A'
    - ⇨ MOV AL, [1234H]

- Khả năng kết hợp toán hạng của lệnh MOV

Đích / Nguồn	Thanh ghi đa năng	Thanh ghi đoạn	ô nhớ	Hằng số
Thanh ghi đa năng	YES	YES	YES	NO
Thanh ghi đoạn	YES	NO	YES	NO
Ô nhớ	YES	YES	NO	NO
Hằng số	YES	NO	YES	NO

- Lệnh XCHG
  - ❑ Dùng để hoán chuyển nội dung giữa hai thanh ghi, giữa 1 thanh ghi và 1 ô nhớ
  - ❑ Cú pháp: XCHG Đích, nguồn
  - ❑ Giới hạn: toán hạng không được là thanh ghi đoạn
  - ❑ Lệnh này không tác động đến cờ
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ XCHG AX, BX
    - ⇨ XCHG AX, [BX]

- Lệnh PUSH
  - Dùng để cất 1 từ từ thanh ghi hoặc ô nhớ vào đỉnh ngăn xếp
  - Cú pháp: PUSH Nguồn
  - Mô tả: SP=SP-2, Nguồn => {SP}
  - Giới hạn: thanh ghi 16 bit hoặc là 1 từ nhớ
  - Lệnh này không tác động đến cờ
  - Ví dụ:
    - ⇨ PUSH BX
    - ⇨ PUSH PTR[BX]

- Lệnh PUSHF
  - Cất nội dung của thanh ghi cờ vào ngăn xếp

- Ví dụ về lệnh PUSH

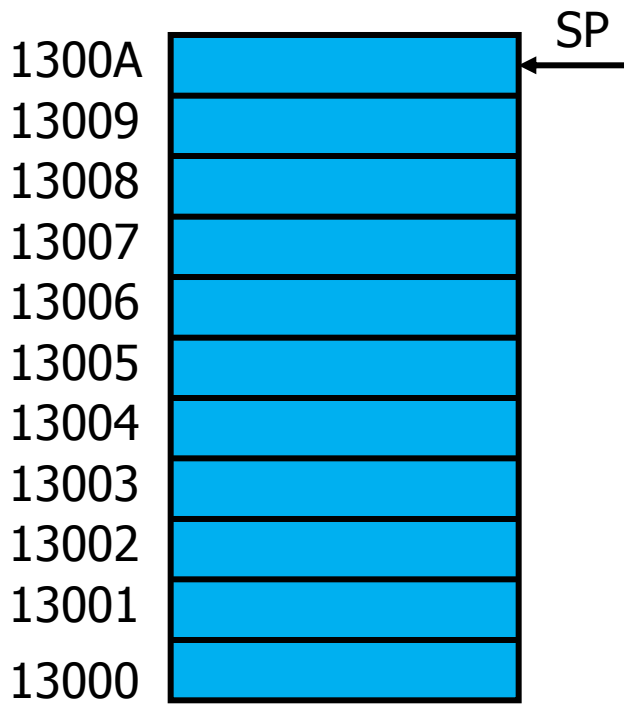

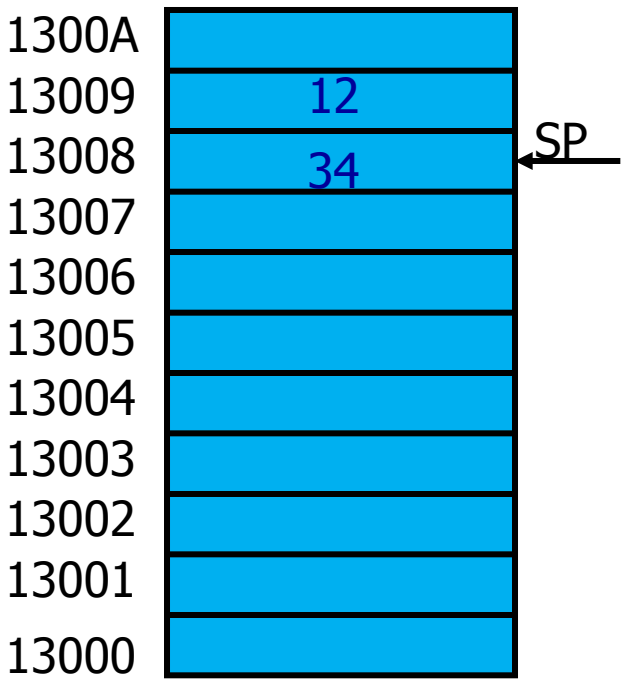

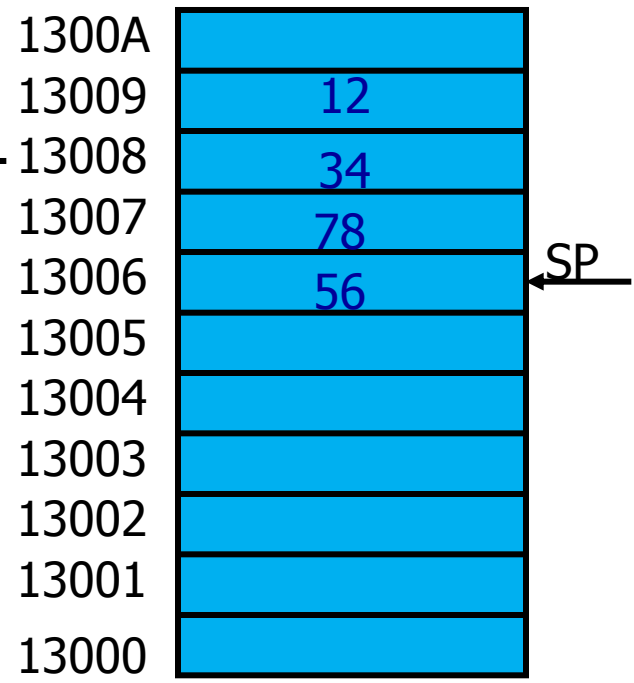

SS	1300	SS	1300	SS	1300
SP	000A	SP	0008	SP	0006
AX	1234	AX	1234	BX	7856

- Lệnh POP
  - Dùng để lấy lại 1 từ vào thanh ghi hoặc ô nhớ từ đỉnh ngăn xếp
  - Cú pháp: POP Đích
  - Mô tả: {SP} => Đích, SP=SP+2
  - Giới hạn: thanh ghi 16 bit (trừ CS) hoặc là 1 từ nhớ
  - Lệnh này không tác động đến cờ
  - Ví dụ:
    - ⇨ POP BX
    - ⇨ POP PTR[BX]
- Lệnh POPF
  - Lấy 1 từ từ đỉnh ngăn xếp rồi đưa vào thanh ghi cờ

- Ví dụ lệnh POP

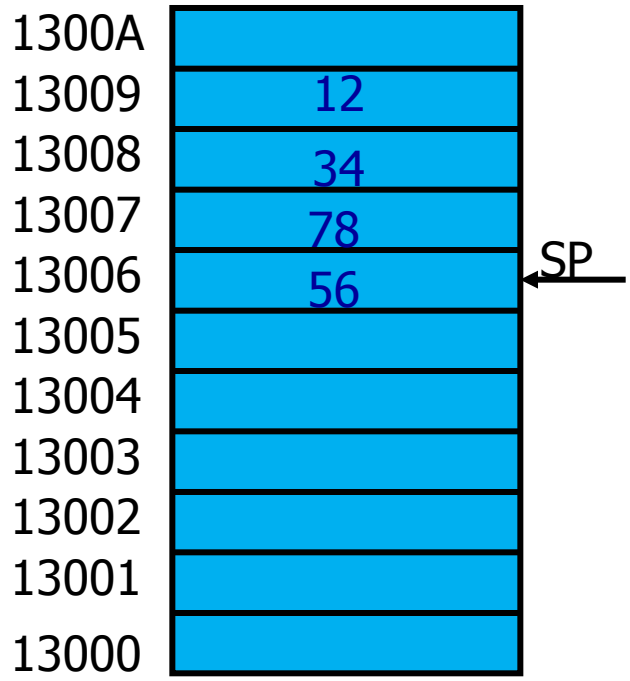

SS 1 3 0 0

SP 0 0 0 6

DX 3 2 5 4

POP DX

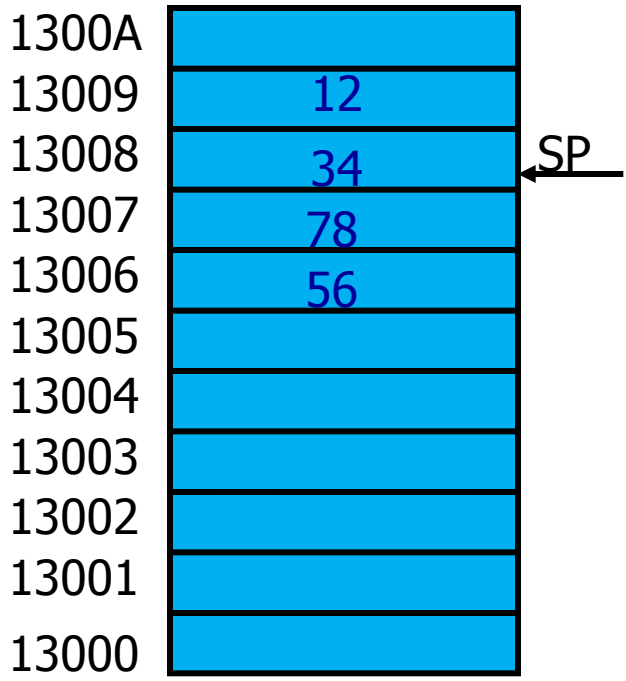

SS 1 3 0 0

SP 0 0 0 8

DX 7 8 5 6

- Lệnh IN
  - Dùng để đọc 1 byte hoặc 2 byte dữ liệu từ cổng vào thanh ghi AL hoặc AX
  - Cú pháp: IN Acc, Port
  - Lệnh này không tác động đến cờ
  - Ví dụ:
    - ⇨ IN AX, 00H
    - ⇨ IN AL, F0H
    - ⇨ IN AX, DX
- Lệnh OUT
  - Dùng để đưa 1 byte hoặc 2 byte dữ liệu từ thanh ghi AL hoặc AX ra cổng
  - Cú pháp: OUT Port, Acc
  - Lệnh này không tác động đến cờ
  - Ví dụ:
    - ⇨ OUT 00H, AX
    - ⇨ OUT F0H, AL
    - ⇨ OUT DX, AX

- Các lệnh di chuyển chuỗi MOVS, MOVSB, MOVSW
  - Dùng để chuyển một phần tử của chuỗi này sang một chuỗi khác
  - Cú pháp: MOVS chuỗi đích, chuỗi nguồn

    MOVSB

    MOVSW
  - Thực hiện:
    - ⇨ DS:SI là địa chỉ của phần tử trong chuỗi nguồn
    - ⇨ ES:DI là địa chỉ của phần tử trong chuỗi đích
    - ⇨ Sau mỗi lần chuyển SI=SI +/- 1, DI=DI +/- 1 hoặc SI=SI +/- 2, DI=DI +/- 2 tuỳ thuộc vào cờ hướng DF là 0/1
  - Lệnh này không tác động đến cờ
  - Ví dụ:
    - ⇨ MOVS byte1, byte2

- Cấu trúc bên trong
- Mô tả tập lệnh của 8086
  - ❑ Các lệnh di chuyển dữ liệu
  - ☑ Các lệnh số học và logic
  - ❑ Các lệnh điều khiển chương trình
- Lập trình hợp ngữ với 8086

- ADD, ADC, SUB, MUL, IMUL, DIV, IDIV, INC, DEC
- AND, OR, NOT, NEG, XOR
- Lệnh quay và dịch: RCL, RCR, SAL, SAR, SHL, SHR
- Lệnh so sánh: CMP, CMPS

- Lệnh ADD
  - ❑ Lệnh cộng hai toán hạng
  - ❑ Cú pháp: ADD Đích, nguồn
  - ❑ Thực hiện: Đích=Đích + nguồn
  - ❑ Giới hạn: toán hạng không được là 2 ô nhớ và thanh ghi đoạn
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ: AF, CF, OF, PF, SF, ZF
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ ADD AX, BX
    - ⇨ ADD AX, 40H

- Lệnh ADC
  - ❑ Lệnh cộng có nhớ hai toán hạng
  - ❑ Cú pháp: ADC Đích, nguồn
  - ❑ Thực hiện: Đích=Đích + nguồn+CF
  - ❑ Giới hạn: toán hạng không được là 2 ô nhớ và thanh ghi đoạn
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ: AF, CF, OF, PF, SF, ZF
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ ADC AL, 30H
- Lệnh SUB
  - ❑ Lệnh trừ
  - ❑ Cú pháp: SUB Đích, nguồn
  - ❑ Thực hiện: Đích=Đích - nguồn
  - ❑ Giới hạn: toán hạng không được là 2 ô nhớ và thanh ghi đoạn
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ: AF, CF, OF, PF, SF, ZF
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ SUB AL, 30H

- Lệnh MUL
  - ❑ Lệnh nhân số không dấu
  - ❑ Cú pháp: MUL nguồn
  - ❑ Thực hiện:
    - ⇨ AX=AL* nguồn8bit
    - ⇨ DXAX=AX*nguồn16bit
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ: CF, OF
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ MUL BL
- Lệnh IMUL
  - ❑ nhân số có dấu

- Lệnh DIV
  - ❑ Lệnh chia 2 số không dấu
  - ❑ Cú pháp: DIV nguồn
  - ❑ Thực hiện:
    - ⇨ AL = thương (AX / nguồn8bit) ; AH=dư (AX / nguồn8bit)
    - ⇨ AX = thương (DXAX / nguồn16bit) ; DX=dư (DXAX / nguồn16bit)
  - ❑ Lệnh này không thay đổi cờ
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ DIV BL
- Lệnh IDIV
  - ❑ chia 2 số có dấu

- Lệnh INC
  - Lệnh cộng 1 vào toán hạng là thanh ghi hoặc ô nhớ
  - Cú pháp: INC Đích
  - Thực hiện: Đích=Đích + 1
  - Lệnh này thay đổi cờ: AF, OF, PF, SF, ZF
  - Ví dụ:
    - ⇨ INC AX
- Lệnh DEC
  - Lệnh trừ 1 từ nội dung một thanh ghi hoặc ô nhớ
  - Cú pháp: DEC Đích
  - Thực hiện: Đích=Đích - 1
  - Lệnh này thay đổi cờ: AF, OF, PF, SF, ZF
  - Ví dụ:
    - ⇨ DEC [BX]

- Lệnh AND
  - ❑ Lệnh AND logic 2 toán hạng
  - ❑ Cú pháp: AND Đích, nguồn
  - ❑ Thực hiện: Đích=Đích And nguồn
  - ❑ Giới hạn: toán hạng không được là 2 ô nhớ hoặc thanh ghi đoạn
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ: PF, SF, ZF và xoá cờ CF, OF
  - ❑ Ví dụ:
    - ⇨ AND BL, 0FH
- Lệnh XOR, OR: tương tự như lệnh AND

- Lệnh NOT: đảo từng bit của toán hạng
- Lệnh NEG: xác định số bù 2 của toán hạng

- Lệnh CMP
  - Lệnh so sánh 2 byte hoặc 2 từ
  - Cú pháp: CMP Đích, nguồn
  - Thực hiện:
    - ⇨ Đích = nguồn : CF=0 ZF=1
    - ⇨ Đích> nguồn : CF=0 ZF=0
    - ⇨ Đích < nguồn : CF=1 ZF=0
  - Giới hạn: toán hạng phải cùng độ dài và không được là 2 ô nhớ
- Lệnh CMPS
  - Dùng để so sánh từng phần tử của 2 chuỗi có các phần tử cùng loại
  - Cú pháp: CMPS chuỗi đích, chuỗi nguồn

    CMPSB

    CMPSW
  - Thực hiện:
    - ⇨ DS:SI là địa chỉ của phần tử trong chuỗi nguồn
    - ⇨ ES:DI là địa chỉ của phần tử trong chuỗi đích
    - ⇨ Sau mỗi lần so sánh SI=SI +/- 1, DI=DI +/- 1 hoặc SI=SI +/- 2, DI=DI +/- 2 tuỳ thuộc vào cờ hướng DF là 0/1
  - Cập nhật cờ AF, CF, OF, PF, SF, ZF

- Lệnh RCL
  - Lệnh quay trái thông qua cờ nhớ
  - Cú pháp: RCL Đích, CL (với số lần quay lớn hơn 1)
    RCL Đích, 1
    RCL Đích, Số lần quay (80286 trở lên)
  - Thực hiện: quay trái đích CL lần
  - Đích là thanh ghi (trừ thanh ghi đoạn) hoặc ô nhớ
  - Lệnh này thay đổi cờ: CF, OF

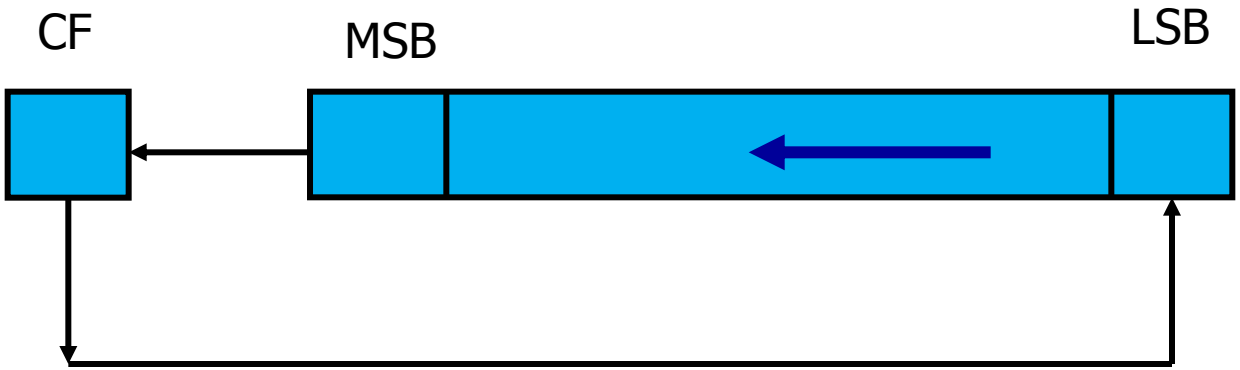

- Lệnh RCR
  - Lệnh quay phải thông qua cờ nhớ

- Lệnh ROL
  - Lệnh quay trái
  - Cú pháp: ROL Đích, CL (với số lần quay lớn hơn 1)
    ROL Đích, 1
    ROL Đích, Số lần quay (80286 trở lên)
  - Thực hiện: quay trái đích CL lần
  - Đích là thanh ghi (trừ thanh ghi đoạn) hoặc ô nhớ
  - Lệnh này thay đổi cờ: CF, OF

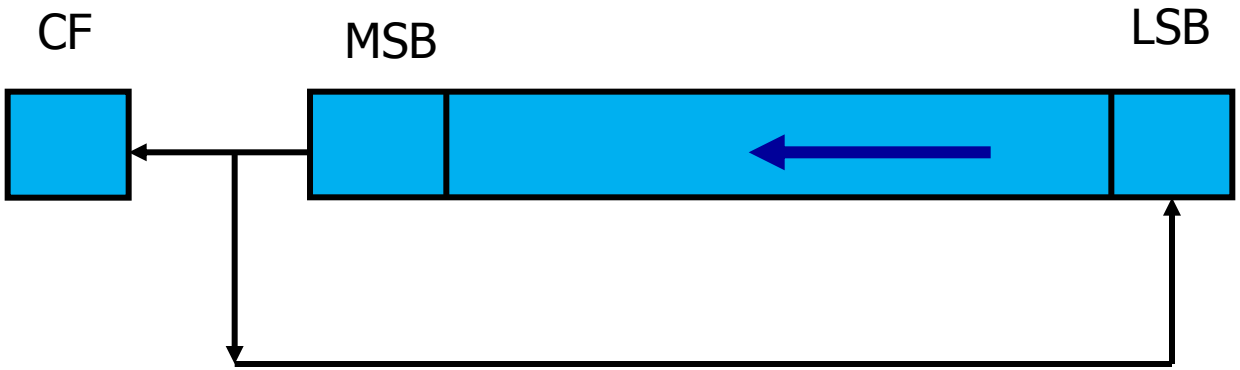

- Lệnh ROR
  - Lệnh quay phải

- Lệnh SAL
  - Lệnh dịch trái số học
  - Cú pháp: SAL Đích, CL (với số lần dịch lớn hơn 1)

    SAL Đích, 1

    SAL Đích, số lần dịch (80286 trở lên)

  - Thực hiện: dịch trái đích CL bit tương đương với Đích=Đích*2^{CL}
  - Lệnh này thay đổi cờ SF, ZF, PF

- Lệnh SHL
  - Lệnh dịch trái logic tương tự như SAL

- Lệnh SAR
  - ❑ Lệnh dịch phải số học
  - ❑ Cú pháp: SAR Đích, CL (với số lần dịch lớn hơn 1)

    SAR Đích, 1

    hoặc SAR Đích, số lần dịch (80286 trở lên)
  - ❑ Thực hiện: dịch phải đích CL bit
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ SF, ZF, PF, CF mang giá trị của MSB

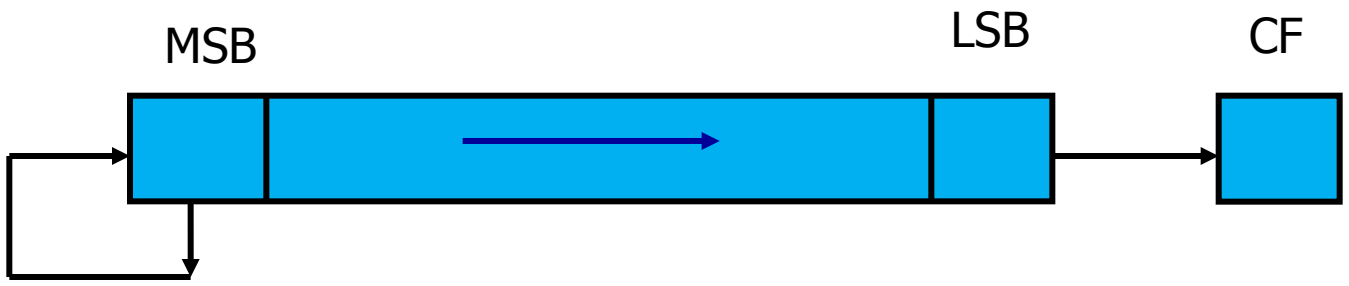

- Lệnh SHR
  - ❑ Lệnh dịch phải logic
  - ❑ Cú pháp: SHR Đích, CL (với số lần dịch lớn hơn 1)

    SHR Đích, 1

    hoặc SHR Đích, số lần dịch (80286 trở lên)
  - ❑ Thực hiện: dịch phải đích CL bit
  - ❑ Lệnh này thay đổi cờ SF, ZF, PF, CF mang giá trị của LSB

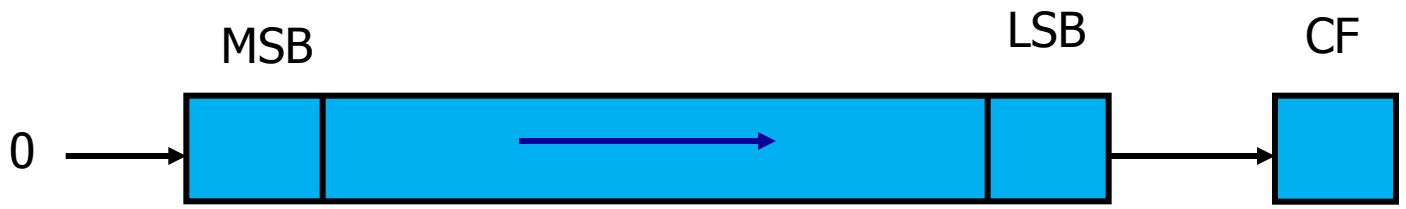

Chú ý:
Trong các lệnh dịch và quay, toán hạng không được là thanh ghi đoạn

- Cấu trúc bên trong
- Mô tả tập lệnh của 8086
  - ❑ Các lệnh di chuyển dữ liệu
  - ❑ Các lệnh số học và logic
  - ☑ Các lệnh điều khiển chương trình
    - ⇨ Lệnh nhảy không điều kiện: JMP
    - ⇨ Lệnh nhảy có điều kiện JE, JG, JGE, JL, JLE...
    - ⇨ Lệnh lặp LOOP
    - ⇨ Lệnh gọi chương trình con CALL
    - ⇨ Lệnh gọi chương trình con phục vụ ngắt INT và IRET
- Lập trình hợp ngữ với 8086

- Dùng để nhảy tới một địa chỉ trong bộ nhớ
- 3 loại: nhảy ngắn, gần và xa
  - ❑ Lệnh nhảy ngắn (short jump)
    - ⇨ Độ dài lệnh 2 bytes:

    - ⇨ Phạm vi nhảy: -128 đến 127 bytes so với lệnh tiếp theo lệnh JMP
    - ⇨ Thực hiện: IP=IP + độ lệch
    - ⇨ Ví dụ:

```
        XOR BX, BX
Nhan: MOV AX, 1
        ADD AX, BX
        JMP SHORT Nhan
```

❑ Lệnh nhảy gần (near jump)

⇨ Phạm vi nhảy: ± 32 Kbytes so với lệnh tiếp theo lệnh JMP

⇨ Ví dụ:

```
        XOR BX, BX
Nhan:   MOV AX, 1
        ADD AX, BX
        JMP NEAR Nhan
```

```
        XOR CX, CX
        MOV AX, 1
        ADD AX, BX
        JMP NEAR PTR BX
```

```
        XOR CX, CX
        MOV AX, 1
        ADD AX, BX
        JMP WORD PTR [BX]
```

Thực hiện: IP=IP+ độ lệch

IP=BX

IP=[BX+1] [BX]

Nhảy gián tiếp

❑ Lệnh nhảy xa (far jump)

⇨ Độ dài lệnh 5 bytes đối với nhảy tới nhãn:

⇨ Phạm vi nhảy: nhảy trong 1 đoạn mã hoặc nhảy sang đoạn mã khác

⇨ Ví dụ:

```
EXTRN   Nhan: FAR
Next: MOV AX, 1
      ADD AX, BX
      JMP FAR PTR Next
      ........
      JMP  FAR Nhan
```

Thực hiện: IP=IP của nhãn
CS=CS của nhãn

```
XOR CX, CX
MOV AX, 1
ADD AX, BX
JMP DWORD PTR [BX]
```

IP = [BX+1][BX]
CS= [BX+3][BX+2]

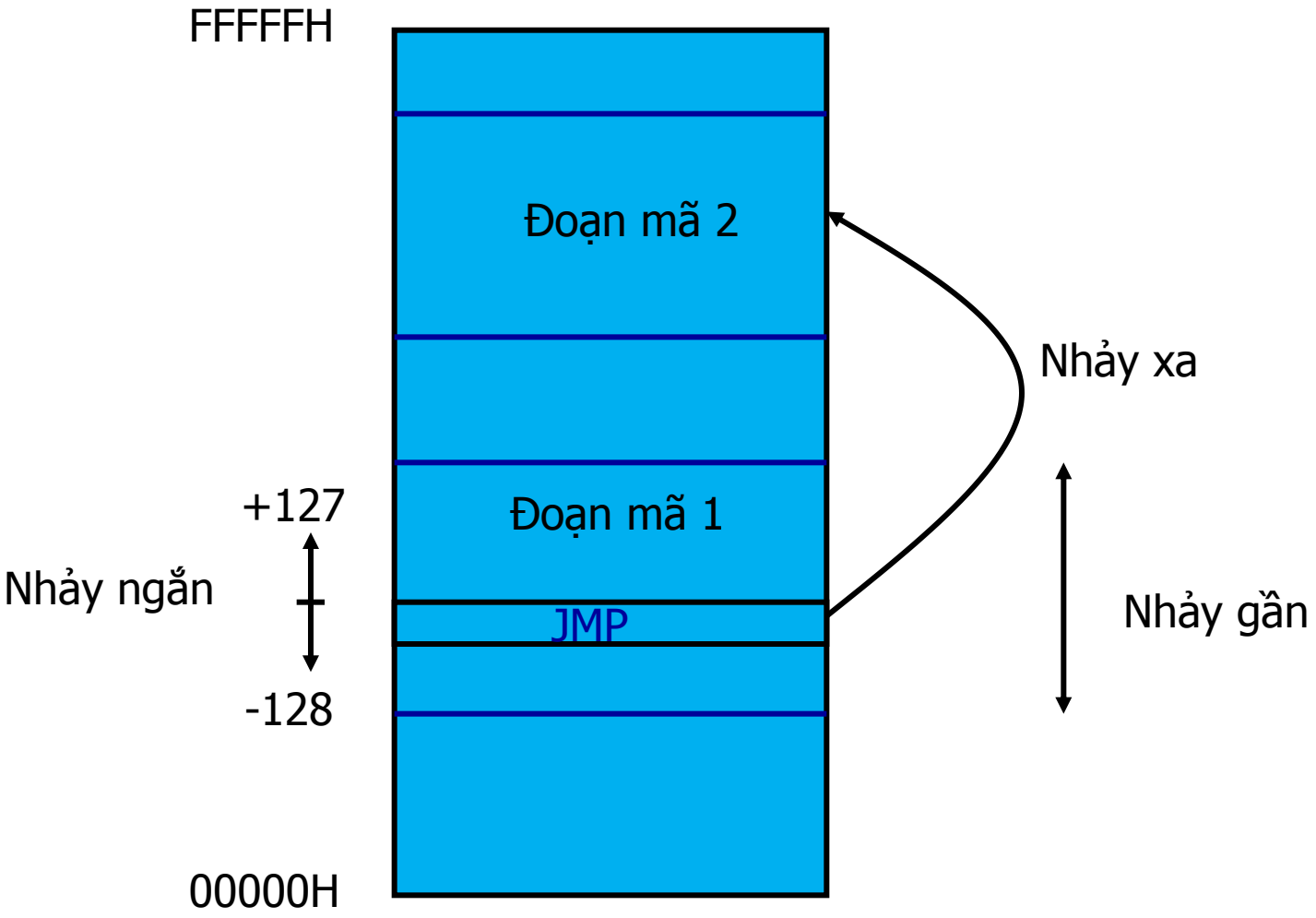
FFFFFH
Đoạn mã 2
Nhảy xa
+127
Đoạn mã 1
Nhảy ngắn
JMP
Nhảy gần
-128
00000H

- JE or JZ, JNE or JNZ, JG, JGE, JL, JLE (dùng cho số có dấu) và JA, JB, JAE, JBE (dùng cho số không dấu) ...
- Nhảy được thực hiện phụ thuộc vào các cờ
- Là các lệnh nhảy ngắn
- Ví dụ:

```
Nhan1: XOR BX, BX
Nhan2: MOV AX, 1
       CMP AL, 10H
       JNE Nhan1
       JE  Nhan2
```

Thực hiện: IP=IP + độ dịch

- LOOP, LOOPE/LOOPZ, LOOPNE/LOOPNZ
- Là lệnh phối hợp giữa DEC CX và JNZ

```
        XOR AL, AL
        MOV CX, 16
Lap:    INC AL
        LOOP Lap
```

Lặp đến khí CX=0

```
        XOR AL, AL
        MOV CX, 16
Lap:    INC AL
        CMP AL, 10
        LOOPE Lap
```

Lặp đến khí CX=0
hoặc AL<>10

```
        XOR AL, AL
        MOV CX, 16
Lap:    INC AL
        CMP AL, 10
        LOOPNE Lap
```

Lặp đến khí CX=0
hoặc AL=10

- Dùng để gọi chương trình con
- Có 2 loại: CALL gần và CALL xa
  - ❑ CALL gần (near call): tương tự như nhảy gần
    - ⇨Gọi chương trình con ở trong cùng một đoạn mã

```
Tong  PROC NEAR
      ADD AX, BX
      ADD AX, CX
      RET
Tong ENDP
...
      CALL Tong
```

Cất IP vào ngăn xếp
IP=IP + dịch chuyển
RET: lấy IP từ ngăn xếp

```
Tong  PROC NEAR
      ADD AX, BX
      ADD AX, CX
      RET
Tong ENDP
...
MOV BX, OFFSET Tong
      CALL BX
```

Cất IP vào ngăn xếp
IP= BX
RET: lấy IP từ ngăn xếp

```
CALL WORD PTR [BX]
```

Cất IP vào ngăn xếp
IP= [BX+1] [BX]
RET: lấy IP từ ngăn xếp

❑ CALL xa (far call): tương tự như nhảy xa

⇨Gọi chương trình con ở ngoài đoạn mã

```
Tong  PROC FAR
      ADD AX, BX
      ADD AX, CX
      RET
Tong ENDP
...
   CALL Tong
```

Cất CS vào ngăn xếp
Cất IP vào ngăn xếp
IP=IP của Tong
CS =CS của Tong
RET: lấy IP từ ngăn xếp
lấy CS từ ngăn xếp

```
CALL DWORD PTR [BX]
```

Cất CS vào ngăn xếp
Cất IP vào ngăn xếp
IP = [BX+1][BX]
CS= [BX+3][BX+2]
RET: lấy IP từ ngăn xếp
lấy CS từ ngăn xếp

- INT gọi chương trình con phục vụ ngắt (CTCPVN)
- Bảng vector ngắt: 1 Kbytes 00000H đến 003FF H
  - 256 vector ngắt
  - 1 vector 4 bytes, chứa IP và CS của CTCPVN
  - 32 vector đầu dành riêng cho Intel
  - 224 vector sau dành cho người dùng

- Cú pháp: INT Number
- Ví dụ: INT 21H gọi CTCPVN của DOS

- Thực hiện INT:
  - Cất thanh ghi cờ vào ngăn xếp
  - IF=0 (cấm các ngắt khác tác động), TF=0 (chạy suốt)
  - Cất CS vào ngăn xếp
  - Cất IP vào ngăn xếp
  - IP=[N*4], CS=[N*4+2]
- Gặp IRET:
  - Lấy IP từ ngăn xếp
  - Lấy CS từ ngăn xếp
  - Lấy thanh ghi cờ từ ngăn xếp

- Cấu trúc bên trong
- Mô tả tập lệnh của 8086
- Lập trình hợp ngữ 8086

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
  - Cú pháp của chương trình hợp ngữ
  - Dữ liệu cho chương trình
  - Biến và hằng
  - Khung của một chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

```
1.  .Model Small
2.  .Stack 100
3.  .Data
4.          Tbao DB 'Chuoi da sap xep:', 10, 13
5.          MGB DB 'a', 'Y', 'G', 'T', 'y', 'Z', 'U', 'B', 'D', 'E',
6.              DB '$'
7.  .Code
8.  MAIN Proc
9.          MOV AX, @Data                   ;khoi dau DS
10.         MOV DS, AX
11.         MOV BX, 10                      ;BX: so phan tu cua mang
12.         LEA     DX, MGB                 ;DX chi vao dau mang byte
13.         DEC     BX                      ;so  vong so sanh phai lam
14. LAP:    MOV SI, DX                      ; SI chi vao dau mang
15.         MOV     CX, BX                  ; CX so lan so cua vong so
16.         MOV     DI, SI                  ;gia su ptu dau la max
17.         MOV     AL, [DI]                ;AL chua phan tu max
18. TIMMAX:
19.         INC SI                          ;chi vao phan tu ben canh
20.         CMP     [SI], AL                ; phan tu moi > max?
21.         JNG     TIEP                    ;khong, tim max
22.         MOV     DI, SI                  ; dung, DI chi vao max
23.       MOV AL, [DI]                      ;AL chua phan tu max
24. TIEP:  LOOP TIMMAX                      ;tim max cua mot vong so
25.         CALL  DOICHO                    ;doi cho max voi so moi
26.         DEC     BX                      ;so vong so con lai
27.         JNZ     LAP                     ;lam tiep vong so moi
28.         MOV   AH, 9                     ; hien thi chuoi da sap xep
29.         MOV     DX, Tbao
30.         INT     21H
31.         MOV     AH, 4CH                 ;ve DOS
32.         INT     21H
33. MAIN    Endp
34. DOICHO Proc
35.         PUSH AX
36.         MOV     AL, [SI]
37.         XCHG    AL, [DI]
38.         MOV     [SI], AL
39.         POP     AX
40.         RET
41. DOICHO Endp
42.         END MAIN
```

khai báo kiểu kích thước bộ nhớ

khai báo đoạn ngăn xếp

khai báo đoạn dữ liệu

khai báo đoạn mã lệnh

bắt đầu chương trình chính

chú thích bắt đầu bằng dấu ;

kết thúc chương trình chính

bắt đầu chương trình con

kết thúc đoạn mã

- Tên Mã lệnh Các toán hạng ; chú giải
- Chương trình dịch không phân biệt chữ hoa, chữ thường
- Trường tên:
  - chứa các nhãn, tên biến, tên thủ tục
  - độ dài: 1 đến 31 ký tự
  - tên không được có dấu cách, không bắt đầu bằng số
  - được dùng các ký tự đặc biệt: ? . @ _ $ %
  - dấu . phải được đặt ở vị trí đầu tiên nếu sử dụng

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
  - ❑ Cú pháp của chương trình hợp ngữ
  - ☑ Dữ liệu cho chương trình
  - ❑ Biến và hằng
  - ❑ Khung của một chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

- Dữ liệu:
  - các số hệ số 2: 0011B
  - hệ số 10: 1234
  - hệ số 16: 1EF1H, 0ABBAH
  - Ký tự, chuỗi ký tự: ‘A’, ‘abcd’

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
  - ❑ Cú pháp của chương trình hợp ngữ
  - ❑ Dữ liệu cho chương trình
  - ☑ Biến và hằng
  - ❑ Khung của một chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

- DB (define byte): định nghĩa biến kiểu byte
- DW (define word): định nghĩa biến kiểu từ
- DD (define double word): định nghĩa biến kiểu từ kép

- Biến byte:
  - Tên DB gia_trị_khởi đầu
  - Ví dụ:
    - ⇨ B1 DB 4
    - ⇨ B1 DB ?
    - ⇨ C1 DB '$'
    - ⇨ C1 DB 34

```
MOV AL, B1

LEA BX, B1
MOV AL, [BX]
```

- Biến từ:
  - Tên DW gia_trị_khởi đầu
  - Ví dụ:
    - ⇨W1 DW 4
    - ⇨W2 DW ?
- Biến mảng:
  - M1 DB 4, 5, 6, 7, 8, 9
  - M2 DB 100 DUP(0)
  - M3 DB 100 DUP(?)
  - M4 DB 4, 3, 2, 2 DUP (1, 2 DUP(5), 6)
  - M4 DB 4, 3, 2, 1, 5, 5, 6, 1, 5, 5, 6

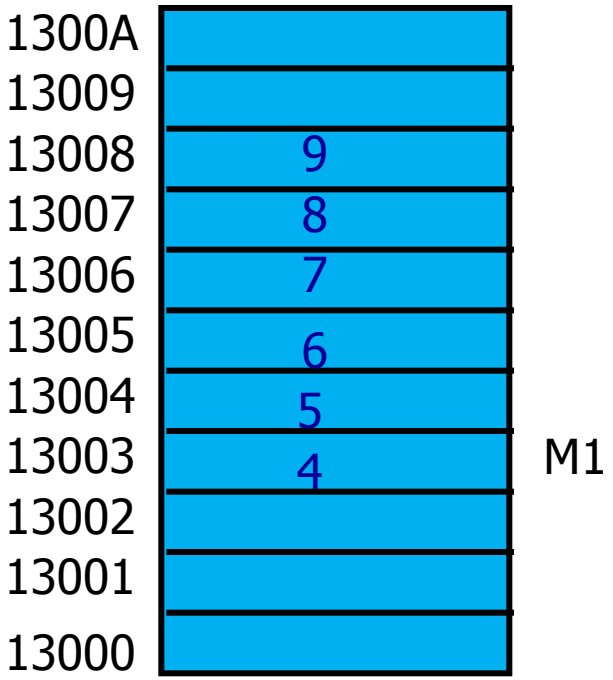

- Biến mảng 2 chiều:

$$\begin{pmatrix} 1 & 6 & 3 \\ 4 & 2 & 5 \end{pmatrix}$$

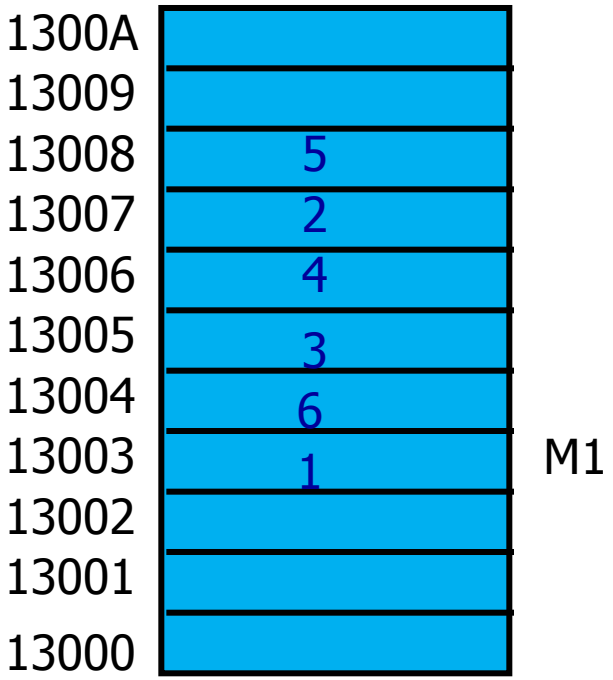

- M1 DB 1, 6, 3
  DB 4, 2, 5

- M2 DB 1, 4
  DB 6, 2
  DB 3, 5

```
MOV AL, M1 ; copy 1 vao AL
MOV AH, M1[2]
MOV BX, 1
MOV SI, 1
MOV CL, M1[BX+SI]
MOV AX, Word Ptr M1[BX+SI+2]
MOV DL, M1[BX][SI]
```

- Biến kiểu xâu ký tự
  - STR1 DB 'string'
  - STR2 DB 73h, 74h, 72h, 69h, 6Eh, 67h
  - STR3 DB 73h, 74h, 'r', 'i', 6Eh, 67h

- Hằng có tên
  - Có thể khai báo hằng ở trong chương trình
  - Thường được khai báo ở đoạn dữ liệu
  - Ví dụ:
    - ⇨ CR EQU 0Dh ;CR là carriage return
    - ⇨ LF EQU 0Ah ; LF là line feed
    - ⇨ CHAO EQU 'Hello'

    - ⇨ MSG DB CHAO, '$'

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
  - ❑ Cú pháp của chương trình hợp ngữ
  - ❑ Dữ liệu cho chương trình
  - ❑ Biến và hằng
  - ☑ Khung của một chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

- Khai báo quy mô sử dụng bộ nhớ
  - .MODEL Kiểu kích thước bộ nhớ
  - Ví dụ: .Model Small

Kiểu	Mô tả
Tiny (hẹp)	**mã lệnh và dữ liệu gói gọn trong một đoạn**
Small (nhỏ)	**mã lệnh nằm trong 1 đoạn, dữ liệu 1 đoạn**
Medium (tB)	**mã lệnh nằm trong nhiều đoạn, dữ liệu 1 đoạn**
Compact (gọn)	**mã lệnh nằm trong 1 đoạn, dữ liệu trong nhiểu đoạn**
Large (lớn)	**mã lệnh nằm trong nhiều đoạn, dữ liệu trong nhiều đoạn, không có mảng nào lớn hơn 64 K**
Huge (đồ sộ)	**mã lệnh nằm trong nhiều đoạn, dữ liệu trong nhiều đoạn, các mảng có thể lớn hơn 64 K**

- Khai báo đoạn ngăn xếp
  - .Stack kích thuớc (bytes)
  - Ví dụ:
    - ⇨ .Stack 100 ; khai báo stack có kích thước 100 bytes
  - Giá trị ngầm định 1KB

- Khai báo đoạn dữ liệu:
  - .Data
  - Khai báo các biến và hằng

- Khai báo đoạn mã
  - .Code

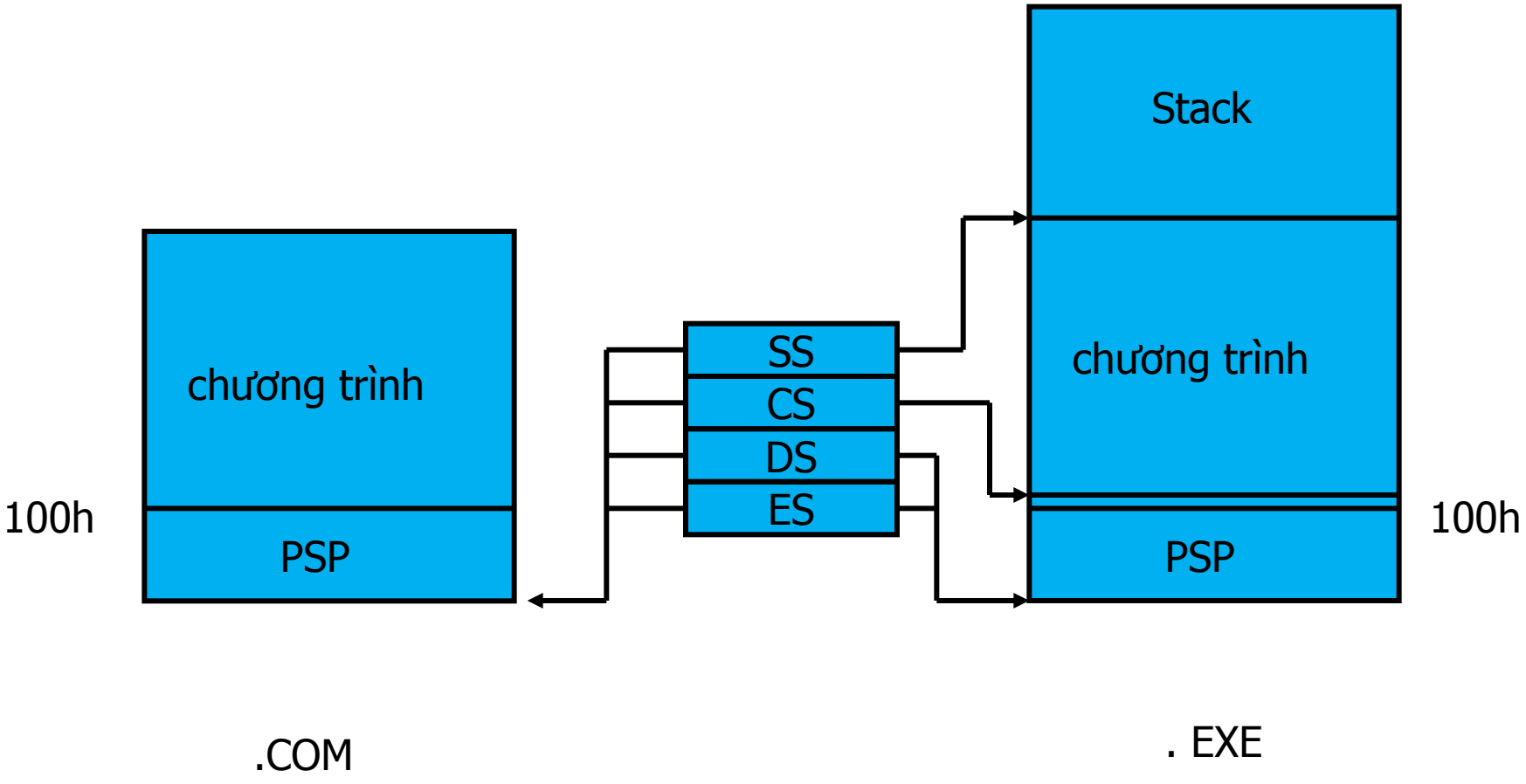
Stack
chương trình
chương trình
SS
CS
DS
ES
100h
PSP
PSP
100h
.COM
. EXE

- Khung của chương trình hợp ngữ để dịch ra file .EXE

```
.Model   Small
.Stack   100
.Data
         ;các định nghĩa cho biến và hằng
.Code
MAIN     Proc
         ;khới đầu cho DS
         MOV     AX, @data
         MOV     DS, AX
         ;các lệnh của chương trình
         ;trở về DOS dùng hàm 4CH của INT 21H
         MOV     AH, 4CH
         INT     21H
MAIN     Endp
         ;các chương trình con nếu có
END MAIN
```

- Chương trình Hello.EXE

```
.Model      Small
.Stack      100
.Data
            CRLF        DB          13,10,'$'
            MSG         DB          'Hello! $'
.Code
MAIN        Proc
            ;khới đầu cho DS
            MOV         AX, @data
            MOV         DS, AX
            ;về đầu dòng mới dùng hàm 9 của INT 21H
            MOV         AH,9
            LEA         DX, CRLF
            INT         21H
            ;Hiển thị lời chào dùng hàm 9 của INT 21H
            MOV         AH,9
            LEA         DX, MSG
            INT         21H
            ;về đầu dòng mới dùng hàm 9 của INT 21H
            MOV         AH,9
            LEA         DX, CRLF
            INT         21H
            ;trở về DOS dùng hàm 4CH của INT 21H
            MOV         AH, 4CH
            INT         21H
MAIN        Endp
            END MAIN
```

- Khung của chương trình hợp ngữ để dịch ra file .COM

```
.Model    Tiny
.Code
          ORG      100h
START: JMP         CONTINUE
          ;các định nghĩa cho biến và hằng
CONTINUE:
MAIN      Proc
          ;các lệnh của chương trình
          INT      20H       ;trở về DOS
MAIN      Endp
          ;các chương trình con nếu có
END START
```

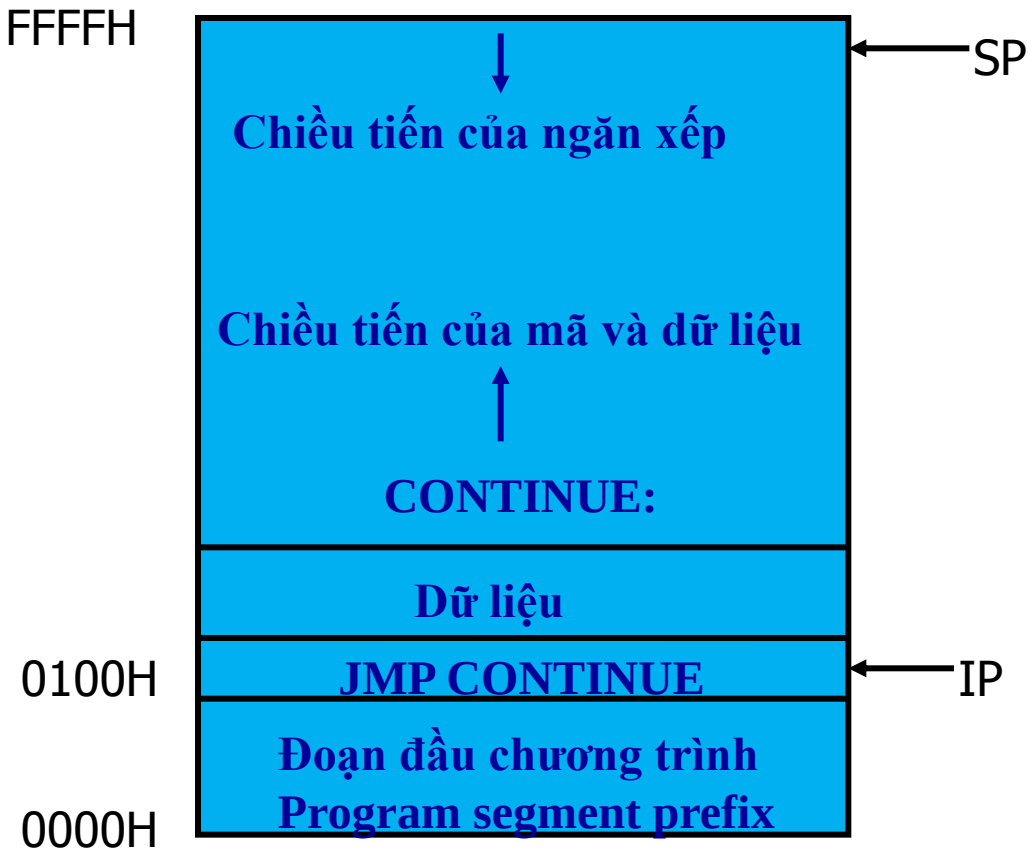
FFFFH
SP
Chiều tiến của ngăn xếp
Chiều tiến của mã và dữ liệu
CONTINUE:
Dữ liệu
0100H
JMP CONTINUE
IP
Đoạn đầu chương trình
Program segment prefix
0000H

- Chương trình Hello.COM

```
.Model      Tiny
.Code
            ORG       100H
START: JMP CONTINUE
            CRLF      DB        13,10,'$'
            MSG       DB        'Hello! $'
CONTINUE:
MAIN        Proc
            ;về đầu dòng mới dùng hàm 9 của INT 21H
            MOV       AH,9
            LEA       DX, CRLF
            INT       21H
            ;Hiển thị lời chào dùng hàm 9 của INT 21H
            MOV       AH,9
            LEA       DX, MSG
            INT       21H
            ;về đầu dòng mới dùng hàm 9 của INT 21H
            MOV       AH,9
            LEA       DX, CRLF
            INT       21H
            ;trở về DOS
            INT       20H
MAIN        Endp
            END START
```

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

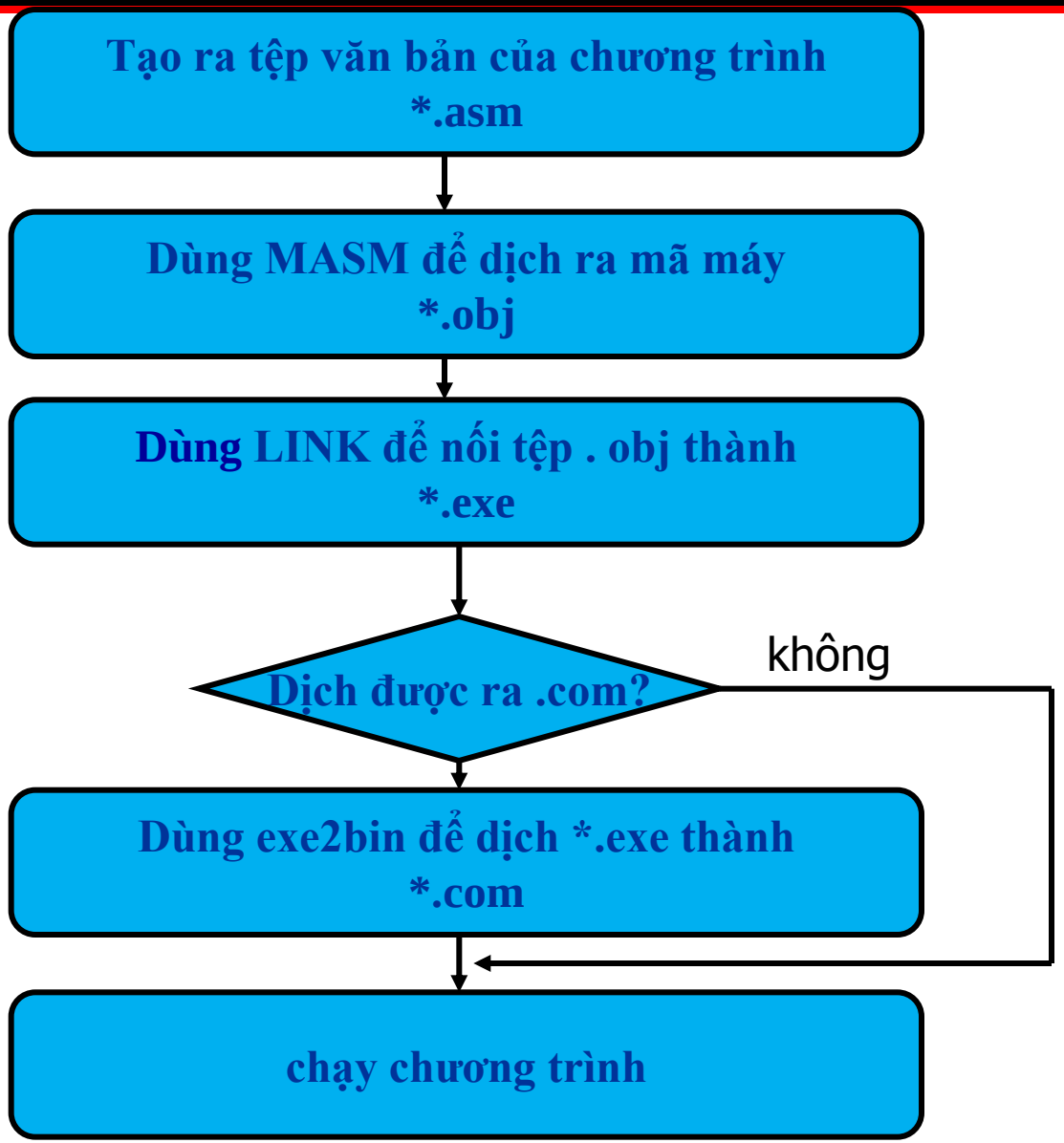
Tạo ra tệp văn bản của chương trình
*.asm
Dùng MASM để dịch ra mã máy
*.obj
Dùng LINK để nối tệp . obj thành
*.exe
Dịch được ra .com?
không
Dùng exe2bin để dịch *.exe thành
*.com
chạy chương trình

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
  - ❑ Cấu trúc lựa chọn
  - ❑ Cấu trúc lặp
- Một số chương trình cụ thể

- If (điều_kiện) then (công_việc)
- Ví dụ: Gán cho BX giá trị tuyệt đối của AX

```
; If AX<0
CMP         AX, 0                ; AX<0 ?
JNL End_if                       ; không, thoát ra

; then
NEGAX                            ; đúng, đảo dấu
End_if: MOV      BX, AX          ;gán
```

- If (điều_kiện) then (công_việc1)
  else (công_việc2)
- Ví dụ: if AX<BX then CX=0 else CX=1

```
        ; if AX<BX
        CMP         AX, BX      ; AX<BX ?
        JL          Then_       ; đúng, CX=0

        ;else
        MOV         CX, 1       ; sai, CX=1
        JMP         End_if
Then_:  MOV         CX, 0;
End_if:
```

- case Biểu thức

  Giá trị 1: công việc 1

  Giá trị 2: công việc 2

  ...

  Giá trị N: công việc N

  End Case

- Ví dụ:

Nếu AX<0 thì CX=-1
Nếu AX=0 thì CX=0
Nếu AX>0 thì CX=1

```
      CMP       AX, 0      ;
      JL        AM         ; AX<0
      JE        Khong      ; AX=0
      JG        DUONG      ; AX>0
AM:   MOV       CX, -1
      JMP       End_case

Khong:  MOV     CX, 0
        JMP     End_case

DUONG: MOV      CX, 1
End_case:
```

- for (số lần lặp) do (công việc)

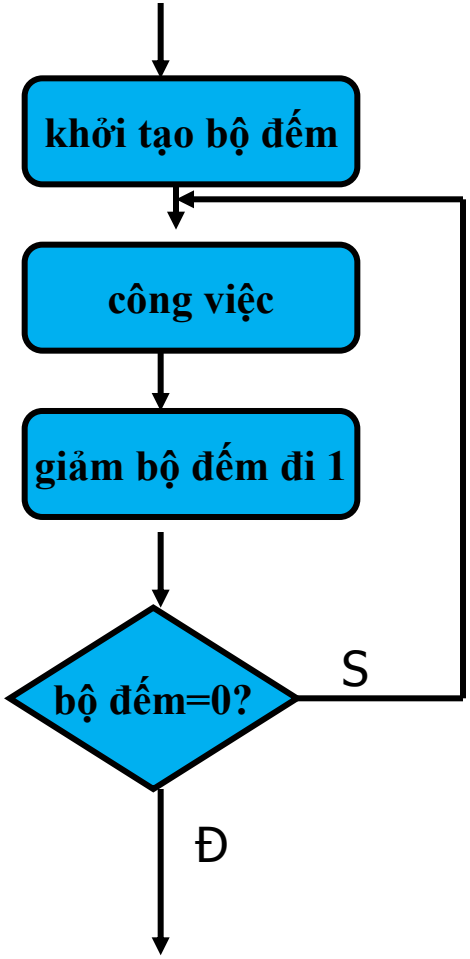

ví dụ: Hiển thị một dòng ký tự $ trên màn hình

```
      MOV   CX, 80          ;số lần lặp
      MOV   AH,2            ;hàm hiển thị
      MOV   DL,'$'          ;DL chứa ký tự cần hiển thị
HIEN: INT       21H         ; Hiển thị
          LOOP   HIEN
End_for
```

- while (điều kiện) do (công việc)

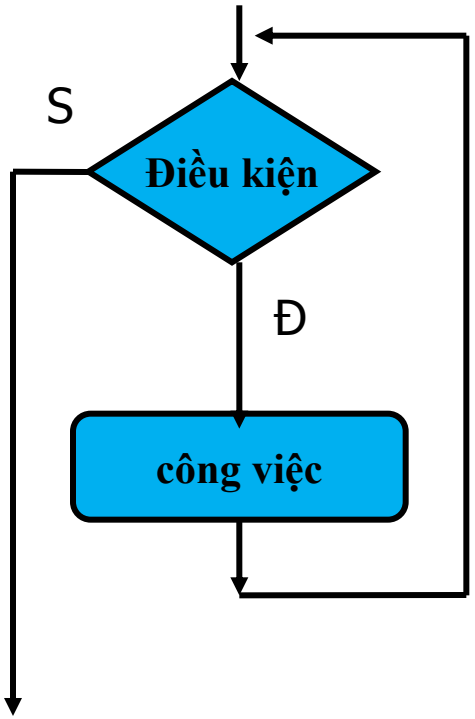

ví dụ: đếm số ký tự đọc được từ bàn phím, khi gặp ký tự CR thì thôi

```
      XOR CX, CX          ;CX=0
      MOV  AH,1           ;hàm đọc ký tự từ bàn phím
TIEP:
      INT   21H           ; đọc một ký tự vào AL
      CMP   AL, 13        ; đọc CR?
      JE  End_while       ; đúng, thoát
      INC    CX           ; sai, thêm 1 ký tự vào tổng
      JMP    TIEP         ; đọc tiếp
End_while:
```

- Repeat (công việc) until (điều kiện)

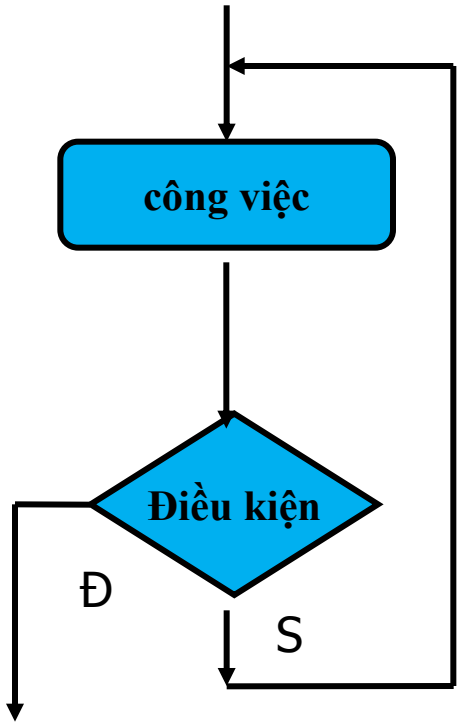

ví dụ: đọc từ bàn phím cho tới khi gặp ký tự CR thì thôi

```
      MOV   AH,1            ;hàm đọc ký tự từ bàn phím
TIEP:
      INT   21H             ; đọc một ký tự vào AL
      CMP   AL, 13          ; đọc CR?
      JNE   TIEP            ; chưa, đọc tiếp
End_:
```

- Giới thiệu khung của chương trình hợp ngữ
- Cách tạo và chạy một chương trình hợp ngữ trên máy IBM PC
- Các cấu trúc lập trình cơ bản thực hiện bằng hợp ngữ
- Một số chương trình cụ thể

- 2 cách:
  - ❑ Dùng lệnh IN, OUT để trao đổi với các thiết bị ngoại vi
    - ⇨ phức tạp vì phải biết địa chỉ cổng ghép nối thiết bị
    - ⇨ Các hệ thống khác nhau có địa chỉ khác nhau
  - ❑ Dùng các chương trình con phục vụ ngắt của DOS và BIOS
    - ⇨ đơn giản, dễ sử dụng
    - ⇨ không phụ thuộc vào hệ thống
- Ngắt 21h của DOS:
  - ❑ Hàm 1: đọc 1 ký tự từ bàn phím
    - ⇨ Vào: AH=1
    - ⇨ Ra: AL=mã ASCII của ký tự, AL=0 khi ký tự là phím chức năng
  - ❑ Hàm 2: hiện 1 ký tự lên màn hình
    - ⇨ Vào: AH=2
      DL=mã ASCII của ký tự cần hiển thị
  - ❑ Hàm 9: hiện chuỗi ký tự với $ ở cuối lên màn hình
    - ⇨ Vào: AH=9
      DX=địa chỉ lệch của chuỗi ký tự cần hiển thị
  - ❑ Hàm 4CH: kết thúc chương trình loại .exe
    - ⇨ Vào: AH=4CH

- Ví dụ 1: Lập chương trình yêu cầu người sử dụng gõ vào một chữ cái thường và hiển thị dạng chữ hoa và mã ASCII dưới dạng nhị phân của chữ cái đó lên màn hình
  - Ví dụ:
    - ⇨ Hay nhap vao mot chu cai thuong: a
    - ⇨ Mã ASCII dưới dạng nhị phân của a la: 11000001
    - ⇨ Dang chu hoa cua a la: A

- Ví dụ 2: Đọc từ bàn phím một số hệ hai (dài nhất là 16 bit), kết quả đọc được để tại thanh ghi BX. Sau đó hiện nội dung thanh ghi BX ra màn hình.

- Ví dụ 3: Nhập một dãy số 8 bit ở dạng thập phân, các số cách nhau bằng 1 dấu cách và kết thúc bằng phím Enter. Sắp xếp dãy số theo thứ tự tăng dần và in dãy số đã sắp xếp ra màn hình.

- Ví dụ 4: Viết chương trình cho phép nhập vào kích thước M*N và các phần tử của một mảng 2 chiều gồm các số thập phân 8 bit.
  - ⇨ Tìm số lớn nhất và nhỏ nhất của mảng, in ra màn hình
  - ⇨ Tính tổng các phần tử của mảng và in ra màn hình
  - ⇨ Chuyển thành mảng N*M và in mảng mới ra màn hình

```
Hãy nhập giá trị M=
Hãy nhập giá trị N=
Nhập phần tử [1,1]=
Nhập phần tử [1,2]
.....
Số lớn nhất là phần tử [3,4]=15
Số nhỏ nhất là phần tử [1,2]=2
Tổng=256
...
```

PHỤ LỤC

- Các chế độ địa chỉ của 8086
  - Chế độ địa chỉ thanh ghi
  - Chế độ địa chỉ tức thì
  - Chế độ địa chỉ trực tiếp
  - Chế độ địa chỉ gián tiếp qua thanh ghi
  - Chế độ địa chỉ tương đối cơ sở
  - Chế độ địa chỉ tương đối chỉ số
  - Chế độ địa chỉ tương đối chỉ số cơ sở
- Cách mã hoá lệnh của 8086

- Dùng các thanh ghi như là các toán hạng
- Tốc độ thực hiện lệnh cao

- Ví dụ:
  - MOV BX, DX ; Copy nội dung DX vào BX
  - MOV AL, BL ; Copy nội dung BL vào AL
  - MOV AL, BX ; không hợp lệ vì các thanh ghi có kích thước khác nhau
  - MOV ES, DS ; không hợp lệ (segment to segment)
  - MOV CS, AX ; không hợp lệ vì CS không được dùng làm thanh ghi đích

  - ADD AL, DL ; Cộng nội dung AL và DL rồi đưa vào AL

- Toán hạng đích là thanh ghi hoặc ô nhớ
- Toán hạng nguồn là hằng số
- Dùng để nạp hằng số vào thanh thi (trừ thanh ghi đoạn và thanh cờ) hoặc vào ô nhớ trong đoạn dữ liệu DS
- Ví dụ:
  - MOV BL, 44 ; Copy số thập phân 44 vào thanh ghi BL
  - MOV AX, 44H ; Copy 0044H vào thanh ghi AX
  - MOV AL, 'A' ; Copy mã ASCII của A vào thanh ghi AL
  - MOV DS, 0FF0H ; không hợp lệ
  - MOV AX, 0FF0H ;
  - MOV DS, AX ;

  - MOV [BX], 10 ; copy số thập phân 10 vào ô nhớ DS:BX

- Một toán hạng là địa chỉ ô nhớ chứa dữ liệu
- Toán hạng kia chỉ có thể là thanh ghi

- Ví dụ:
  - MOV AL, [1234H] ; Copy nội dung ô nhớ có địa chỉ DS:1234 vào AL
  - MOV [4320H], CX ; Copy nội dung của CX vào 2 ô nhớ liên tiếp DS: 4320 và DS: 4321

- Một toán hạng là thanh ghi chứa địa chỉ của 1 ô nhớ dữ liệu
- Toán hạng kia chỉ có thể là thanh ghi

- Ví dụ:
  - MOV AL, [BX] ; Copy nội dung ô nhớ có địa chỉ DS:BX vào AL
  - MOV [SI], CL ; Copy nội dung của CL vào ô nhớ có địa chỉ DS:SI
  - MOV [DI], AX ; copy nội dung của AX vào 2 ô nhớ liên tiếp DS: DI và DS: (DI +1)

- Một toán hạng là thanh ghi cơ sở BX, BP và các hằng số biểu diễn giá trị dịch chuyển
- Toán hạng kia chỉ có thể là thanh ghi

- Ví dụ:
  - MOV CX, [BX]+10 ; Copy nội dung 2 ô nhớ liên tiếp có địa chỉ DS:BX+10 và DS:BX+11 vào CX
  - MOV CX, [BX+10] ; Cách viết khác của lệnh trên
  - MOV AL, [BP]+5 ; copy nội dung của ô nhớ SS:BP+5 vào thanh ghi AL

- Một toán hạng là thanh ghi chỉ số SI, DI và các hằng số biểu diễn giá trị dịch chuyển
- Toán hạng kia chỉ có thể là thanh ghi

- Ví dụ:
  - MOV AX, [SI]+10 ; Copy nội dung 2 ô nhớ liên tiếp có địa chỉ DS:SI+10 và DS:SI+11 vào AX
  - MOV AX, [SI+10] ; Cách viết khác của lệnh trên
  - MOV AL, [DI]+5 ; copy nội dung của ô nhớ DS:DI+5 vào thanh ghi AL

- Ví dụ:
  - MOV AX, [BX] [SI]+8 ; Copy nội dung 2 ô nhớ liên tiếp có địa chỉ DS:BX+SI+8 và DS:BX+SI+9 vào AX
  - MOV AX, [BX+SI+8] ; Cách viết khác của lệnh trên
  - MOV CL, [BP+DI+5] ; copy nội dung của ô nhớ SS:BP+DI+5 vào thanh ghi CL

Chế độ địa chỉ	Toán hạng	Thanh ghi đoạn ngầm định
Thanh ghi	Thanh ghi	
Tức thì	Dữ liệu	
Trực tiếp	[offset]	DS
Gián tiếp qua thanh ghi	[BX] [SI] [DI]	DS DS DS
Tương đối cơ sở	[BX] + dịch chuyển [BP] + dịch chuyển	DS SS
Tương đối chỉ số	[DI] + dịch chuyển [SI] + dịch chuyển	DS DS
Tương đối chỉ số cơ sở	[BX] + [DI]+ dịch chuyển [BX] + [SI]+ dịch chuyển [BP] + [DI]+ dịch chuyển [BP] + [SI]+ dịch chuyển	DS DS SS SS

- Ví dụ:
  - MOV AL, [BX]; Copy nội dung ô nhớ có địa chỉ DS:BX vào AL
  - MOV AL, ES:[BX] ; Copy nội dung ô nhớ có địa chỉ ES:BX vào AL

- Các chế độ địa chỉ của 8086
- Cách mã hoá lệnh của 8086

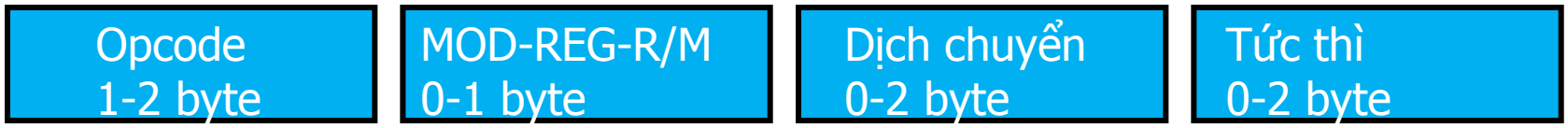

- Một lệnh có độ dài từ 1 đến 6 byte

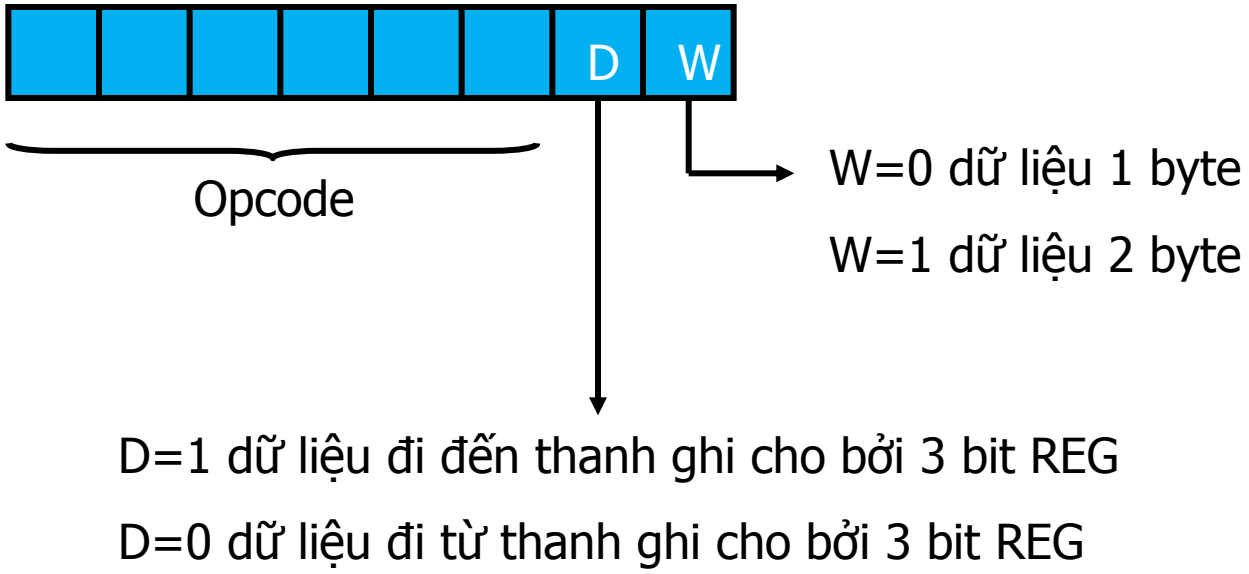

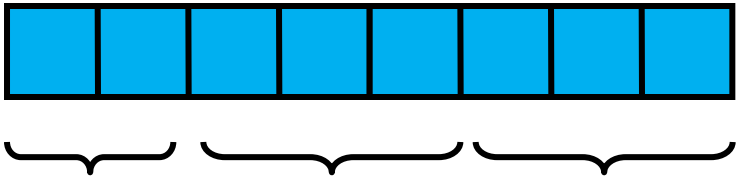

MOD <> 11

00	không có dịch chuyển
01	dịch chuyển 8 bit
10	dịch chuyển 16 bit
11	R/M là thanh ghi

Thanh ghi		Mã
W=1	W=0	
AX	AL	000
BX	BL	011
CX	CL	001
DX	DL	010
SP	AH	100
DI	BH	111
BP	CH	101
SI	DH	110

Mã	**Chế độ địa chỉ**
000	DS:[BX+SI]
001	DS:[BX+DI]
010	SS:[BP+SI]
011	SS:[BP+DI]
100	DS:[SI]
101	DS:[DI]
110	SS:[BP]
111	DS:[BX]

- Ví dụ: chuyển lệnh MOV CL, [BX] sang mã máy
  - opcode MOV: 100010
  - Dữ liệu là 1 byte: W=0
  - Chuyển tới thanh ghi: D=1
  - Không có dịch chuyển: MOD=00
  - [BX] nên R/M=111
  - CL nên REG=001

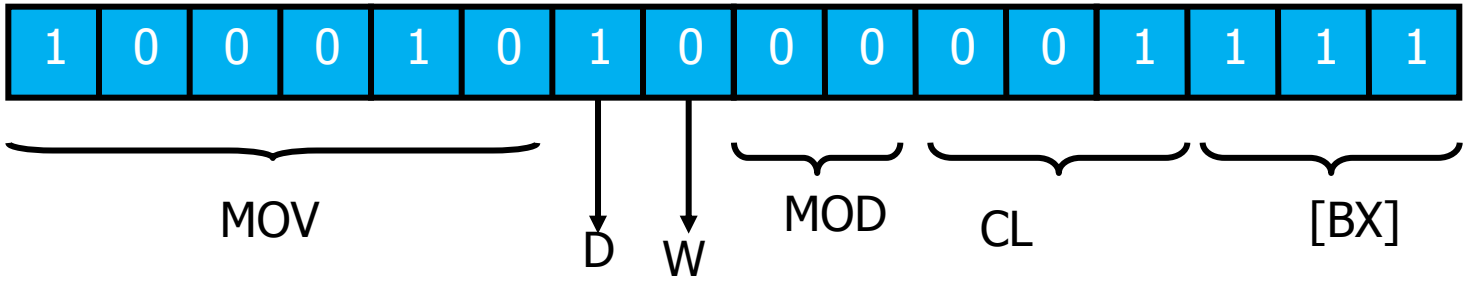

Ví dụ 2: chuyển lệnh MOV [SI+F3H], CL sang mã máy

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

06 – Mạch Logic

Mạch số

- Là thiết bị điện tử hoạt động với 2 mức điện áp:
  - Cao: thể hiện bằng giá trị luận lý (quy ước) là 1
  - Thấp: thể hiện bằng giá trị luận lý (quy ước) là 0
- Được xây dựng từ những thành phần cơ bản là cổng luận lý (logic gate)
  - Cổng luận lý là thiết bị điện tử gồm 1 / nhiều tín hiệu đầu vào (input) - 1 tín hiệu đầu ra (output)
  - output = F(input_1, input_2, …, input_n)
  - Tùy thuộc vào cách xử lý của hàm F sẽ tạo ra nhiều loại cổng luận lý
- Hiện nay linh kiện cơ bản để tạo ra mạch số là transistor

Cổng luận lý (Logic gate)

Tên cổng	Hình vẽ đại diện	Hàm đại số Bun
AND		x.y hay xy
OR		x + y
XOR		$x \oplus y$
NOT	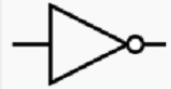	x' hay $\bar{x}$
NAND		(x .y)' hay $\overline{x.y}$
NOR		(x + y)' hay $\overline{x + y}$
NXOR		$(x \oplus y)'$ hay $\overline{x \oplus y}$

Bảng chân trị

AND

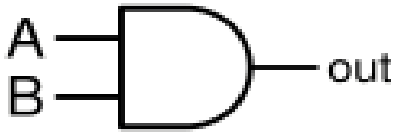

A	B	out
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

OR

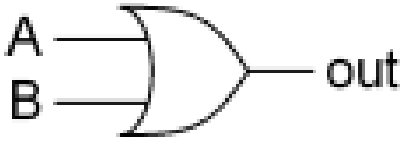

A	B	out
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

NOT

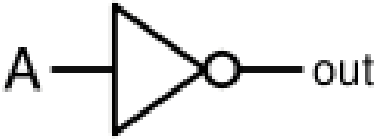

A	out
0	1
1	0

Bảng chân trị

NAND

A	B	out
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

NOR

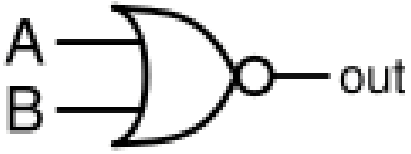

A	B	out
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

XOR

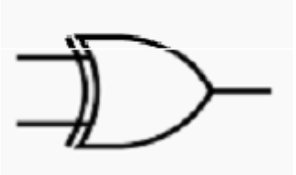

A	B	out
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Lược đồ Venn

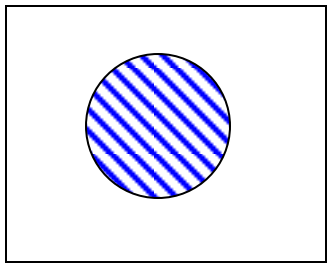

A

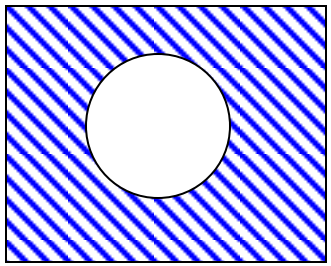

$\overline{A}$

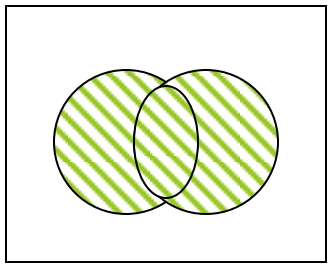

A+B

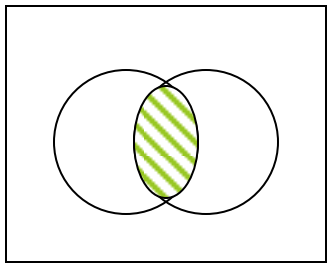

A.B

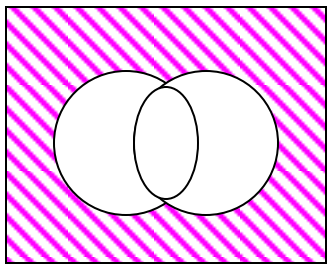

$\overline{A}.\overline{B}$

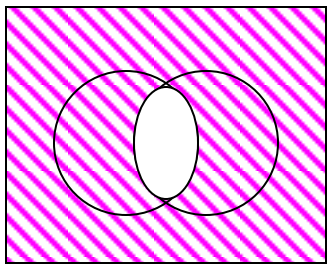

$\overline{A}+\overline{B}$

Lược đồ Venn

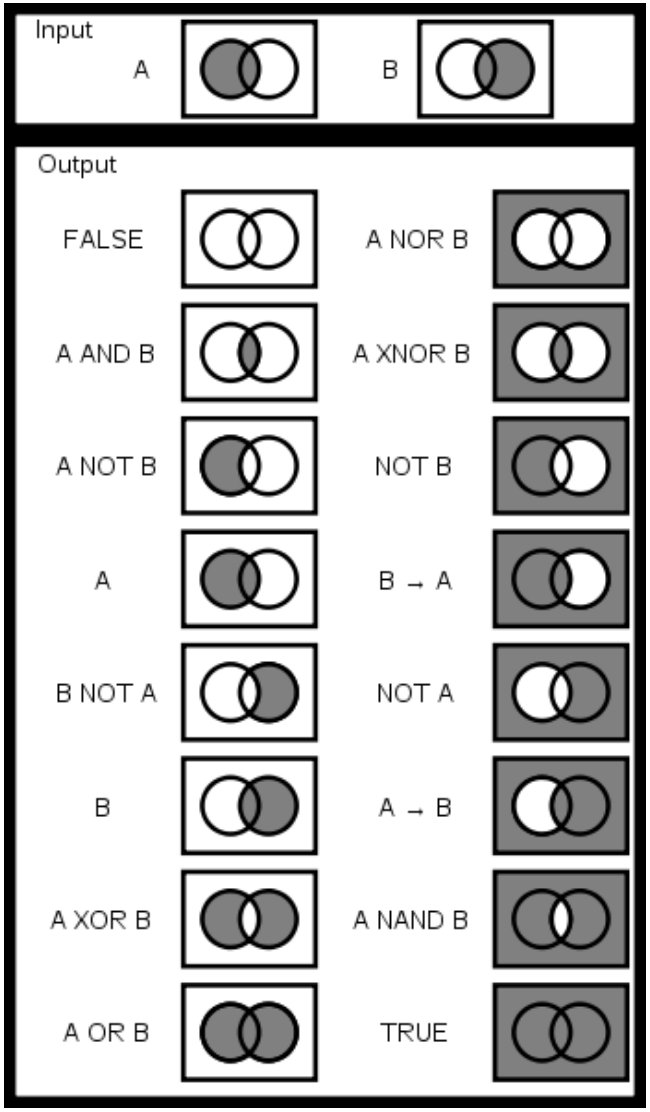
Input
A
B
Output
FALSE
A NOR B
A AND B
A XNOR B
A NOT B
NOT B
A
B → A
B NOT A
NOT A
B
A → B
A XOR B
A NAND B
A OR B
TRUE

Ví dụ cổng luận lý

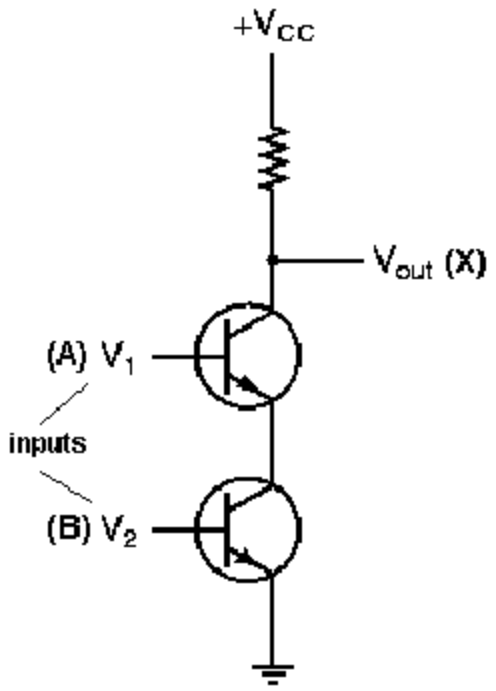

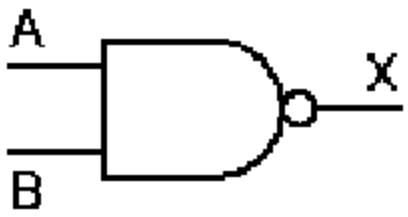

A	B	X
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Ví dụ mạch số

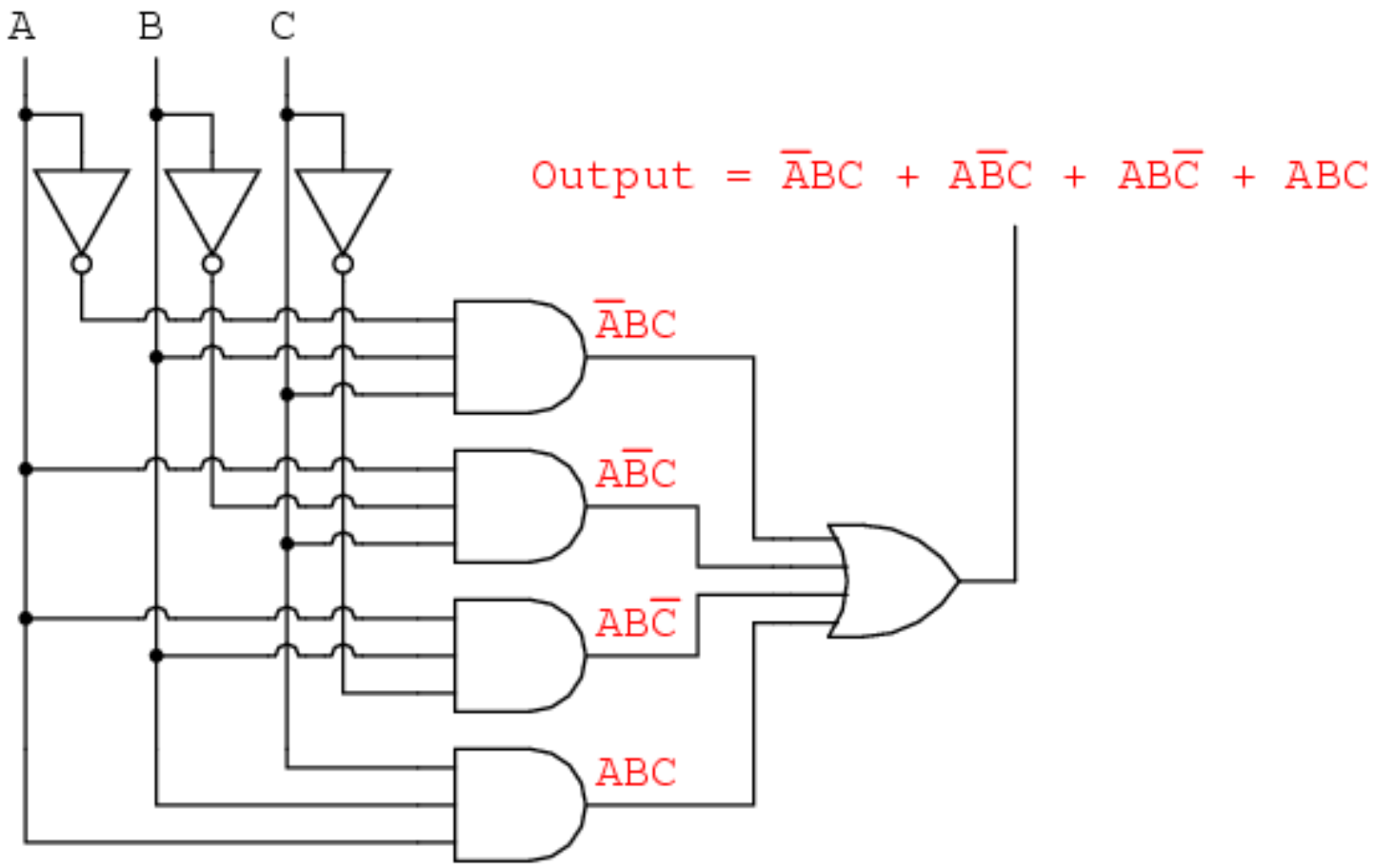
A
B
C
Output = $\overline{A}BC + A\overline{B}C + AB\overline{C} + ABC$
$\overline{A}BC$
$A\overline{B}C$
$AB\overline{C}$
ABC

Một số đẳng thức cơ bản

$x + 0 = x$	$x \cdot 0 = 0$
$x + 1 = 1$	$x \cdot 1 = x$
$x + x = x$	$x \cdot x = x$
$x + x' = 1$	$x \cdot x' = 0$
$x + y = y + x$	$xy = yx$
$x + (y + z) = (x + y) + z$	$x(yz) = (xy)z$
$x(y + z) = xy + xz$	$x + yz = (x + y)(x + z)$
$(x + y)' = x'.y'$ (De Morgan)	$(xy)' = x' + y'$ (De Morgan)
$(x')' = x$	

Mạch tổ hợp (tích hợp)

- Gồm n ngõ vào (input); m ngõ ra (output)
  - Mỗi ngõ ra là 1 hàm luận lý của các ngõ vào

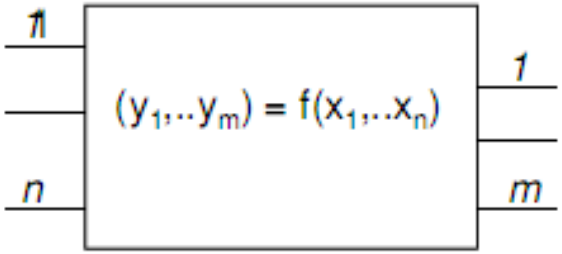

- Mạch tổ hợp không mang tính ghi nhớ: Ngõ ra chỉ phụ thuộc vào Ngõ vào hiện tại, không xét những giá trị trong quá khứ

Ví dụ mạch tổ hợp

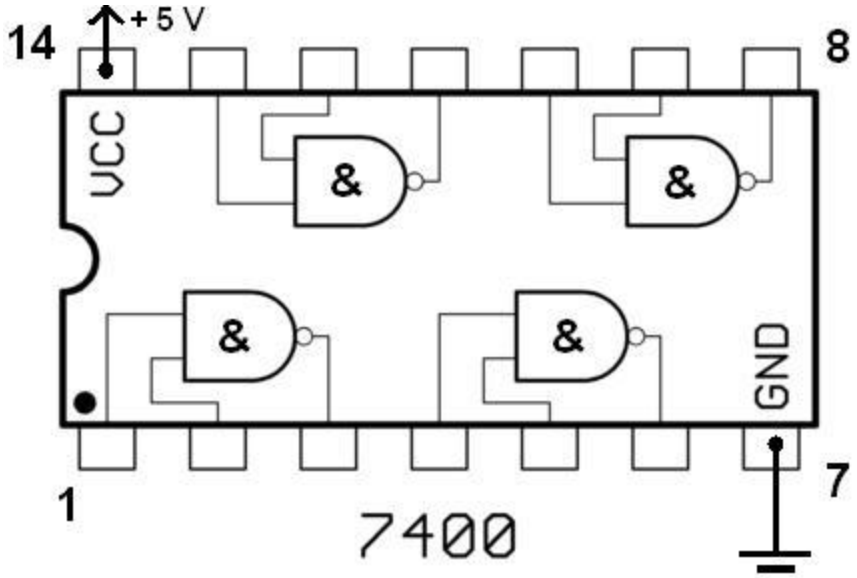

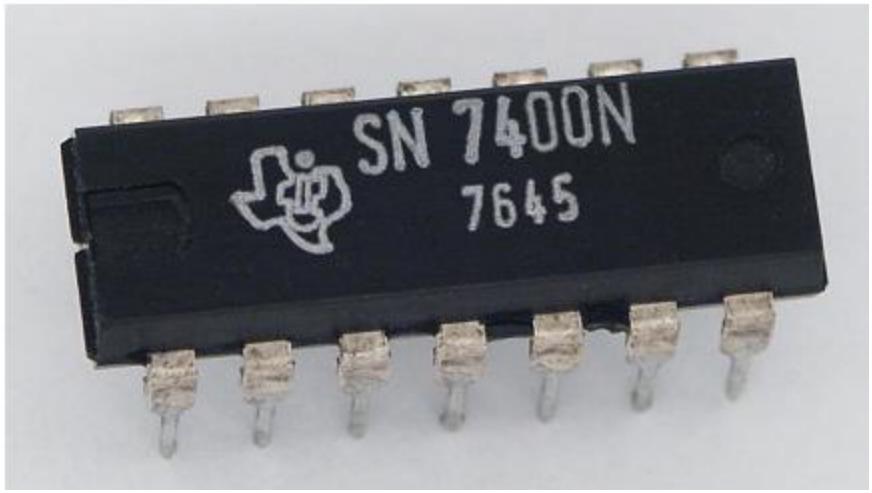

- The 7400 chip, containing four NAND gate
- The two additional pins supply power (+5 V) and connect the ground.

Độ trễ mạch

- Độ trễ mạch (Propagation delay / gate delay) = Thời điểm tín hiệu ra ổn định - thời điểm tín hiệu vào ổn định
  - Mục tiêu thiết kế mạch: làm giảm thời giản độ trễ mạch

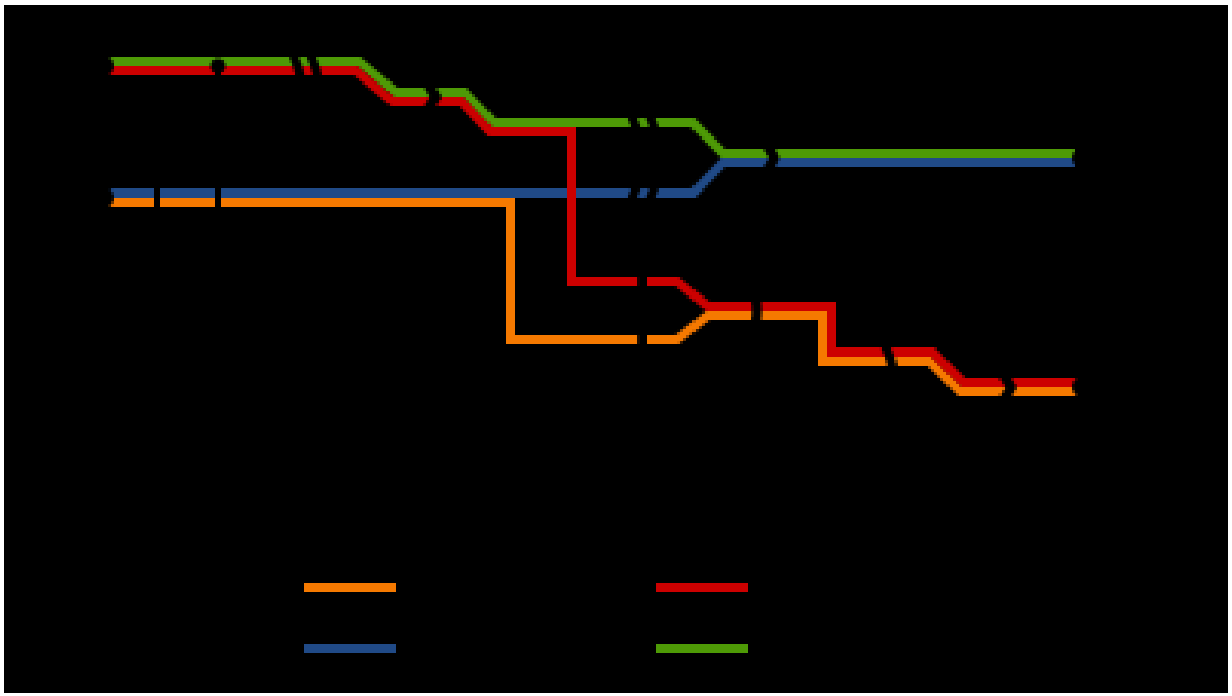

Mô tả mạch tổ hợp

- Bằng ngôn ngữ
- Bằng bảng chân trị
  - n input – m output
  - 2^n hàng – (n + m) cột
- Bằng công thức (hàm luận lý)
- Bằng sơ đồ

Thiết kế

- Thường trải qua 3 bước:
  - Lập bảng chân trị

A	B	F
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

  - Viết hàm luận lý

    F = (AB)’

  - Vẽ sơ đồ mạch và thử nghiệm

SOP – Sum of Products

- Giả sử đã có bảng chân trị cho mạch n đầu vào $x_1,\ldots,x_n$ và 1 đầu ra f
- Ta dễ dàng thiết lập công thức (hàm) logic theo thuật toán sau:
  - Ứng với mỗi hàng của bảng chân trị có đầu ra = 1 ta tạo thành 1 tích có dạng $u_1.u_2\ldots u_n$ với:

$$u_i = \begin{cases} x_i & \text{nếu } x_i = 1 \\ (x_i)' & \text{nếu } x_i = 0 \end{cases}$$

  - Cộng các tích tìm được lại thành tổng → công thức của f

Ví dụ

x_1	x_2	x_3	f	
0	0	0	0	
0	0	1	1	$\rightarrow \bar{x}_1.\bar{x}_2.x_3$
0	1	0	1	$\rightarrow \bar{x}_1.x_2.\bar{x}_3$
0	1	1	0	
1	0	0	0	
1	0	1	1	$\rightarrow x_1.\bar{x}_2.x_3$
1	1	0	0	
1	1	1	0	

$$f = \bar{x}_1\bar{x}_2x_3 + \bar{x}_1x_2\bar{x}_3 + x_1\bar{x}_2x_3$$

POS – Product of Sum

- Trường hợp số hàng có giá trị đầu ra = 1 nhiều hơn = 0, ta có thể đặt g = (f)’
- Viết công thức dạng SOP cho g
- Lấy f = (g)’ = (f’)’ để có công thức dạng POS (Tích các tổng) của f

Ví dụ

x	y	z	f	g
0	0	0	1	0
0	0	1	1	0
0	1	0	0	1
0	1	1	1	0
1	0	0	0	1
1	0	1	1	0
1	1	0	1	0
1	1	1	1	0

$$g = \overline{x}.y.\overline{z} + x.\overline{y}.\overline{z}$$

$$f = \overline{g} = (x + \overline{y} + z)(\overline{x} + y + z)$$

Đơn giản hoá hàm logic

- Sau khi viết được hàm logic, ta có thể vẽ sơ đồ của mạch tổ hợp từ những cộng luận lý cơ bản
  - Ví dụ: f = xy + xz
- Tuy nhiên ta có thể viết lại hàm logic sao cho sơ đồ mạch sử dụng ít cổng hơn
  - Ví dụ: f = xy + xz = x(y + z)
- Cách đơn giản hoá hàm tổng quát? Một số cách phổ biến:
  - Dùng đại số Bun (Xem lại bảng 1 số đẳng thức cơ bản để áp dụng)
  - Dùng bản đồ Karnaugh (Cac-nô)

Đại số Bun

- Dùng các phép biến đổi đại số Bun để lược giản hàm logic
- Khuyết điểm:
  - Không có cách làm tổng quát cho mọi bài toán
  - Không chắc kết quả cuối cùng đã tối giản chưa
- Ví dụ: Đơn giản hoá các hàm sau
  - F(x,y,z) = xyz + x′yz + xy′z + xyz′

Bản đồ Karnaugh

- Mỗi tổ hợp biến trong bảng chân trị gọi là bộ trị (tạm hiểu là 1 dòng)
- → Biểu diễn hàm có n biến thì sẽ cho ra tương ứng 2^n bộ trị, với vị trí các bộ trị được đánh số từ 0
- → Thông tin trong bảng chân trị có thể cô đọng bằng cách:
  - Liệt kê vị trí các bộ trị (minterm) với giá trị đầu ra = 1 (SOP)
  - Liệt kê vị trí các bộ trị (maxterm) với giá trị đầu ra = 0 (POS)

Ví dụ

- $F(x,y,z) = m_1 + m_4 + m_5 + m_6 + m_7 = \Sigma(1,4,5,6,7)$
- $F(x,y,z) = M_0M_2M_3 = \Pi(0,2,3)$

Vị trí	x	y	z	minterm	maxterm	F
0	0	0	0	m0 = x'y'z'	M0 = x + y + z	0
1	0	0	1	m1 = x'y'z	M1 = x + y + z'	1
2	0	1	0	m2 = x'yz'	M2 = x + y' + z	0
3	0	1	1	m3 = x'yz	M3 = x + y' + z'	0
4	1	0	0	m4 = xy'z'	M4 = x' + y + z	1
5	1	0	1	m5 = xy'z	M5 = x' + y + z'	1
6	1	1	0	m6 = xyz'	M6 = x' + y' + z	1
7	1	1	1	m7 = xyz	M7 = x' + y' + z'	1

Các dạng bản đồ Karnaugh cơ bản

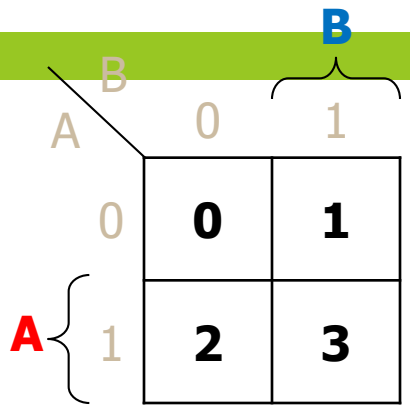

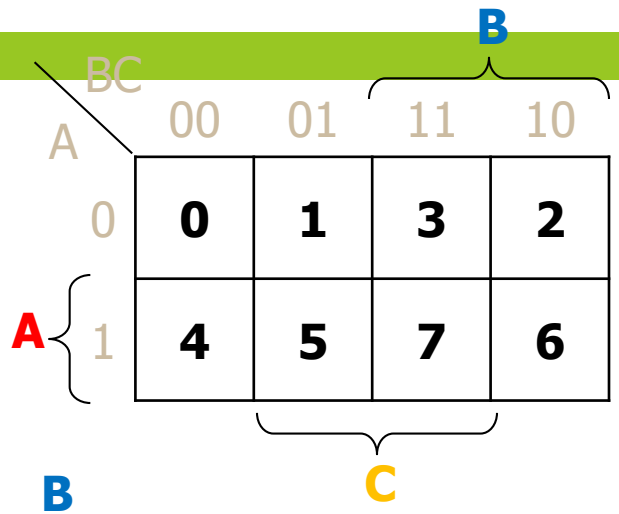

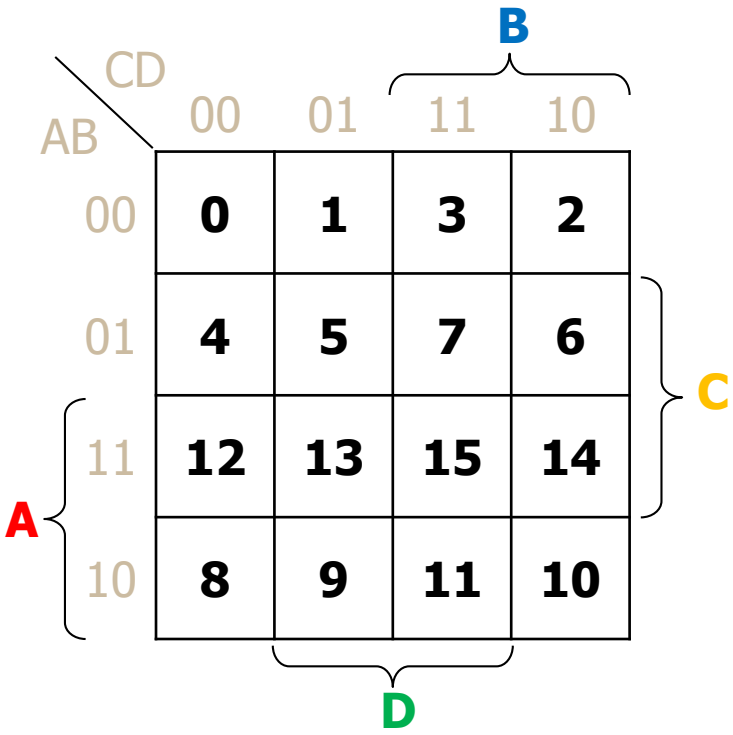

Ví dụ

- $F(A, B, C) = \Sigma(1, 4, 5, 6, 7)$

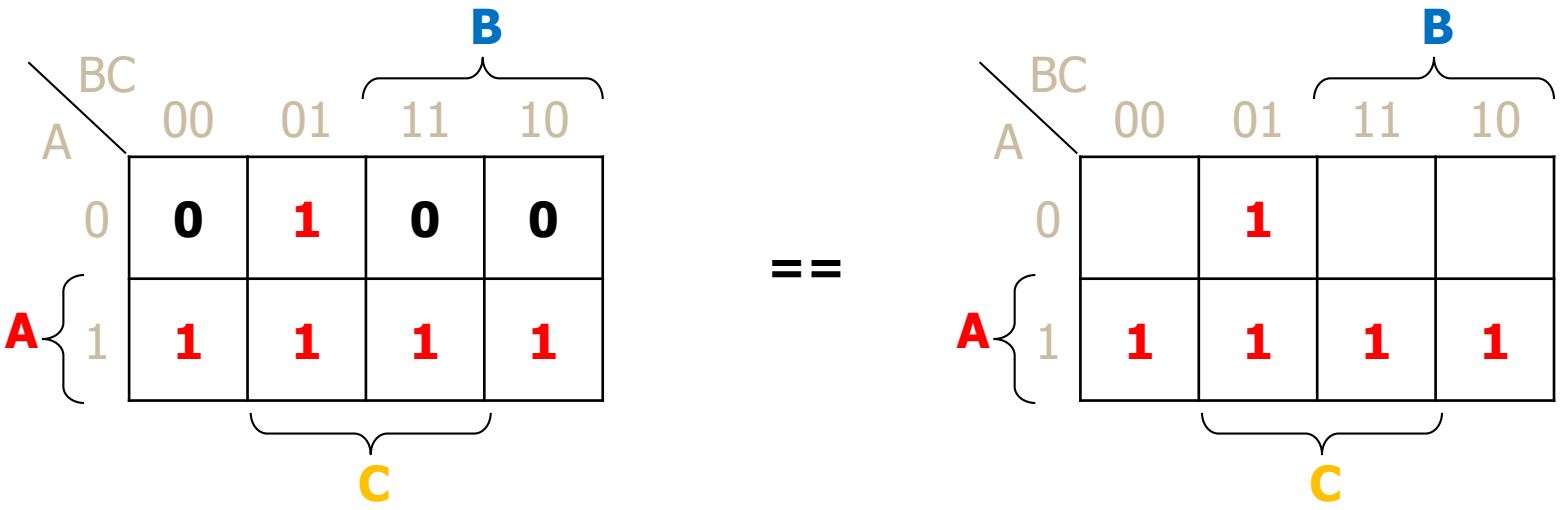

Nhận xét

- Bộ trị giữa 2 ô liền kề trong bản đồ chỉ khác nhau 1 biến
  - Biến đó bù 1 ô, không bù ở ô kế hoặc ngược lại
- → Các ô đầu / cuối của các dòng / cột là các ô liền kề
- → 4 ô nằm ở 4 góc bản đồ cũng coi là ô liền kề

Đơn giản hàm theo dạng SOP

- Hàm logic F biểu diễn bảng chân trị được đưa vào bản đồ bằng các trị 1 tương ứng
- Các ô liền kề có giá trị 1 được gom thành nhóm sao cho mỗi nhóm sau khi gom có tổng số ô là luỹ thừa của 2 (2, 4, 8,…)
- Các nhóm có thể dùng chung ô có giá trị 1 để tạo thành nhóm lớn hơn. Cố gắng tạo những nhóm lớn nhất có thể
- Nhóm 2/4/8 ô sẽ đơn giản bớt 1/2/3 biến trong số hạng
- Mỗi nhóm biểu diễn 1 số hạng nhân (Product), Cộng (Sum – OR) các số hạng này ta sẽ được biểu thức tối giản của hàm logic F

Ví dụ 1

- F(A, B, C) = Σ(3, 4, 6, 7)

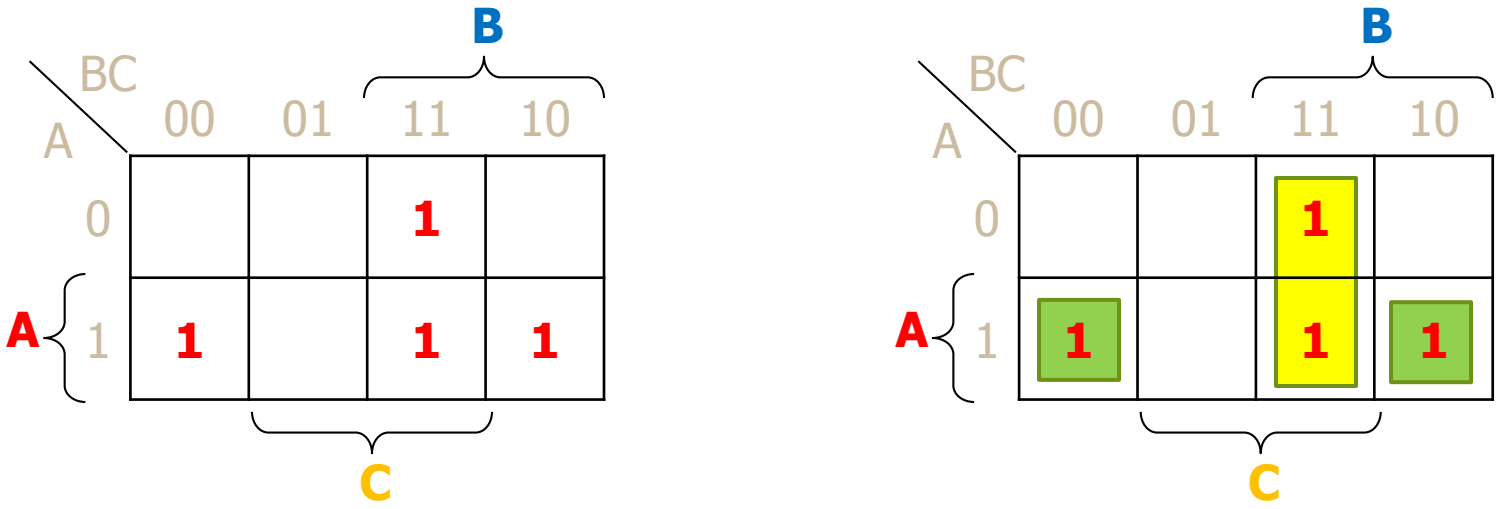

F(A, B, C) = BC + AC’

Ví dụ 2

- F(A, B, C) = Σ(0, 2, 4, 5, 6)

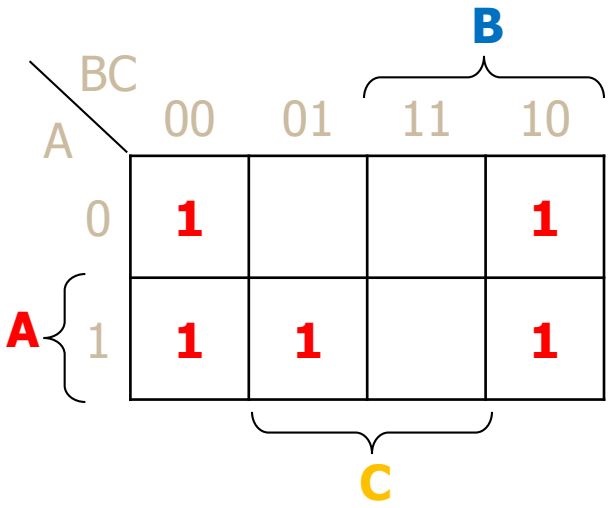

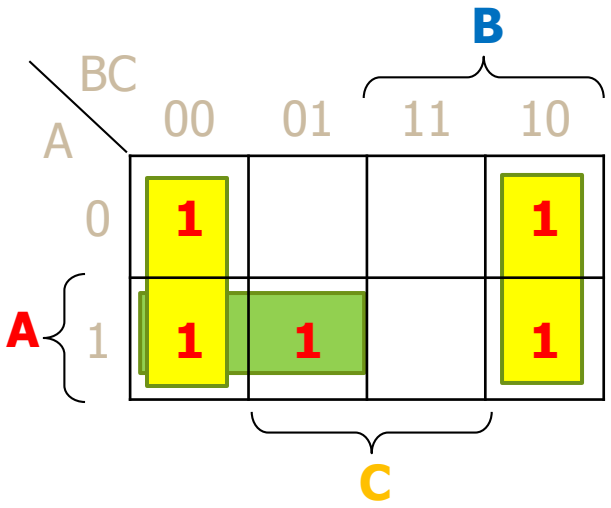

F(A, B, C) = C′ + AB′

Ví dụ

- F(A, B, C, D) = Σ(0, 1, 2, 6, 8, 9, 10)

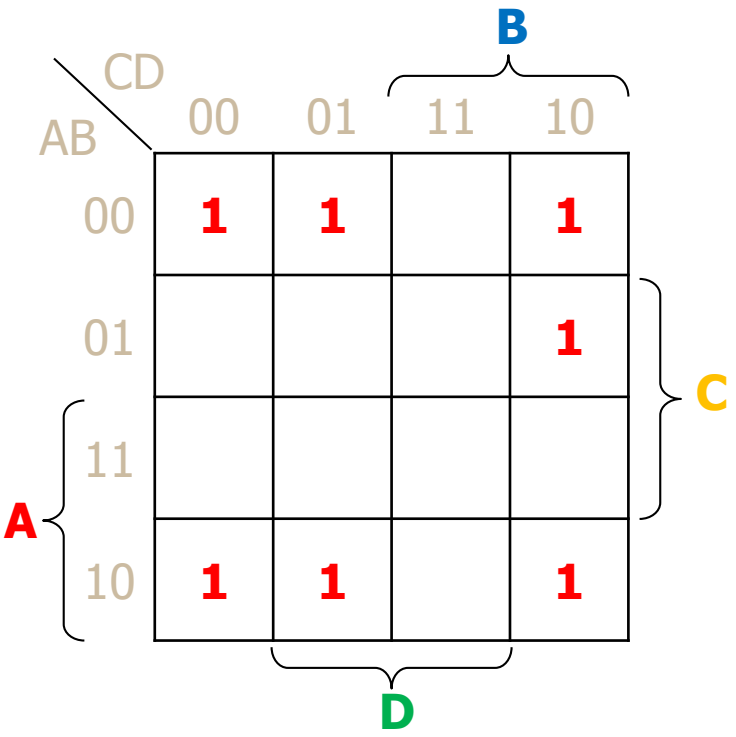

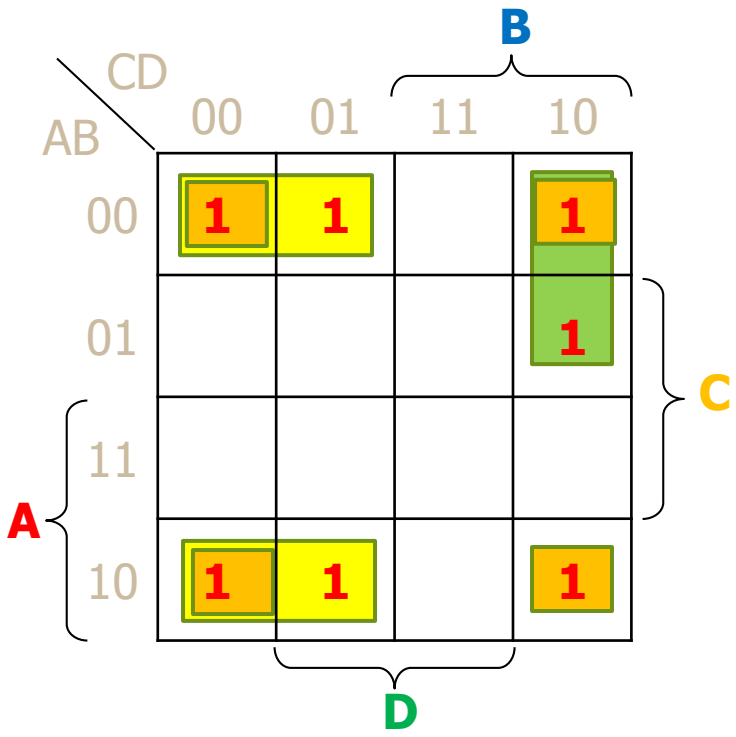

F(A, B, C) = B′D′ + B′C′ + A′CD′

Đơn giản hàm theo dạng POS

- Đôi khi biểu diễn dạng tổng các tích (SOP) sẽ khó làm khi số bộ trị có đầu ra = 1 < số bộ trị có đầu ra = 0
  - → Dùng phương pháp tích các tổng (POS)

- Hoàn toàn giống phương pháp đơn giản hàm theo dạng SOP, chỉ khác ta nhóm các ô liền kề = 0 thay vì 1
  - → Tìm được F’
  - → F = (F’)’

Ví dụ 3

- F(A, B, C, D) = Σ(0, 1, 2, 5, 8, 9, 10)

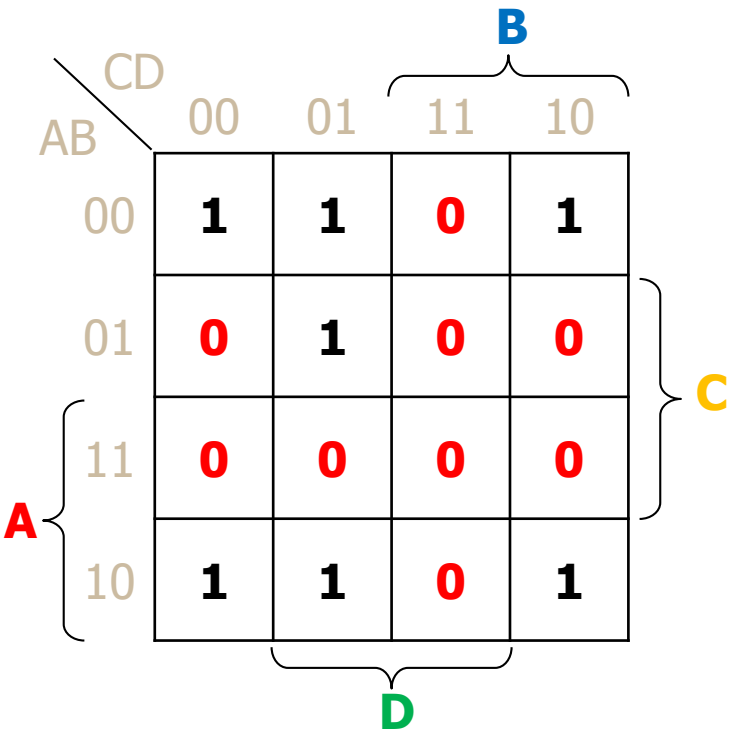

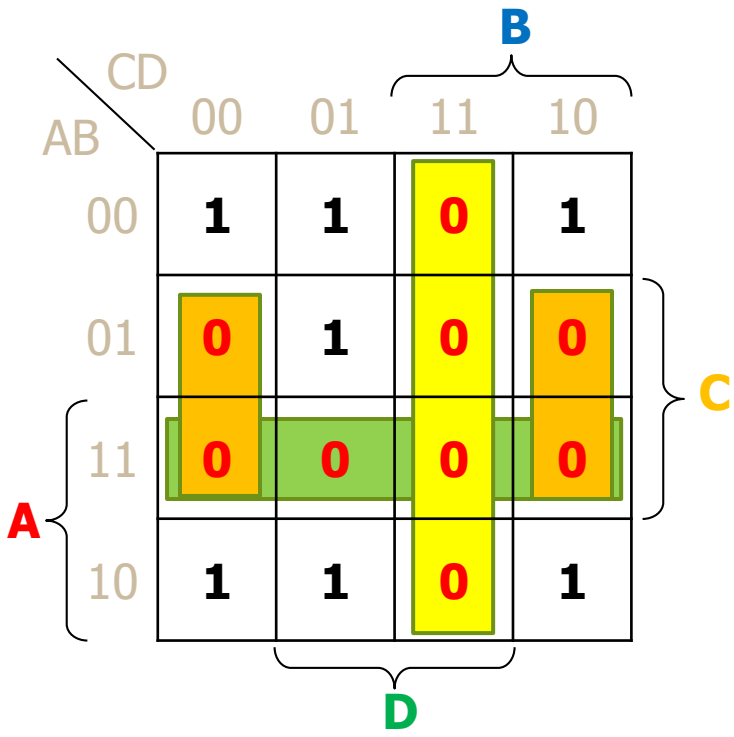

F′(A, B, C) = AB + CD + BD′

F = (F′)′ = (A′ + B′)(C′ + D′)(B′ + D)

Điều kiện không cần / tuỳ chọn

- Trong 1 số trường hợp ta không cần quan tâm đến giá trị ngõ ra của 1 số bộ trị nào đó (1 hay 0 đều được)
- Trong bản đồ ta sẽ ghi tương ứng những ô đó là x (gọi là giá trị tuỳ chọn /không cần)
- x có thể dùng để gom nhóm với các ô liền kề nhằm đơn giản hàm
- Lưu ý: Không được gom nhóm bao gồm toàn những ô có giá trị x

Ví dụ

- F(A, B, C) = Σ(0, 2, 6)
- d(A, B, C) = Σ(1, 3, 5)

Vị trí	A	B	C	F
0	0	0	0	1
1	0	0	1	x
2	0	1	0	1
3	0	1	1	x
4	1	0	0	0
5	1	0	1	x
6	1	1	0	1
7	1	1	1	0

Ví dụ

- F(A, B, C) = Σ(0, 2, 6)
- d(A, B, C) = Σ(1, 3, 5)

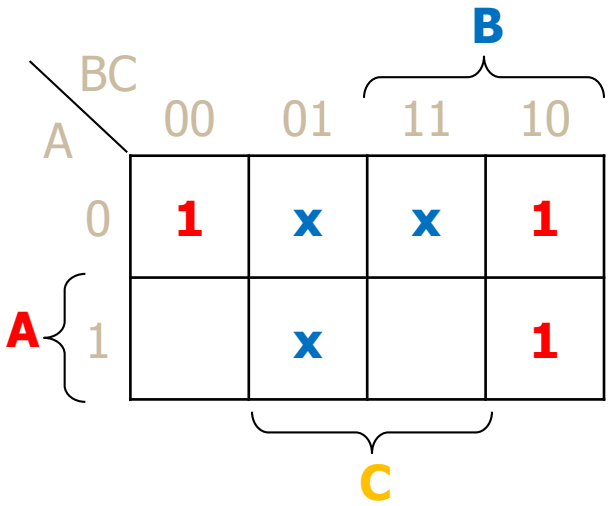

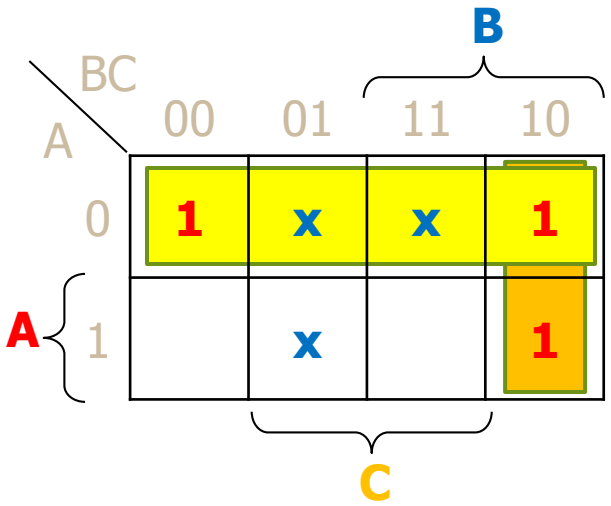

F(A, B, C) = A′ + BC′

Bài tập thiết kế mạch tổ hợp

- Yêu cầu: Thiết kế mạch tổ hợp 3 ngõ vào, 1 ngõ ra, sao cho giá trị logic ở ngõ ra là giá trị nào chiếm đa số trong các ngõ vào

Bước 1: Lập bảng chân trị

- Gọi các ngõ vào là x, y, z - ngõ ra là f

x	y	z	f
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	0
0	1	1	1
1	0	0	0
1	0	1	1
1	1	0	1
1	1	1	1

f(x, y, z) = Σ(3, 5, 6, 7)

Bước 2: Viết hàm logic

- $f(x, y, z) = \Sigma(3, 5, 6, 7)$

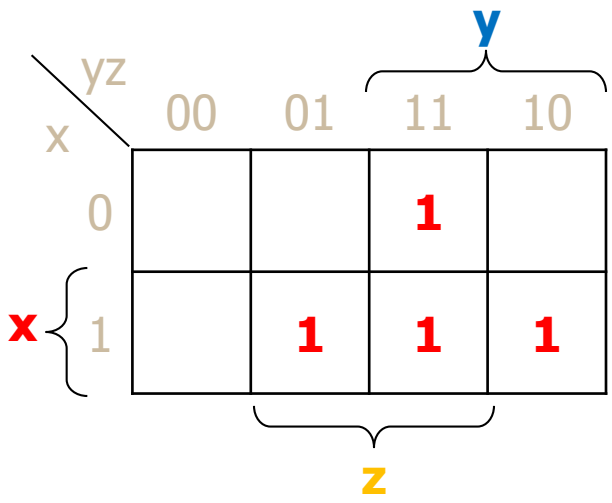

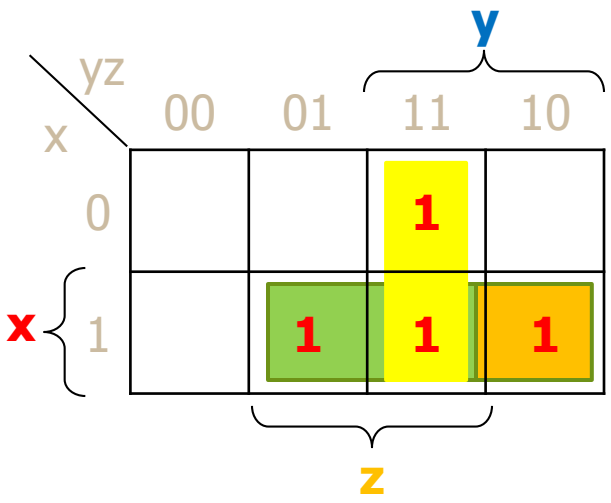

$f(x, y, z) = xz + xy + yz = x.(y+z) + yz$

Bước 3: Vẽ sơ đồ mạch và Thử nghiệm

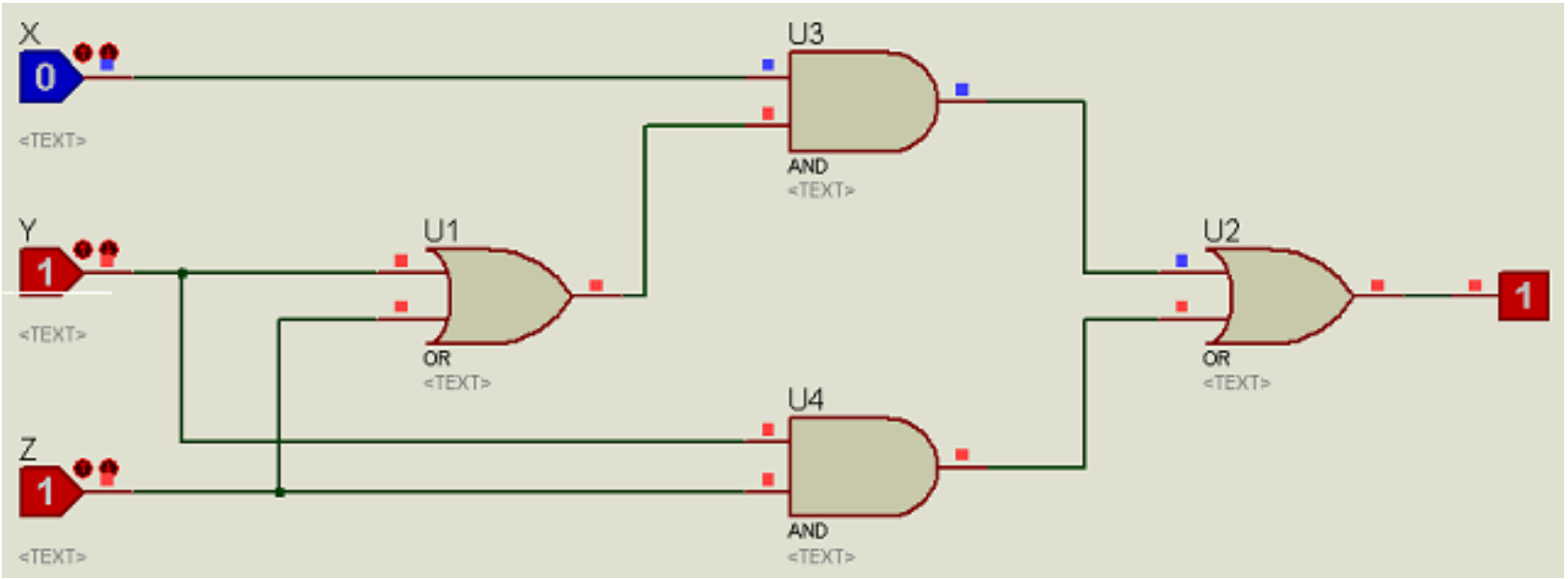

Phần 2: Một số mạch tổ hợp cơ bản

- Mạch toàn cộng (Full adder)
- Mạch giải mã (Decoder)
- Mạch mã hoá (Encoder)

Mạch toàn cộng (Full adder - FA)

- Mạch tổ hợp thực hiện phép cộng số học 3 bit
- Gồm 3 ngõ vào (A, B: bit cần cộng – C_i: bit nhớ) và 2 ngõ ra (kết quả có thể từ 0 đến 3 với giá trị 2 và 3 cần 2 bit biểu diễn – S: ngõ tổng, C_0: ngõ nhớ)

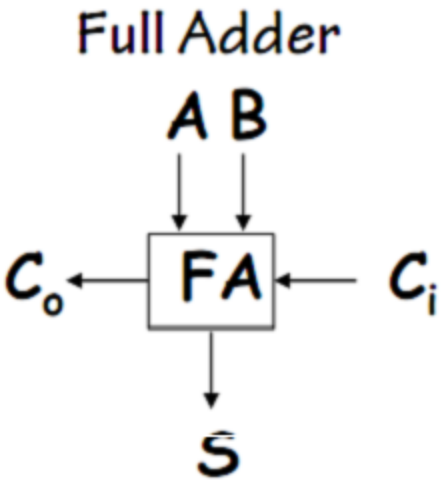

A	B	C_i	S	C_0
0	0	0	0	0
0	1	0	1	0
1	0	0	1	0
1	1	0	0	1
0	0	1	1	0
0	1	1	0	1
1	0	1	0	1
1	1	1	1	1

$S = F(A, B, Ci) = \Sigma(1, 2, 4, 7)$

$C_0 = F(A, B, Ci) = \Sigma(3, 5, 6, 7)$

Bước 2: Viết hàm logic

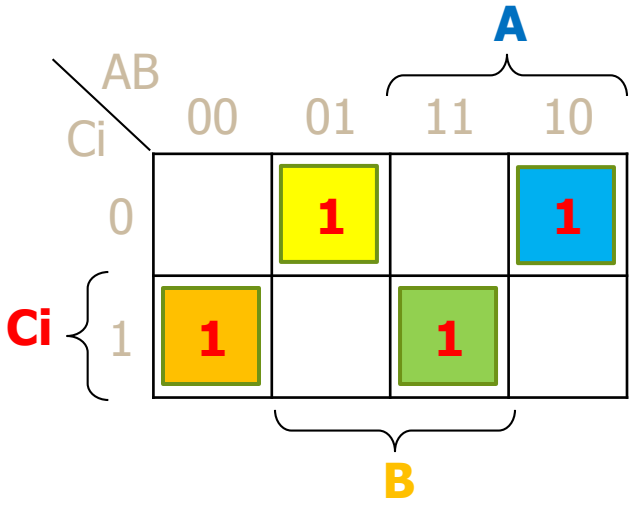

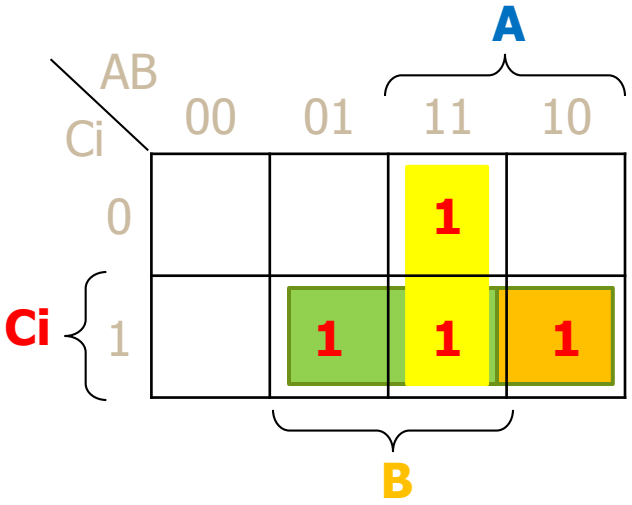

$S = F(A, B, Ci) = \Sigma(1, 2, 4, 7)$

$S = A'BCi' + AB'Ci' + A'B'Ci + ABCi$

$S = A \oplus B \oplus Ci$

(Lưu ý: $x \oplus y = x'y + xy'$)

$C_0 = F(A, B, Ci) = \Sigma(3, 5, 6, 7)$

$C_0 = AB + BCi + ACi$

Sơ đồ mạch Full adder

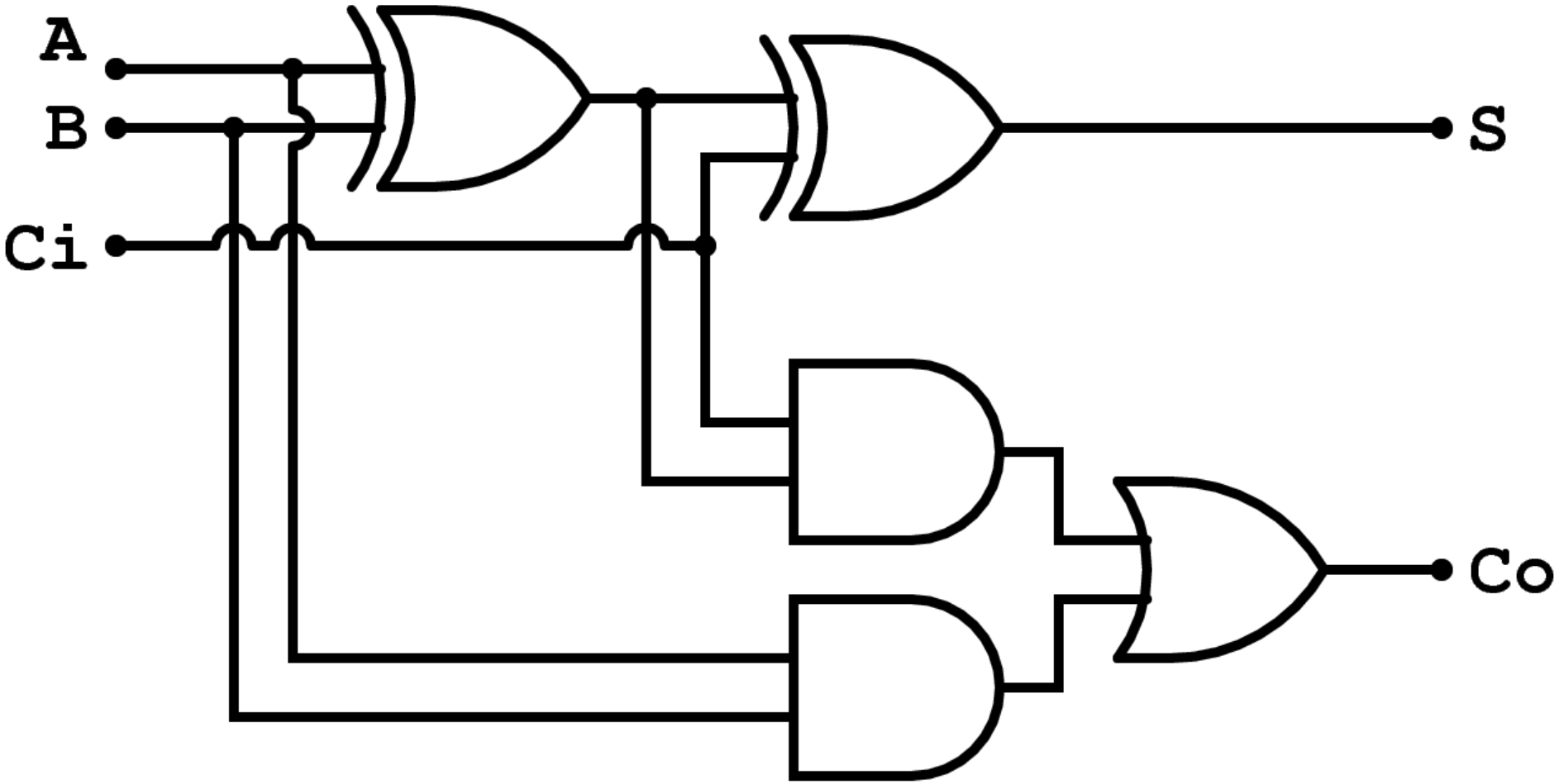

Mạch mã hoá nhị phân (Binary Encoder)

- Có 2^n (hoặc ít hơn) ngõ vào, n ngõ ra
- Quy định chỉ có duy nhất một ngõ vào mang giá trị = 1 tại một thời điểm
- Nếu ngõ vào = 1 đó là ngõ thứ k thì các ngõ ra tạo thành số nhị phân có giá trị = k

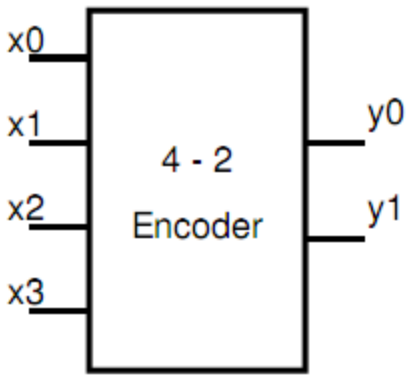

x0	x1	x2	x3	y1	y0
1	0	0	0	0	0
0	1	0	0	0	1
0	0	1	0	1	0
0	0	0	1	1	1

Sơ đồ mạch 4-2 Binary Encoder

- Ngõ vào: X0, X1, X2, X3
- Ngõ ra: Y0, Y1

Y0 = X1+ X3

Y1 = X2 + X3

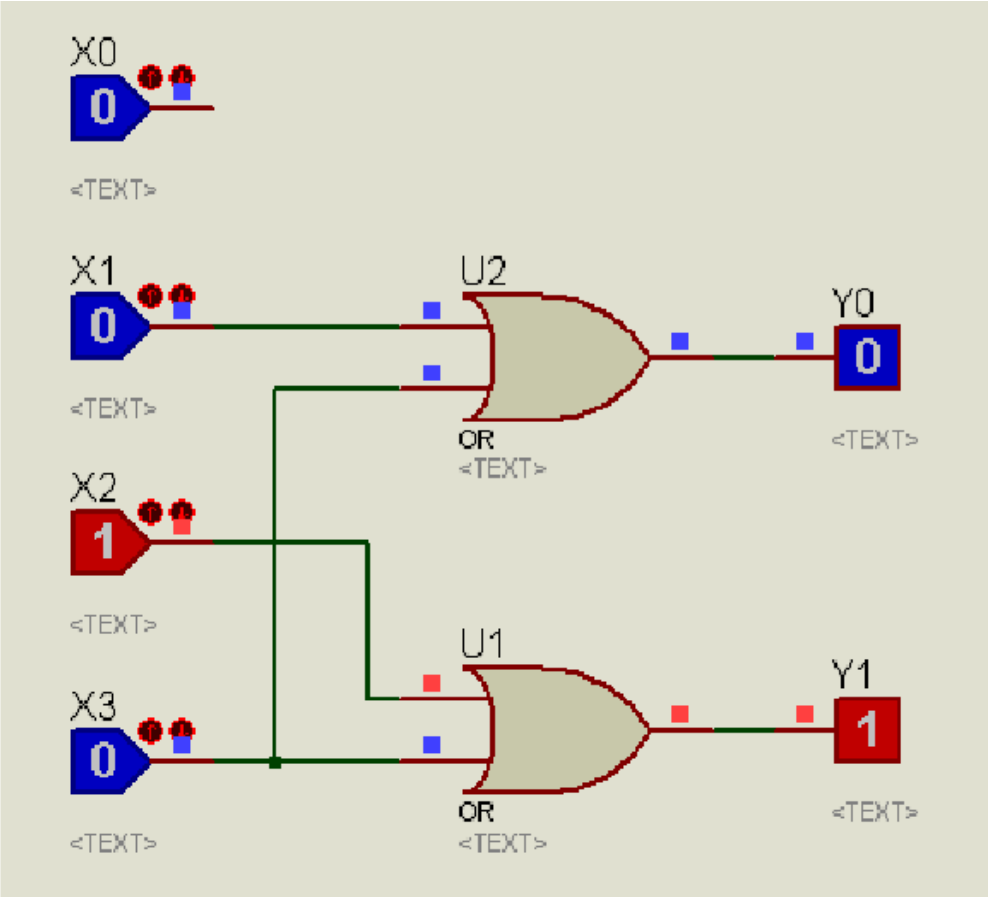

Mạch mã hoá theo thứ tự (Priority Encoder)

- Các ngõ vào được xem như có độ ưu tiên
- Giá trị ngõ ra phụ thuộc vào các ngõ vào có độ ưu tiên cao nhất
- Ví dụ: Độ ưu tiên ngõ vào x3 > x2 > x1 > x0

x0	x1	x2	x3	y2	y1	y0
0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	1
x	1	0	0	0	1	0
x	x	1	0	0	1	1
x	x	x	1	1	0	0

y0 = (x2 + x0x1').x3

y1 = (x2 + x1).x3'

y2 = x3

Sơ đồ mạch 4-3 Priority Encoder

y0 = (x2 + x0x1').x3

y1 = (x2 + x1).x3'

y2 = x3

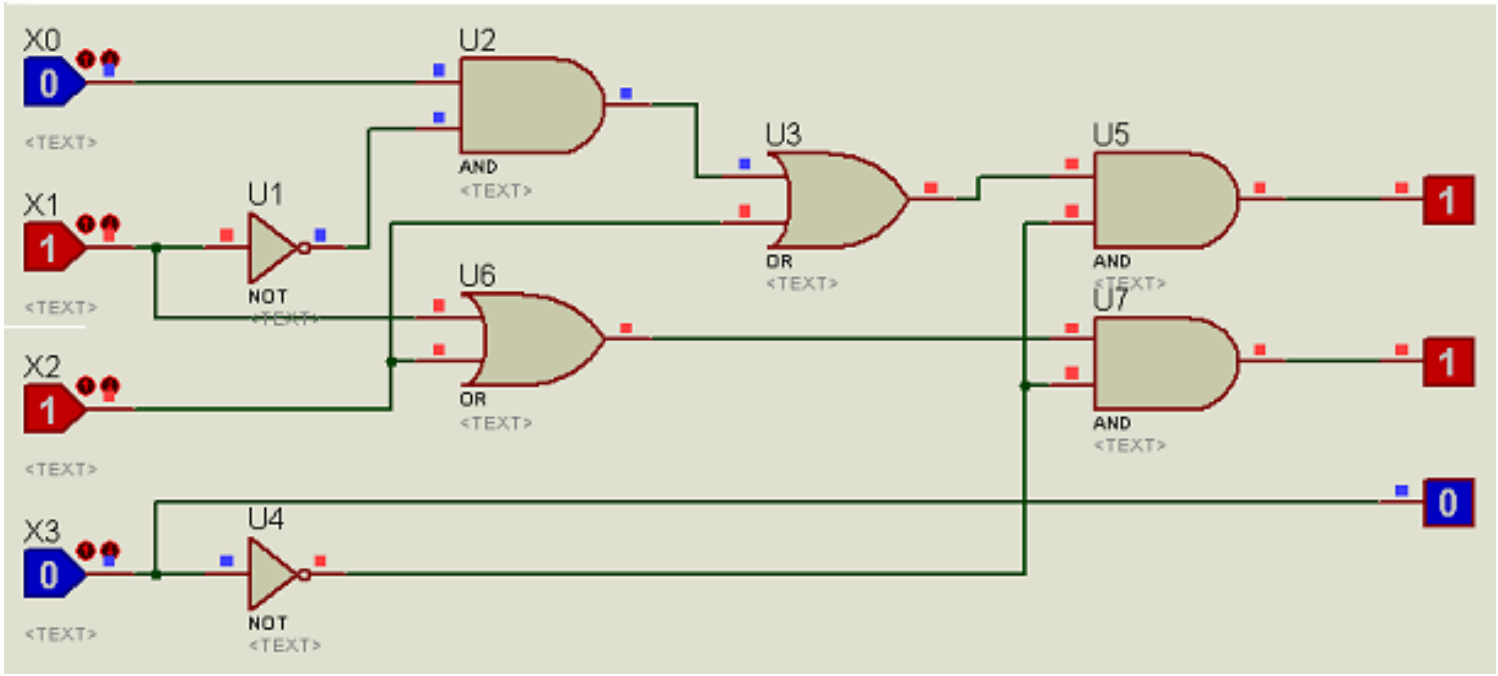

Mạch giải mã (Decoder)

- Có n ngõ vào, 2^n (hoặc ít hơn) ngõ ra
- Quy định chỉ có duy nhất một ngõ ra mang giá trị = 1 tại một thời điểm
- Nếu các ngõ vào tạo thành số nhị phân có giá trị = k thì ngõ ra = 1 đó là ngõ thứ k

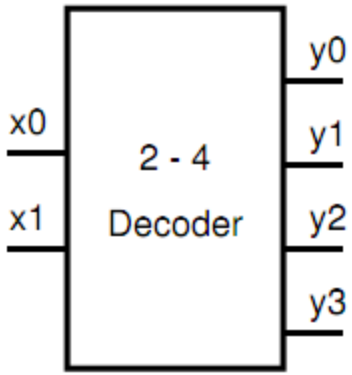

x1	x0	y0	y1	y2	y3
0	0	1	0	0	0
0	1	0	1	0	0
1	0	0	0	1	0
1	1	0	0	0	1

$y0 = \overline{x1}.\overline{x0}$

$y1 = \overline{x1}.x0$

$y2 = x1.\overline{x0}$

$y3 = x1.x0$

Sơ đồ mạch 2-4 Decoder

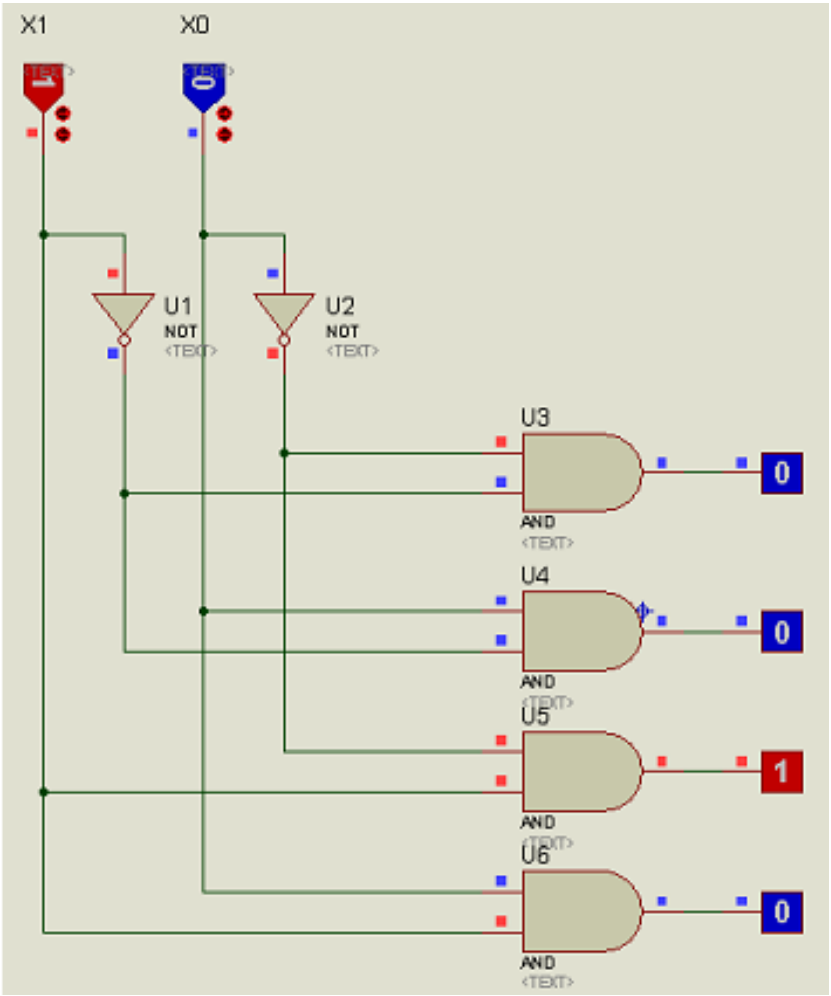

Mạch dồn (Multiplexer - MUX)

- Còn gọi là mạch chọn dữ liệu
- Chọn n ngõ trong 2^n ngõ vào để quyết định giá trị của duy nhất 1 ngõ ra
- Mạch dồn $2^n - 1$ có 2^n ngõ nhập, 1 ngõ xuất và n ngõ nhập chọn

Ví dụ: Mạch 4-1 MUX

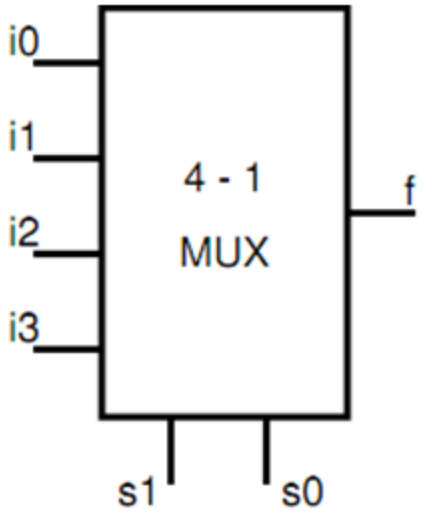

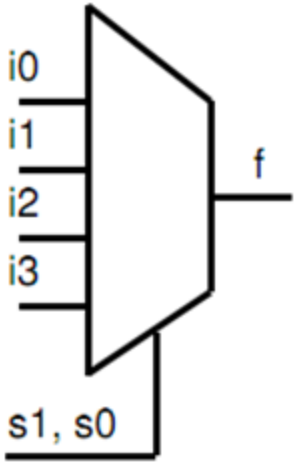

s1	s0	f
0	0	i0
0	1	i1
1	0	i2
1	1	i3

tín hiệu **s1, s0** dùng để lựa chọn xem tín hiệu nào trong các ngõ vào **i0,i1,i2,i3** được chuyển đến ngõ ra **f**

Sơ đồ mạch 4-1 MUX

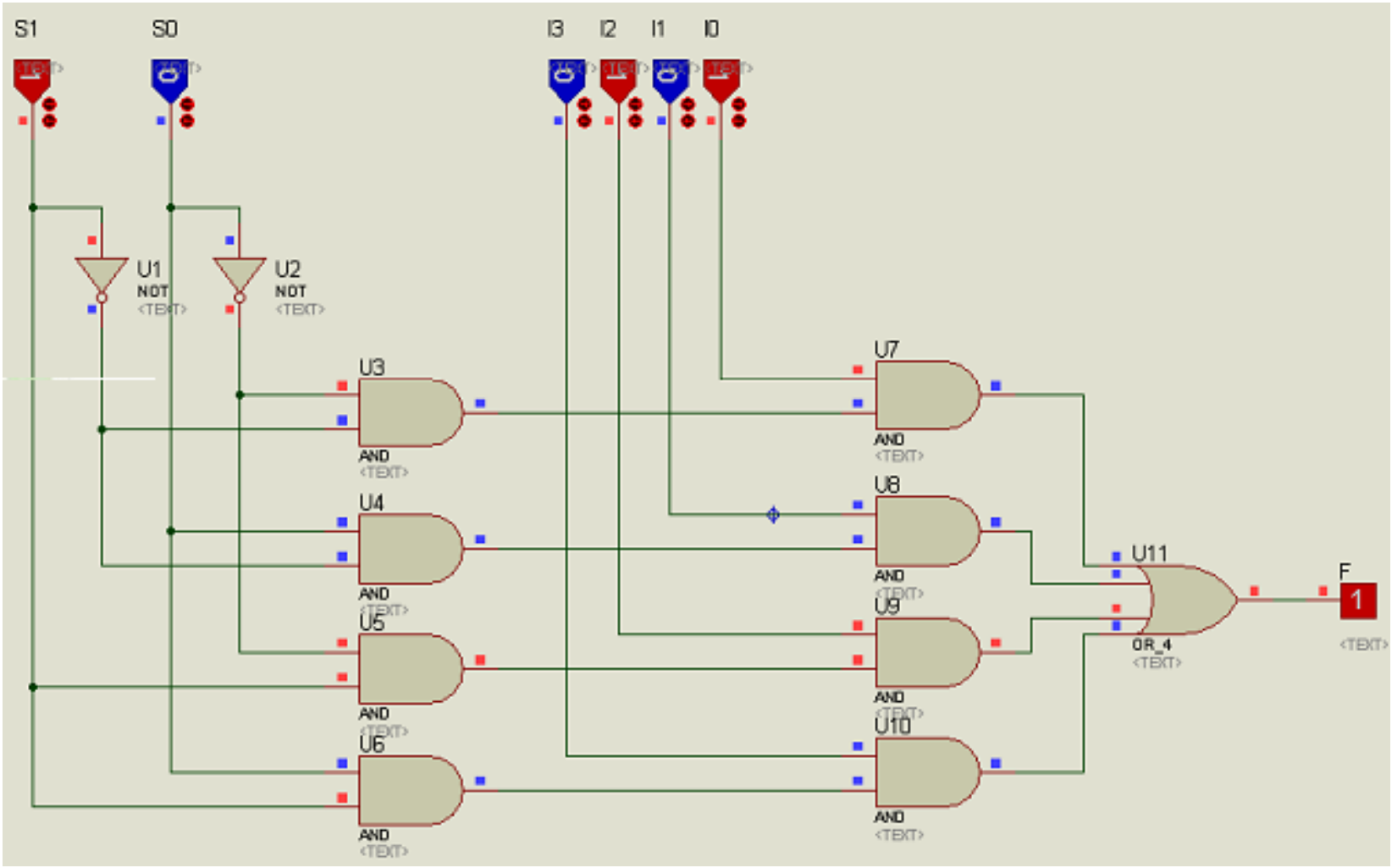

16-1 MUX

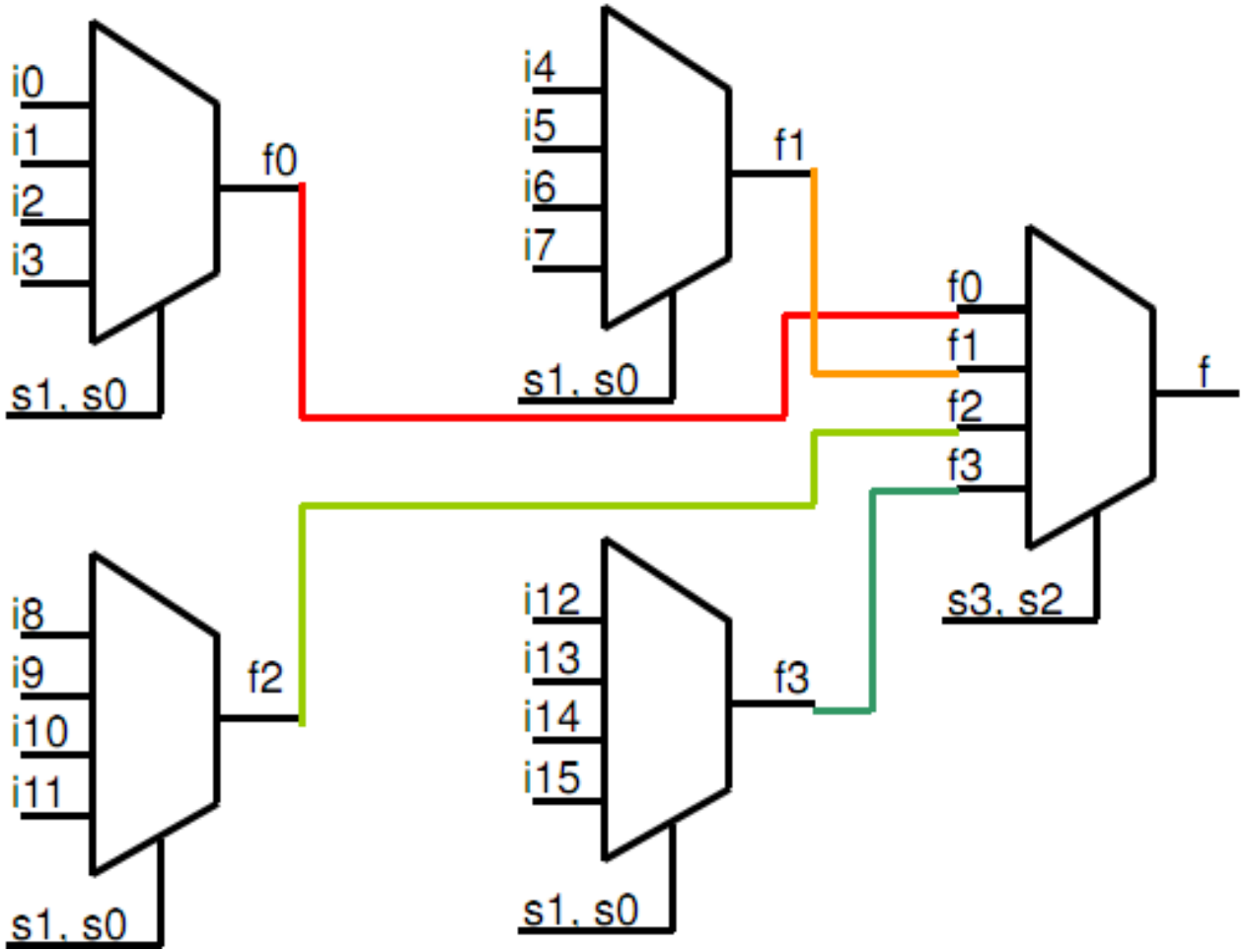
i0
i1
i2
i3
s1, s0
f0
i4
i5
i6
i7
s1, s0
f1
i8
i9
i10
i11
s1, s0
f2
i12
i13
i14
i15
s1, s0
f3
f0
f1
f2
f3
s3, s2
f

Mạch tách Demultiplexer (DEMUX)

- Chọn n ngõ trong 2^n ngõ vào để quyết định giá trị của duy nhất 1 ngõ ra
- Mạch DEMUX 1-2^n có 1 ngõ nhập, 2^n ngõ xuất và n ngõ nhập chọn

Ví dụ: Mạch 1-4 DEMUX

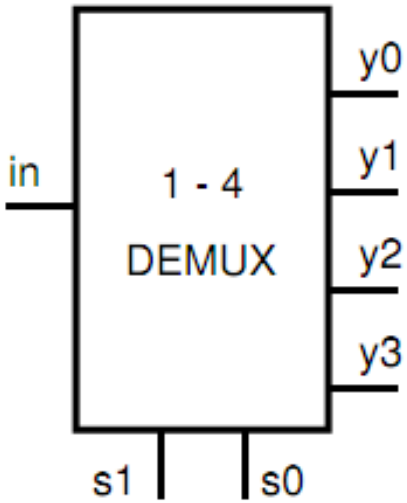

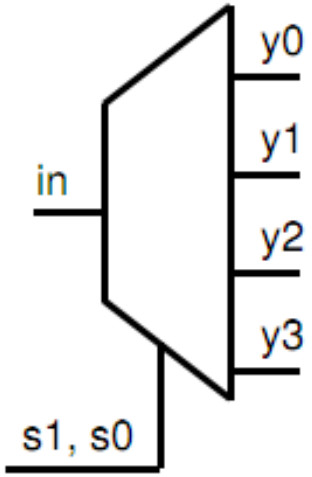

tín hiệu **s1, s0** dùng để lựa chọn xem tín hiệu vào **in** sẽ được chuyển đến ngõ nào trong các ngõ ra **y0,y1,y2,y3**

s1	s0	y0	y1	y2	y3
0	0	in	0	0	0
0	1	0	in	0	0
1	0	0	0	in	0
1	1	0	0	0	in

Sơ đồ mạch 1-4 DEMUX

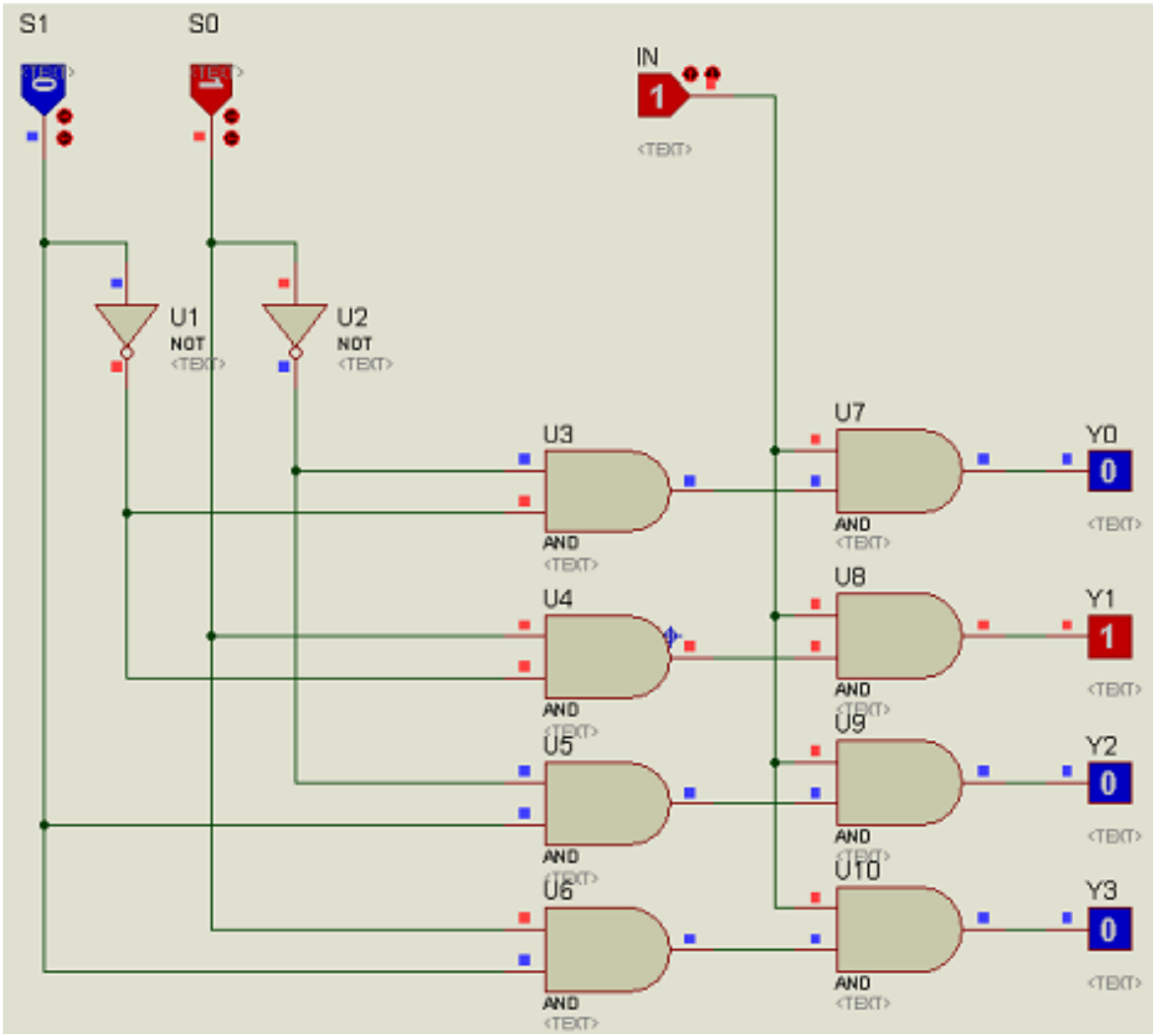

Bài tập: Thiết kế mạch ALU

- F = (5X + 2Y) % 4
- Input: X (2 bit), Y (2 bit)
- Output: F (2 bit)

→ Có 4 ngõ vào, 2 ngõ ra (mỗi ngõ có 1 tín hiệu biểu diễn cho 1 bit)

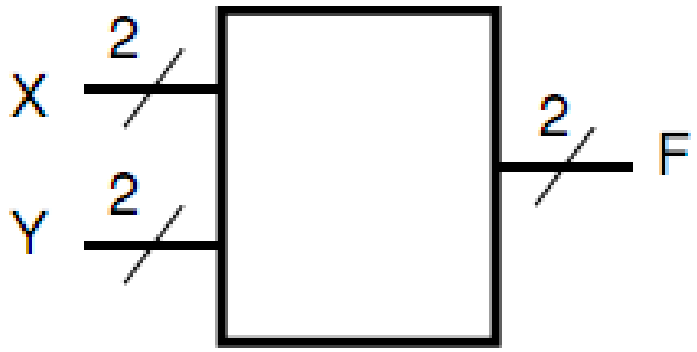

Bước 1: Lập bảng chân trị

X	Y	F
0 (00)	0 (00)	0 (00)
0 (00)	1 (01)	2 (10)
0 (00)	2 (10)	0 (00)
0 (00)	3 (11)	2 (10)
1 (01)	0 (00)	1 (01)
1 (01)	1 (01)	3 (11)
1 (01)	2 (10)	1 (01)
1 (01)	3 (11)	3 (11)
2 (10)	0 (00)	2 (10)
2 (10)	1 (01)	0 (00)
2 (10)	2 (10)	2 (10)
2 (10)	3 (11)	0 (00)
3 (11)	0 (00)	3 (11)
3 (11)	1 (01)	1 (01)
3 (11)	2 (10)	3 (11)
3 (11)	3 (11)	1 (01)

Bước 2: Xác định hàm

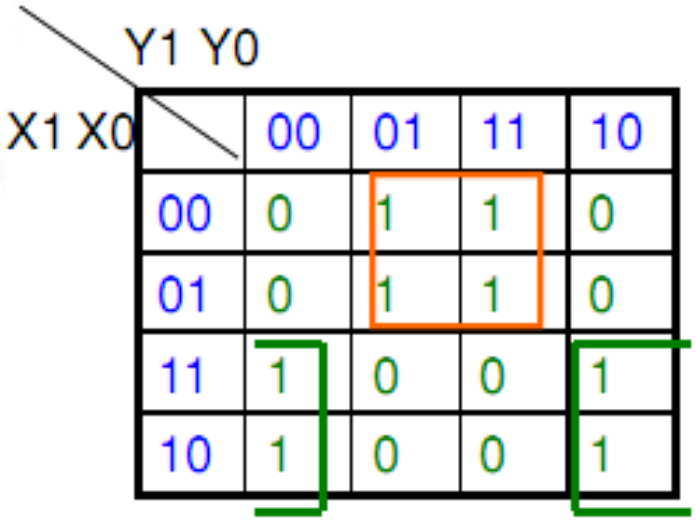

F1 = X1.Y0' + X1'.Y0

F0 = X0

Bước 3: Vẽ mạch

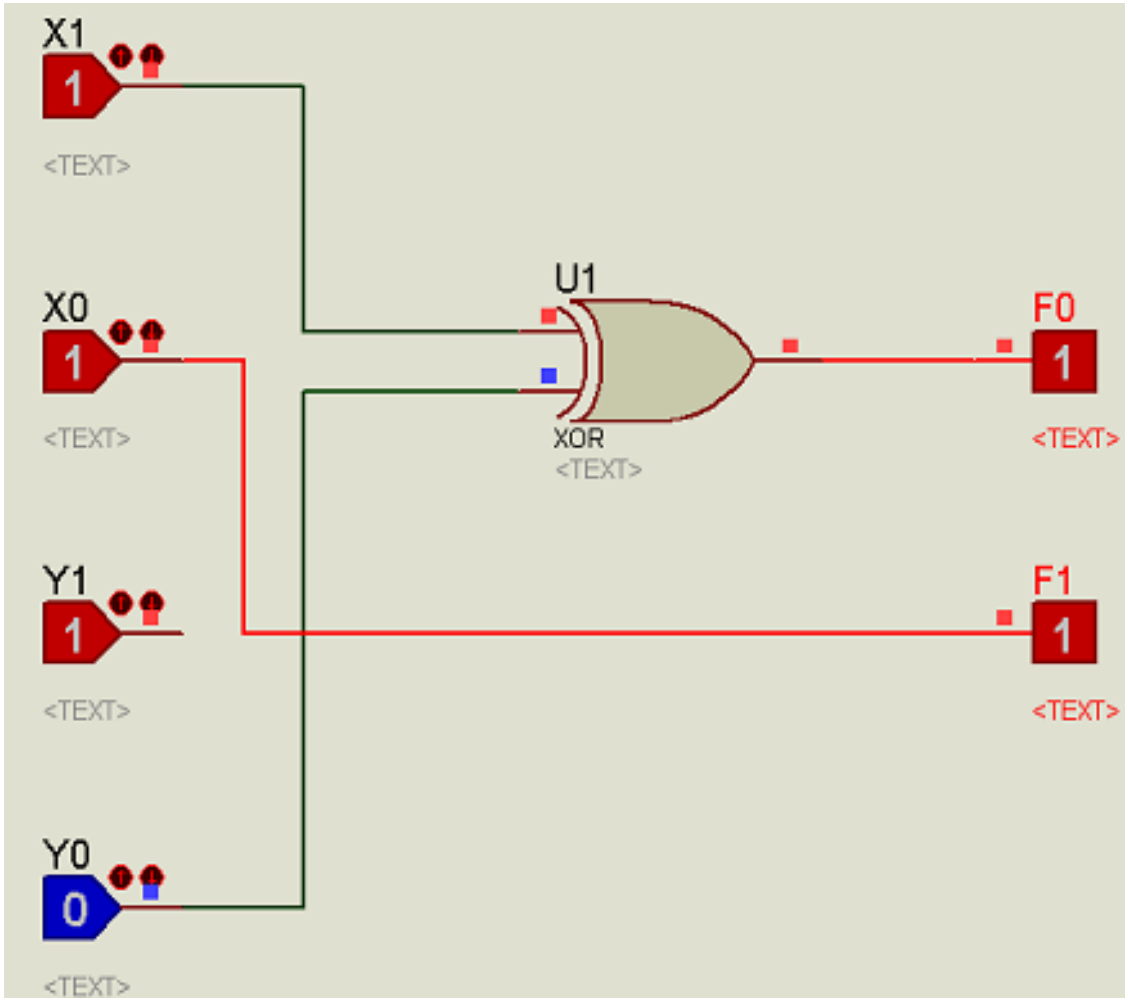

Phần 3: Mạch tuần tự

- Khác với mạch tổ hợp, ở mạch tuần tự thì ngõ ra không chỉ phụ thuộc vào giá trị hiện thời của ngõ vào, mà còn phụ thuộc giá trị quá khứ
- Mạch tuần tự có khả năng "ghi nhớ các trạng thái trong quá khứ"

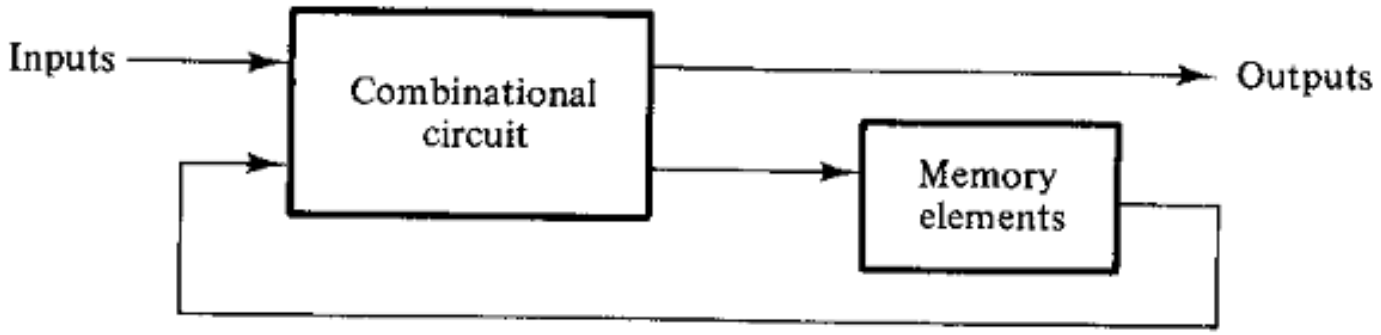

Mạch tuần tự

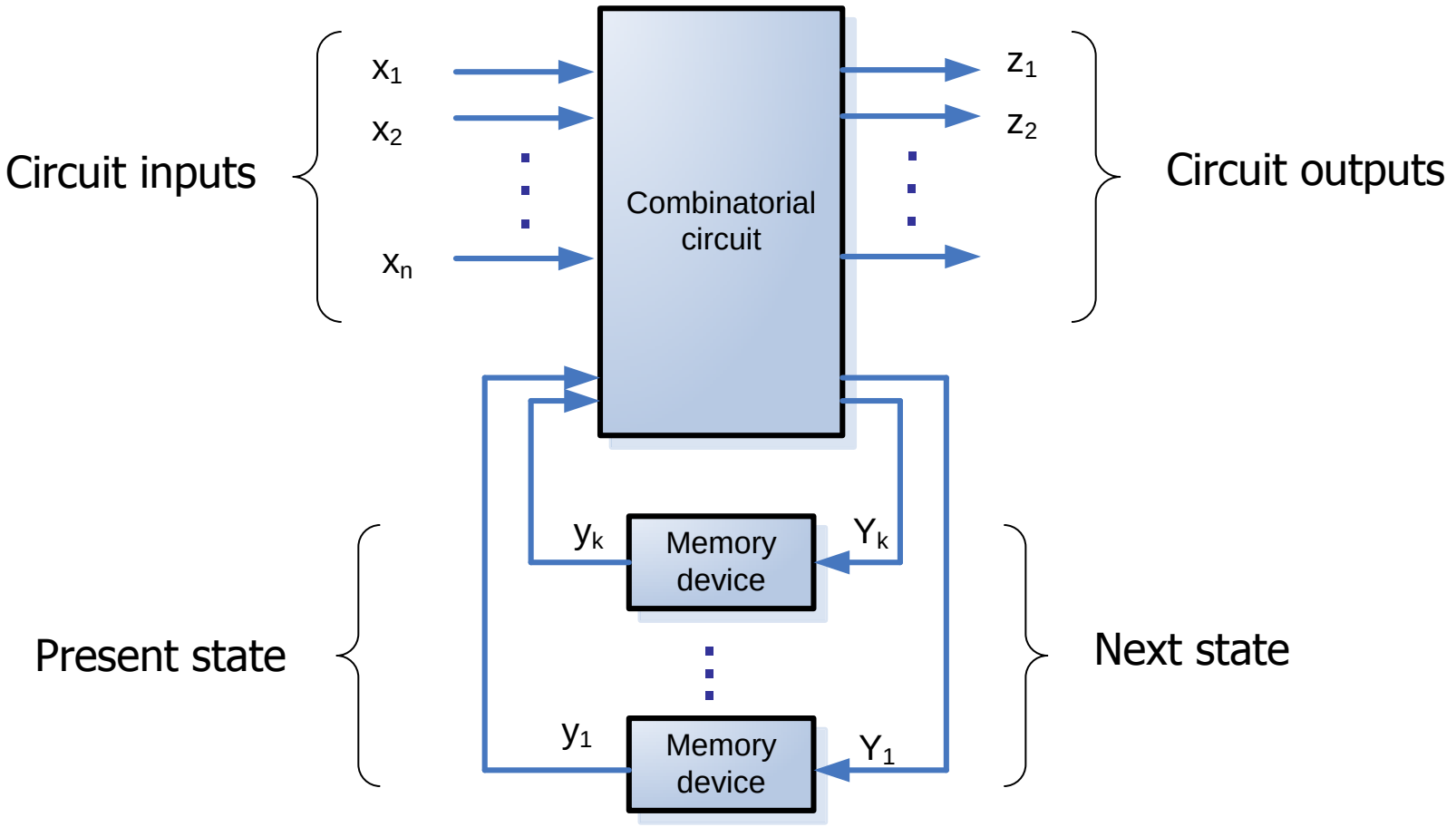
Circuit inputs
x_1
x_2
x_n
Combinatorial circuit
z_1
z_2
Circuit outputs
y_k
Memory device
Y_k
Present state
y_1
Memory device
Y_1
Next state

Mạch lật

- Là 1 thành phần cấu thành mạch tuần tự
- Có chức năng lưu trữ 1 bit nhị phân
- Có nhiều loại mạch lật, sự khác nhau ở chỗ số ngõ vào và cách thức các ngõ vào tác động đến trạng thái bit nhị phân

Phân loại mạch lật

- **Latch**
  - Ngõ ra thay đổi trạng thái khi ngõ vào thay đổi giá trị
  - Độ trễ mạch (delayed gate) giá trị mới của ngõ ra được xác định bằng độ trễ giữa ngõ vào và ngõ ra
  - Được sử dụng như 1 thành phần nhớ của mạch tuần tự bất đồng bộ

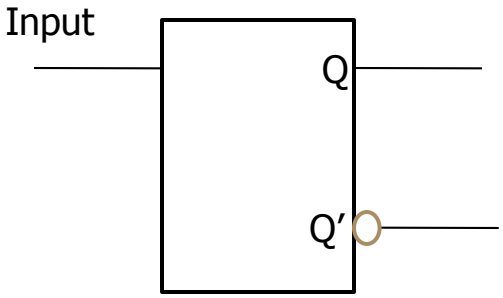

- **Flip-Flop**
  - Bên cạnh những ngõ vào thông thường thì luôn có 1 ngõ vào kích hoạt (trigger input), gọi là clock
  - Trạng thái của ngõ ra chỉ có thể thay đổi khi ngõ vào kích hoạt (clock) thay đổi xung đồng hồ (clock pulse) của nó (0 → 1 hoặc 1 → 0)
  - Được sử dụng như 1 thành phần nhớ của mạch tuần tự đồng bộ

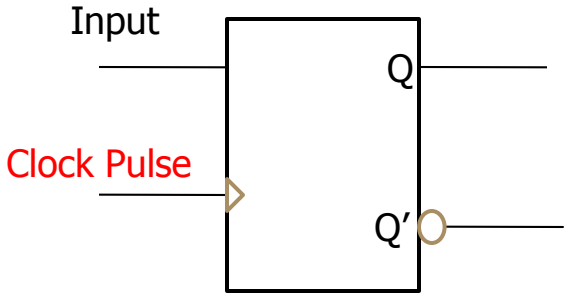

Tín hiệu lề xung đồng hồ - Clock edge

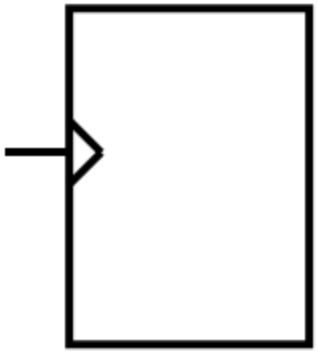

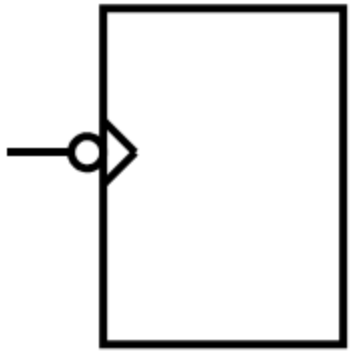

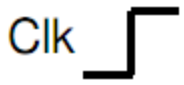

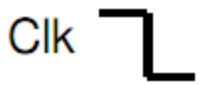

Chuyển tiếp lề dương (0 → 1)

Chuyển tiếp lề âm (1 → 0)

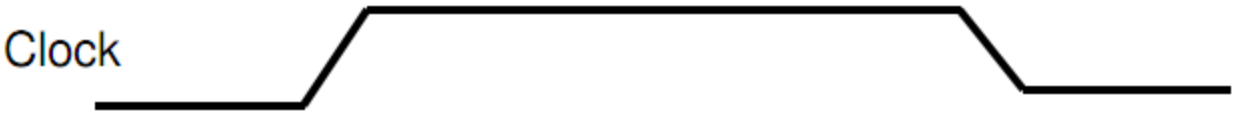

Positive edge

Negative edge

RS Latch (SR Latch)

- Có 2 ngõ vào:
  - S (Set): Đặt
  - R (Reset): Khởi động

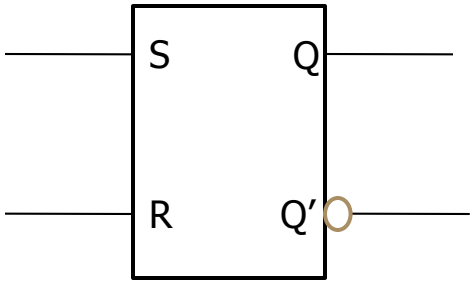

- Có 2 ngõ ra Q và Q' (tín hiệu đảo của Q)
- Trạng thái ngõ ra Q_{next} = Q(t+1) phụ thuộc vào trạng thái ngõ vào S, R và tình trạng hiện tại của mạch $Q_{current}$ = Q(t)

RS Latch

S	R	Q = Q(t+1)	Q’	Ý nghĩa
0	0	Q(t)	(Q(t))’	Không đổi
0	1	0	1	= 0
1	0	1	0	= 1
1	1	undefined	undefined	Không xác định

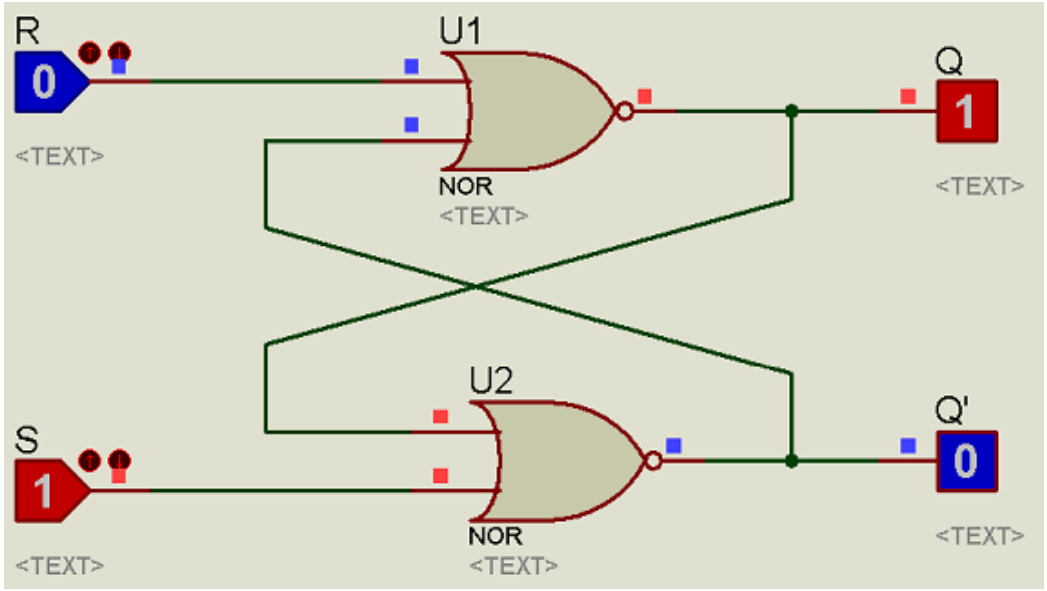

Timing chart

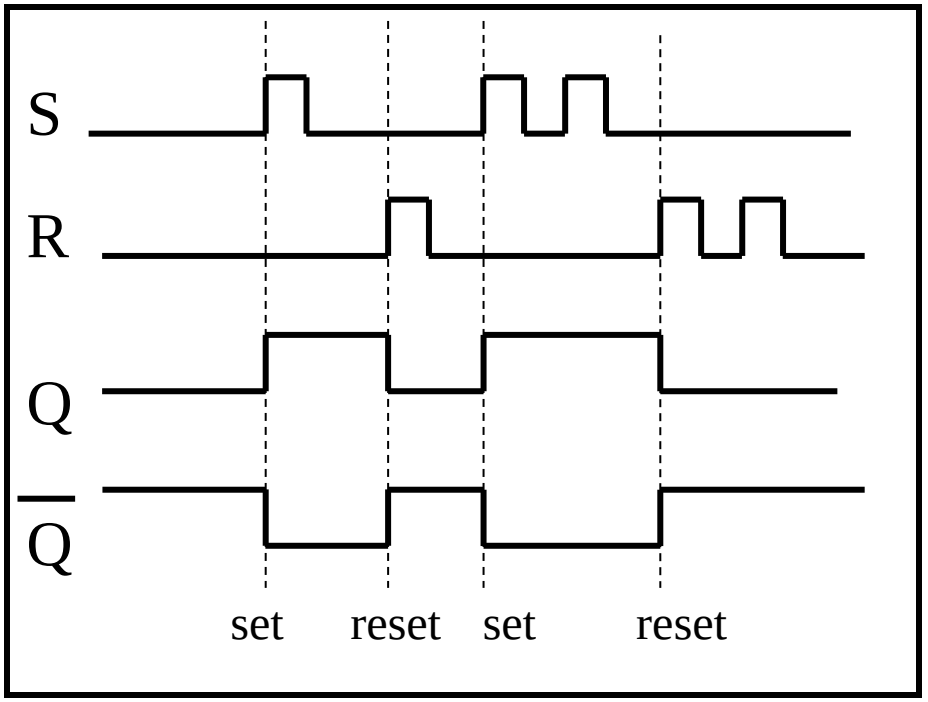

RS Flip-Flop

- Dùng thêm 1 tín hiệu ngõ vào kích hoạt "Enabled" (thường là tín hiệu xung đồng hồ Clock - C) để điều khiển mạch
  - Enabled = 1 (Positive Clock Edge): mạch hoạt động như mạch lật RS Latch
  - Enabled = 0 (Negative Clock Edge): mạch bị vô hiệu hoá,

    → Q giữ nguyên giá trị → Q(t+1) = Q(t)

→ Chỉ khi tín hiệu Enabled đổi từ 0 sang 1 (positive edge triggered), ngõ ra mới có thể bị ảnh hưởng, nếu không thì không thể thay đổi bất chấp giá trị của S và R

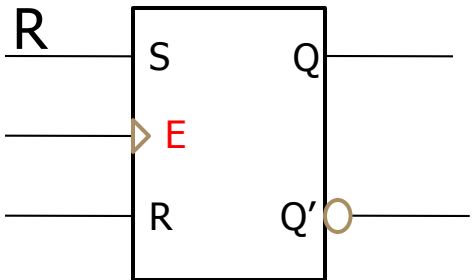

E	S	R	Q = Q(t+1)	Q’	Ý nghĩa
0	x	x	Q(t)	(Q(t))’	Không đổi
1	0	0	Q(t)	(Q(t))’	Không đổi
1	0	1	0	1	= 0
1	1	0	1	0	= 1
1	1	1	undefined	undefined	Không xác định

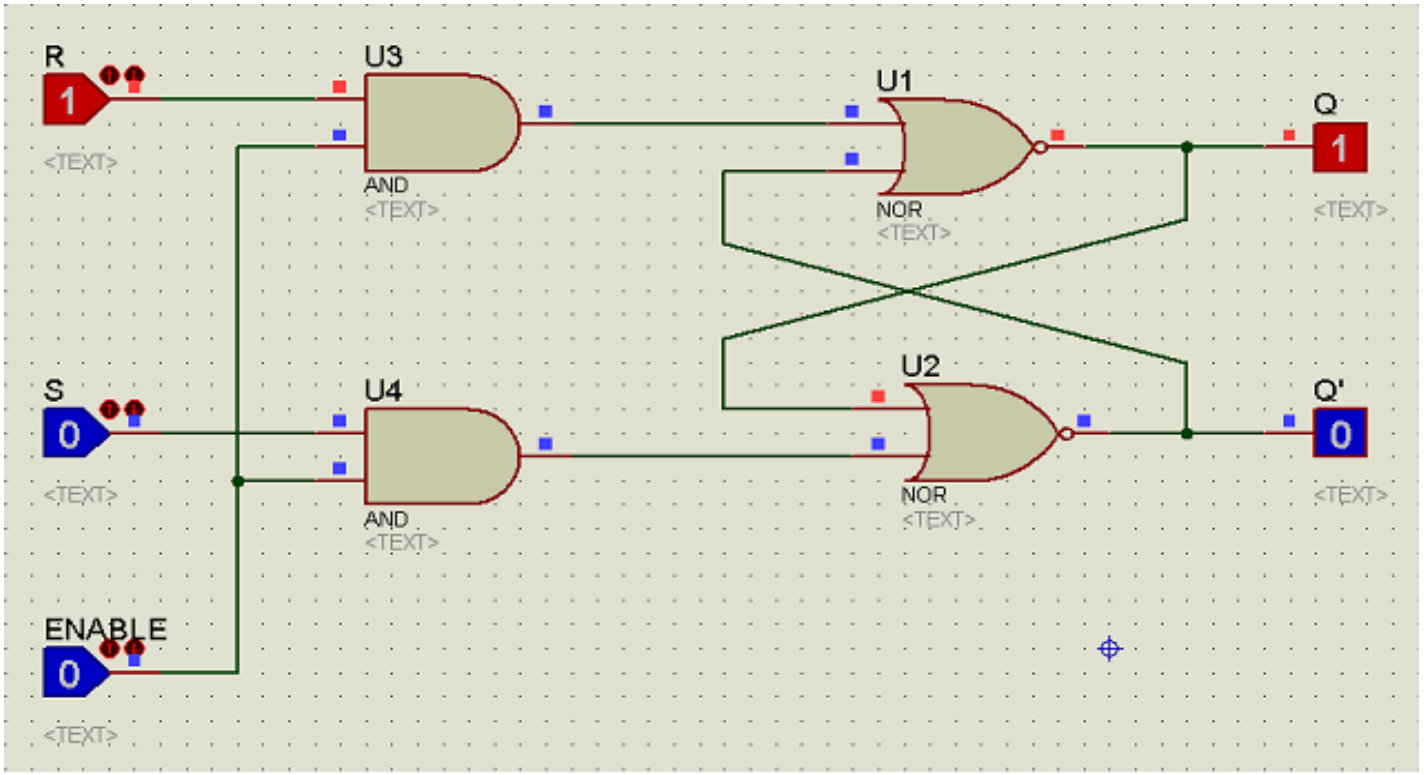

Timing chart

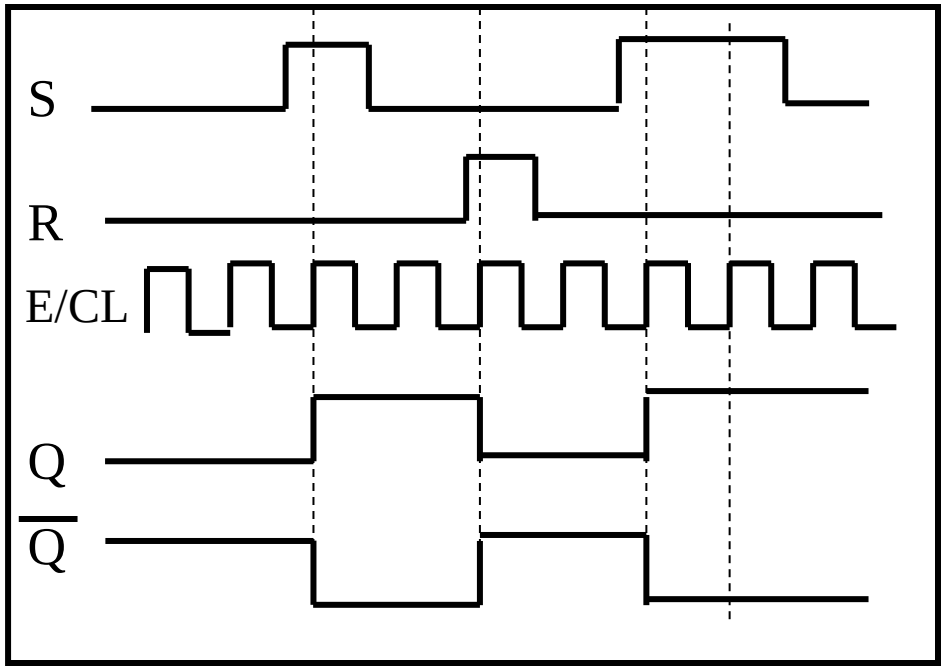

D (Data) Flip-Flop

- Để tránh trường hợp R = S = 1 trong RS Flip-Flop, trong mạch lật D Flip-Flop ta chỉ dùng 1 ngõ vào D nhưng tách ra 2 tín hiệu, 1 trong 2 tín hiệu sẽ đi qua cổng NOT để tạo tín hiệu đảo của D
- → Không bao giờ xảy ra trường hợp 2 tín hiệu vào mạch đều bằng 1
- → Nhưng bên cạnh đó cũng không bao giờ xảy ra 2 tín hiệu vào mạch đều bằng 0 ☹
- → Ta không thể giữ nguyên trạng thái tín hiệu ngõ ra Q(t + 1) = Q(t)
- → ***Để khắc phục ta sẽ dùng tín hiệu xung đồng hồ để vô hiệu hoá mạch khi cần, lúc đó trạng thái tín hiệu ngõ ra sẽ không đổi***

E	D	Q = Q(t+1)	Q’	Ý nghĩa
0	x	Q(t)	(Q(t))’	Không đổi
1	0	0	1	= 0
1	1	1	0	= 1

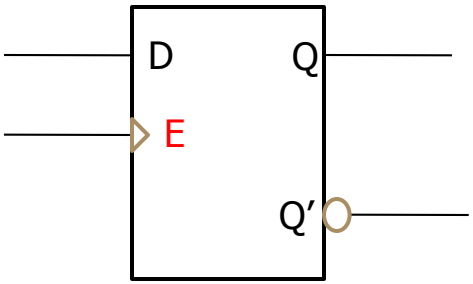

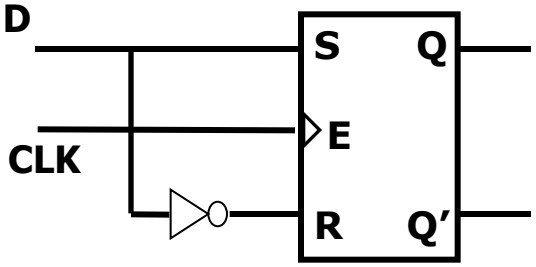

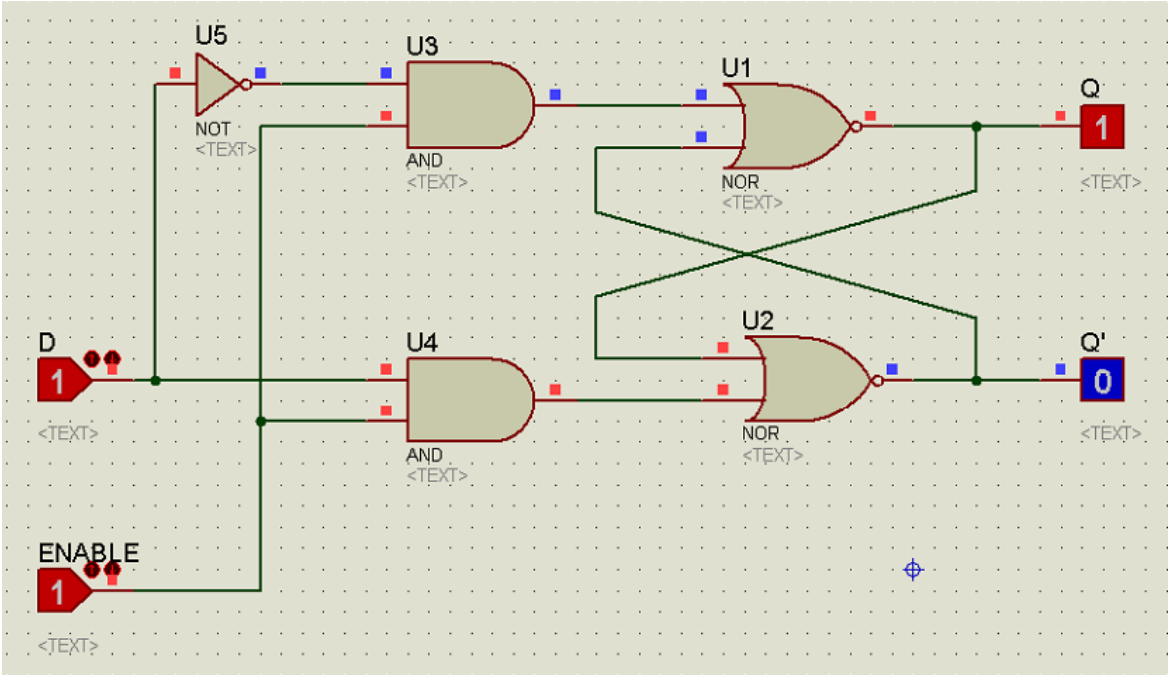

Timing chart

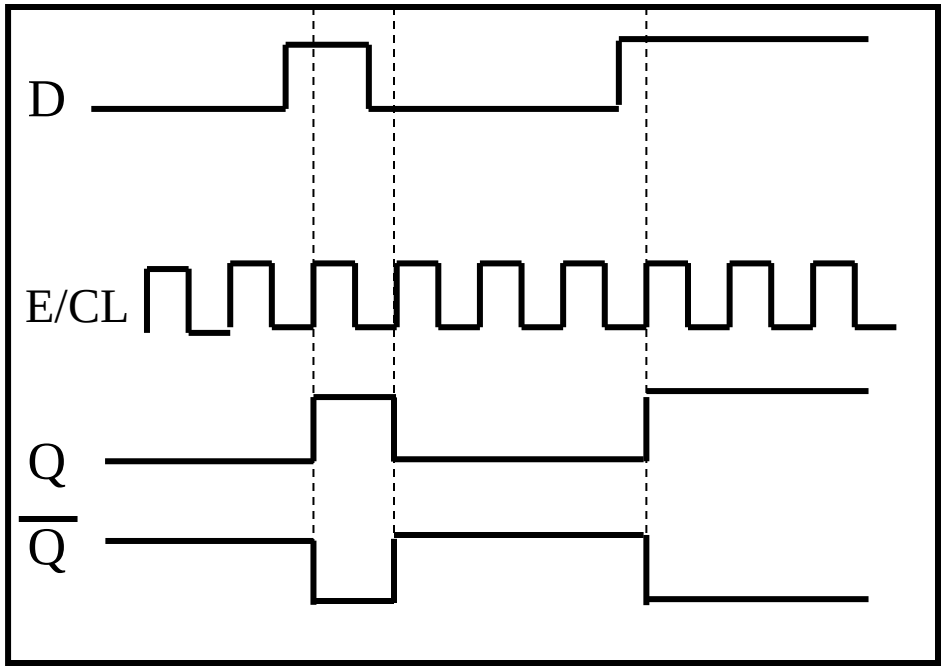

JK Flip-Flop

- Là 1 cải tiến của mạch RS Flip-Flop đối với trường hợp R = S = 1
- Nguyên tắc:
  - J = S
  - K = R
  - Nếu J = K = 1 thì khi đó với 1 chuyển tiếp của tín hiệu xung đồng hồ sẽ chuyển tín hiệu ngõ ra Q sang trạng thái bù Q'

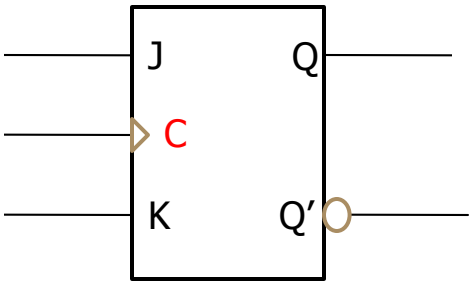

J	K	Q = Q(t+1)	Q'	Ý nghĩa
0	0	Q(t)	(Q(t))'	Không đổi
0	1	0	1	= 0
1	0	1	0	= 1
1	1	Q'(t)	Q(t)	Đảo bit

Mạch lật T

- Xuất phát từ mạch JK Flip-Flop với sự kết hợp 2 ngõ vào J, K thành duy nhất 1 ngõ vào T (T = J = K)
  - T = 0: Q(t + 1) = Q(t)
  - T = 1: Q(t + 1) = (Q(t))’

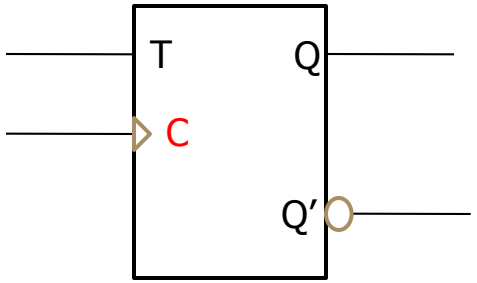

T	Q = Q(t+1)	Q’	Ý nghĩa
0	Q(t)	(Q(t))’	Không đổi
1	(Q(t))’	Q(t)	Đảo bit

Master-Slave Flip-Flop

- Bao gồm 2 bản mạch flip-flop tuần tự nối với nhau (master – slave)
- Tín hiệu ngõ ra Q phụ thuộc vào giá trị của những ngõ vào tại những chuyển tiếp lề âm / dương của xung đồng hồ (clock edge)
- Master flip-flop (trước) thay đổi → Slave flip-flop (sau) thay đổi

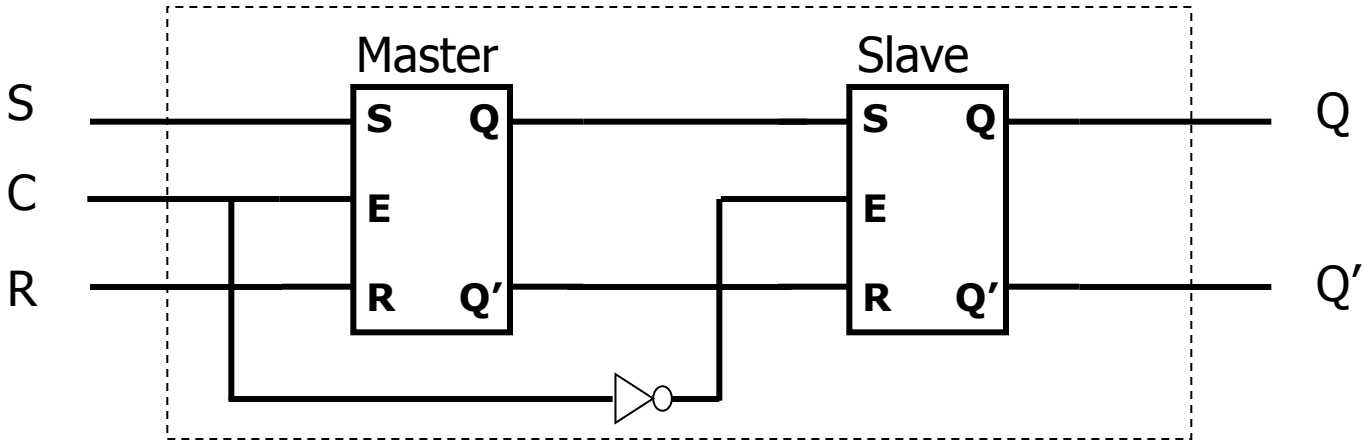

Master works when C=1
Slave works when C=0

Thanh ghi dịch (Shift Register)

- Thanh ghi dịch 4 bit
- U1(D) = 01001100… → U4(Q) = 00000100…

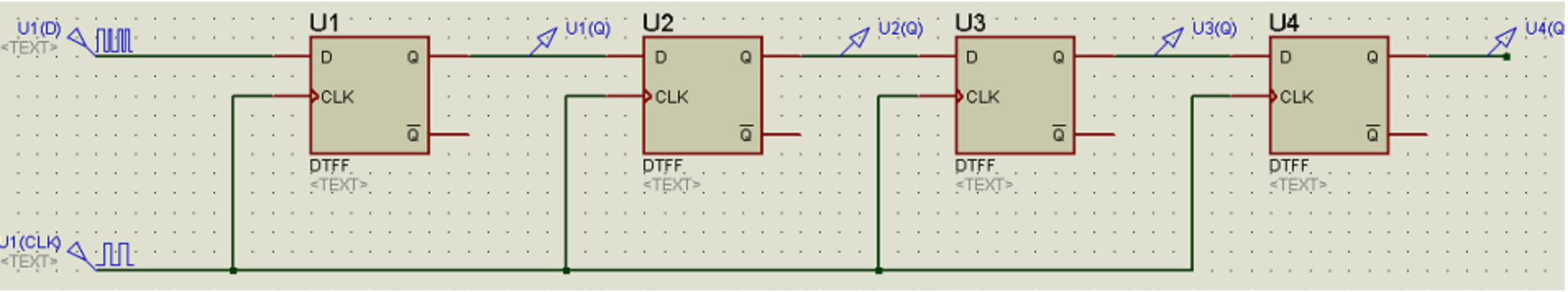

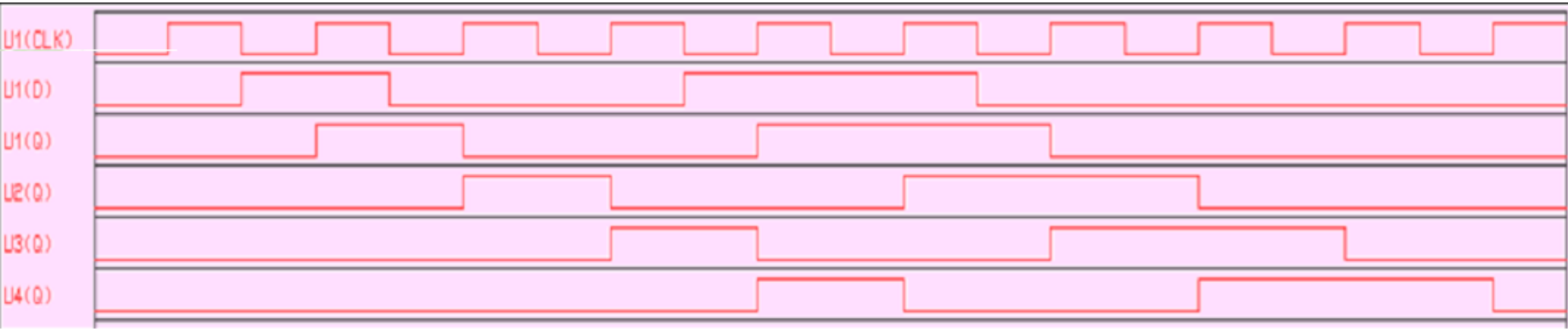

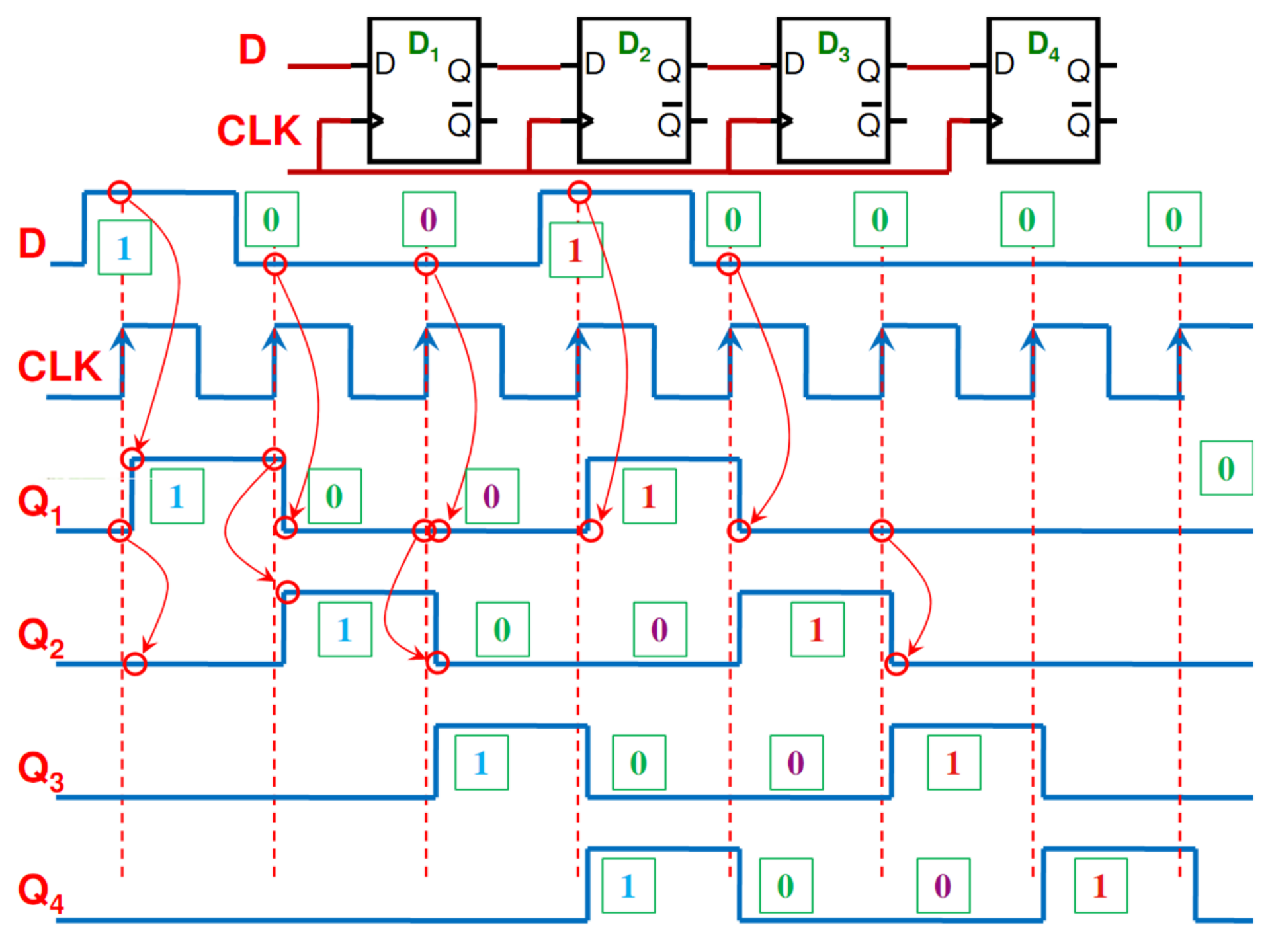
D
CLK
D1
D2
D3
D4
D
Q
Q̄
D
CLK
Q1
Q2
Q3
Q4
1
0
0
1
0
0
0
0
1
0
0
1
1
0
0
1
1
0
0
1
1
0
0
1
0

Bộ đếm (Counter)

- Mạch đếm đồng bộ nhị phân 4 bit (0 → 15)

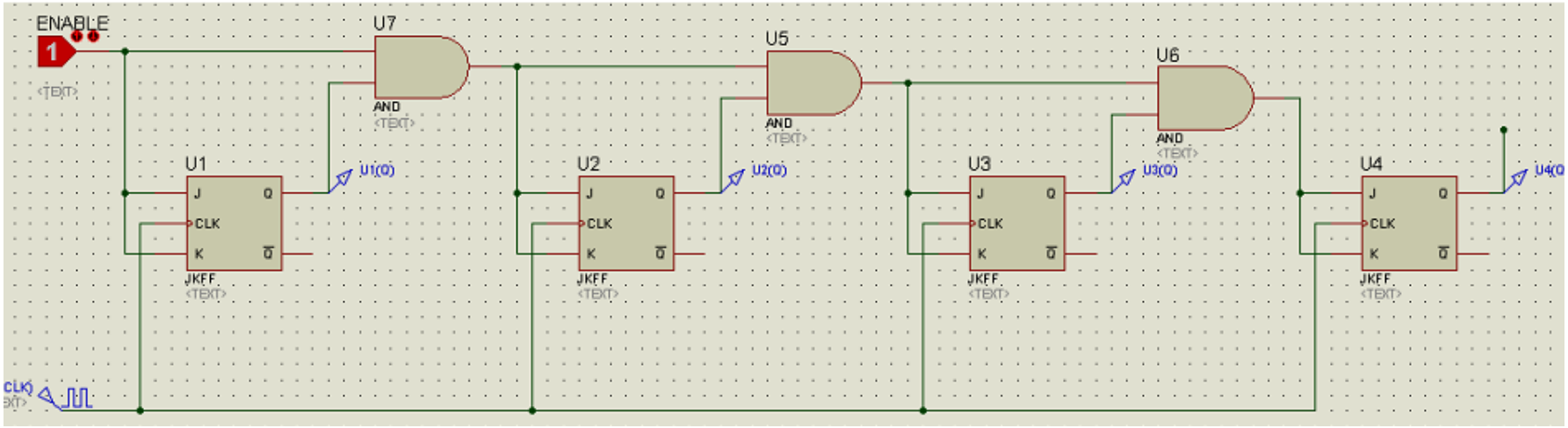

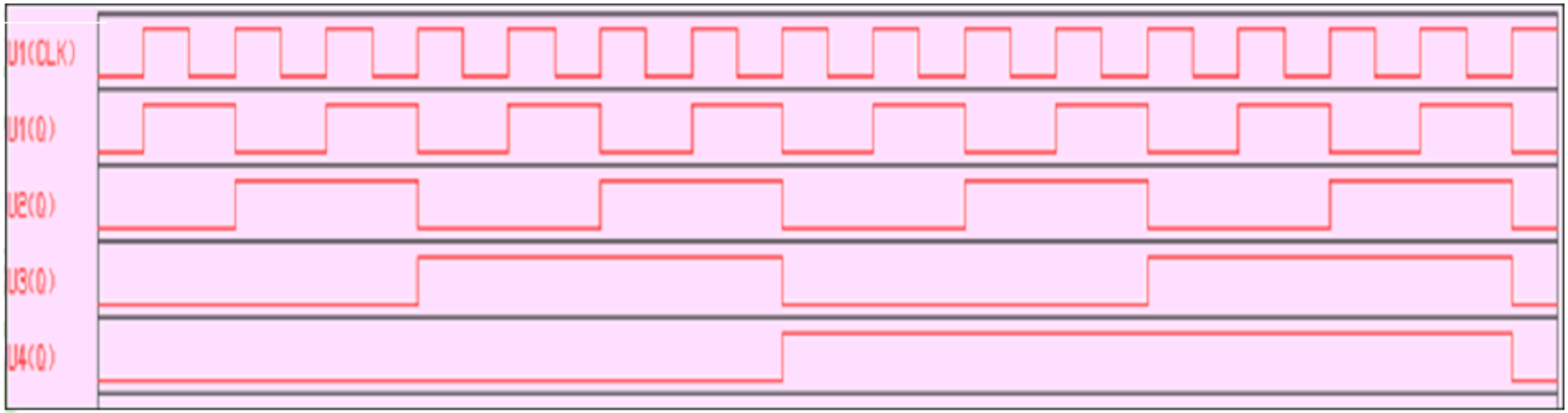

Số xung vào	Ngõ ra sau khi có xung vào				Trị thập phân ra
	Q3	Q2	Q1	Q0	
Xoá	0	0	0	0	0
1	0	0	0	1	1
2	0	0	1	0	2
3	0	0	1	1	3
4	0	1	0	0	4
5	0	1	0	1	5
6	0	1	1	0	6
7	0	1	1	1	7
8	1	0	0	0	8
9	1	0	0	1	9
10	1	0	1	0	10
11	1	0	1	1	11
12	1	1	0	0	12
13	1	1	0	1	13
14	1	1	1	0	14
15	1	1	1	1	15
16	0	0	0	0	0
17	0	0	0	1	1

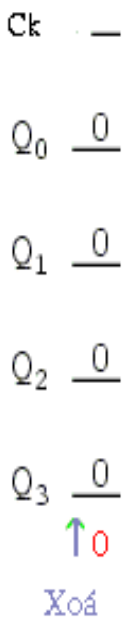

Mạch tuần tự đồng bộ

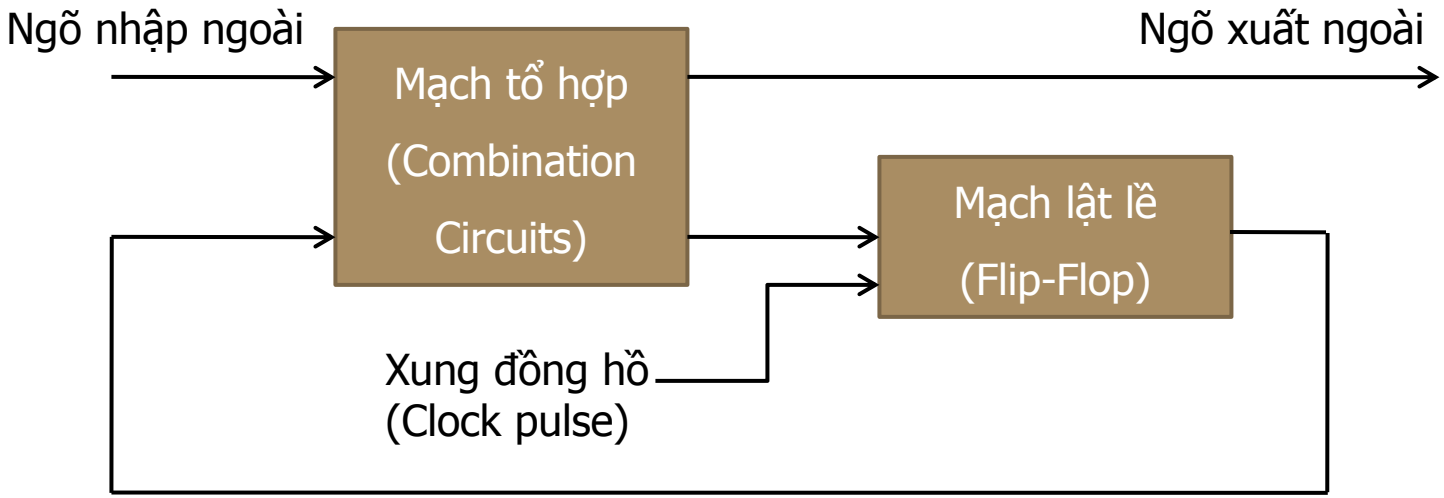

- Mạch tuần tự được xác định bởi:
  - Các ngõ nhập ngoài
  - Các ngõ xuất ngoài
  - Trạng thái nhị phân của mạch lật
- Trạng thái kế của mạch lật = F(Trạng thái hiện tại, Các ngõ nhập ngoài)
- **Thiết kế mạch tuần tự → Xác định dạng mạch lật và các Input của chúng**

Thiết kế mạch tuần tự – Bước 1

- Đầu tiên phải xác định dùng dạng mạch lật gì (RS / JK / D / T)
- Lập lược đồ các trạng thái mạch lật dựa trên đặc tả mạch ban đầu
- Có 2 cách biểu diễn

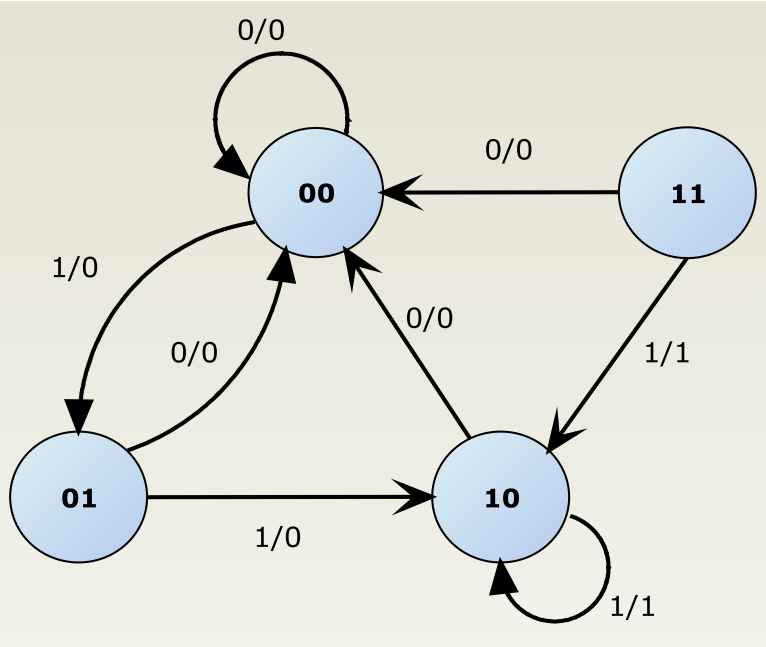

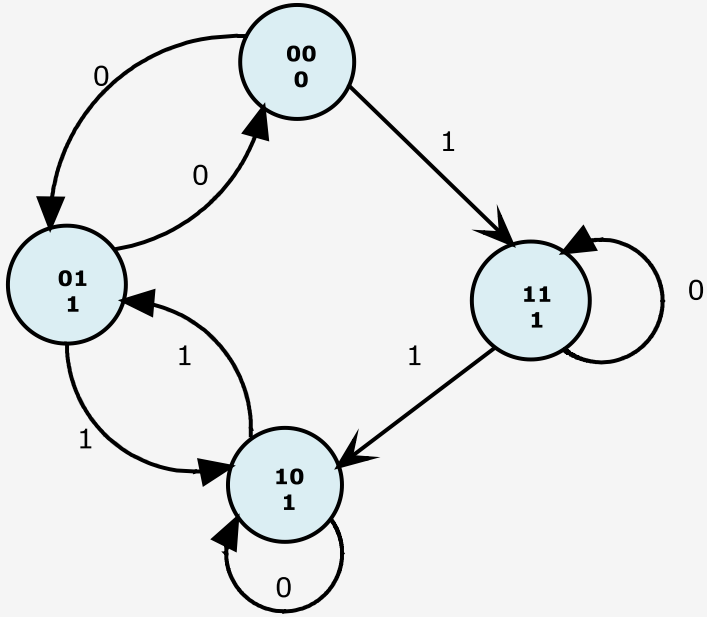

(Bước 1 – tiếp tục)

- Thay vì dùng lược đồ trạng thái, ta cũng có thể lập bảng trạng thái mạch lật

Trạng thái hiện tại Q(t)			Giá trị ngõ nhập ngoài	Trạng thái kế Q(t +1)		
Ngõ xuất mạch lật 1	…	Ngõ xuất mạch lật n	x	Ngõ xuất mạch lật 1	…	Ngõ xuất mạch lật n

- Trạng thái kế của mạch lật: Dựa trên mô tả đề bài

Thiết kế mạch tuần tự – Bước 2

- Lập bảng kích thích
  - Nhiệm vụ là phải xác định được làm thế nào để có được ngõ nhập vào mạch lật từ ngõ nhập ngoài x
  - Lưu ý ngõ nhập vào mạch lật != ngõ nhập ngoài
    - Ví dụ: x != D1, D2

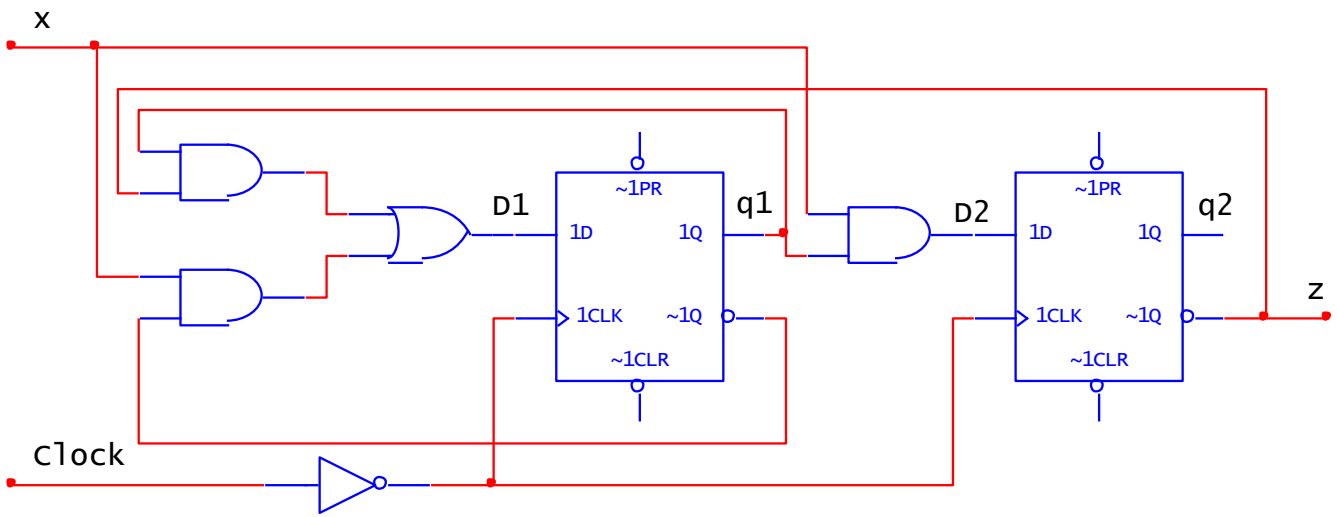

Bảng kích thích

Mạch lật RS / SR			
Q(t)	Q(t+1)	S	R
0	0	0	x
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	x	0

Mạch lật JK			
Q(t)	Q(t+1)	J	K
0	0	0	x
0	1	1	x
1	0	x	1
1	1	x	0

Mạch lật D		
Q(t)	Q(t+1)	D
0	0	0
0	1	1
1	0	0
1	1	1

Mạch lật T		
Q(t)	Q(t+1)	T
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Thiết kế mạch tuần tự – Bước 3

- Tìm phương trình đại số xác định ngõ nhập mạch lật từ bảng kích thích (Hàm ngược)
  - Có n mạch lật → n ngõ ra mạch lật $A_1 \ldots A_n$
  - Suy ra phương trình ngõ nhập mạch lật có n + 1 biến bao gồm:
    - n biến $A_1 \ldots A_n$
    - 1 biến x (ngõ nhập ngoài)
  - Dùng biểu đồ Karnaugh + bảng kích thích để xác định phương trình hàm ngõ nhập mạch lật

Thiết kế mạch tuần tự – Bước 4

- Vẽ sơ đồ mạch dựa trên phương trình hàm ngõ nhập

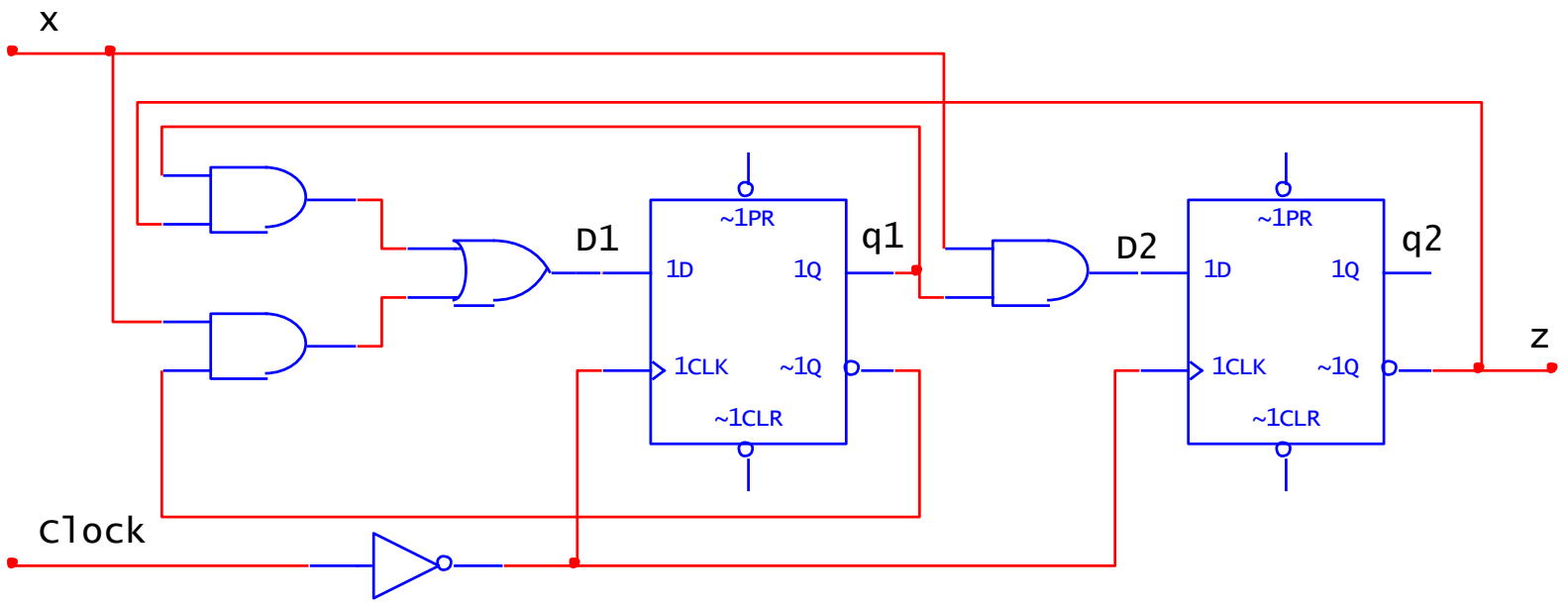

Bài tập minh hoạ

- Xem ví dụ minh hoạ tại giáo trình "Kiến trúc máy tính" – Thầy Nguyễn Minh Tuấn, trang 42-45

Một số bài tập thiết kế mạch
Bài 1 – Digital Clock v.1

- Thiết kế đồng hồ với mặt số thể hiện các số từ 0 đến 7 và 2 nút bấm A, B. Nếu bấm nút A, số thể hiện tăng lên 1. Nếu bấm nút B, số thể hiện giảm đi 1
- Cần: Adder, MUX

Một số bài tập thiết kế mạch
Bài 2 – Digital Clock v.2

- Thiết kế đồng hồ bấm giây với mặt số thể hiện các số từ 00 đến 63 và 2 nút bấm A, B. Bấm nút A để start / stop. Khi đồng hồ đang ở trạng thái stop, bấm nút B sẽ xoá về 0
- Cần: Counter, MUX

Một số bài tập thiết kế mạch
Bài 3 – Digital Clock v.3

- Thiết kế đồng hồ bấm giây với mặt số thể hiện các số từ 00 đến 63 và 3 nút bấm A, B, C. Bấm nút A để start / stop. Khi đồng hồ đang ở trạng thái stop, bấm nút B sẽ tăng lên 1, bấm nút C sẽ giảm đi 1, bấm đồng thời B và C sẽ xoá về 00

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

08 – Thiết kế CPU

5 thành phần cơ bản của máy tính

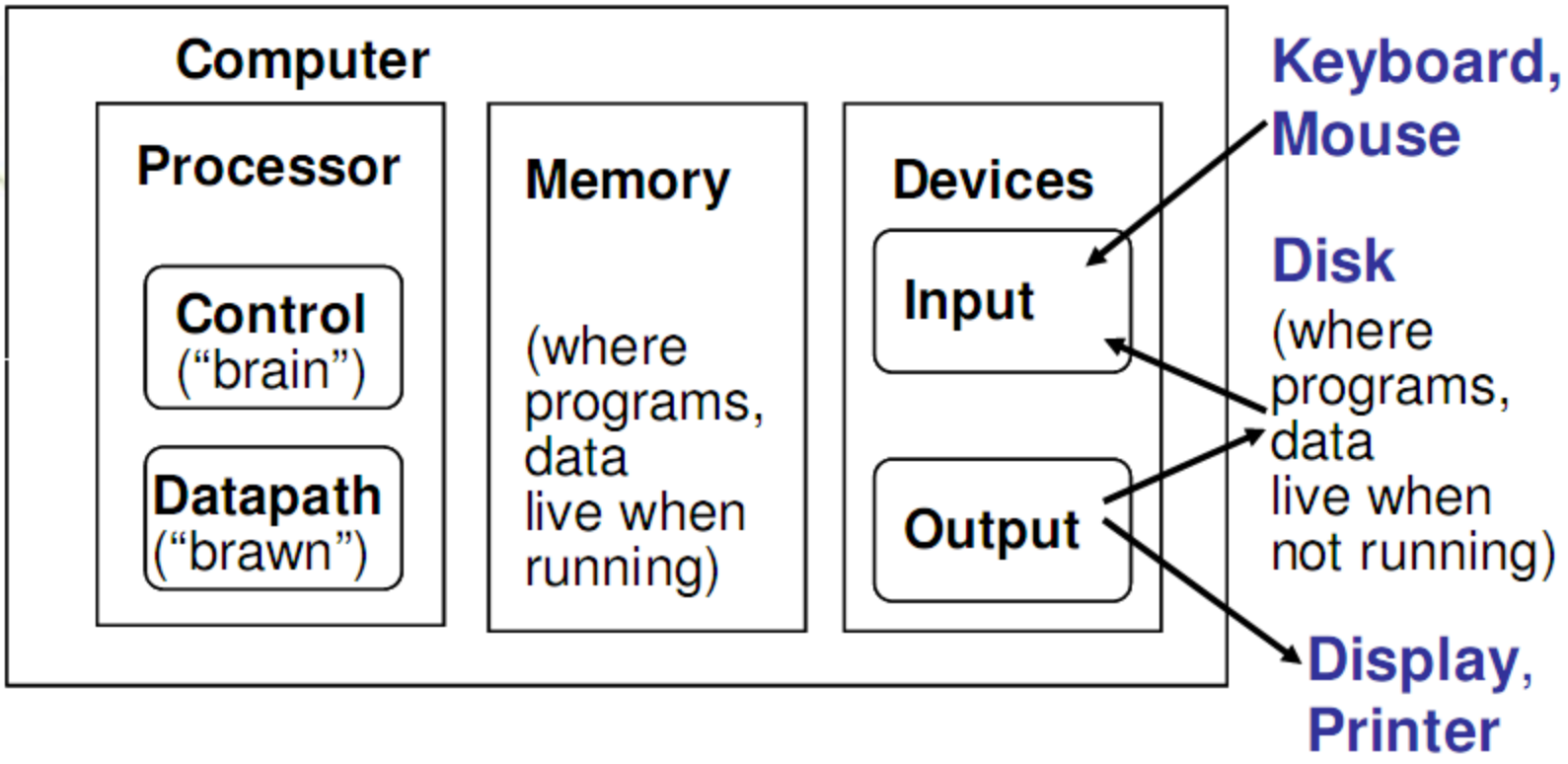

Bộ vi xử lý (CPU)

- Datapath
  - Registers
  - ALU
- Control unit

- Stalling: CPU = {Registers, ALU, Control unit, Internal bus}

AND R, value
OR R, value

op	id	value

$X = R_{id}$ op value

1	0	1	1	0

X = R1 OR 2

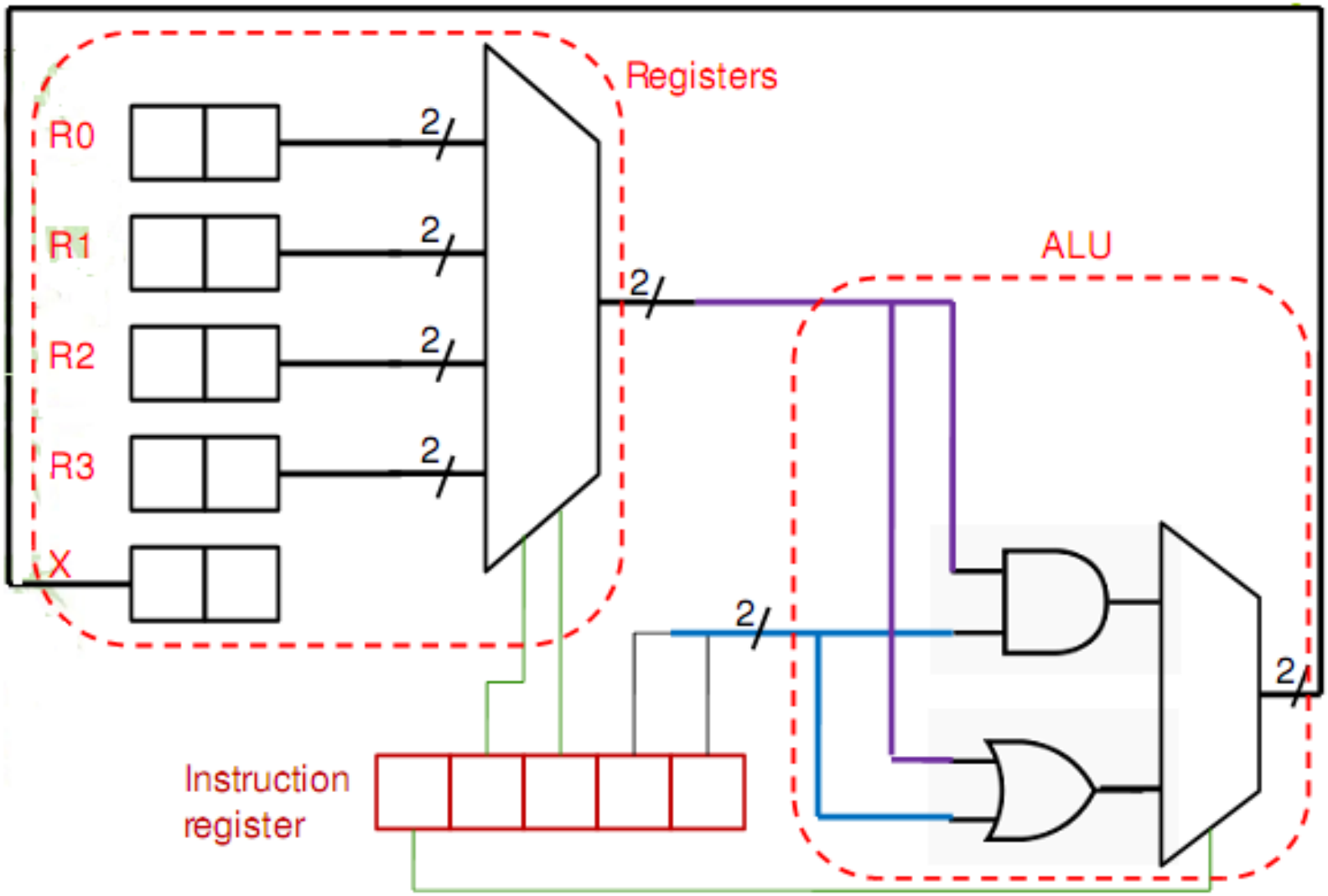

Control signals

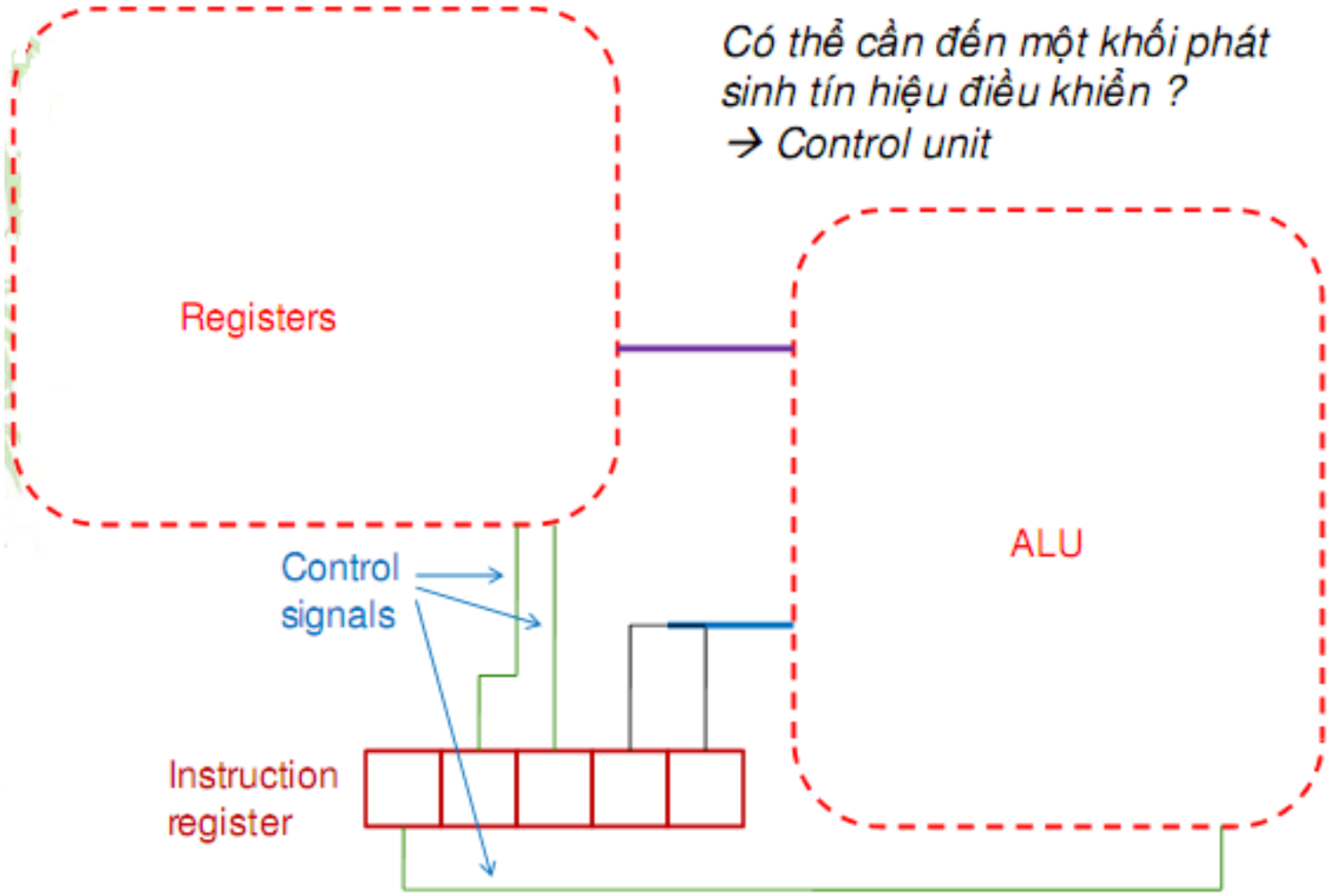

Datapath & Control unit

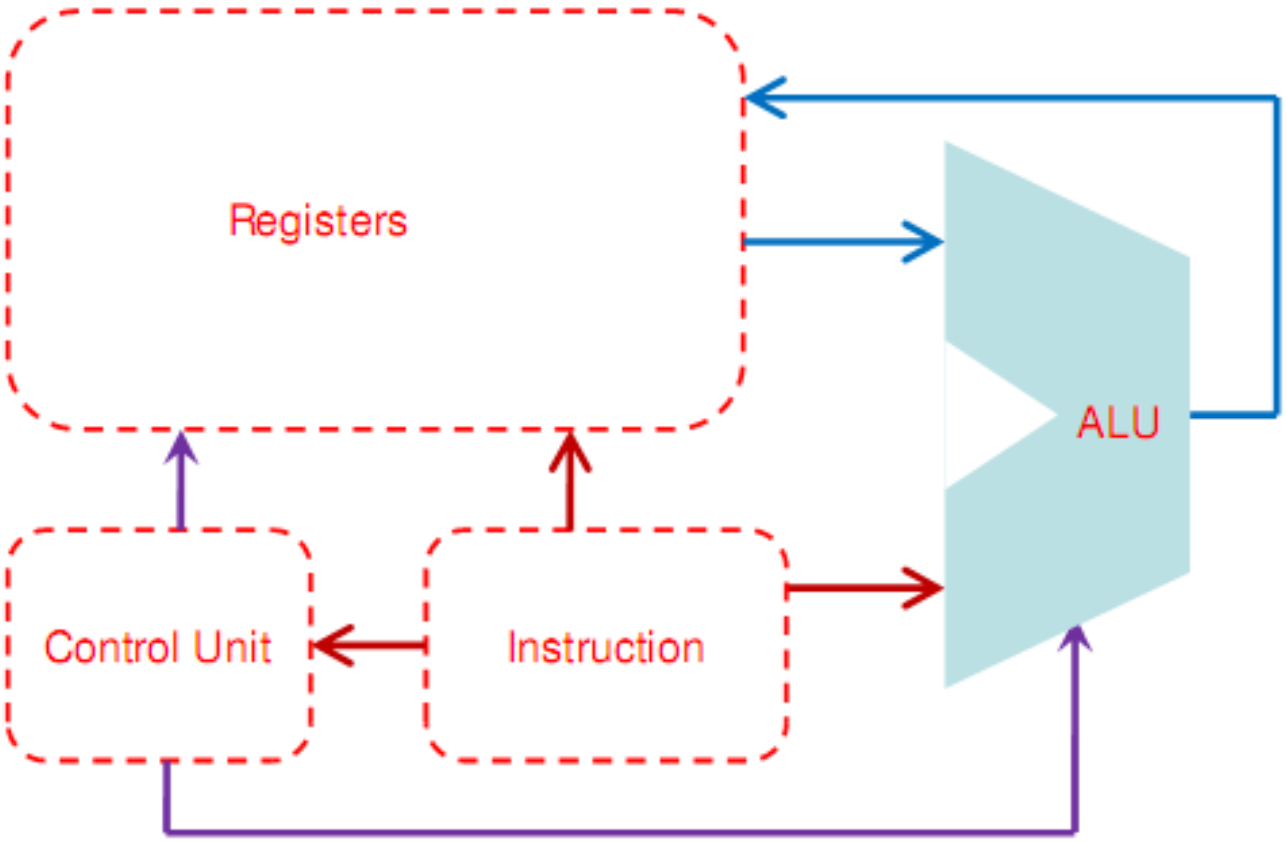

MIPS thu gọn

- Lệnh truy xuất bộ nhớ: lw, sw
- Lệnh số học – luận lý: add, sub, and, or, slt
- Lệnh rẽ nhánh: beq, j

→ Thiết kế bộ xử lý (Datapath và Control) cho tập lệnh MIPS thu gọn này ?

Một số lưu ý

- Bất kỳ câu lệnh nào muốn thực thi cũng phải qua 2 bước đầu tiên:
  - Gửi địa chỉ lệnh chứa trong thanh ghi PC (Program counter) đến bộ nhớ lệnh để lấy nội dung câu lệnh từ bộ nhớ
  - Xác định toán hạng trong câu lệnh → Đọc các thanh ghi chứa toán hạng có địa chỉ tương ứng
- Các bước tiếp theo phụ thuộc vào từng nhóm lệnh khác nhau
- Tập lệnh MIPS thu gọn có các bước thực thi giống nhau ở khá nhiều điểm, khác biệt chủ yếu nằm ở các bước thực thi cuối của câu lệnh

Instruction format

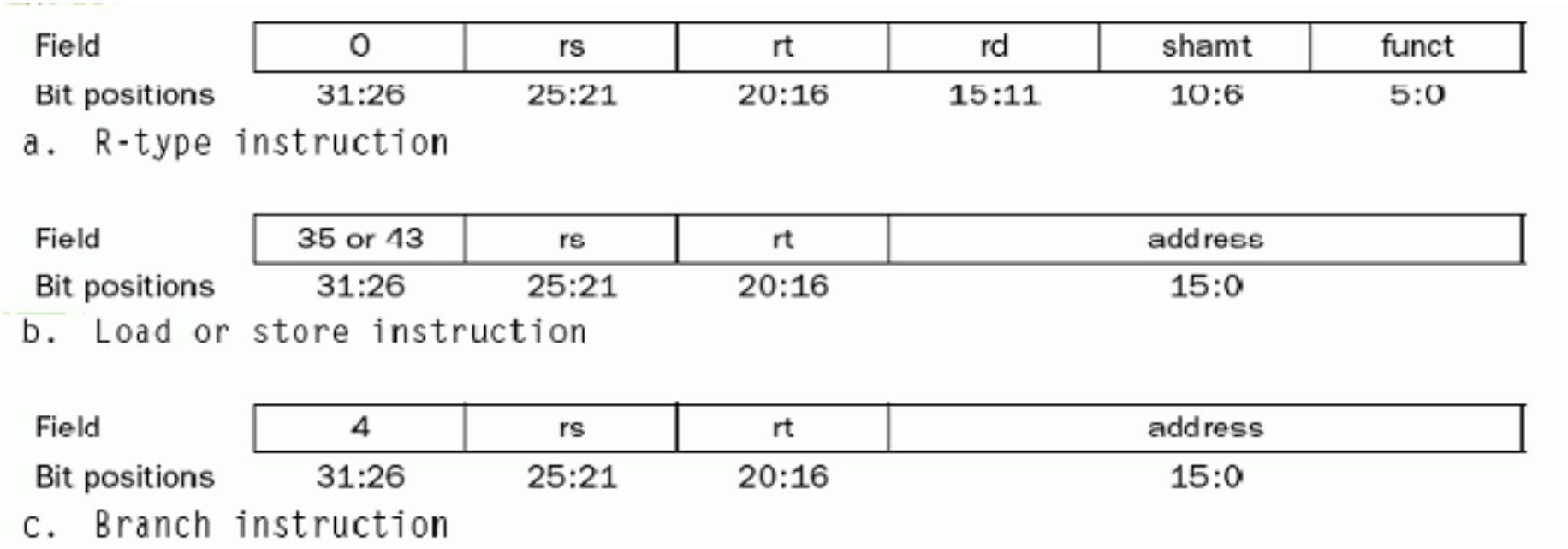

Sơ đồ thực thi tổng quát

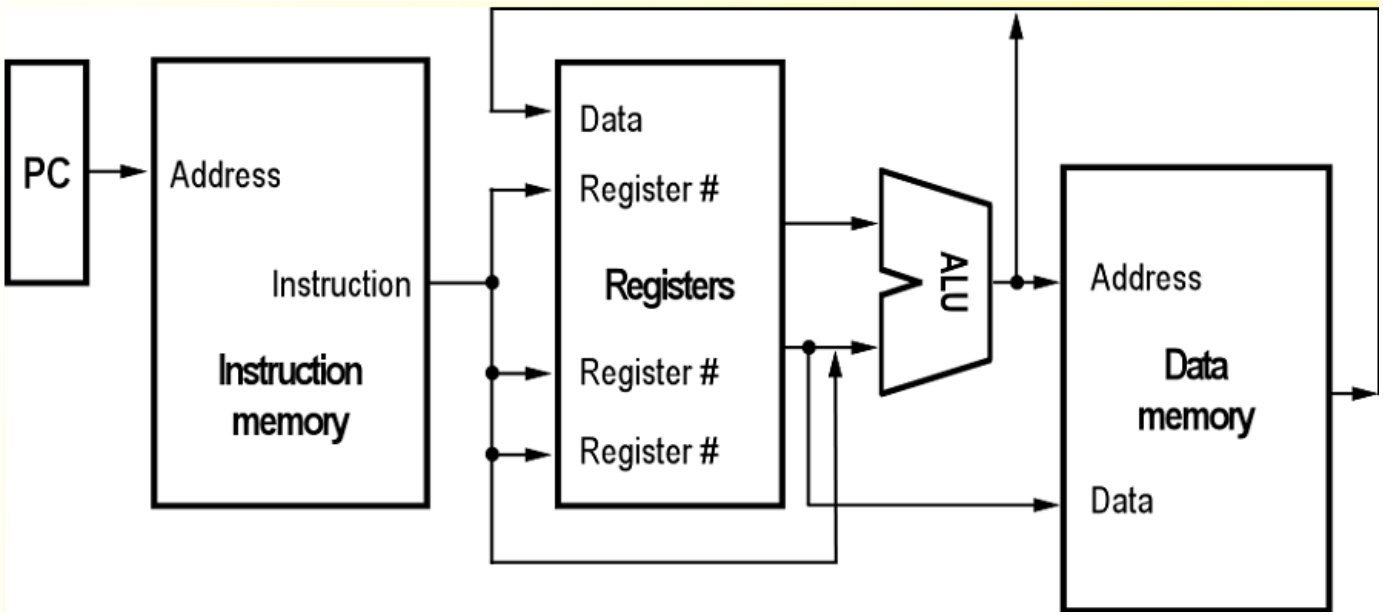

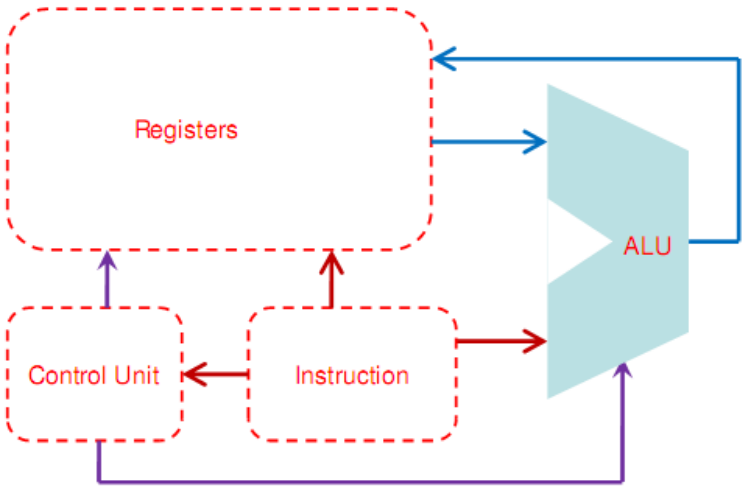

Dịch chuyển lệnh tiếp theo…

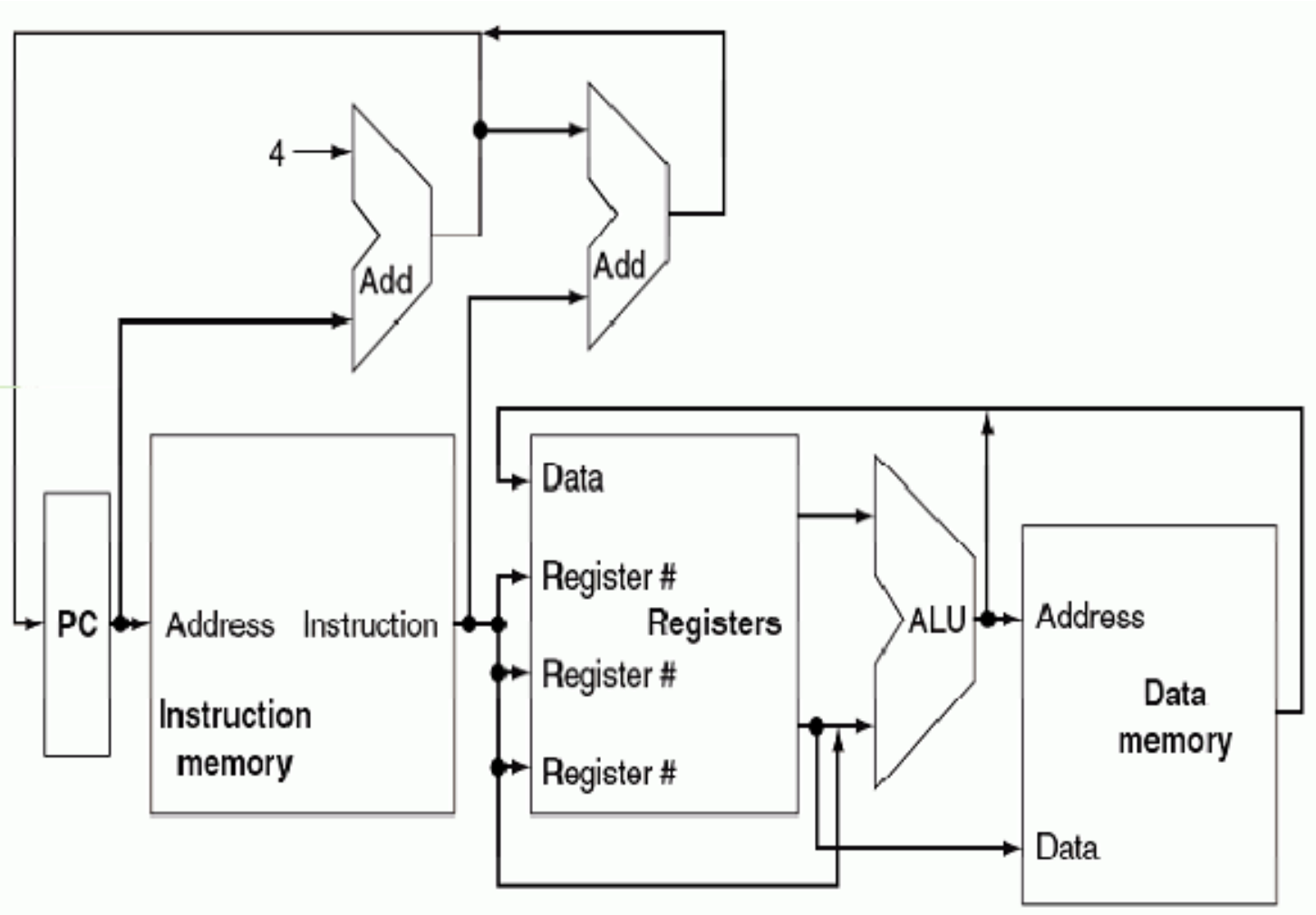

Sử dụng MUX để điều khiển

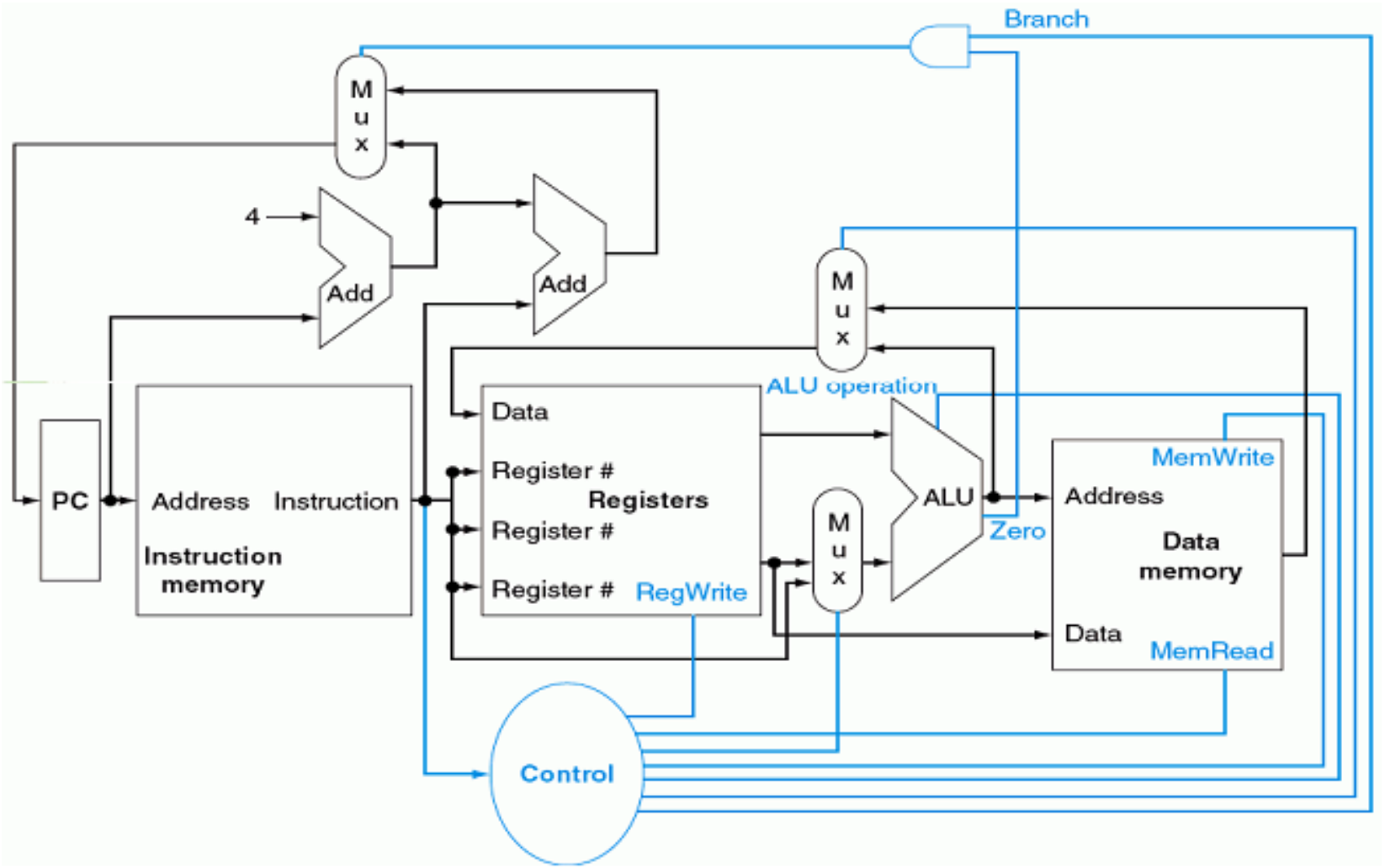

Xây dựng đường đi dữ liệu (Datapath)

- Phương thức xây dựng Datapath:
  - Xác định kiến trúc của các phần tử cần thiết cho câu lệnh
  - Xây dựng dần các phân khúc cho Datapath ứng với từng công đoạn trong thực thi câu lệnh
  - Tiến đến xây dựng hoàn chỉnh Datapath cho câu lệnh

Kiến trúc các phần tử cần thiết

- Dịch chuyển lệnh:

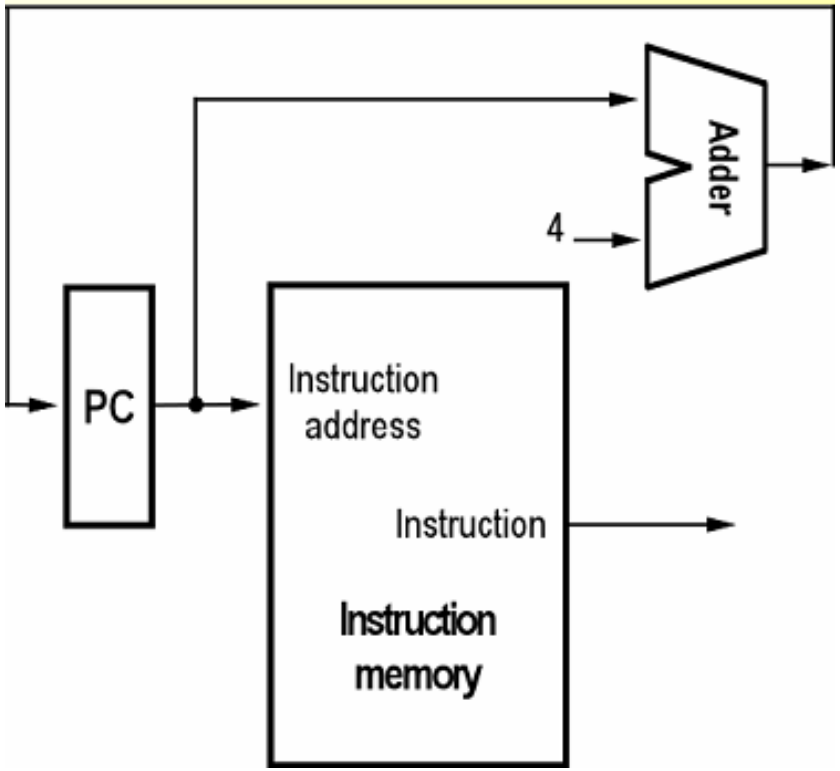

Kiến trúc các phần tử cần thiết

- Tập thanh ghi (register files)
  - 3 ngõ nhận địa chỉ thanh ghi
  - 1 ngõ ghi dữ liệu
  - 2 ngõ đọc dữ liệu (output)
  - 1 tín hiệu điều khiển ghi

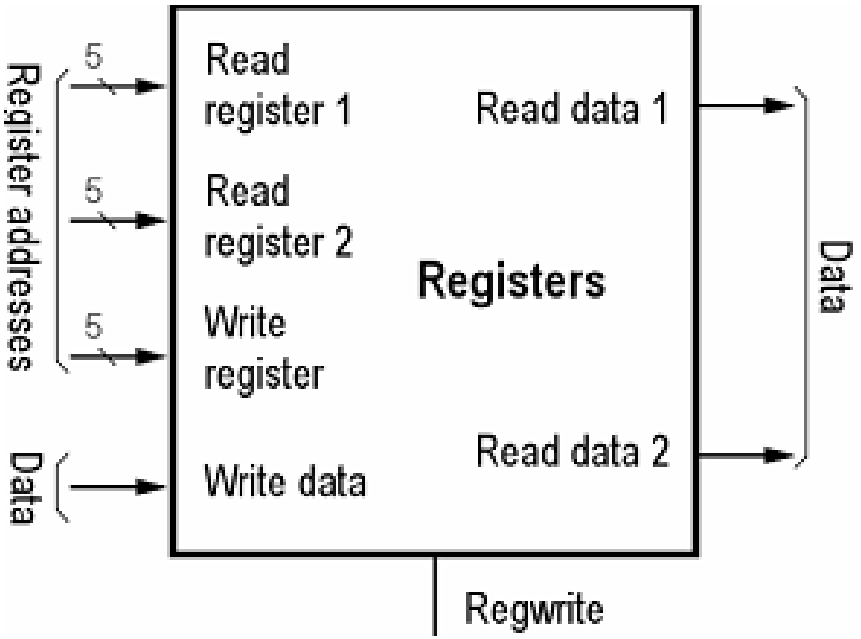

Kiến trúc các phần tử cần thiết

- Đơn vị số học – luận lý (ALU – Arithmetic Logic Unit)
  - 2 ngõ vào toán hạng (32-bit)
  - 1 ngõ ra kết quả (32 bit) và 1 bit zero (để chứa kết quả so sánh bằng)
  - 1 tín hiệu điều khiển (4 bit)

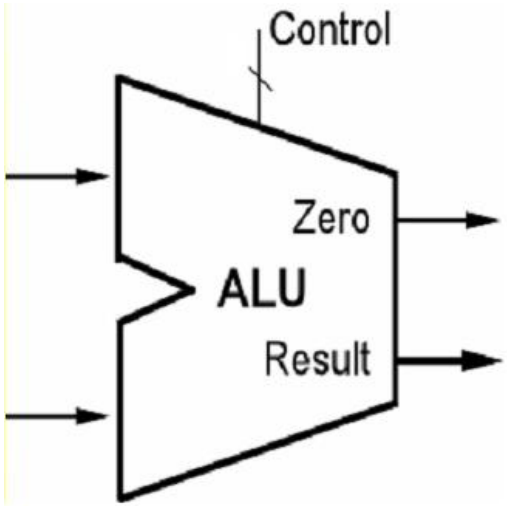

Register + ALU

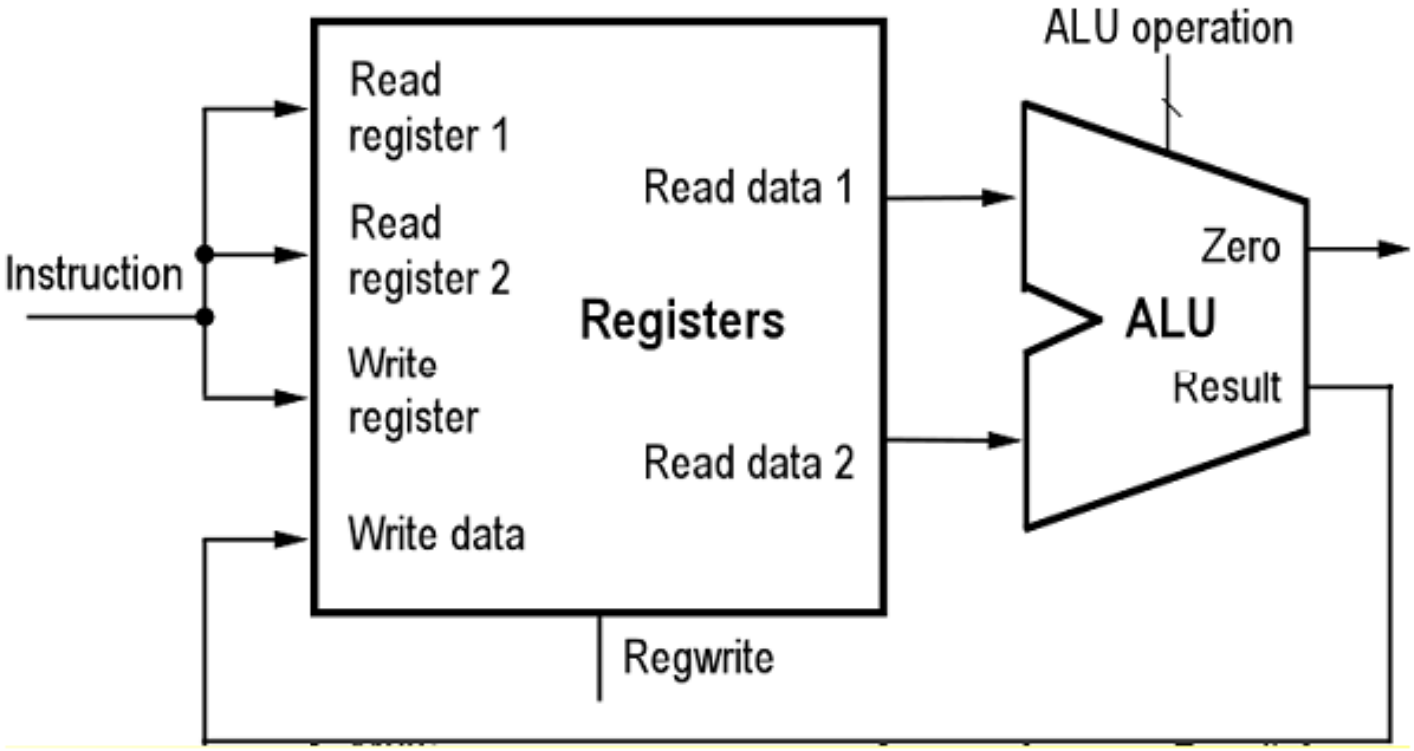

Datapath cho I,J-format (lw, sw, beq, j) ?

- Cần thêm 2 thành phần cơ bản:
  - Bộ nhớ dữ liệu (Data memory unit)
  - Bộ mở rộng dấu (Sign extended unit)

Datapath cho I,J-format (lw, sw, beq, j)

- Bộ nhớ dữ liệu (Data memory unit)
  - 1 ngõ nhận địa chỉ ô nhớ
  - 1 ngõ nhận dữ liệu cần ghi
  - 1 ngõ dữ liệu đọc (output)
  - 2 tín hiệu điều khiển đọc / ghi

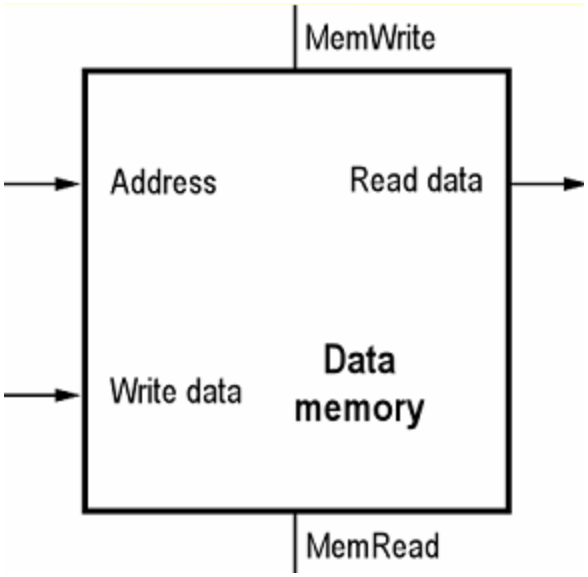

Datapath cho I-format (lw, sw, beq)

- Bộ mở rộng dấu (Sign extended unit)
  - 1 ngõ nhập dữ liệu 16-bit
  - 1 ngõ ra dữ liệu 32-bit

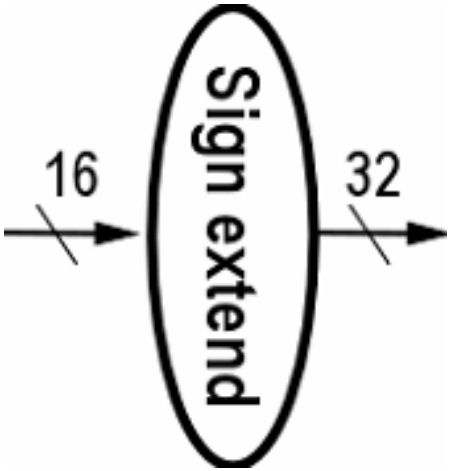

- lw $s1, 4($s0) → 4: 16 bit → 04: 32 bit (sign-extended)
- beq $s0, $s1, target_label → target-label: 16 bit → target-label: 32 bit (sign-extended)

Datapath cho lệnh bộ nhớ (lw,sw)

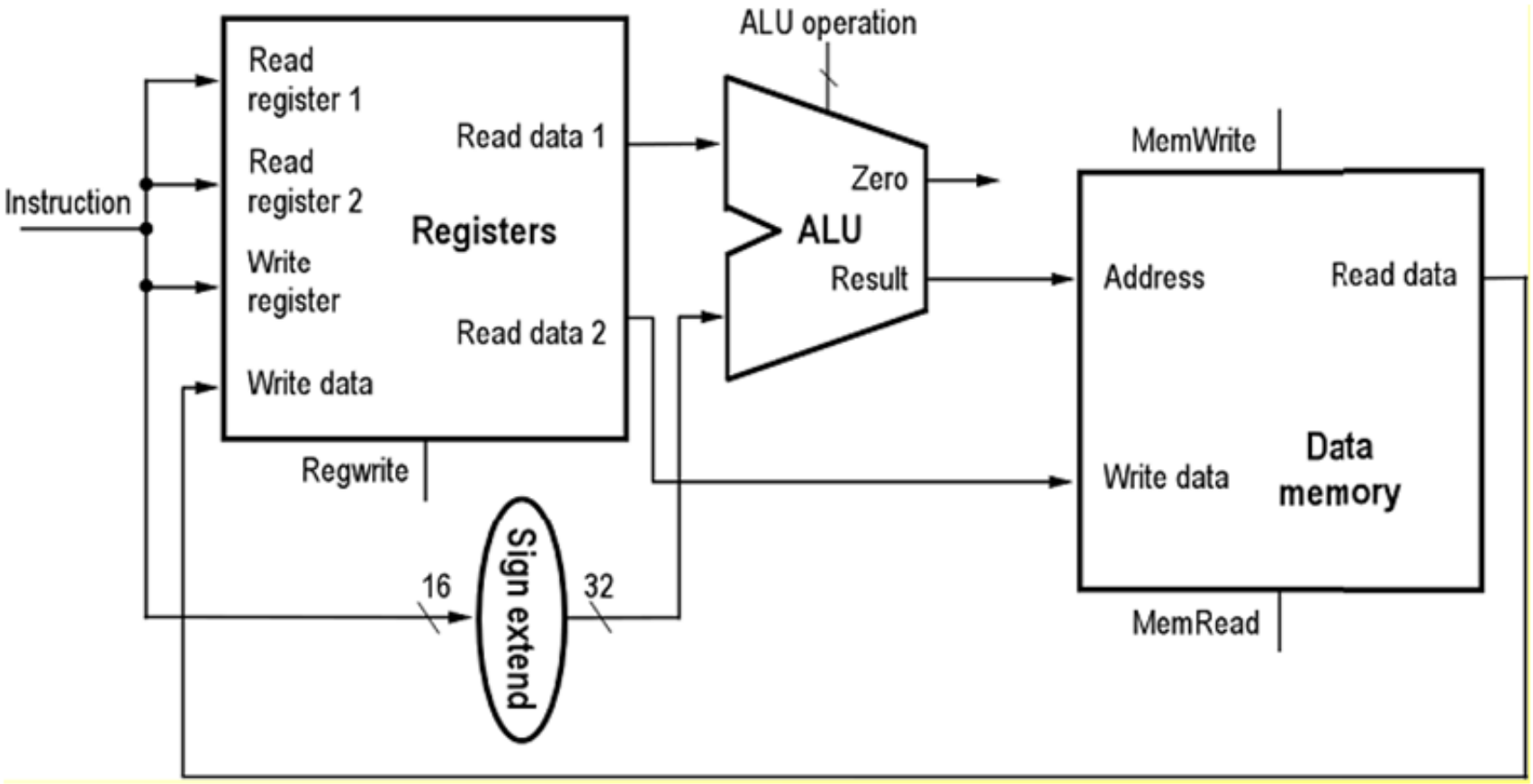

Datapath cho lệnh rẽ nhánh (beq,j)

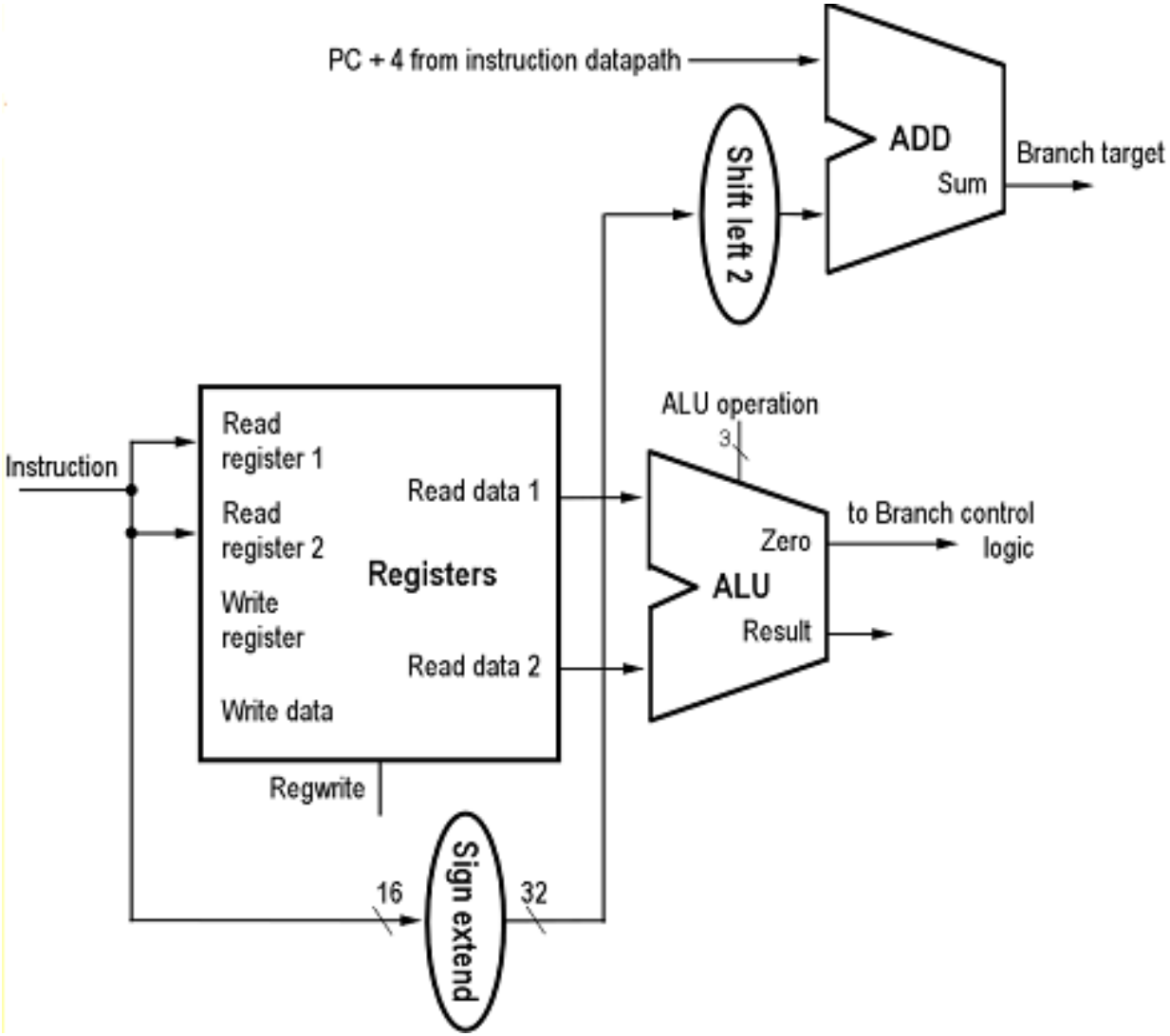

Datapath cho R-format ?

- Làm sao xây dựng Datapath cho R-format "xài chung" Datapath của I và J-format?
- Cần những bộ MUX đóng vai trò data selector để chia sẻ và lựa chọn những phần tử kiến trúc giữa những nhóm lệnh khác nhau
- Lưu ý: Hiện tại chúng ta chỉ xét CPU theo kiến trúc đơn chu kỳ (single cycle) – Mọi câu lệnh chỉ thực thi trong 1 chu kỳ clock

Datapath cho R-format

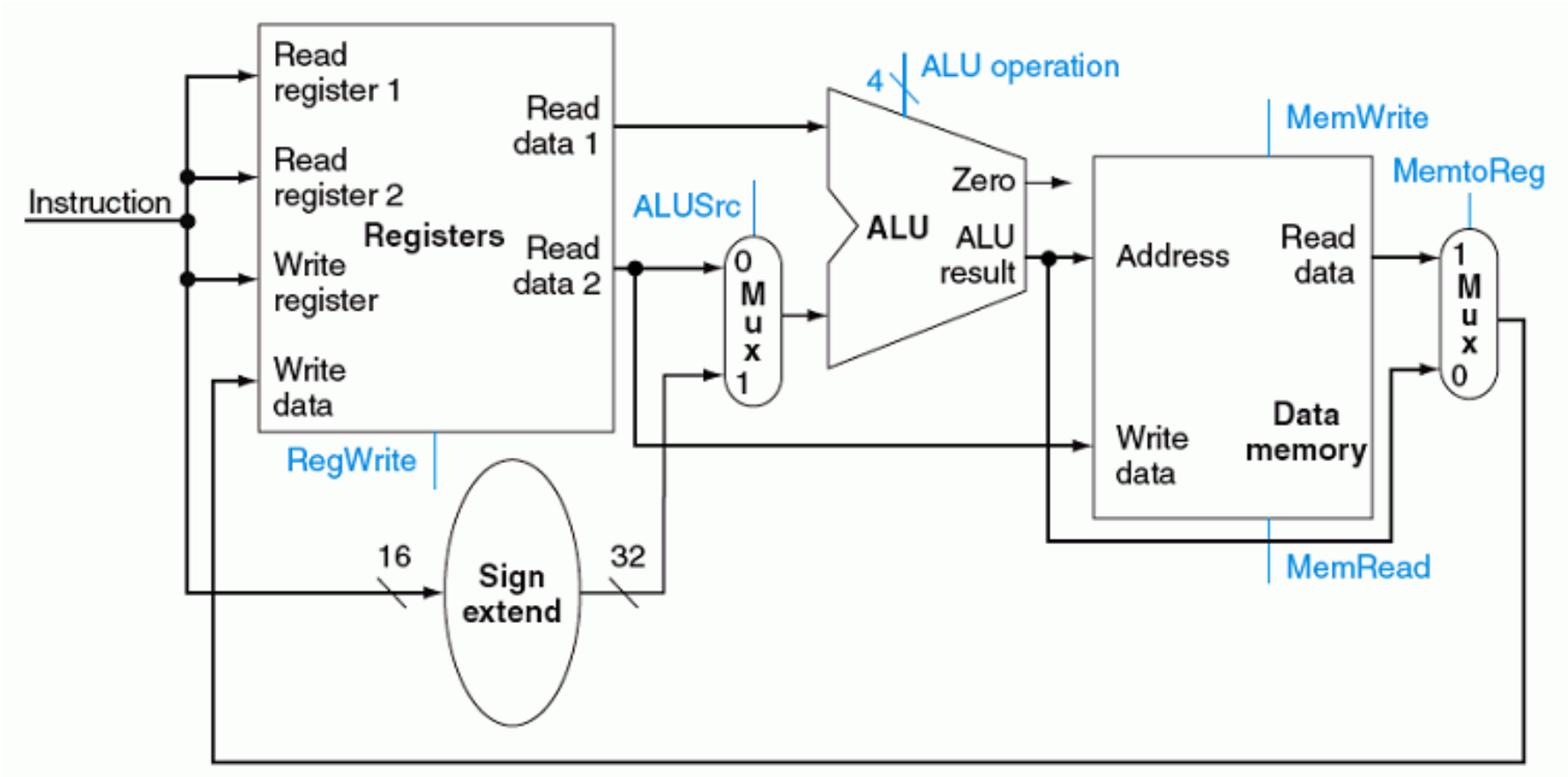

Datapath cho I,J,R-format

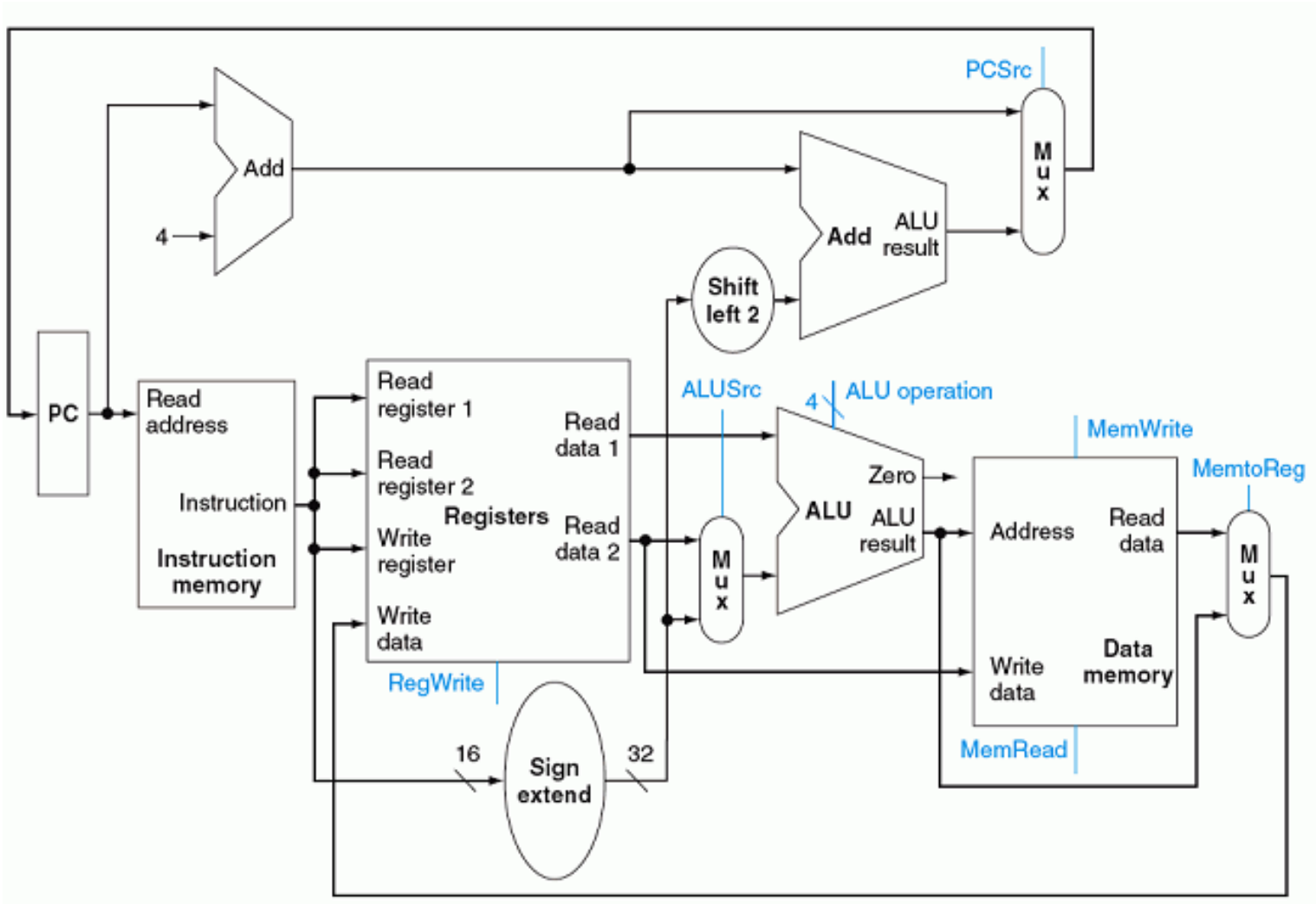

Tín hiệu điều khiển

Signal name	Effect when deasserted	Effect when asserted
RegDst	The register destination number for the Write register comes from the rt field (bits 20:16).	The register destination number for the Write register comes from the rd field (bits 15:11).
RegWrite	None.	The register on the Write register input is written with the value on the Write data input.
ALUSrc	The second ALU operand comes from the second register file output (Read data 2).	The second ALU operand is the sign-extended, lower 16 bits of the instruction.
PCSrc	The PC is replaced by the output of the adder that computes the value of PC + 4.	The PC is replaced by the output of the adder that computes the branch target.
MemRead	None.	Data memory contents designated by the address input are put on the Read data output.
MemWrite	None.	Data memory contents designated by the address input are replaced by the value on the Write data input.
MemtoReg	The value fed to the register Write data input comes from the ALU.	The value fed to the register Write data input comes from the data memory.

Control unit ?

- ALU cần tín hiệu điều khiển hoạt động từ ALU Control

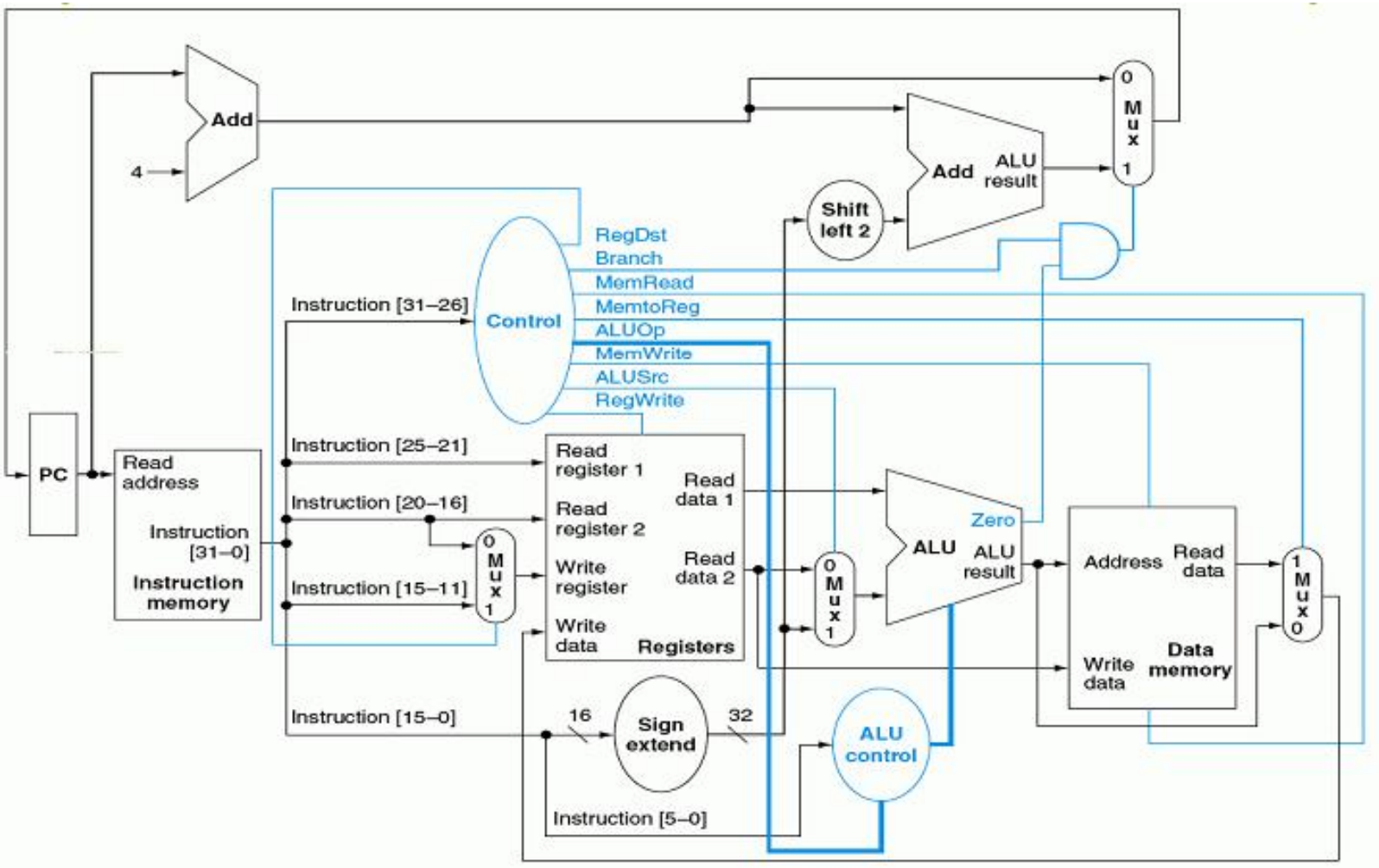

ALU Control Unit

- Các tín hiệu điều khiển ALU (4 bit):

ALU control Input	Function
0000	and
0001	or
0010	add
0110	sub
0111	slt
1100	nor

ALU Control Unit

Instruction (Control Unit → ALU Control)			ALU control input (to ALU)
Operation	ALU Opcode	Function	
lw	00	xx xx xx	0010 (add)
sw	00	xx xx xx	0010 (add)
beq	01	xx xx xx	0110 (subtract)
add (R-type)	10	10 00 00	0010 (add)
subtract (R-type)	10	10 00 10	0110 (subtract)
and (R-type)	10	10 01 00	0000 (and)
or (R-type)	10	10 01 01	0001 (or)
slt (R-type)	10	10 10 10	0111 (slt)

Bảng chân trị 4-bit ALU Control

ALUOp		Funct field						Operation
ALUOp1	ALUOp0	F5	F4	F3	F2	F1	F0	
0	0	X	X	X	X	X	X	0010
X	1	X	X	X	X	X	X	0110
1	X	X	X	0	0	0	0	0010
1	X	X	X	0	0	1	0	0110
1	X	X	X	0	1	0	0	0000
1	X	X	X	0	1	0	1	0001
1	X	X	X	1	0	1	0	0111

CPU đa chu kỳ (multiple-cycle)

- Trong thực tế không sử dụng CPU single-cycle vì các lý do:
  - Thời gian thực hiện các câu lệnh luôn khác nhau → Phải chọn chu kỳ hoạt động của CPU bằng với chu kỳ thực thu câu lệnh dài nhất !
  - Khả năng trùng lắp các phần tử chức năng cao
- Ở CPU đa chu kỳ (multiple-cycle), quá trình thực thi 1 câu lệnh diễn ra thành nhiều chu kỳ clock
- Một số khác biệt so với single-cycle:
  - Tinh chỉnh thời gian thực thi từng câu lệnh theo giản đồ trạng thái
  - Có thể sử dụng 1 bộ nhớ chung cho cả câu lệnh lẫn dữ liệu
  - Thêm vào 1 số thanh ghi để chứa dữ liệu/kết quả trung gian

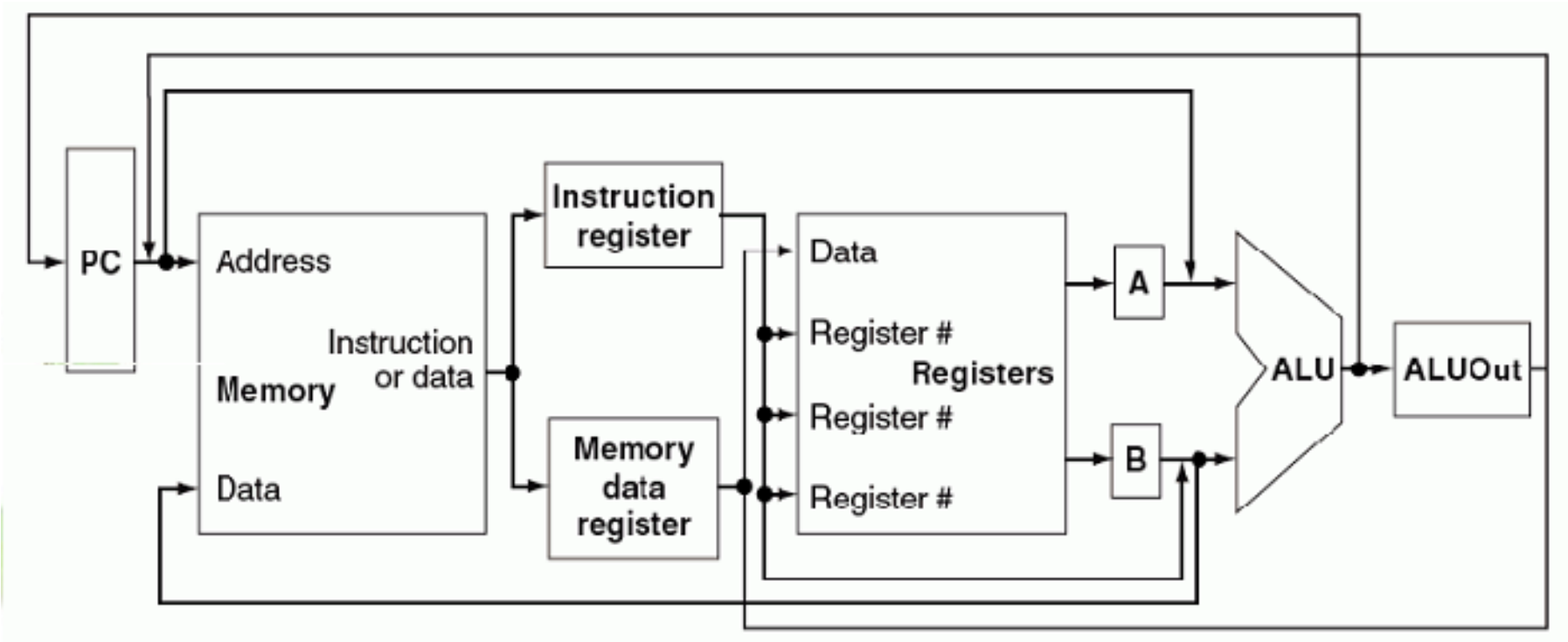
PC
Address
Instruction or data
Memory
Data
Instruction register
Memory data register
Data
Register #
Registers
Register #
Register #
A
B
ALU
ALUOut

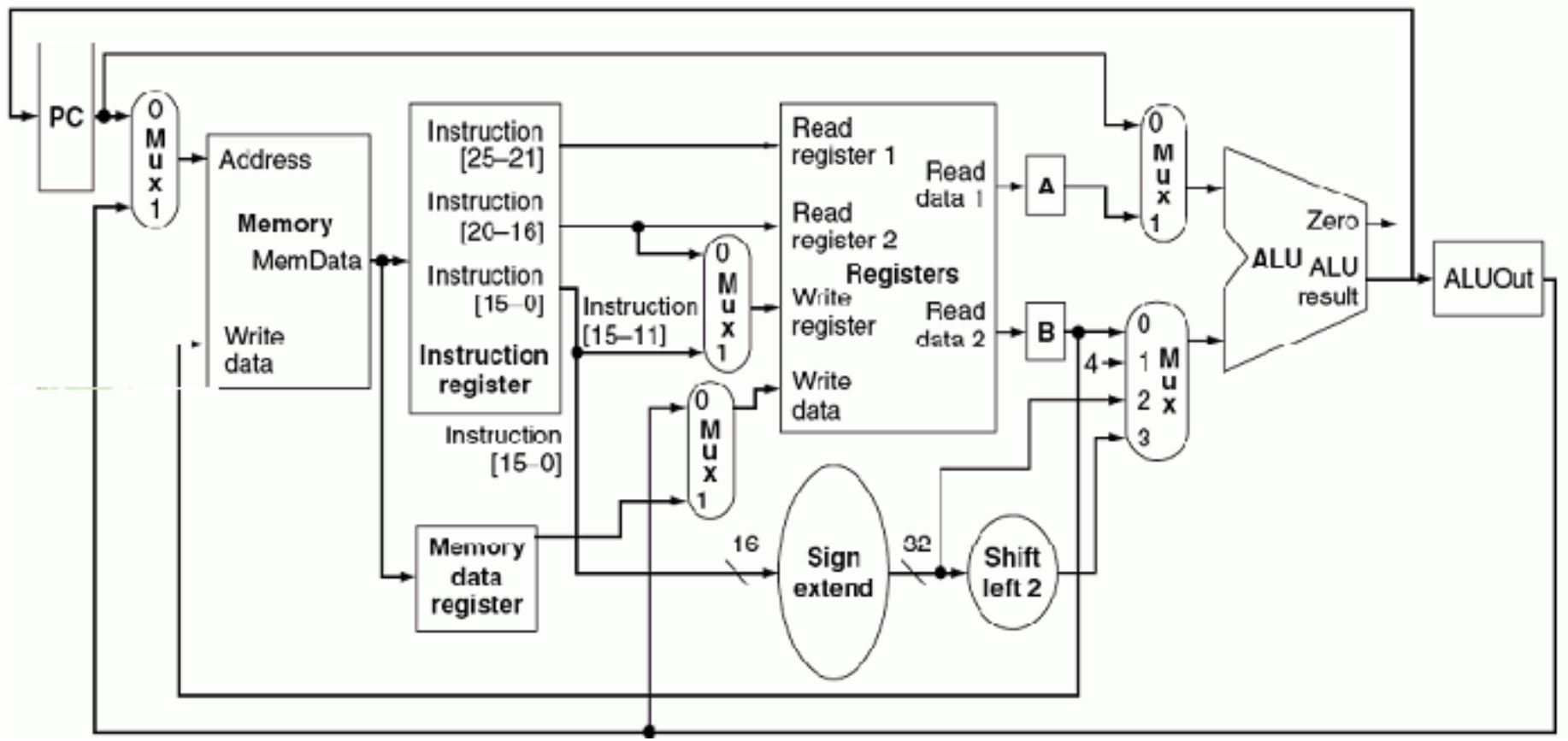
PC
0
M
u
x
1
Address
Memory
MemData
Write
data
Instruction
[25–21]
Instruction
[20–16]
Instruction
[15–0]
Instruction
register
Instruction
[15–0]
Instruction
[15–11]
Memory
data
register
Read
register 1
Read
register 2
Registers
Write
register
Write
data
Read
data 1
Read
data 2
A
B
4
16
Sign
extend
32
Shift
left 2
ALU
Zero
ALU
result
ALUOut

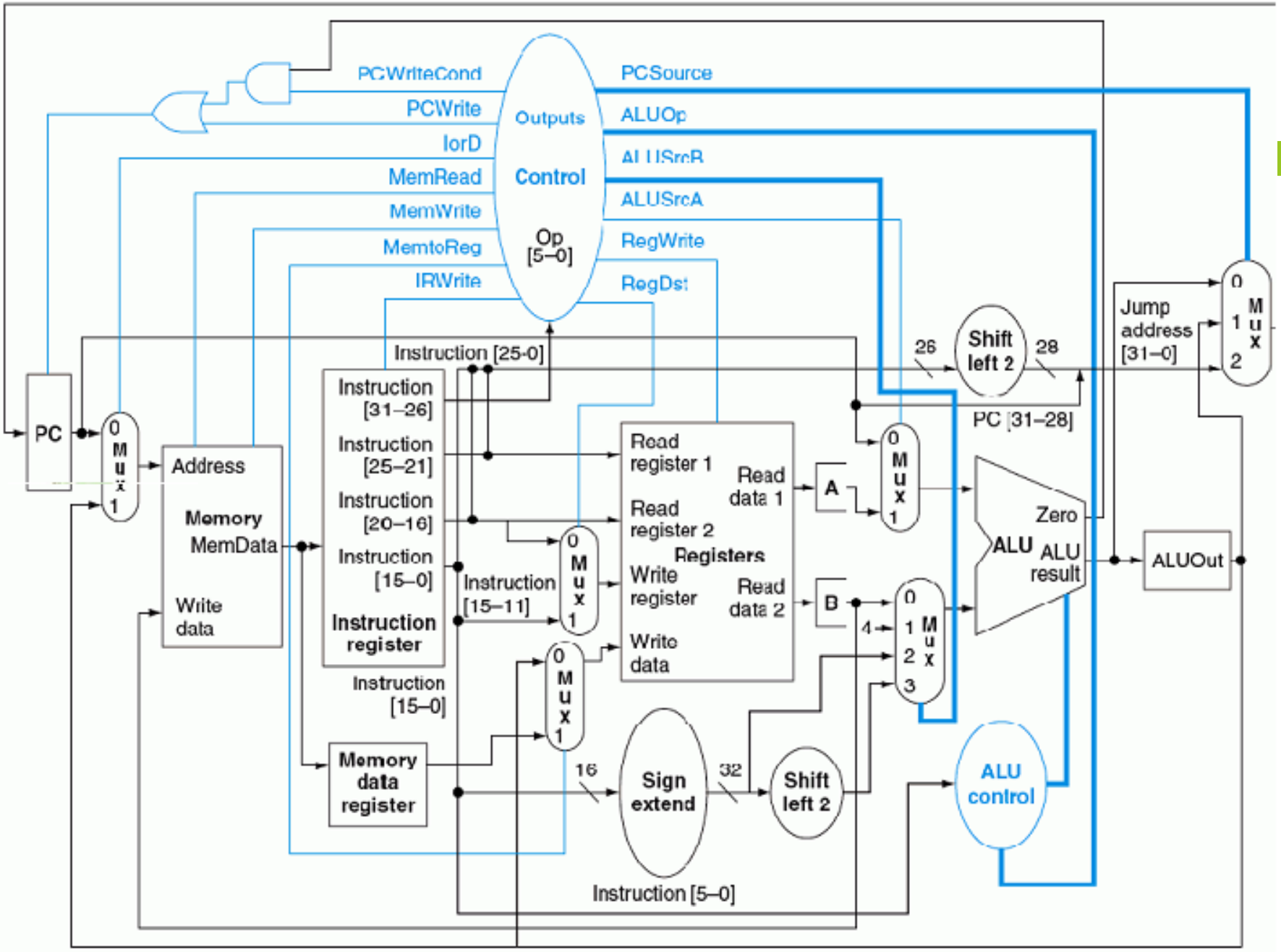
PCWriteCond
PCWrite
IorD
MemRead
MemWrite
MemtoReg
IRWrite
Outputs
Control
Op
[5–0]
PCSource
ALUOp
ALUSrcB
ALUSrcA
RegWrite
RegDst
Instruction [25-0]
26
Shift
left 2
28
PC [31–28]
Jump
address
[31–0]
M
u
x
PC
Address
Memory
MemData
Write
data
Instruction
[31–26]
Instruction
[25–21]
Instruction
[20–16]
Instruction
[15–0]
Instruction
register
Instruction
[15–0]
Instruction
[15–11]
Read
register 1
Read
register 2
Registers
Write
register
Write
data
Read
data 1
Read
data 2
A
B
4
Zero
ALU
ALU
result
ALUOut
Memory
data
register
16
Sign
extend
32
Shift
left 2
ALU
control
Instruction [5–0]

Quy trình thực thi lệnh

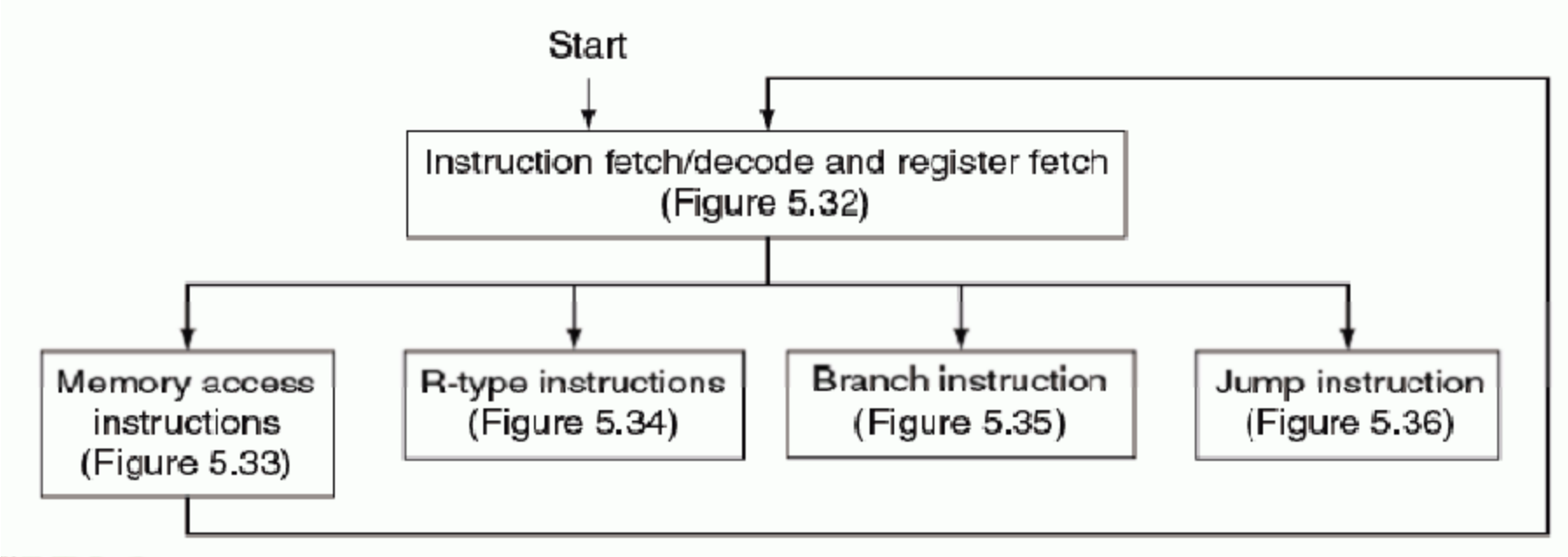

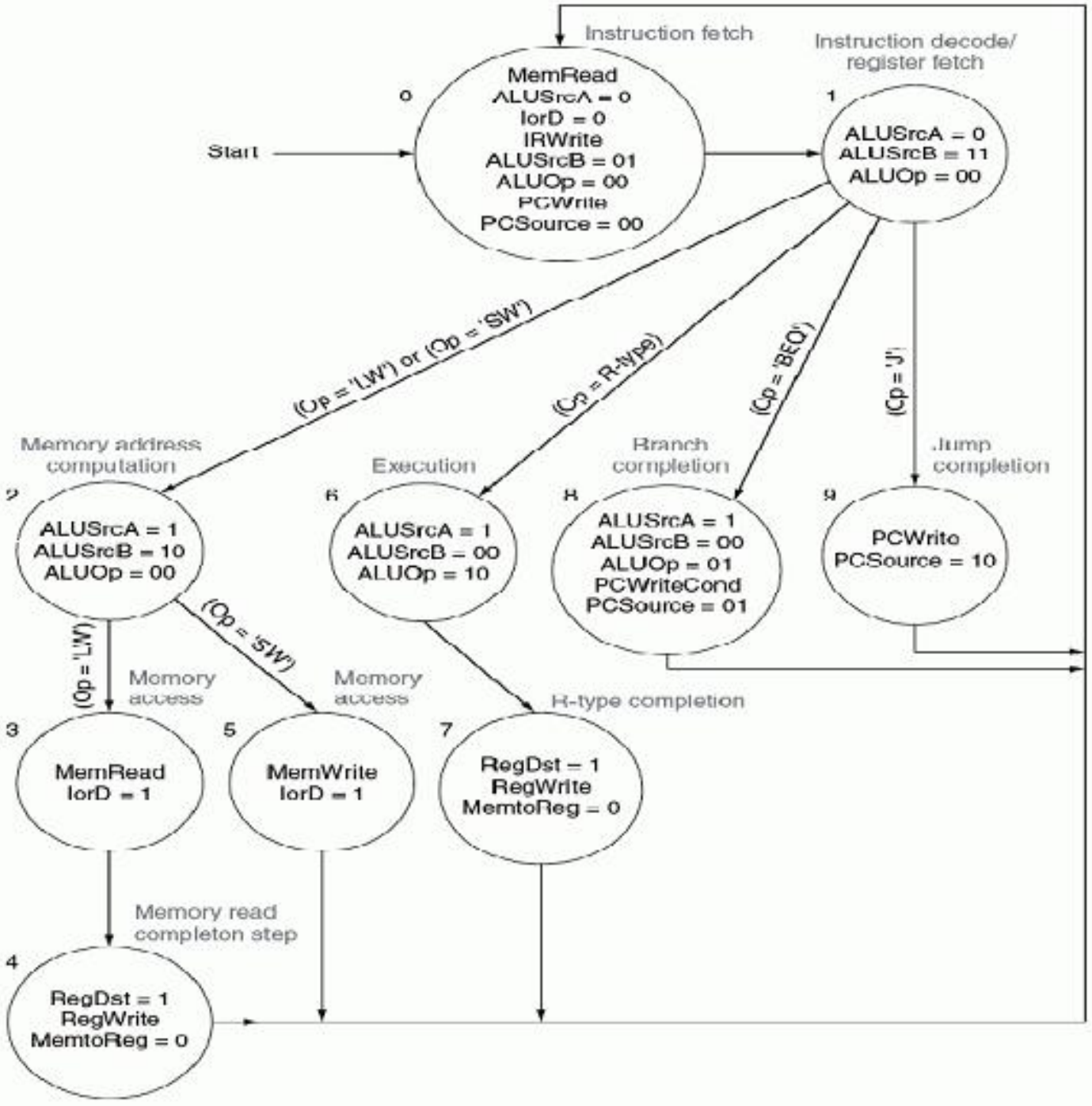
Instruction fetch
Instruction decode/
register fetch
0
MemRead
ALUSrcA = 0
IorD = 0
IRWrite
ALUSrcB = 01
ALUOp = 00
PCWrite
PCSource = 00
Start
1
ALUSrcA = 0
ALUSrcB = 11
ALUOp = 00
(Op = 'LW') or (Op = 'SW')
(Op = R-type)
(Op = 'BEQ')
(Op = 'J')
Memory address
computation
Execution
Branch
completion
Jump
completion
2
ALUSrcA = 1
ALUSrcB = 10
ALUOp = 00
6
ALUSrcA = 1
ALUSrcB = 00
ALUOp = 10
8
ALUSrcA = 1
ALUSrcB = 00
ALUOp = 01
PCWriteCond
PCSource = 01
9
PCWrite
PCSource = 10
(Op = 'LW')
(Op = 'SW')
Memory
access
Memory
access
R-type completion
3
MemRead
IorD = 1
5
MemWrite
IorD = 1
7
RegDst = 1
RegWrite
MemtoReg = 0
Memory read
completon step
4
RegDst = 1
RegWrite
MemtoReg = 0

Homework

- Sách Petterson & Hennessy: Đọc chương 5

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

09 – Pipeline

Cải thiện tốc độ?

- Có 2 cách tiếp cận phổ biến:
  - Latency: Thời gian hoàn thành 1 công việc nhất định
    - Ví dụ: Thời gian để đọc 1 sector từ đĩa gọi là disk access time hoặc disk latency
  - Throughput: Số lượng công việc có thể hoàn thành trong 1 khoảng thời gian nhất định

Giải pháp giặt ủi

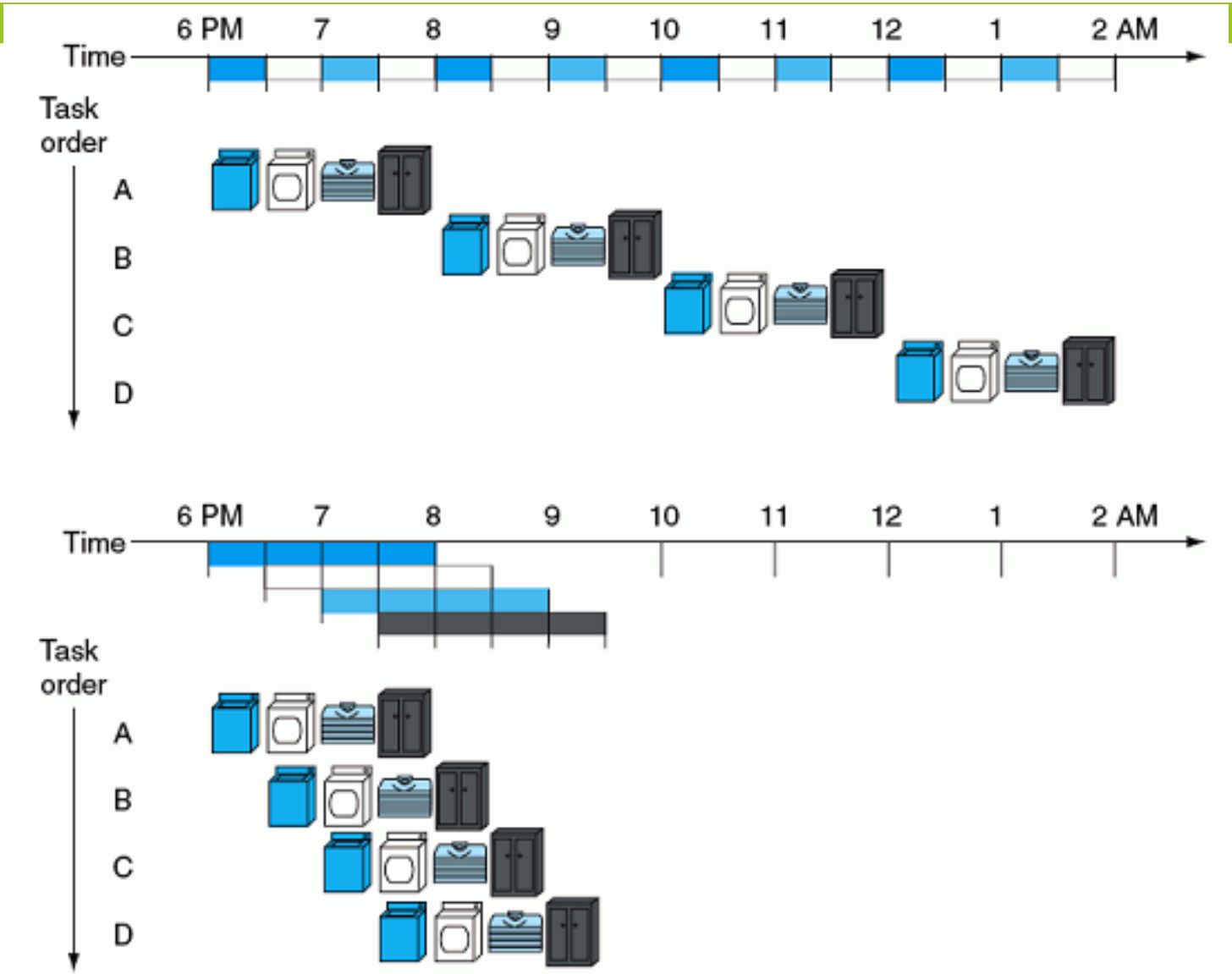

Pipeline

- Pipeline không phải là giải pháp giúp tăng tốc theo kiểu Latency, mà là Throughput trên toàn bộ công việc được giao
  - Trên cùng 1 lượng tài nguyên không đổi, các công việc sẽ được tiến hành song song thay vì tuần tự, mỗi công việc chạy trong 1 pipepline (đường ống)

- *Pipelining là một kỹ thuật thực hiện lệnh trong đó các lệnh thực hiện theo kiểu "gối đầu" nhau (overlap) nhằm tận dụng những khoảng thời gian rỗi giữa các công đoạn, qua đó làm tăng tốc độ xử lý lệnh*

Pipeline

- Khả năng tăng tốc phụ thuộc vào số lượng đường ống (pipeline) sử dụng
- Thời gian để cho chảy đầy (fill) đường ống và Thời gian để làm khô (drain) sẽ làm giảm khả năng tăng tốc
  - Ví dụ giặt ủi trên nếu không tính thời gian fill và drain thì tăng tốc 4 lần, còn nếu tính thì chỉ tăng tốc được 2.3 lần

Pipeline

- Giả sử một máy giặt giặt mất 20 phút, gấp đồ mất 20 phút. Vậy khi dùng giải pháp pipeline sẽ nhanh hơn bình thường bao nhiêu?
- Tổng thời gian cho giải pháp pipeline sẽ bị giới hạn bởi thời gian thực thi của đường ống chậm nhất
- Độ dài không cân bằng giữa các đường ống sẽ làm giảm khả năng tăng tốc

Các bước thực thi lệnh trong MIPS

- IFtch: Instruction Fetch, Increment PC (Nạp lệnh)
- Dcd: Instruction Decode, Read Registers (Giải mã lệnh)
- Exec: (Thực thi)
  - Mem-ref: Calculate Address (Tính toán địa chỉ toán hạng)
  - Arith-log: Perform Operation (Tính toán số học, luận lý)
- Mem: (Lưu chuyển với bộ nhớ)
  - Load: Read Data from Memory
  - Store: Write Data to Memory
- WB: Write Data Back to Register (Lưu dữ liệu vào thanh ghi)

Datapath

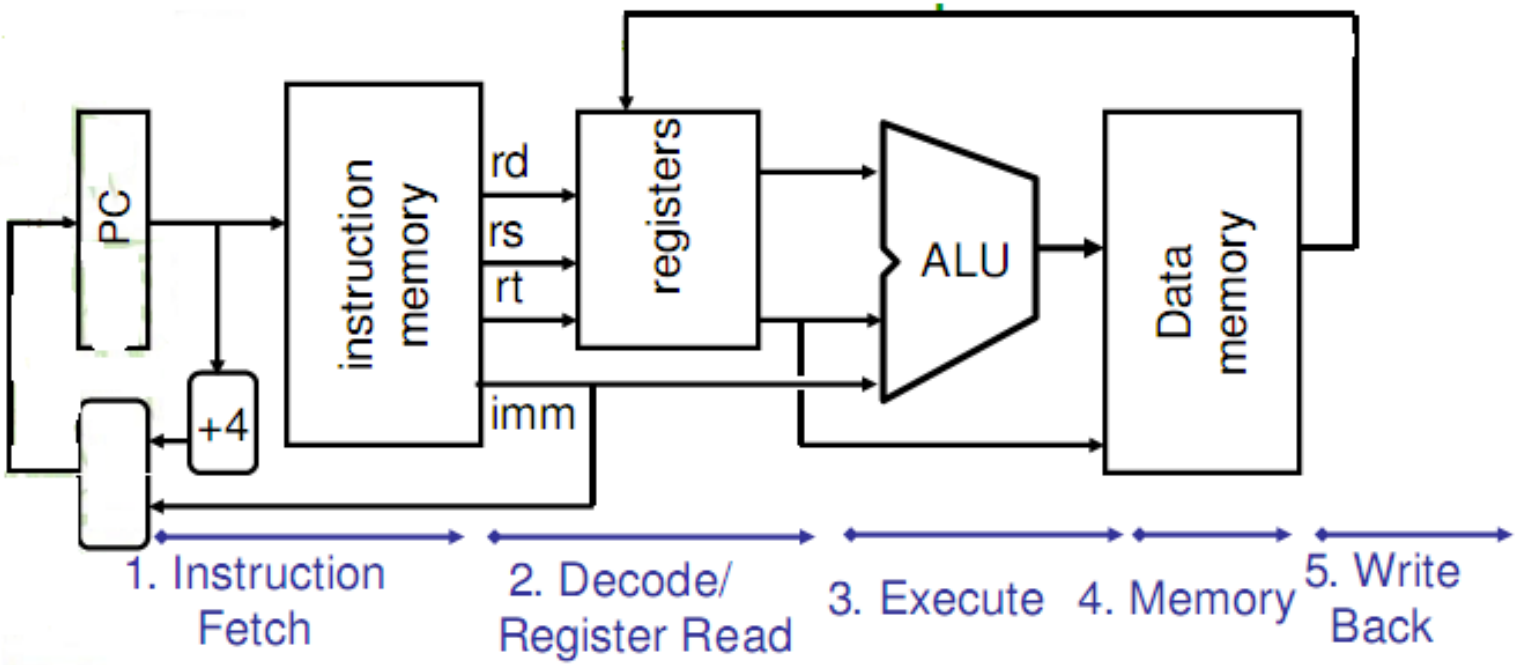

- Use datapath figure to represent pipeline

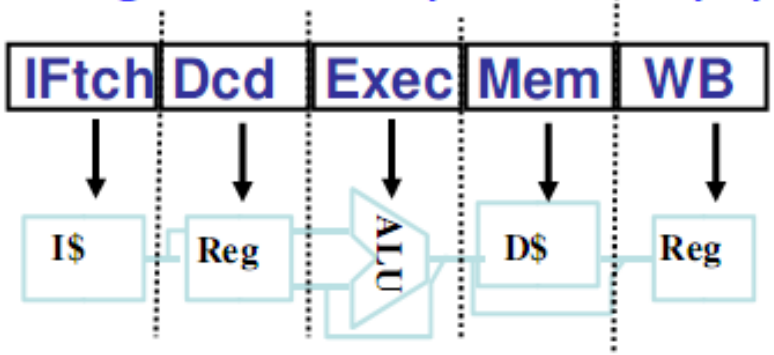

Ý tưởng Pipeline

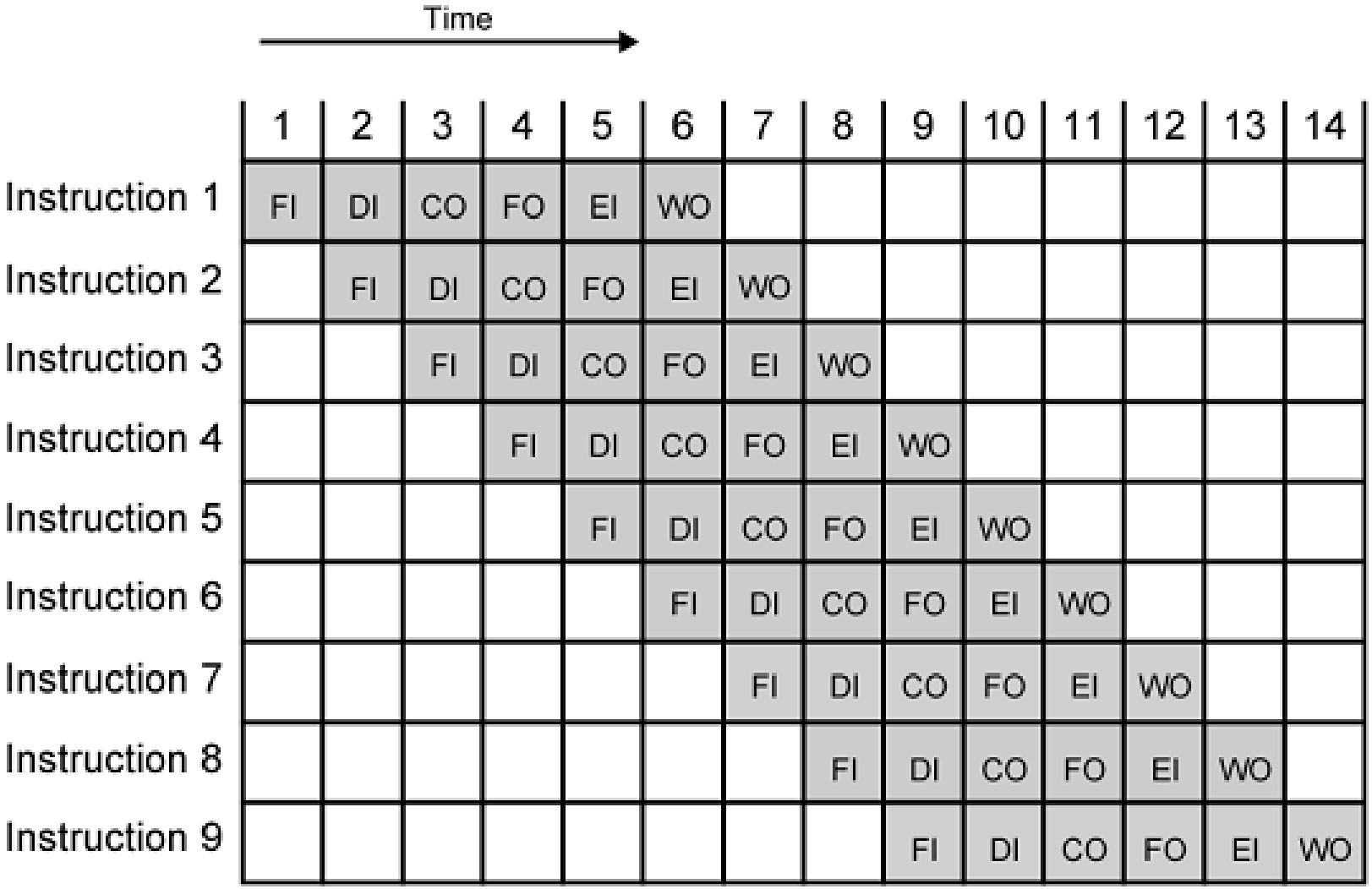

Ví dụ

Instruction class	Instruction fetch	Register read	ALU operation	Data access	Register write	Total time
Load word (lw)	200 ps	100 ps	200 ps	200 ps	100 ps	800 ps
Store word (sw)	200 ps	100 ps	200 ps	200 ps		700 ps
R-format (add, sub, and, or, slt)	200 ps	100 ps	200 ps		100 ps	600 ps
Branch (beq)	200 ps	100 ps	200 ps			500 ps

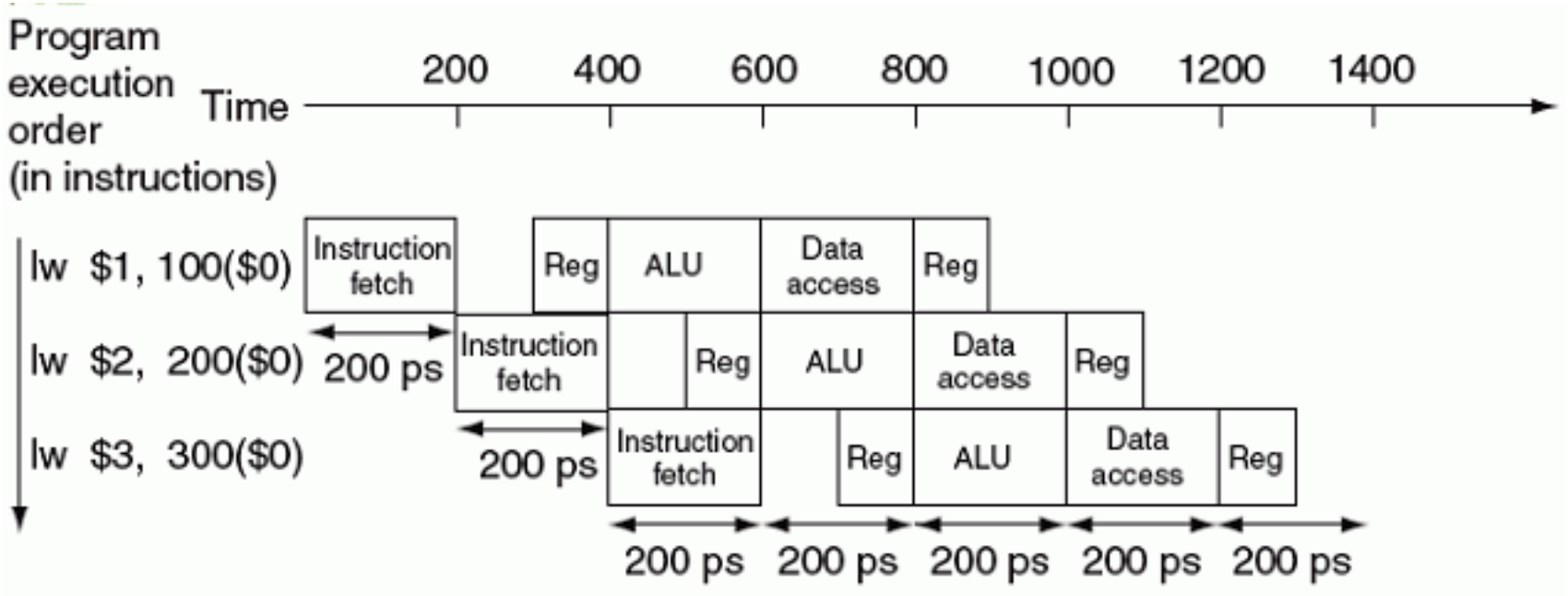

Các trở ngại (Hazards) của pipeline

- Structural hazards: do nhiều lệnh dùng chung một tài nguyên tại 1 thời điểm
- Data hazard: lệnh sau sử dụng dữ liệu kết quả của lệnh trước
- Control hazard: do rẽ nhánh gây ra, lệnh sau phải đợi kết quả rẽ nhánh của lệnh trước

→ Gây ra hiện tượng "stalls" hoặc "bubbles" trong pipeline

Structural hazards #1: Single memory

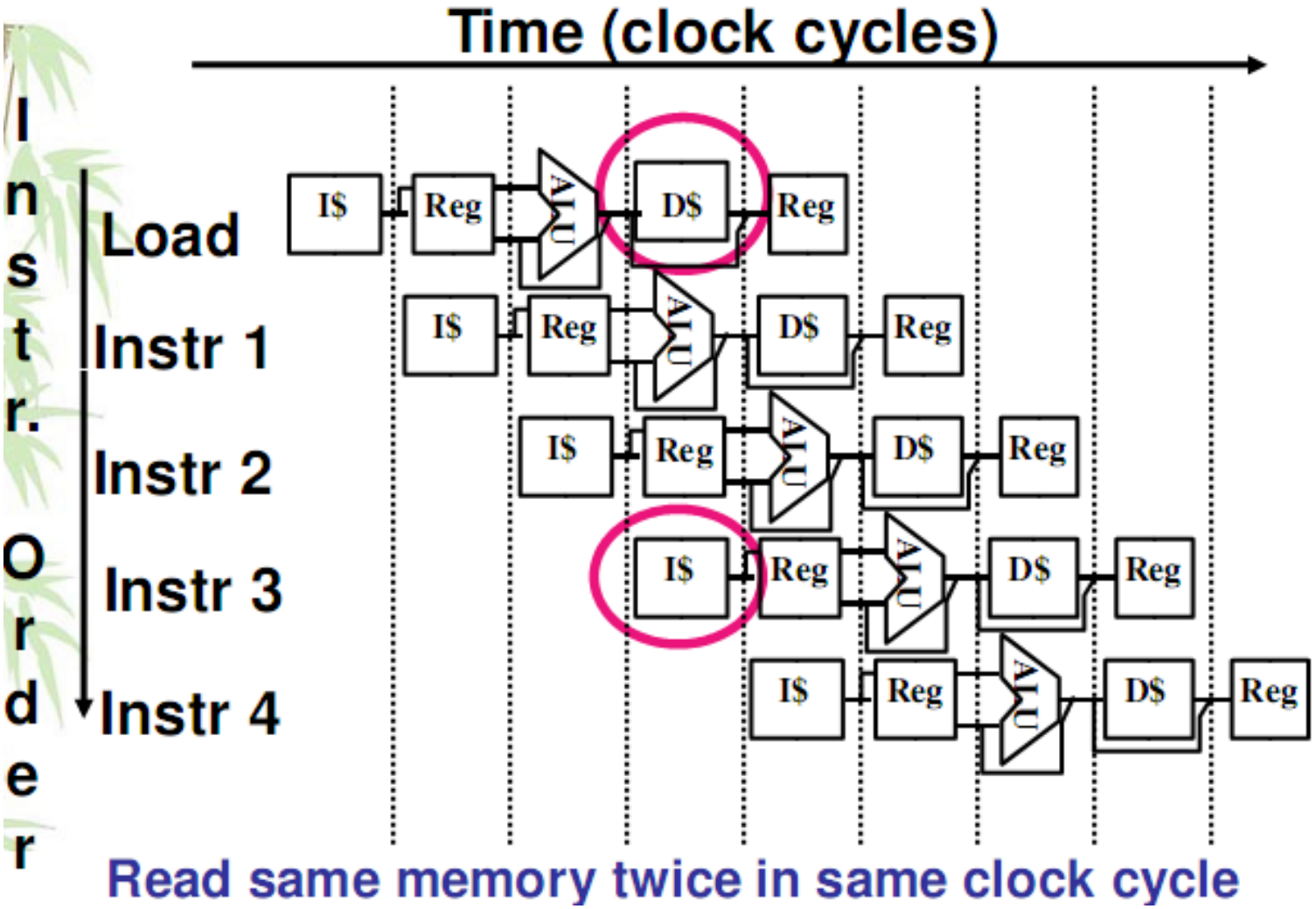

Structural hazards #1: Single memory

- Giải pháp:
  - Tạo 2 bộ nhớ đệm Cache Level 1 trên CPU
    - L1 Instruction Cache và L1 Data Cache
  - Càn những phần cứng phức tạp hơn để điều khiển khi không có cả 2 bộ nhớ đệm này

Structural hazards #2: Registers

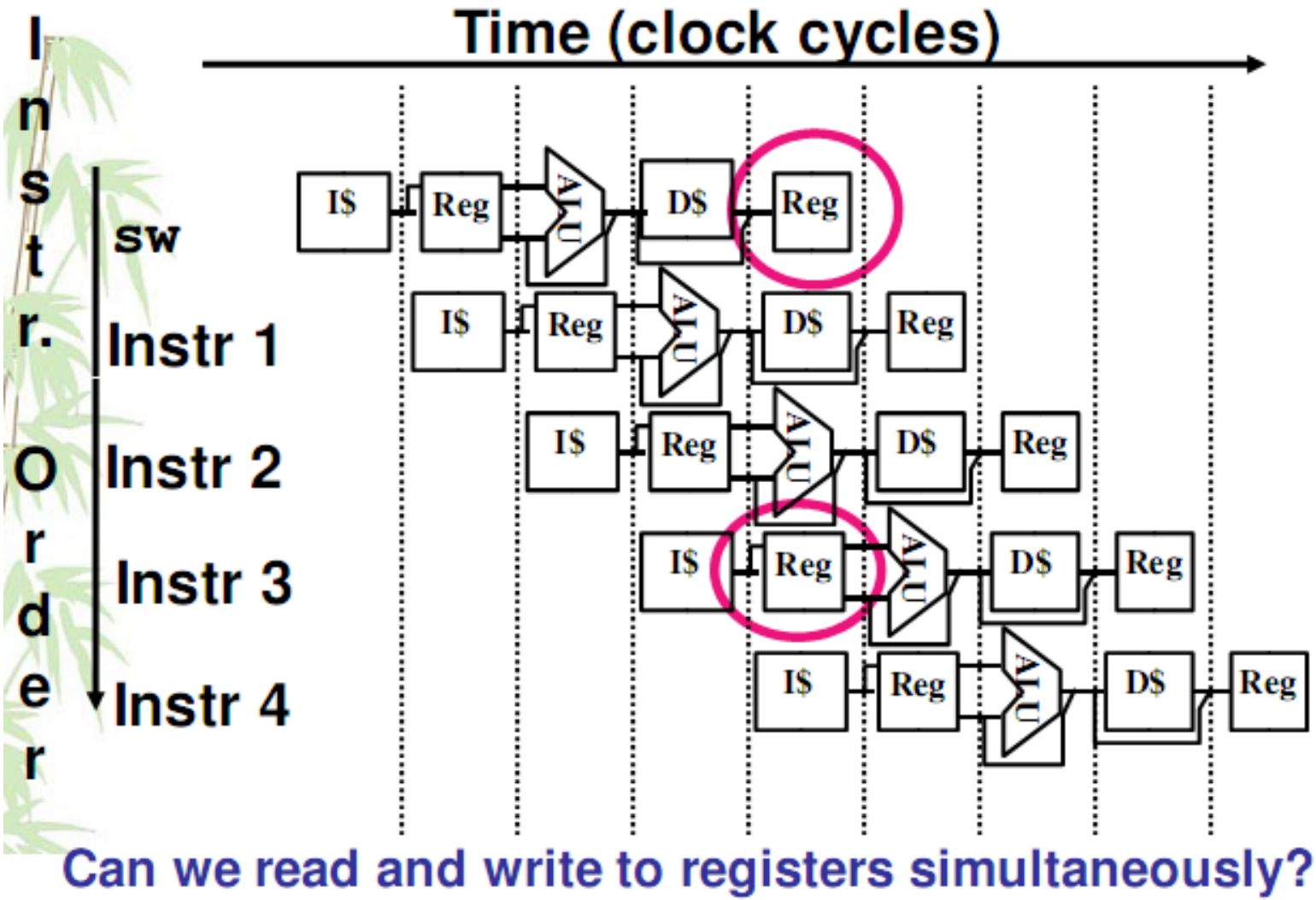

Can we read and write to registers simultaneously?

Structural hazards #2: Registers

- Có 2 giải pháp khác nhau được dùng:
  - RegFile có tốc độ truy cập rất nhanh (thường ít hơn 1 nửa thời gian thực thi trên ALU tính trên 1 chu kỳ clock)
    - Write vào RegFile trong suốt nửa đầu chu kỳ clock
    - Read từ RegFile trong nửa chu kỳ clock còn lại
  - Tạo RegFile với 2 ngõ Read và Write độc lập

Control hazard: Rẽ nhánh

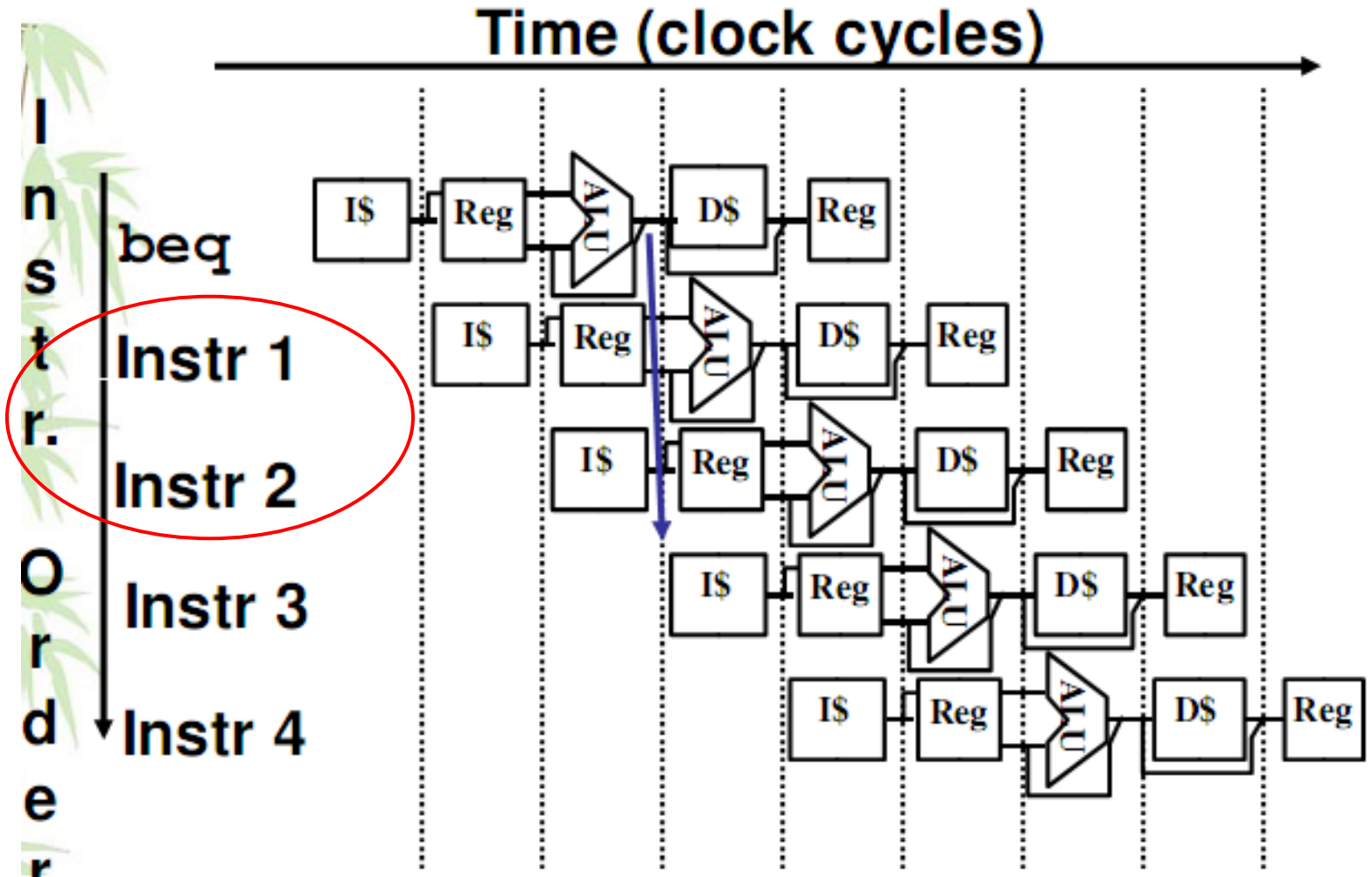

Control hazard: Rẽ nhánh

- Chúng ta phải đặt điều kiện rẽ nhánh vào trong ALU
  - Do vậy sẽ có ít nhất 2 lệnh sau phần rẽ nhánh sẽ được fetch, bất kể điều kiện rẽ nhánh có thực hiện hay không
- Nếu chúng ta không thực hiện rẽ nhánh → Cứ thực thi theo trình tự bình thường
- Ngược lại, đừng thực thi bất kỳ lệnh nào sau điều kiện rẽ nhánh, cứ nhảy đến label tương ứng

Control hazard: Rẽ nhánh

- Giải pháp ban đầu: Trì hoãn (stall) cho đến khi điều kiện rẽ nhánh được thực hiện
  - Chèn những lệnh rác "no-op" (chẳng thực hiện việc gì, chỉ để trì hoãn thời gian) hoặc hoãn việc nạp (fetch) sang lệnh kế (trong 2 chu kỳ clock)
  - Nhược điểm: Điều kiện rẽ nhánh phải làm đến 3 chu kỳ clock

Control hazard: Optimization 1

- Giải pháp tối ưu hoá 1:
  - Chèn thêm các phép so sánh rẽ nhánh đặc biệt tại Stage 2 (decode)
  - Ngay sau khi lệnh được decode, lập tức quyết định giá trị mới cho thanh ghi PC
  - Lợi ích: Bởi vì điều kiện rẽ nhánh đã làm xong trong stage 2, nên chỉ có 1 lệnh không cần thiết được nạp → chỉ cần 1 no-op là đủ

Minh hoạ

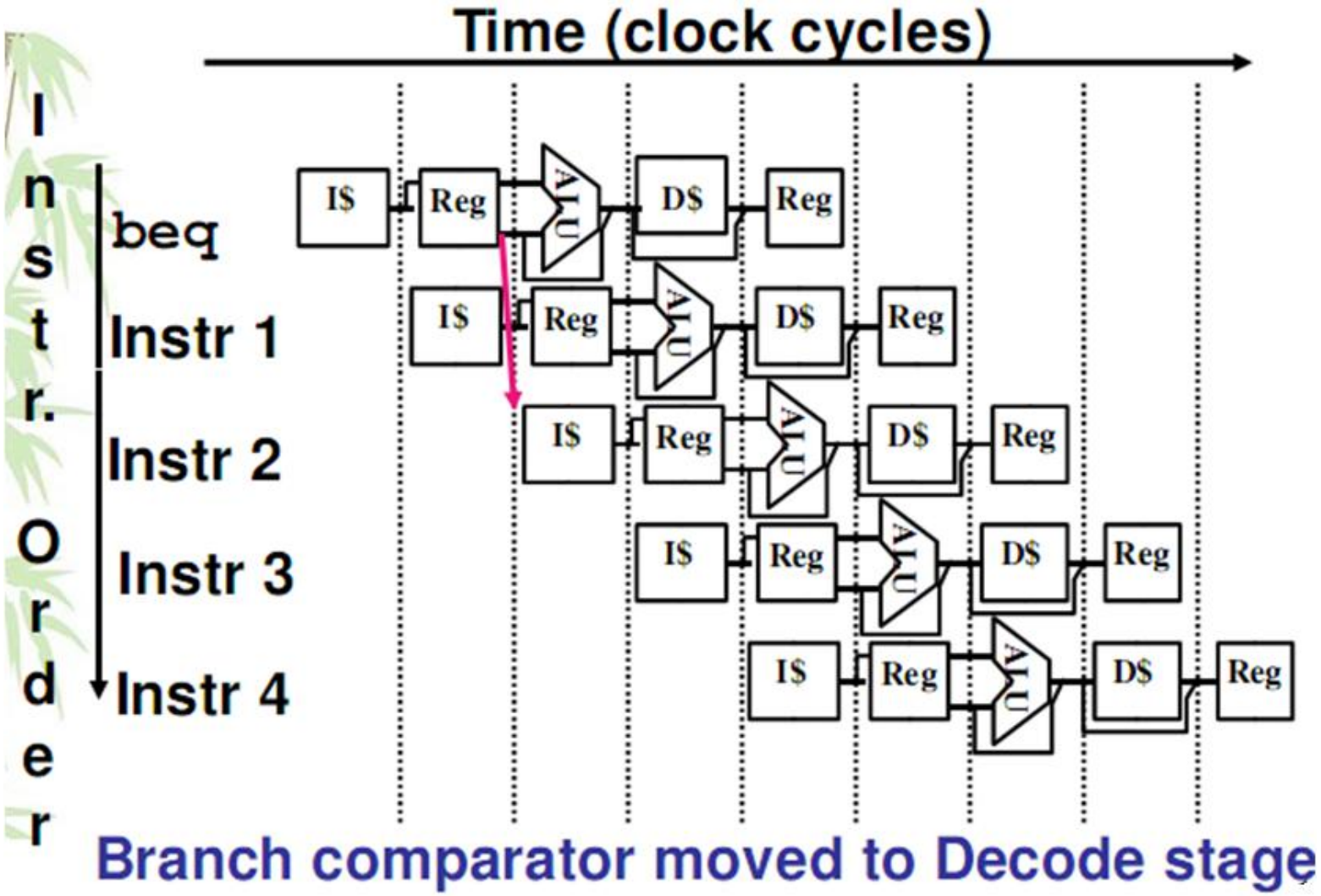
Time (clock cycles)
Instr. Order
beq
Instr 1
Instr 2
Instr 3
Instr 4
I$
Reg
ALU
D$
Reg
Branch comparator moved to Decode stage

Minh hoạ

- User inserting no-op instruction

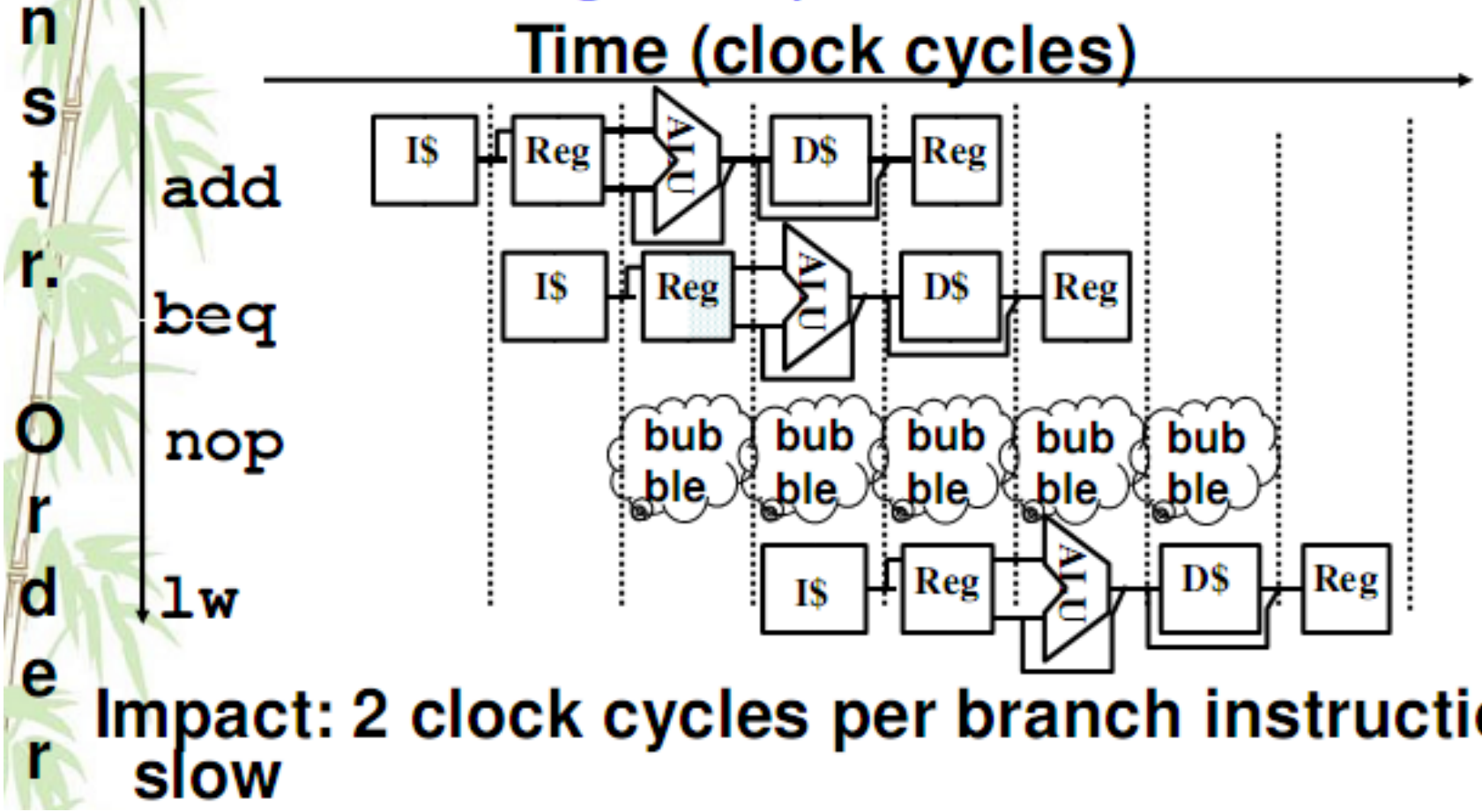

Minh hoạ

- Controller inserting a single bubble

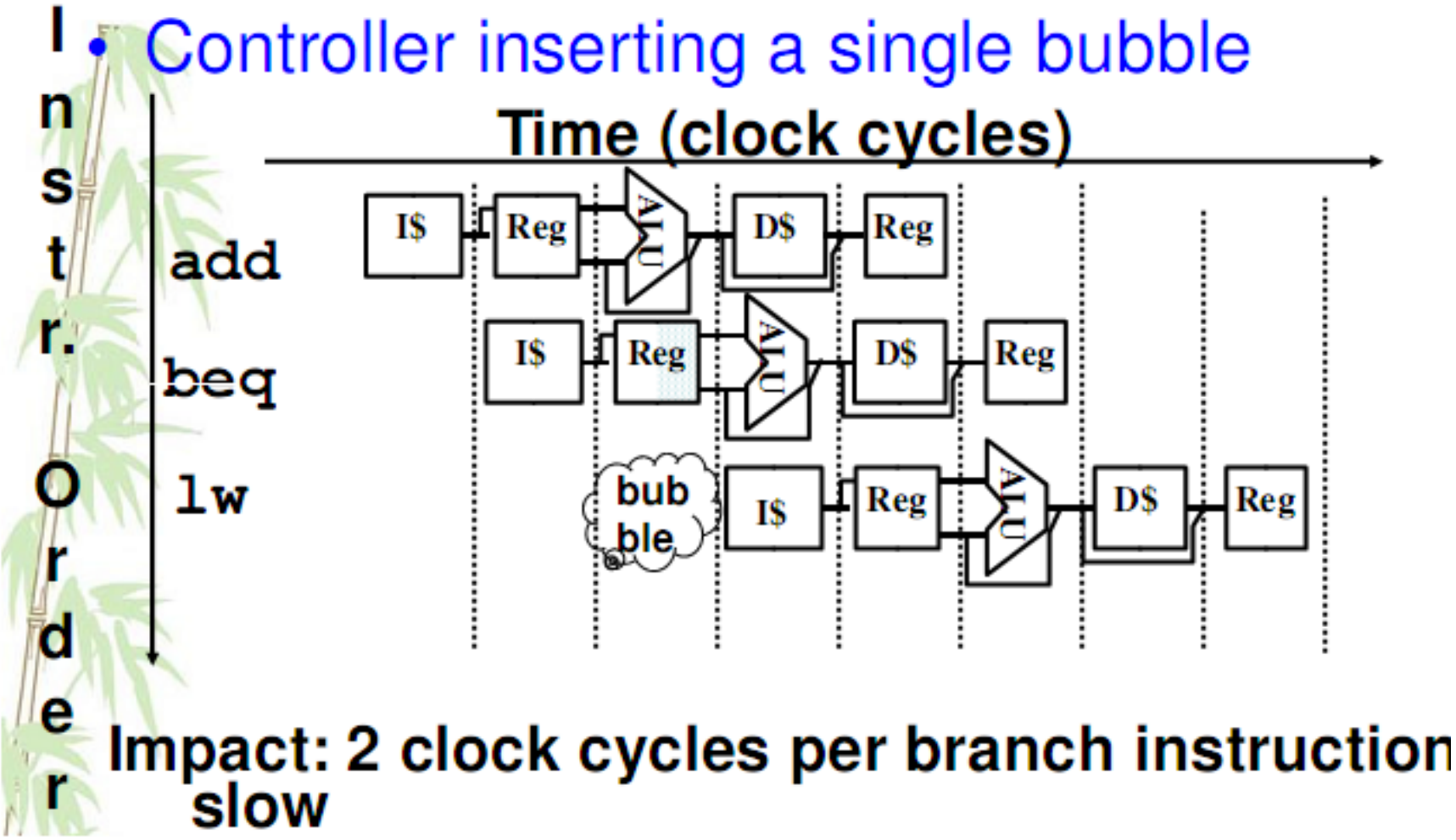

Impact: 2 clock cycles per branch instruction slow

Control hazard: Optimization 2

- Giải pháp tối ưu hoá 2: Tái định nghĩa rẽ nhánh
  - Định nghĩa cũ: Nếu chúng ta thực hiện rẽ nhánh thì sẽ không có bất kỳ lệnh nào sau lệnh rẽ nhánh được làm một cách "vô tình" (không mong muốn)
  - Định nghĩa mới: Bất cứ khi nào thực hiện rẽ nhánh, một lệnh ngay sau lệnh rẽ nhánh sẽ lập tức được thực thi (gọi là branch-delay slot)
  - Ý nghĩa: Chúng ta luôn thực thi 1 lệnh ngay phía sau lệnh rẽ nhánh

Control hazard: Optimization 2

- Lưu ý về Branch-Delay Slot:
  - Trường hợp xấu nhất: có thể luôn phải đặt 1 lệnh no-op vào trong branch-delay slot
  - Trường hợp tốt hơn: có thể tìm được 1 lệnh trước lệnh rẽ nhánh để đặt trong branch-delay slot mà vẫn không làm ảnh hưởng chương trình
    - Thủ công: Tái cấu trúc thứ tự lệnh là cách làm phổ biến
    - Tự động: Compiler phải rất thông minh để tìm lệnh làm điều này

Nondelayed vs. Delayed

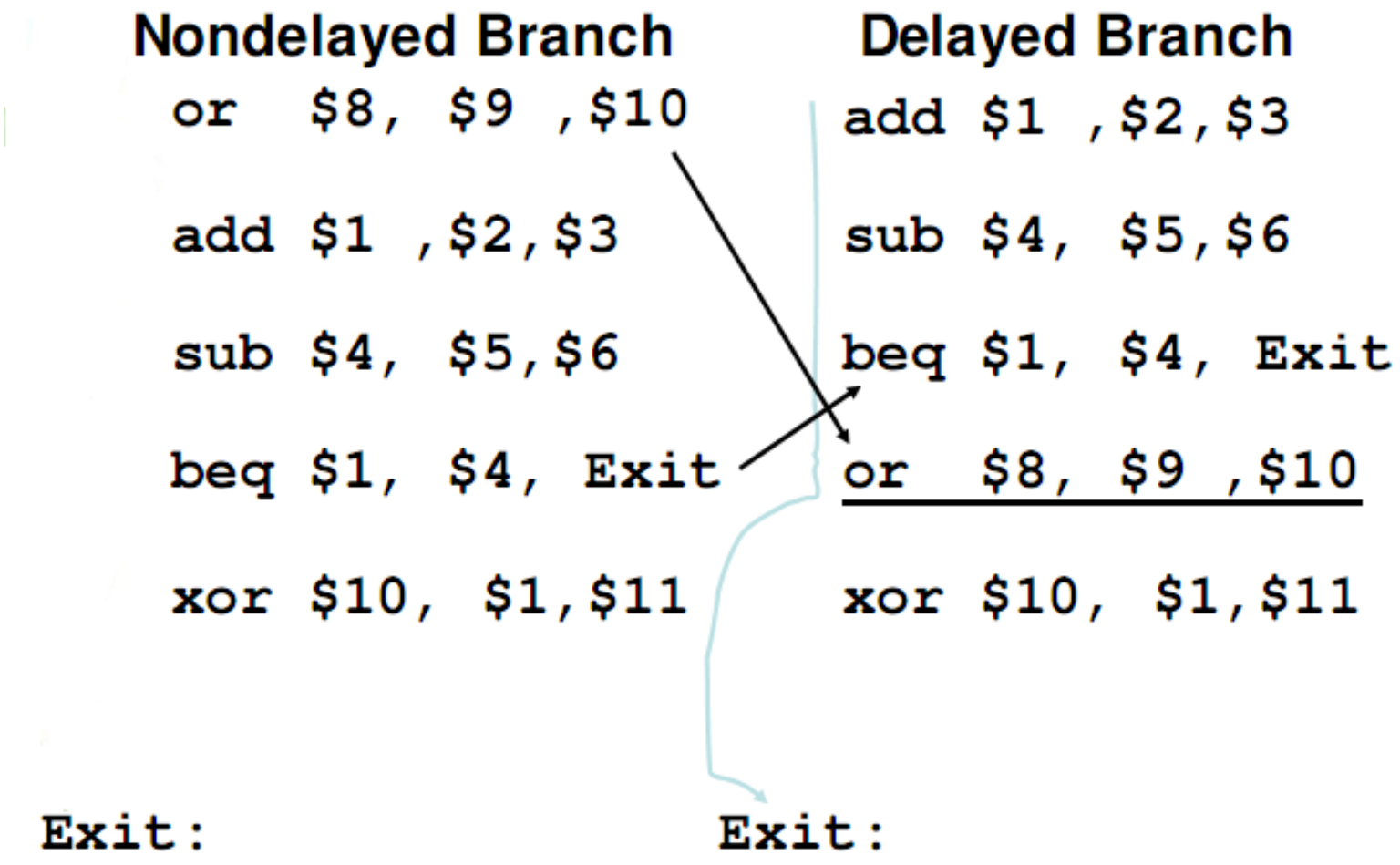

Data hazards

- Xem xét dãy lệnh sau:

```
add  $t0,  $t1,  $t2
sub  $t4,  $t0,  $t3
and  $t5,  $t0,  $t6
or   $t7,  $t0,  $t8
xor  $t9,  $t0,  $t10
```

Data hazards

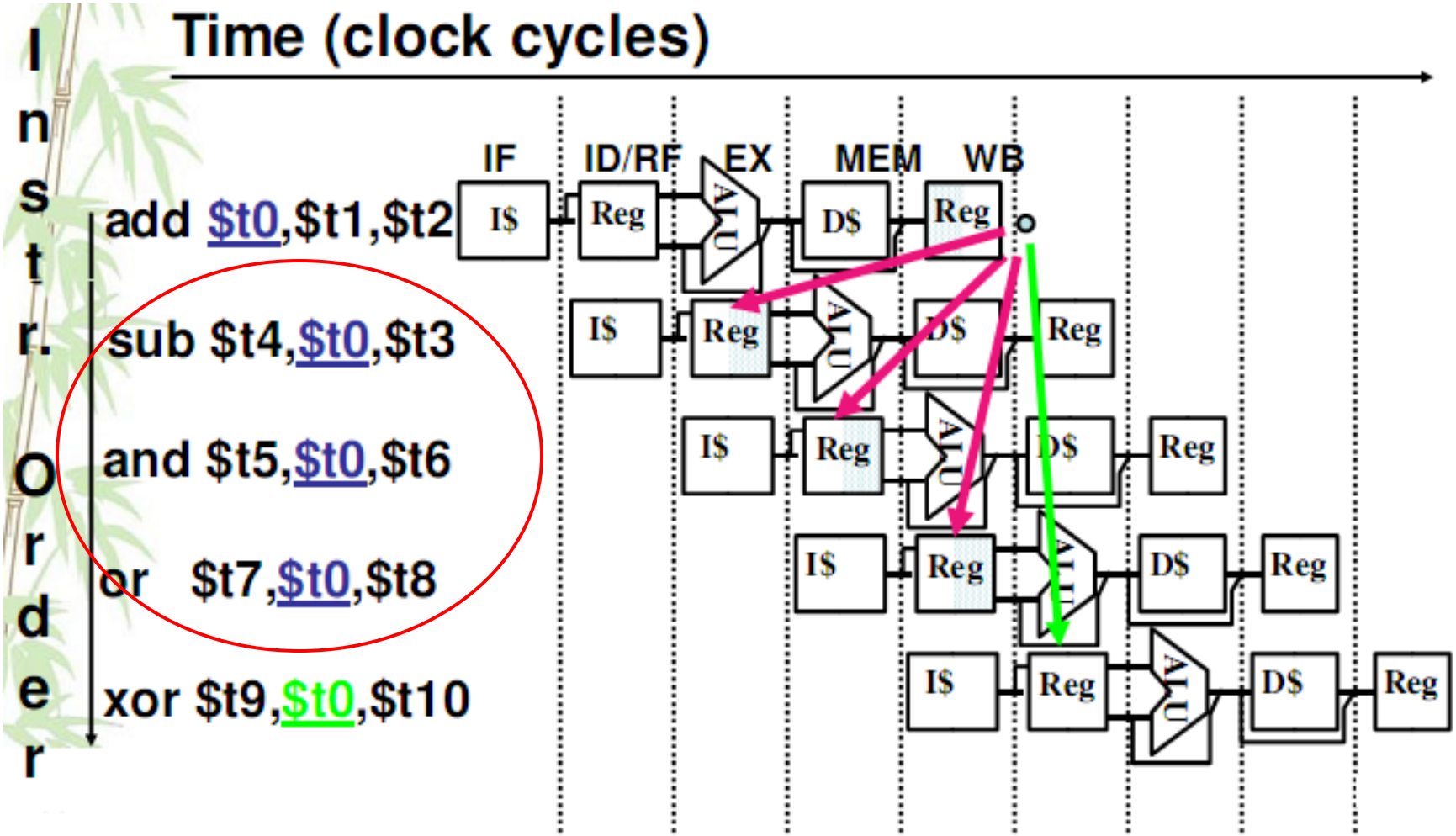

Giải pháp Data hazards: Forwarding

- Forward result from one stage to another

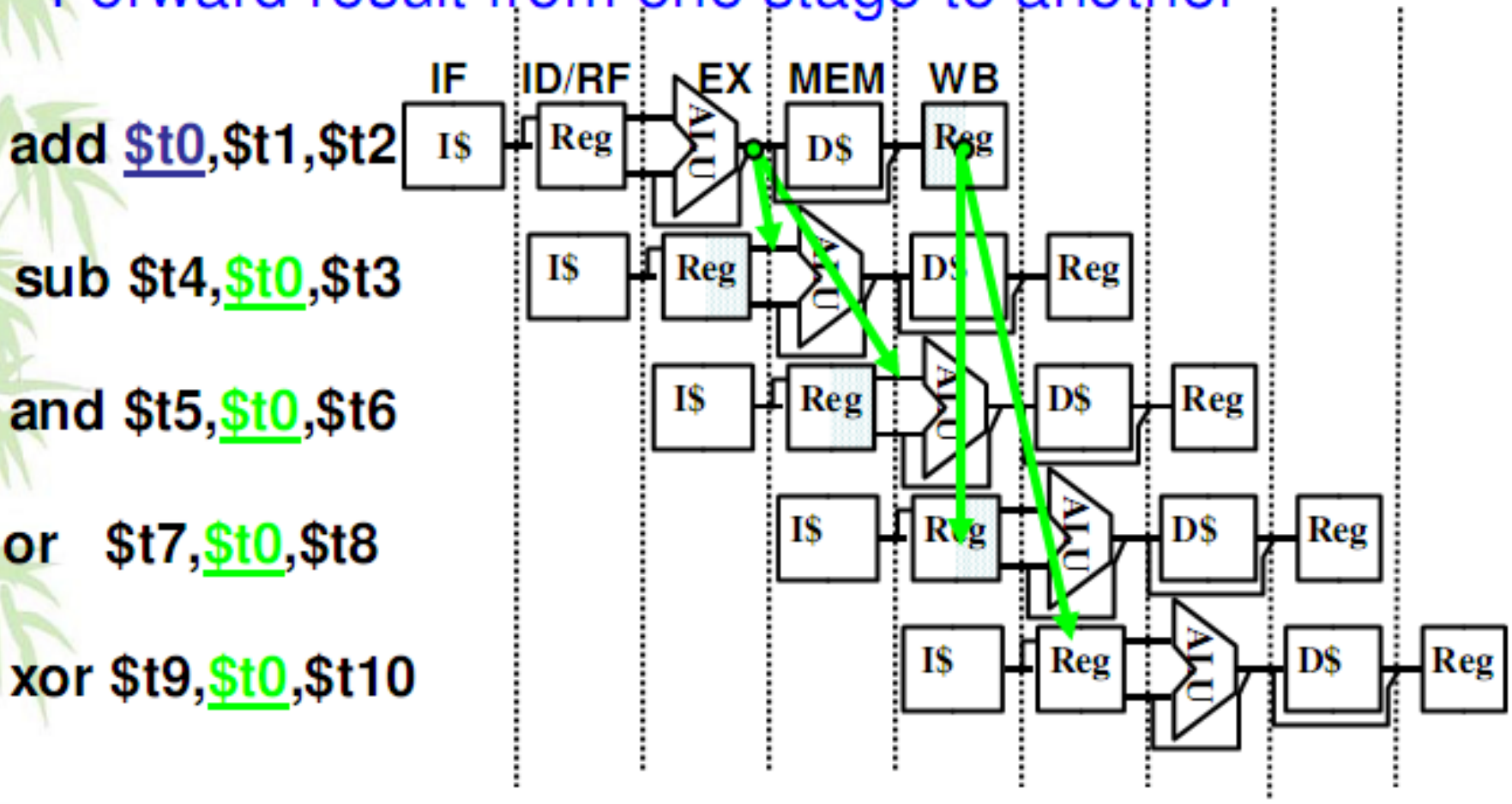

Forwarding không giải quyết được…

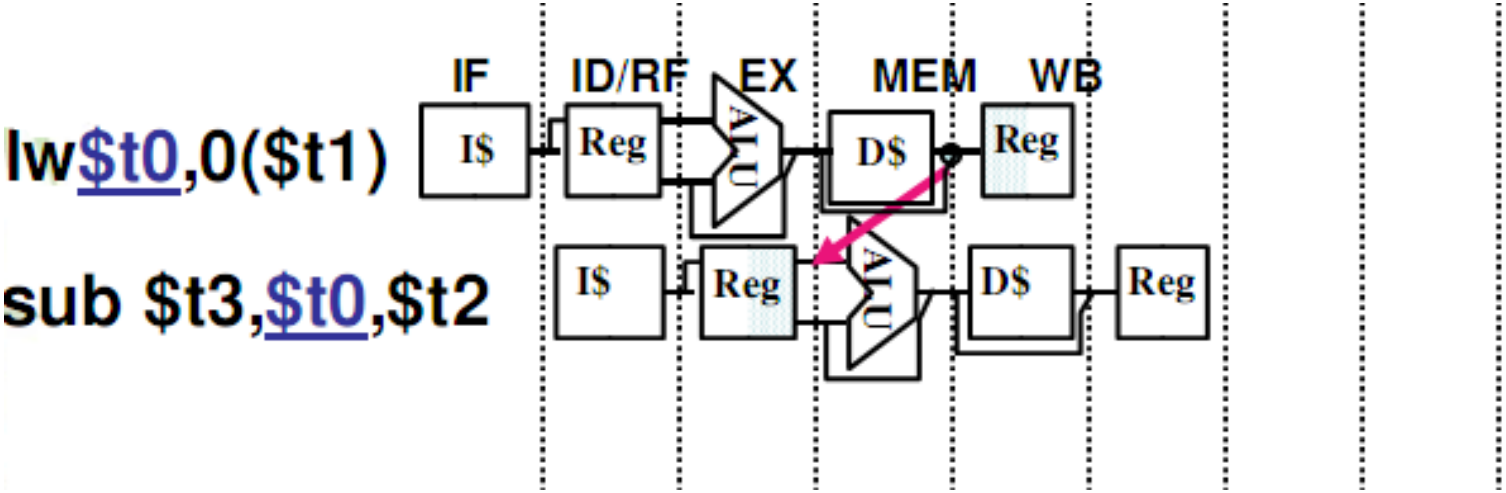

- Giải pháp: Phải trì hoãn lệnh sub lại (stall) sau đó mới dùng Forwarding được

Data hazards: Loads

- Hardware stalls pipeline
  - Called "interlock"

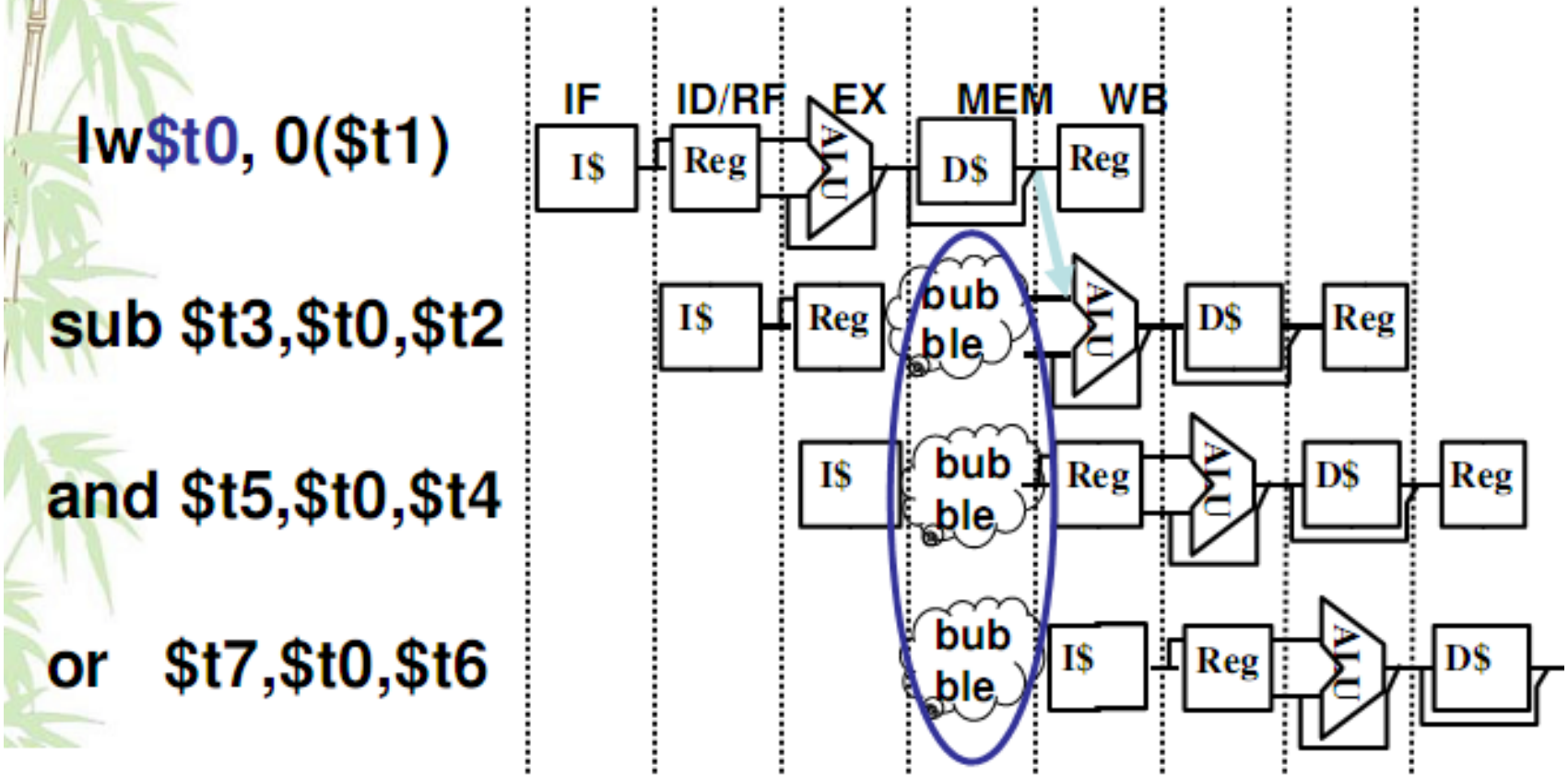

Data hazards: Loads

- Vị trí lệnh (instruction slot) sau một load được gọi là "load delay slot"
- Nếu lệnh đó dùng kết quả của load, thì hardware interlock có thể sẽ hoãn (stall) nó đúng 1 chu kỳ clock
- Nếu sau load là 1 lệnh không liên quan, thì không cần trì hoãn (stall) lệnh đó

Data hazards: Loads

- Stall is equivalent to nop

```
lw$t0, 0($t1)

nop

sub $t3,$t0,$t2

and $t5,$t0,$t4

or   $t7,$t0,$t6
```

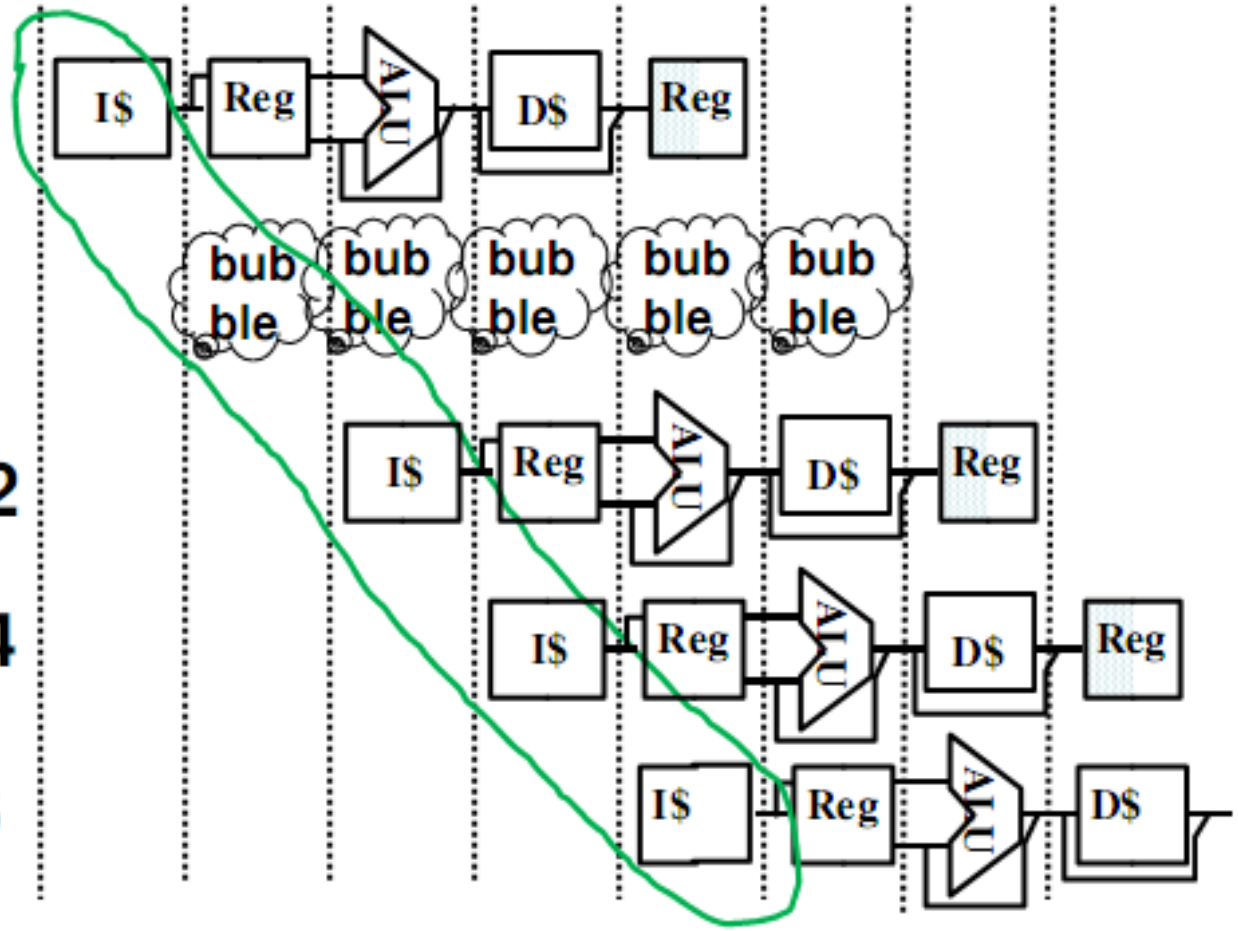

Homework

- Sách Petterson & Hennessy: Đọc 6.1

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

ThS Vũ Minh Trí – vmtri@fit.hcmus.edu.vn

11 – Hệ thống nhập xuất

I/O Device Speeds

Device	Behavior	Partner	Data Rate (KBytes/s)
Keyboard	Input	Human	0.01
Mouse	Input	Human	0.02
Voice output	Output	Human	5.00
Floppy disk	Storage	Machine	50.00
Laser Printer	Output	Human	100.00
Magnetic Disk	Storage	Machine	10,000.00
Wireless Network	I or O	Machine	10,000.00
Graphics Display	Output	Human	30,000.00
Wired LAN Network	I or O	Machine	125,000.00

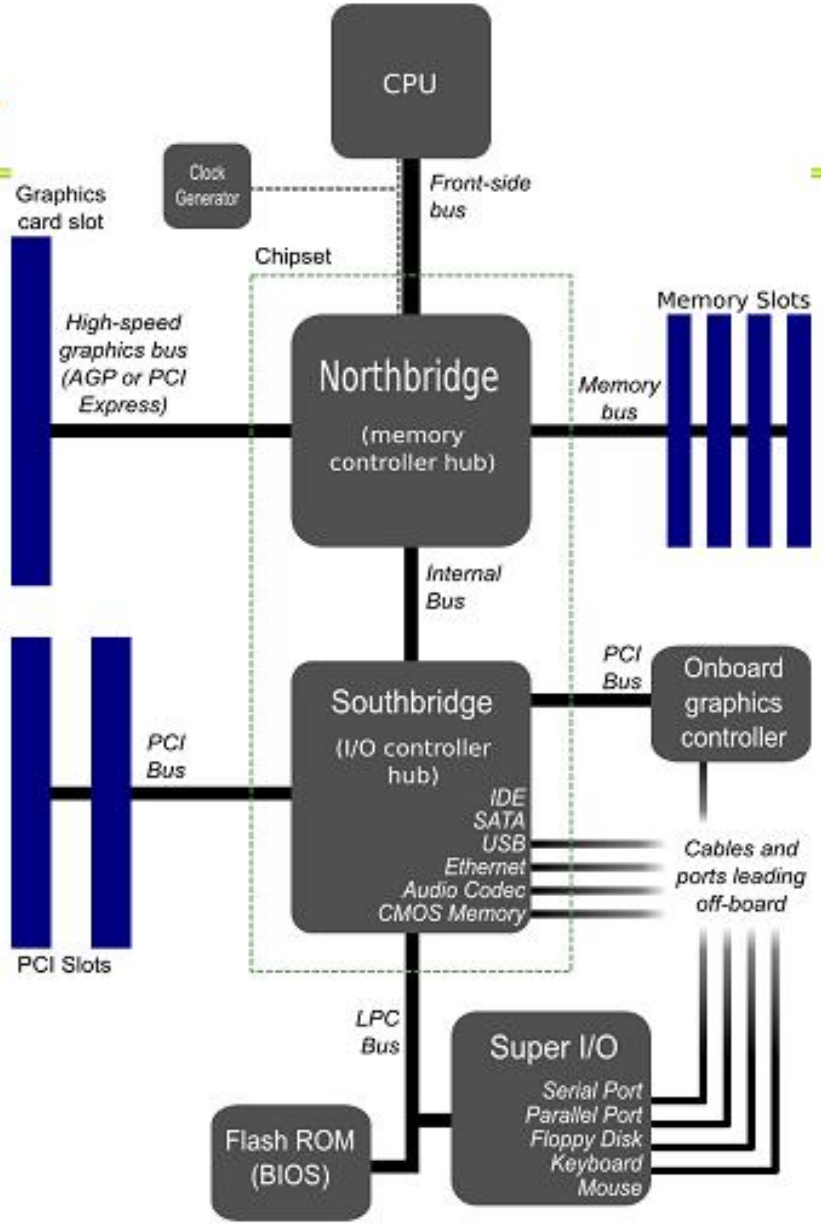
CPU
Clock Generator
Front-side bus
Graphics card slot
Chipset
Memory Slots
High-speed graphics bus (AGP or PCI Express)
Northbridge
(memory controller hub)
Memory bus
Internal Bus
PCI Bus
Southbridge
(I/O controller hub)
Onboard graphics controller
PCI Bus
IDE
SATA
USB
Ethernet
Audio Codec
CMOS Memory
Cables and ports leading off-board
PCI Slots
LPC Bus
Super I/O
Serial Port
Parallel Port
Floppy Disk
Keyboard
Mouse
Flash ROM (BIOS)

I/O devices

- Để giao tiếp với các thiết bị bên ngoài:
  - Làm sao kết nối với nhiều loại thiết bị ?
  - Làm sao để truyền nhận tín hiệu điều khiển và dữ liệu
  - Làm sao để các chương trình giao tiếp với thiết bị ?
- Hai cách tổ chức:
  - Port-mapped I/O
  - Memory-mapped I/O

Port-mapped I/O

- Có thể cần instruction riêng cho I/O
- Sử dụng không gian địa chỉ riêng cho các thiết bị. Mỗi thiết bị được gán một (hoặc một vài) port

Memory-mapped I/O

- Không cần thêm instruction riêng
- Dùng chung không gian địa chỉ bộ nhớ. Mỗi thiết bị được cấp một vùng địa chỉ.
- Làm việc với thiết bị giống như làm việc với bộ nhớ.

Giao tiếp với thiết bị

- Được thực hiện thông qua
  - Control register
  - Data register
- Cơ chế:
  - Polling: CPU chủ động kiểm tra trạng thái của thiết bị
  - Interrupt-driven: thiết bị chủ động thông báo trạng tháo với CPU
  - DMA: giao tiếp không qua CPU
- Interrupt:
  - một trong 4 loại exception (interrupt, trap, fault, abort)

Exceptions

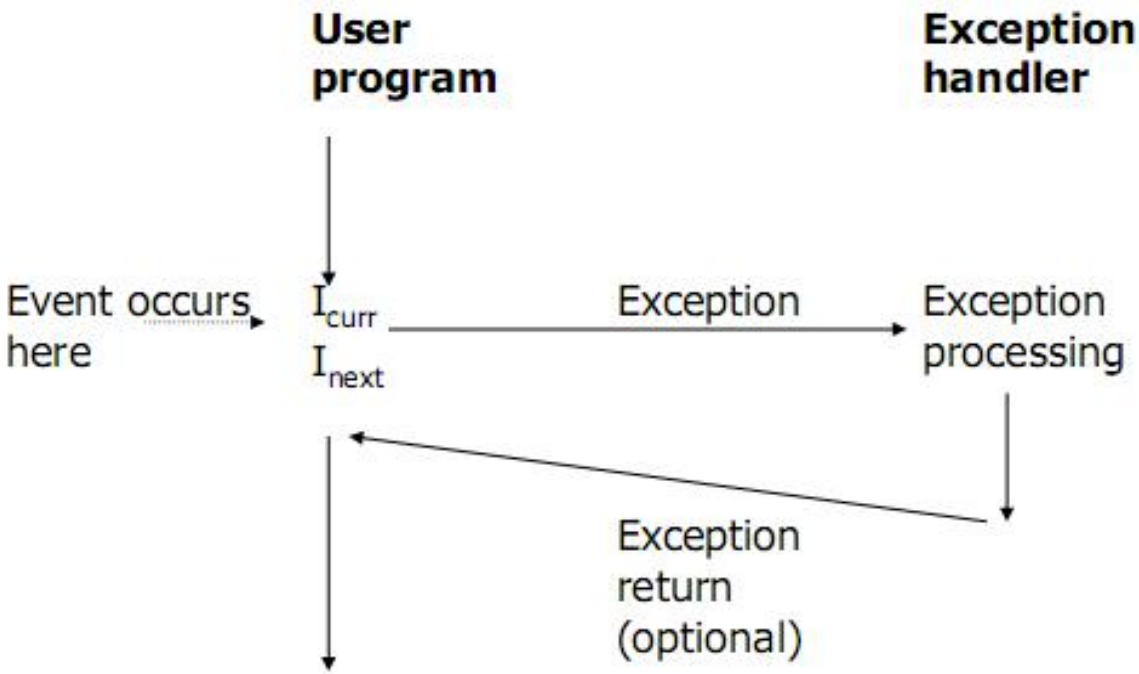
User program
Exception handler
Event occurs here
I_{curr}
I_{next}
Exception
Exception processing
Exception return (optional)

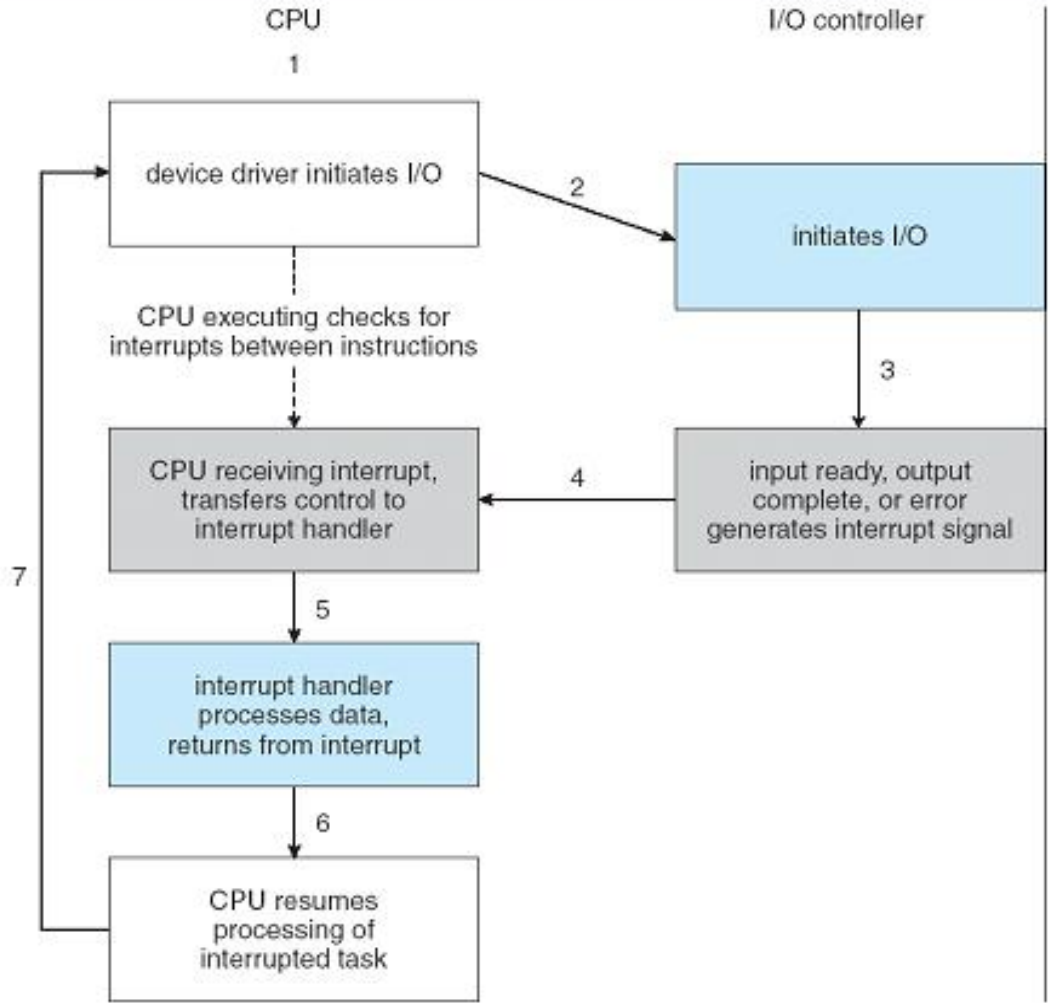
CPU
I/O controller
1
device driver initiates I/O
2
initiates I/O
CPU executing checks for interrupts between instructions
3
CPU receiving interrupt, transfers control to interrupt handler
4
input ready, output complete, or error generates interrupt signal
7
5
interrupt handler processes data, returns from interrupt
6
CPU resumes processing of interrupted task

Interrupt Service Handler

- Làm cách nào để đến được đoạn code xử lý interrupt ?
  - Centralized dispatch
  - Vectored dispatch

Bài tập về nhà

- Đọc phần 8.4 và 8.5 sách P&H
- Xem về RAID trên trang: http://raid.com/04_00.html
- Tìm hiểu về một số loại bus thông dụng:
  - PCI / PCIe / AGP / USB / IDE / SATA
  - So sánh tốc độ (bps)